NOBILIS, CLARISSIMI AC probatissimi Philosophi & Medici,

Dn. AVREOLI PHILIPPI

THEOPHRASTI BOMBAST, AB HOHENHEIM, DICTI PARACELSI,

Operum Medico-Chimicorum SIVE PARADOXORVM,

Tomus Genuinus Octauus,

E Philosophicis vero Primus, continens Philosophiam de Generationibus & fructibus quatuor Elementorum,

Recenter Latine factus, & in vsum Asseclarum Nouæ & Veteris Philosophiæ foras datus,



A Collegio Musarum Palthenianarum in Nobili Francofurto.

ANNO M. DC. V.



ELENCHVS OMNIVM LIBRORVM IN OCTAVA PARTE OPErum Paracelsi contentorum.

(2)

Effigies Theophrasti Bombast dicti Paracelsi.



EHEM MOME.

SI foret Auctori concessa facundia Lingua,
Vidissent PHYSICUM *secula nulla parem?*
Verba age flor E CARENT: *& melle: sed undiq;* R ERUM
Mel R E*dolet,* R E*rum flore* RE*fragrat Opus,*
Eloquium tulit ipse Deus, Natura negauit.
Quod non, cur poscis Zoile, Tantus habet.

L. P.



PHILOSOPHIAE AD ATHENIENSES,
Liber Primus,

THEOPHRASTI PARACELSI, BOMBAST, AB HOHENHEIM.

TEXT. I.



Creatarum rerum vniuersarum, quarum conditio caduca & fragilis est, principium tantum vnicum exstitit. In hoc inclusa latuerunt creata omnia, quæ æther complexu suo continet. Res autem hæc ita intelligenda est, quod creata vniuersa ex *Materia* vna prodierint, nõ quoduis seorsim ex sua priuata. Hæc communis rerum omnium materia *Mysterium magnum est*, cuius comprehensio nulla certa essentia ac idea præfigurata aut efformata sit, nec cum proprietate vlla inclinet, coloris simul & elementaris naturæ expers. Quousque sese æther diffundit: eo vsque *Mysterii magni* orbis patuit. Et hoc *Mysterium magnum*, *Elementorum omnium mater*, & simul *auia vniuersarum stellarum, arborum & creaturarum carnalium* exstitit. Sicut enim ex matre liberi prodeunt: ita ex *Mysterio magno* progenita sunt creata omnia, sensu tam prædita quam orbata: velut etiam cetera omnia vniformiter. Adeoque *Mysterium magnum* vnica mater est rerum caducarum omnium, ex quo illæ natæ ac exortæ sunt, non successionis aut continuationis ordine, sed simul ac vna, in vna creatione, substantia, materia, forma, essentia, natura ac inclinatione, prodierunt.

Creatura mundana omnes ex vno principio.

Mysterium magnum quod & quale.

Myst. magn. mater omnium rerum.

TEXT. II.

TAle autem *Mysterium* fuisse illud, quod creaturæ quidem, nulli simile apparuit, aut reipsa talis exstitit, & tamen *prima materia*, ex qua mortalia & caduca vniuersa orta prodierunt, fuit: id alia intelligi ratione minime debet, quam vt videmus, *humanam vrinam ex aqua, Aere, terra & igne gigni*, & tamen horum nullum esse, aut alrerutri similem exsistere, sed tamen elementa omnia per generationem alteram inde emergere, & abire in generationem tertiam, Quanquam cum vrina creatura sit, discrimen aliquod inter ipsam & hoc intercedat. *Mysterium enim ma-*

Vrina humana vnde fiat.

Mysterium magnum est increatum. *gnum est increatum*, & a summo illo artifice præparatum. Huic aliud consimile nullũ producetur: nec idem ad seipsum redit aut reducitur. *Sicut enim caseus denuo lac non fit: ita nec generatio illiusmodi ad materiã suã primã revertitur.* Et licet vniuersa quidem ad naturam ac conditionem suam pristinam reducantur tandem: non tamen ad *Mysterium* iterum redeunt. *Quod enim cõsumtum est, id denuo reduci minime potest.* Potest autem in hoc, quod fuit ante *Mysterium*, redire.

TEXT. III.

Myst. mag. qui mater sit omnium rerum. PORRO, etsi *mysterium magnum mater* quidẽ sit rerum creatarũ omnium, sensibiliũ simul & insensibilium: non tamen in ipsa formata fuerunt crescentia omnia, nec animalia, nec similia his alia: sed de illa ita statuendum est, quod omnibus generalia mysteria reliquerit & attribuerit, hominibus nempe & animalibus mysterium seipsa secundum formam suam propagandi, veluti & vnipedibus. Et sic exemplo simili ceterorum cuilibet mysterium peculiare ad formam suam priuatim producendam contulit. Ex eadem origine ẽt surgunt mysteria, a quibus aliud produci potest, quam mysterium primarium ordinauit. Nam stella (al. stercus) est mysterium scarabæorum, muscarum & culicum, &c. Lac mysterium est casei, butyri, & quę his alia conueniunt. Caseus mysterium est vermiculorum, in ipso nascentium. Sic vicissim vermiculi mysterium sunt ipsius fæcum. Hac ergo ratione mysteria duplicia exsistunt: *Magnũ vnum*, quod est *mysterium increatum*. Cetera, veluti nepotes, *mysteria specialia* vocantur. *Mysteria sunt duplicia.*

TEXT. IV.

Creata omnia simul ac vna ex Mysterio producta. QVandoquidem ergo ex *mysterio increato* caduca vniuersa orta & progenita esse constet: sciẽdum iam est, nullum creatum altero vel maturius vel serius, nec seorsim hoc illud ue, sed vniuersa simul & vna producta esse. *Summum n. arcanum*, hoc est, ipsius creatoris bonitas res vniuersas in *increatum* creauit seu congessit, non formaliter, non essentialiter, non qualitatiue: sed vnumquoduis in *increato* latuit, veluti imago seu statua in ligno inexsistit. Sicut enim hæc non conspicitur prius, quam superfluum lignum reliquum præsecetur, quo facto statua demũ cognoscitur: ita & de *mysterio increato* noscendum est, quod carneum seu sensibile, & insensibile, in separatione instituta, vtrumlibet nempe ad formam ac speciem suam recta peruenerit. Hic enim segmentum nullum defluxit aut intercidit. Sed vniuersum in formam ac essentiam & similia cessit. Nusquam autem omni seculo plastes in separando vsq; adeo accuratus & industrius reperiri queat, qui simili artificio granum etiam minimum ac velocissimum, vtile facere, & in viuens quiddam formare valeat. *Creatio mira ars.*

Hoc

TEXT. V.

HOc modo intelligi debet, non domum exstructam esse ex *mysterio magno*, nec collecta & congesta esse animalia, & postea perfecta: similiter et nec crescentia reliqua: sed veluti medicus cōpositum quoddam concinnat, multarum virtutum, quanquam vnica materia illa sit, in qua nulla apparet virtutū illarum, q̄ sub specie illa delitescunt. Sic itaq; cogitandum est, q̄ omnis generis creaturæ, quæ æthere includuntur, in *mysteriū magnū* cōgestæ ac coordinatæ sint, nō perfecte quidem secundū suam substantiā, formā, vel essentiā, sed secundū pfectionis subtilē aliam rationem, mortalib. nobis absconditā, qua omnia in vnum includuntur. Nos etenim omnes ex caduco & mortali creati, nec aliter enati sumus, quam procreatione Saturni, qui in separatione sui formas & colores omnes profert, quorum tamen nullum in ipso visibile apparet. Cum ergo mysteria Saturni procreationes huiusmodi exhibeant: multo magis certe miraculū hoc *mysteriū magnū* in se habebit, in cuius separatione aliena & superflua omnia resecta sunt, & tn̄ inane ac inutile nihil repertum est, quod crescens aliud, seu materiam idoneam aliam ex sese nō producat.

Mysterii compositi remedii collatio.

Res vniuersa qui in mysterio fuerint.

Saturni separatio qualis.

TEXT. VI.

SCiendum itaq; est, quod per *mysterij magni* dolationem seu cælaturam segmenta varia deciderint, & quędā abierint in carnem, cuius infinitę species & formæ: nonnulla in monstra maris, itidem varietate mirabilia: aliqua in herbas: non pauca in ligna: plurima in lapides & metalla. Qui enim Deus omnipotens ista sculpserit, duæ saltem artis viæ seu modi inquirentibus offeruntur. *Primus est*, quod vitam & incrementum iugiter ordinarit. *Secundus*, quod non vnica & vbiuis similis materia deciderit. Si enim ex ligno statua cælatur, ramenta amputata omnia lignum sunt. Hic autem idem similiter non factum est: sed forma sua & motus cuilibet seorsim datus est.

Creatoris in mysterii exclusione ars duplex.

TEXT. VII.

HOc modo *mysterii magni* operationē distributio secuta est, & a superfluis res diremtæ emicuerunt: ac simul ex ipsis quoq; amputatis superfluis alia & diuersa enata sunt. *Mysterium enim magnum* elementare non fuit: licet elementa ipsa in ipso latuerint. Nec fuit carnale, etsi omnia hominum genera in illo comprehensa fuerint. Idem neç lignum fuit aut lapis: sed materia fuit talis, quæ mortale vniuersum, indiscreta & indistincta essentia sua complexa, in separatione postea vnicuilibet suā essentiam & formā priuatim indidit. Simile q̄d etiam circa cibū euenit. Quem si homo edit, ex ipso generatur caro, licet carni is similis non fuerit. Si ipsum assumit putrefactio, inde generatur gramen, cui tn̄ nec ipsi

Mysterium omnia fuit sed indiscrete.

Mysterij & cibi collatio.

similis antea fuerat. Quod ipsum multo magis in *Mysterio magno* verum erit. In Mysteriis enim expresse liquet, aliud abiisse in lapides, aliud in carnes, aliud in herbas, & sic deinceps in formas varias ac infinitas.

TEXT. VIII.

SEparatione autem iam facta, & quouis in formam suam ac proprietatem reducto, ita, vt per se ac seorsim quoduis iam subsisteret: tum demum *Materia substantialis* dignosci potuit. *Quod enim compactioni aptũ fuit, id compactum est, reliquo*, quoad substantiam, *inani & raro manente*. Cum enim compactiones fierent, compingi vniuersa æquabiliter minime potuerunt, sed pars maxima inanis mansit. Sicut id nõ obscure in aqua apparet: quæ si coagulatur, compacti certe moles seu quantitas exigua est.

Compacta vnde, & quotuplicia Myst. & fumi colla tio.

Simile fit ẽt in separatione elementorum. *Compactibilia* enim omnia facta sunt, *Lapides, metalla, ligna, carnes, & similia.* Ceterum rarius ac inanius mansit, vnum quoduis scilicet secundum suam naturam, & planetarum proprietatem. Adeoq; *Mysterium istud magnum* in compactione aliter se non habuit, quam fumus, qui spatiose & late diffunditur. Sed in sese substantiæ multum non continet, præter exiguam quantitatem fuliginis. Ceterum spatium, quod fumus occupat, purus putus aer est, sicut in separatione fumi a fuligine obseruari potest.

TEXT. IX.

Separatio principium est omnis generationis.

GEnerationis omnis principium, *mater ac genitrix* fuit SEPARATIO. *Separatio enim, omnium maximum Philosophiæ miraculum est.* Quãquam de his altius hominib. philosophandum minime sit, quam captus mortalis ac ratio humana ferat. Cognitionis a. illius, quomodo talia fiant, ac facta sint, ista vt plurimum ratio est. *Acetum* nempe, *si cõmisceatur cum tepido lacte, heterogeneorum separatio incipit multis modis. Sic truphat* (al. traphat) *mineralium, quoduis metallum in suam naturã reducit.* Simile quid ẽt in Mysterio fuit. Sicut enim tinctura argẽti macerata: ita ẽt *Mysterium magnum* penetrãs, vnum quoduis in suam essentiam redegit, tamq̃ mira solertia vniuersa diremit & separauit, vt substantia quælibet debitæ suæ formæ daretur. *Magia vero ista, quæ talem ingressum direxit, arcani singularis exstitit.*

Aceti vis, & natura. Truphat.

Magia qualis mysterium Magni direxit.

Quę si diuinitus fuit peracta per Deitatem, philosophãdo ipsam assequi minime annitemur. Nec enim per hãc Deitas sese nobis patefacit. Si a. Magia ista naturalis fuit: certe oppido mirabilis fuit, penetratione violentissima & separatione expeditissima admodum insignis, cui similem natura nunquam denuo dare aut exprimere possit. Ista enim dum suæ operationi vacauit, pars rerum ad elementa desciuit, pars alia in inuisibilia abiit, pars denique in vegetabilia facessiuit: quod ipsum certe pro miraculo plane singulari ac summo habendum merito est.

Cum

TEXTVS X.

CVm ergo *myſterium magnum* tali eſſentia & Deitate cum additione potiſſimi æterni plenum eſſet: ante creaturas omnes SEPARATIO incepit. Hac exordiente, poſtea creatura quælibet in ſua maieſtate, potentia, & libero arbitrio emerſit & emicuit: quo ſtatu omnia etiam deinceps vigebunt, vſque ad rerum vniuerſarum finem, hoc eſt, vſque ad *magnamq́ illam meſſem*, qua vniuerſa ſuis fructibus prægnantia erunt, & fruges demeſſæ in horreum conuehentur. *Meſſis enim ſuæ frugis finis eſt, nec quicquam aliud, quam corporalem deſtructionem rerum omnium deſignat.* Quarum etſi quidem numerus prope infinitus ſit: vnica tamen ſaltem meſſis eſt, in qua creationis vniuerſa metentur, & in horreum colligentur. Nec minus admirabilis erit hæc meſſis, rerum omnium finis, quam ſtupendum fuit in principio ipſum *myſterium magnum. Quanquã liberum etiã arbitrium rerũ, mutuæ affectionis & deſtructionis cauſſa ſit.* Nihil enim exſiſtit ſine vel amicitia vel inimicitia. Et liberum arbitrium in virtutibus viget ac verſatur: amicus vero vel inimicus in operibus. Quæ ad ſeparationem nihil attinent. Illa enim ſequeſtratrix eſt, quæ ſuam cuilibet formam & eſſentiam conferat.

Separatio prior fuit rebus creatis.

Meſſis finis rerum a myſterio productarum.

Sympathia & antipathia rerum mutationis cauſſa.

TEXTVS XI.

IN Exordio autem *myſterii magni ſeparationis omnium* prima prodiit *ſeparatio elementorum*, ita vt ante cetera omnia elementa in actum & eſſentiam ſuam eruperint. Ignis factus eſt cœlum, & firmamenti clauſtrum: Aer factus eſt inanitas, in qua nihil apparet ac conſpicuum eſt, cum locum occupans, vbi nulla ſubſtantia aut materia corporalis locata ſubſiſtit. Is ciſta ſeu clauſtrum eſt Fatalium inuiſibilium. Aqua in liquorẽ abiit, & ſedem ſibi circa centri alueos ac cauitates intra elementa cetera & æthera occupauit. Hæc arca eſt Nympharum, & monſtrorum maris. Terra in tellurem coagulata eſt, quæ a ceteris elementis minime ſuſtinetur, ſed a columnis *Archaltis* fulcitur, quæ mira Dei magnalia ſunt. Terra autem arca eſt creſcentium, quæ ex terra aluntur. Huiuſmodi autem ſeparatio principium fuit creaturarum omnium, & prima diſtributio cum harum, tum etiam aliarum.

Elementa prima orta ex ſeparatione myſterii.

Ignis qualis.

Aer qualis.

Aqua.

Terra.

Terra a columnis Archaltis ſuſtinetur.

TEXTVS XII.

ELementis hoc modo in ſuam eſſentiam productis, ac a ſe inuicem ita diremtis, vt ſuo quoduis loco ſeorſim ſubſiſteret, nec alteri incõmodaret: *ſeparationem primam inſecuta eſt ſecunda, quæ ex ipſis elementis proceſſit.* Sic vniuerſum, quod in igne latuit, in cœlos transformatum eſt, pars quidem eius vna velut in arcam ſeu clauſtrum, pars altera ex iſto prodiit, ſicut flos ex caule emergit. Hoc modo ſtellæ, planetæ, & quæ-

Ignis ſeparatio & eius ſpecies. Stellæ ſecunda ex ſecunda ſeparatione orta.

cunque firmamentum continet, enata sunt. Enata autē sunt ista ex elemento, non veluti caulis cum floribus ex terra crescit: Hi enim ex ipsa terra crescunt) sed astra ex cœlis producta sunt per solam separationē, sicut flores argenti ascendunt, & se separant. Ideo firmamenta omnia ab igne separata sunt. Et priusquam ab igne firmamentum separaretur, vniuersum id vnicum elementum ignis exstiterat. Sicut enim in hyeme arbor, tantum arbor exsistit, at incumbente æstate eadem arbor, si separentur ab ea separanda, folia, flores & fructus (Hæc enim ipsius messis & separationis tempus est) protrudit: ita similis omnino messis in magni mysterii separatione, quæ se diutius continere aut differre minime potuit, intelligenda est.

Stella quomodo atque producta.

TEXTVS XIII.

Aeris separatio & eius species.

SEparationi elementorum successit separatio altera ex aere, eodem tempore & puncto cum igne facta. *Omnis enim aer in omnia elementa prædestinatus est.* Non vero is quidem in reliquis elementis permixtionis more modoque inest: sed omnifaria assumit in omnibus elementis, & eadem occupat. Nec occupat id, quod añtea obsessum est. Nulla etiam permixtio elementorum iuncta vel vnita mansit; sed vnumquodlibet elementum in propriū suum arbitrium secessit, cum reliquis nihil quicquam iunctū aut coniugatum. Postquā vero elemētum hoc modo a ceteris ex mysterio magno secessit, ex ipso illico distributa sunt *fata, impressiones, incantationes, superstitiones, malefica, somnia, diuinationes, sortilegia, visiones, apparitiones, fatacesti, melosinia, spiritus, diemea, durdales, & neusareni.* Et a facta separatione prædictorum cuilibet propria sua sedes præfinita, & essentia peculiaris prædestinata est. Vnde per se inuisibilia quidem, in nobis autem sensibilia facta sunt. Nullum enim elementum a supremo arcano subtilius creatum est ipso aere. *Diemea* in duris saxis habitant. Tales enim cum aere in vacuitatem creabantur. *Durdales* in arbores secesserunt. Separatio siquidem ipsorum in substantiam huiusmodi facta est. *Neusareni* in aere terræ, seu in ipsius poris habitant. *Melosiniæ* in humanum sanguinem diuerterunt. Separatio enim ipsarum ab aere facta est in corpora & carnes. *Spiritus* distributi sunt in aerem, qui in chao subsistit. Cetera vniuersa in peculiaribus locis aeris sunt ac versantur, vnoquolibet definitum sibi locum occupante, & ab elemento aeris separato, ita, vt tamen in ipso habitet necessario, nec locū illum mutare queat.

Diemea in lapidibus habitant. Durdales. Neusareni Melosinia

TEXTVS XIV.

Aqua separatio & eius species.

PEr separationem autem elementorum, Aqua ad locum, ab arcano sibi prædestinatum, segregata est. Hoc pacto vniuersum, quicquid scilicet in ipsius elementari virtute & proprietate delituit, separatione al-

tera plenius segregatum fuit, ac aqua in multa specialia mysteria, quæ vniuersa ex elemento aquæ suam matricem desumserunt, diuisa est. Pars quædam per separationem istam in pisces, eosq; formæ & speciei multiplicis, desciuit: pars aliqua abiit in carnea animalia, nonnulla in *salem*: haud pauca in plantas marinas, veluti *corallos, trina & citrones*: multa in monstra maris contra omnium elementorum modum cursumque naturalem: non rara in *Nymphas, Syrenes, Dramas, Lorind, Nesder*: aliqua in creaturas rationales, æternum quid in corpore suo ferentes, & seipsas propagantes: quædam denique, quæ totaliter emoriuntur: quædam quæ cum tempore demum separantur. Perfecta enim separatio elementi aquæ plene nondum facta est. Magna etenim messe inundante seu appetente, quotannis noua crescentia in elemento aquæ emergere possunt. Et separatio quidem ista facta est in puncto separationis ceterorum elementorum, diei vnius penso, & sequestrationis motu. Adeoque ista ratione res quælibet, in aqua degens, in puncto momentoque simul & vna per separationem creata & patefacta est.

Coralli, trina, citrones. plantæ maris. *Nymphæ. Syren. Drama. Lorind. Nesder.*

TEXTVS XV.

Similiter etiam, cum elementum terræ a reliquis seiungeretur, terrena *separatio* facta fuit, *separatio* scilicet *rerum omnium, quæ in vel ex terra oriuntur, aut ortæ sunt.* Quatuor enim elementa per omnia similiter in *mysterio magno* tempore primæ creationis delituerunt. Eadem similiter etiam ac in puncto vno diuisa fuerunt. Pariter porro diuisa illa quoque sunt in sese inuicem, per separationem secundam, quæ elementaris vocatur. Et per separationem huiusmodi elementarem ex terræ elemento secreta sunt *sensibilia & insensibilia, æterna & non æterna*, vnoquolibet peculiarem suam essentiam & liberum arbitrium sortiente. Quicquid enim inibi naturæ ligneæ fuit, id factum fuit *lignum*. Secundum abiit in metallicas mineras: tertium in *marcasitam, talcum, bismutum, granatum, cobaltum metallicum pyriten*, & alia plura: quartum in *gēmas* formæ ac speciei multifariæ: insuper & in *lapides, arenas, & calcem*: quintum in *fructus, flores, herbas, & semina*: sextum in *animalia sensibilia, quorum alia æternitatis consortia sunt, vt homines, alia eiusdem expertia, vt vituli*, &c. Quorum species & differentiæ plurimæ numerari possunt: in terreno enim elemento multo plures species separatæ sunt, quam in reliquorum vllo alio. Per seminis enim medium, & duorum, patris scilicet & matris congressum omnia propagata sunt: quod in ceteris elementis similiter ordinatum ac prædestinatum minime est. Hic enim & *Gnomi* sunt, & *Syluestres*, & *Lemures*: quorum alii ad montes, alii ad syluas, alii ad noctem solam destinati sunt. Quin & gigantes in tertiam generatio-

Terra separatio & varius species. *Mineralium differentia.* *Terrena per semen propagantur.* *Gnomi. Syluest. Lemures. Gigantes vade orti.*

nem separati sunt. Sunt etiam distributæ magnæ essentiæ, velut & stupenda miracula inter homines, pecora,& crescentia omnia, quod cuilibet Philosophiæ intellectu difficile est,adeoque pręter naturæ seriem modumque fieri putatur.

TEXTVS XVI.

Complexiones quo modo natæ

POstquam,vt dictum est,a principio rerum elementa quatuor a se inuicem separarentur ex materia vnica, in qua tamen complexio & essentia ipsorum non inerat: *Complexiones & naturæ per separationem illam emerserunt. Calidum* itaque ac *siccum* in cœlos abiit ac firmamentum,quolibet in suam proprietatem satiscente. *Calidum* & *humidum* in aerem secessit, ex quo calidum & humidum inuisibiliter separata sunt. *Frigidum* & *humidum* in mare, & huic finitima, desciuit. *Frigidum* & *siccum* in terrā & terrena omnia degenerauit. Sed & contraria ex elementorum separatione orta sunt, quæ suis elementis similia haudquaquam apparent. Huius census est *calx*, quæ naturę suæ respectu ignis non est, etsi ex igne oriatur. Cuius hæc est caussa, quod dissolutio in separatione elementi a natura ignea nimis longe desciuit. Ignis enim in se & frigidum & humidum continet. Ignis siquidem quadruplex est. Sic pariter & colores ab igne non semper sibi similes exsistunt. Alius enim ignis colorem facit album & lazurium. Ignis siccus facit rubrum & viridem. Ignis humidus facit cinereum & nigrum. Ignis frigidus facit croceum & rubrum. Hac etiam de caussa procreatio vna, altera etiam calidior est, quia nempe ignis vnus altero plus minusve graduatus fuit. Nec enim vnicus tantum & simplex ignis fuit, verum aliquot cēteni exstiterunt, quorum tamen nullus eundem cum altero gradum habuit. Vnius cuiuslibet ergo procreatio, veluti ordinatum quoddam mysterium, ex suo certo subiecto facta est.

Calx est ex igne, nec tamen natura ignea.

Ignis quadruplex.

Ignium diuersi gradus.

TEXTVS XVII.

Aqua complexiones variæ.

POrro nec ipsa aqua vnius speciei complexionem sortita est. Infinitæ enim aquæ in isto elemēto delituerunt, quæ tamen aquæ vere omnes fuerunt. Philosopho cognoscibile non est, elementum aquæ tantum ex se frigidum & humidum esse. Centies enim frigidius est, & non humidius, ac insuper non tam ad caliditatem quam frigiditatem referēdum. Nec enim elementum aquæ tantum viuit vigetve in frigido & humido vnius gradus: sed ne in solidum quidem vnius gradus exsistit. Aquę quędam fontes sunt, & hi multiplices. Nonnullæ sunt Maria: quæ iterum plurima & diuersa. Aliquæ sunt riui & flumina, quorum nullum alteri assimile est. Elementa quædam aquea in lapides ordinata sunt, vt sunt berilli, crystalli, calcedonii, amethisti. Quædam abierunt in plantas, vt corallus,

Aquarum differentia.

corallus carabe: nonnulla in chimum, vt liquor vitæ: haud pauca in terram, vt liquor terræ. Et hæc sunt elementa aquæ, sub specie tamen multiplici. Nam quæ ex terra excrescunt a proiecto semine, hæc ipsa quoque ad elementum aquæ referuntur. Sic quæ carnea fiunt, vt nymphæ, ad elementum aquæ etiam referuntur. Etsi vero hoc casu elementum aquæ in complexionem aliam transmutari intelligatur: naturam tamē ipsam elementi, ex quo prodiit, nunquam deponit aut transgreditur. Quicquid enim ex aqua est, id denuo aqua fit. Sic quod ex igne est, iterum ignis fit: quod ex terra, fit terra, quod ex aere, fit aer. *Nympha.*

TEXTVS XVIII.

PAri omnino ratione etiam de elemento terræ sciendum est, quod omnia, quæ ex terra constituta sunt, eiusdem naturam quoq; retineāt. Et licet liquores mineraliū quidem pro igne habeantur, ignis tamē illi minime sunt. Nec enim sulphur ideo ardet, quod ignei elemēti sit. Frigidum namque æque ac calidum ardet. Et quod ardendo cinerescit, id non elementum ignis est, sed est ignis terræ. Et ignis iste pro ipso elemento habendus non est. Nec enim elementum est, sed est tantū consumptio terræ, aut ipsius substātiæ. Aqua enim nō minus ac aliud quiddā ardere, ac ad conflagrationem deduci potest. Quæ si iam ardet, tunc is est ignis aqueus. Præterea q. ignis terræ vrat & inflammet, nō ob id illico is igneus censendus est: etsi huic is quodammodo similis sit. Philosophus enim simplex & sensualis est, qui elementum denominat secundū id, quod sentit. Quin potius ita cogitandum est, elementum ipsum longe aliud, quam talem ignem exsistere. Nam qua de causa, nō omne quod humectat, est elementum aquæ. Nam & elementū terræ in aquā redigi potest, & tamen terra perpetuo manet. Eodē etiam modo quicquid in terra est, elementi terræ est. Exsistit enim ac noscitur ex proprietate eius, ex quo prodiit, aut cui simile apparet. Silex durus & calcedonius ignē ex se emittūt. Ignis iste nō est ignis elementalis, sed fortis expressio ex magna duritie. *Liquores mineraliū quid sint. Sulphur cur ardeat. Aqua est conflagrabilis. Philosoph. vnde res denominet. Terra in aquam reduci potest. Silex & calced. ignem emittunt.*

TEXTVS XIX.

AEris elementum plurimas in se procreationes continet, quæ tamē oēs mere aer sunt. Et compertū hoc esse debet cuilibet Philosopho quod nullū elementum ex se procreet aliud, quā quod & quale ipsū per se est. Simile n. perpetuo ex simili producitur. Sic ergo, cū aer sit inuisibilis, visibile nihil ex se progignere potest. Pariter etiā, cum sit impalpabilis, palpabile nihil producit. Itaq; (vt sic dicā) melosiniat. Etsi vero id ab aere, imo ipse aer sit, non aliud: coniunctio tamē fit in elemēto alio, q. est terra. Hic n. coniūctio fieri potest ex aere ad hominē, sicut in maleh *Simile simile procreat. Melosina quid.*

Nympha quid.

ciis & incantationibus omnibus accidit per Spiritus. Idemq; hic iudiciũ est, quod de Nymphis. Quę etsi sub elementi aquę censu contineantur, nec quicquam aliud sint, libere tamen cũ terrenis congredi, & cum illis generare possunt. Similis compactio enascitur etiam ex aere, quę visibilis & tangibilis exsistat: non tamen vt procreatio quædam primæ separationis, sed tantũ vt consequentia. Sicut enim Scarabæus ex stercore oritur, sic monstrũ ex aereo elemẽto formam corpoream assumere potest cũ aereis sonis, cogitationibus, & factis, per cõmixtionem cũ terreno factam. Et tamen huiusmodi miracula & consequẽtiæ in aerẽ postea iterum fatiscunt, velut & Nymphæ in aquam reuertuntur, non secus ac homo putrescẽdo in terrã redigitur & absumitur, quia ex terra ortus est.

TEXTVS XX.

HOc ergo modo per magnam separationẽ procreationes, vna nempe subinde ex alia, enatæ sunt. Ex procreationibus autem istis generationes aliæ emerserunt, quæ suũ in istis procreationibus mysterium habent, non quidẽ vt separatio in simili forma prædictorũ, sed velut error, aut abortus, aut excessus. Tonitru oritur ex procreationibus firmamenti; quod ipsum ex elemento ignis constat. Et est tonitru velut messis syderis in isto tẽporis puncto, quo tonitru maturuit ad agẽdum pro natura sua. Tempestates autem magicæ, ex aere oriuntur, & in aerẽ iterum desinunt: nõ quod illas ipsum elementũ aeris gignat, sed potius aeris spiritus. Quædam corporaliter ab igne cõcipiuntur, velut gnomi ex terra. Similiter & stercora ex hominibus & pecoribus oriuntur, non ex terra. *Lorind* emergit ex natalibus aquæ, nec tamen ab aqua est. Ex ista abundantia aut errore vel messe multa alia quoque gignuntur. Ex impressionibus enim nascuntur *homines distorti*, *vermes*, & generationes his similes plures. Ex *fatalibus* tempestatibus oriuntur infectiones regionum, *pestes*, *annonæ caritas*. Ex *stercoribus* nascuntur *scarabei*, *erucæ*, *& dalni*. Ex *Lorind* colligitur vel intelligitur prophetia istius regionis, quod veluti pręsagiũ quoddam est rerum futurarum, stupendarum, rararum ac inauditarum.

Tonitru vt fiat.

Lorind vnde generetur. *Vermes vnde.* *Pestis vnde.* *Insecta vnde.* *Dalni.* *Lorind quid præsagiat.*

TEXTVS XXI.

VElut ergo triplicem separationẽ ex mysterio in triplices formas factã iam percepimus: ita similiter separatio 4. & vlt. seu omniũ postrema nunc quoq; intelligenda superest. Post hanc n. alia nulla fit. Tum etiã ceteræ peribunt, nec mysteriũ amplius manebunt. Per istam n. res oẽs ad primum suũ principium reducuntur, solumq; manet id, quod ante *mysterium magnũ* exstitit, & æternum est. Id vero non ita accipi debet, quasi ego in aliquid verti queam, aut quasi ab vltima separatione aliquid ex me fiat, nisi per mortem. In nihilum enim redigor, velut ratione ortus,

Separatio quarta qualis sit.

tus, ex

tus ex nihilo prodii. Et cum ad ſuum principium vniuerſa reuertantur: qua ratione id fiat, noſcendum eſt. Quando in nihilum vertuntur, tunc in ſuo primo conſiſtũt. Primum enim in principio inquiri debet. Quid vero id ſit, quod in nihilum abeat, vnum ex arcanis putandum eſt. Anima in me quæ habitat, ex aliquo facta eſt. Vnde nõ in nihilum abit: quia ſcilicet ex aliquo condita eſt. *Sed ex tali nihilo nihil fit, nihil generatur.* Effigies, in tabulam depicta, cum adeſt, ex aliquo certe facta eſt. Nos autem non ita ex quodam, velut imago, in æthere conſtituti ſumus. Hoc quare? Quia ex *myſterio magno* prodiimus, non ex *pro.reato*. Itaque in nihilũ reuertimur nos. Et imago ſi ſpongia abſtergatur, dum nihil ſui poſt relinquit, tabula ad priorem ſuam formam redit. Sic nimirum creaturæ vniuerſæ ad ſtatum ſuum primæuum, hoc eſt, ad nihilum redigentur. Vt autem ſciamus, qua de cauſſa corpora omnia in nihilum redire debeant: ſtatuendum eſt, id fieri propter æternum, quod in corporibus rationalibus viget. Et vltima huiuſmodi ſeparatio eſt vltima materia. Ibi n. multæ procreationes, permixtiones, conuerſiones, tranſmutationes, alterationes, & ſimilia alia fient, quę omnia cognoſcere nõ eſt humani captus.

Ad ſuum principiũ qui omnia reducantur.

Hominis & imaginis diſcrimen.

Hominis & tabulæ comparatio.

Materia vltima mirabilis.

TEXTVS XXII.

PORro quemadmodum per Philoſophiam conſtat, q̃ omnia illa, quæ caducę ſeu mortali rei auxiliaria ſubueniũt, cũ ipſa æque quoq; mortalia ſint, nec quod diuiſum eſt, iterum coniungi poſſit, veluti lac, quod coagulatum ſemel, integritati ſuæ denuo nõ reſtituitur: ita philoſophãdum nobis pariter eſt, quod *myſterium magnum* in id non redeat, ex quo proceſſit. Vnde ſtatui debet, creaturas omnes picturam eſſe ſummi arcani, adeoq; nihil quicquam aliud, quã illitum parieti colorẽ. Sic enim ſub æthere verſamur, vt vnũ æque ac alterũ deſtrui & in nihilũ verti poſſit. Velut n. imaginis tabula deſtructioni & conflagrationi obnoxia eſt: ita pariter etiã *magnum myſteriũ*, & nos cũ ipſo. Et ſicut res vniuerſę creaturarum cum ipſo myſterio pereunt, abſterguntur, & minuuntur, veluti ſylua quædã, quæ in exiguã cineris molem deflagrat, ex cinere autẽ parum vitri conſit, vitrũ porro in paruum berillum, & berillus in ventum abit: eodem modo nos quoq; conſumemur, ab vno tranſeuntes in aliud, donec noſtri nihil amplius ſuperſit. Qualis enim ortus creaturarum: talis earundem interitus. Et ſi ex paruo grano *cupreſſus* enaſci poteſt: eadem certe in tam exiguam molem redigi poteſt, quam paruum fuit primum illud granum. Granum enim & berillus ſimilia ſunt. Et ſicut a grano eſt principium: ſic in berillo finis. Hoc itaque modo ſeparatione facta, ac vnoquolibet ad ſuam naturam, ſeu primum principium, hoc eſt, *nihilum redacto*: tunc intra æthera nihil amplius eſt inæterni,

Lac coagulatum ad ſe non redit.

Creaturæ ſunt pictura magni arcani.

Cupreſſus ex paruo grano.

Granum eſt rerum principiũ: berillus finis.

sed sine fine. Id enim ex quo in æternum exsistit, ibi multo latius vigebit quã ante creaturarum initium. Nec enim fragilitatem in se aut mortalitatem habet. Et sicut vitrum per creaturam consumi non potest: ita nec æterna illa essentia per æternum in nihilum redigi potest.

TEXTVS XXIII.

CVm ergo separatio postrema creaturarum omniũ dissolutio sit, vnũque subinde post alterũ consumatur & pereat: ex isto iã istarum rerũ tẽpus cognoscitur. Post generationẽ enim creaturarũ, in ipsis nullus interitus fit. Semen n. rei veteris locũ suppler. Et hoc modo æternũ quid etiam in mortalib. sine interitu apparet, per renouationẽ seminis alius, quod Philosophus ignorat. Nullũ enim semen, ęternũ admittit seu constituit. Sed tamen putrefactionem: quando quod æternum est, ad æternũ recipitur. Et hoc respectu solus homo ex creatis omnib. æternũ in se continet cum mortali iunctum. Quandoquidẽ ergo dicta ratione *mortale & æternum* coniunguntur: cognoscendum est, quod mortale stomacho essentiã præparet, & corporis meritum sustineat. Quod vna hac ex causa fit, quod hominis æternum æternum viuat, mortale autẽ fragiliter emoriatur. Itaq; vt corpus, ita etiam ęternum quod ab illo corpore prouenit. Adeoque hęc res toti Philosophiæ stupenda obuenit, quod mortale dominetur, quasi & imperet pro suo nutu ipsi æterno, & hoc adeo ab ipso homine dependeat. Is ergo hoc pacto sui æterni plus consors est, quam iste, a quo hominis mortale simul & æternum manauit. Vnde etiã colligi potest, quod mortalia creaturarum vniuersarum simul habitent, rationale nempe & irrationale, vno alterius vsui subinde succurrente, & quod in mortale æternum insertum sit, hæcq; ambo simul inhabitent. Vnde Philosophia docet, ea omnia quę simul ac vna habitant, *sine dissidio & bello, sine dolo & fraude, sine bono & malo*, destrui & consumi non posse. Quod tamen fit, si vnum alteri aduersatur. In illis autem, in quibus æternum non habitat, iudicium non reperitur. Ea vero, in quibus æternum est, iudicio non carebunt. Constituta itaq; hoc modo discordia, vnum ęternum alteri omnino rationem & debitorũ pensationem reddere cogitur de istis, quæ vnum alteri inflixit. Cumq; recompensatio spectet ad æternum: a mortali non suscipitur illa. Etsi enim corpora sese inuicẽ ferant & concilient: tamen si hic aliquid superest, id æternum est. Itaque solum æternum in nobis iudicatur. Et dum vnum ab altero rationẽ exigit, mortalia omnia, quæ æternũ in se gerunt, emori coguntur, ita vt solũ æternum supersit, sine concursu corporis. Ita iudicium completur. Illud enim solum æternum est, nec eius plus est, in vltimo interitu omnis mortalis. Quod si ergo, quæ æternũ in se complexi erãt, ita interierunt: nihil

Mortalia quæ æterna.

Homo æterni consors.

Destructio a contrariis.

Destructio æquabilis. Rom. 2.

nihil remanet aliud, quam quod per se æternum fuit, & mortale aluit auxitque. Quod enim nihil prodest, id in creatura non manet. Propter solum enim æternũ cetera adsunt. Hinc etiam fit, vt vna cum isto, quod æternum in se habuit, omnia, quę illud sustentarunt, simul pereant, & emoriantur. Solum vero æternum superest. Ex quo patet rerum corporalium finis, ad nihilum, in quod omnes res desciscũt. A sua enim essentia separãtur in nihilum, hoc est ab aliquo, in nihilum. In homine autem perfecta separatio, hoc est, æterni a mortali, desideratur. Hic .n. liquet iudicium, quod vniuersis, quæ intra æthera cõtinentur, fragilitatem rerum denunciat. Et si ratio nulla propter fragile fieret, interitus in creaturis nullus esset, sed omnia forent æterna. Cuius tamen caussa hoc vnica est, quia nempe nos mortales in iustitia non habitamus, nec recta inuicē iudicia ferimus, nec iudicandi æterni potestatem accepimus. Hæc enim competit æterno. Quod fieri cum opus sit: necesse est nos omnes cogi & conuenire. Ita rerum omnium interitus reperitur.

TEXT. XXIV.

CVm ergo dictum sit, ex *mysterio magno primo* omnia creata esse, & similiter interire: consequenter iam, mysterium magnum aliquod exsistere, euidens est. Hoc nihil est aliud, quam, si ex verbo domus aliqua exstrueretur. Vbi res ita intelligenda venit, quod soli supremo illud adiaceat, sicut homini possibile est, ignem proiicere, vbi ignis non est, ex non igne. Silex enim ignem nõ habet in se, licet ignem ex se emittat. Noscendum itaque est, in *mysterio magno*, *mysteria prima* omnia latuisse & inexstitisse, modo triplici, respectu vegetabilium, elementarium, & sensibilium. At vegetabilia fuerunt, multa centena, multa millia. Genus enim quoduis in mysterio magno suũ singulare habuit. Sed ad elementa, tantum quatuor fuerunt. Hæc enim quatuor tãtum principia habuerunt. Homines autem sexcenta. Habuerunt enim aliud *loripedes*, aliud *cyclopes*, aliud *gigantes*, aliud *mechili*. Similiter etiam qui habitant *in terra*, *in aere*, *in aqua*, *in igne*. Sic etiam crescentium genus quodlibet mysterium proprium suum in *mysterio magno* habuit, vnde multifaria creata emerserunt. Quot enim arbores, quot homines, tot etiam mysteria. Et tamen æternum solum dominatur in homine, & vniuerso eius mysterio, nec in vno magis quam altero. In *mysterio magno* nullum genus fuit, quod non infinite formaretur & cocoraretur, vno subinde ab altero diuerso. Quæ tamen interire omnia debent. Quid vero inde porro fieri possit, id dicere nos supersedemus. *Nouum enim mysterium magnum impossibile est*: nisi id multo mirabilius fiat, quodq; propter admirandam sui naturam speculari satis nequeamus.

Mysterii magni dignitas.

Res tripli ces ex Mysterio.

Mysterio infinitas.

LIBER SECUNDUS.

TEXT. I.

Deorum creantium differentia.

CUm ergo aliquid fuerit, per quod in separationē perueniens, res omnes creatæ prodierint: principio discrimen aliquod tenendum est Deorum, idq; huiusmodi. Quandoquidem ergo creata diuisa sint in *æternum & mortale:* huius caussa est, quod alius creator exstiterit mysteriorū, non summus & potissimus. Sūmus enim iste iudex esse debet & castigator vniuersarum creaturarū, qui cognoscat, quārum illis concessum sit, scil. vt agāt vel bonum, vel malum, ex ipso licet nō natum. Præterea creata ad malitiā semper stimulantur potius ac instigantur, cōpelluntur q; per astra, per fatum, & per infernale: cum tñ si creata ex ipso summo produxissent, fieri minime posset, vt in proprietates illas malitiæ vel bonitatis cogeremur, sed libera per omnia voluntate frueremur, sine impulsu tali: cum interim tamen creatura sapientiæ tantum non habeat, vt bonum malumve cognoscat, aut æternum ac mortale intelligat. *Multi enim fatui sunt & amentes, vixq, millesimus quisq, sapit: ac plerią, sunt falsi Prophetæ, Doctores mendaciorum, Magistri inscitiæ*, qui pro creaturis præcipuis aperte habentur, quales tamen non sunt. Caussa rei euidens hæc est, q, creaturæ tales simus, qui a Magistris bonū perfectū nō accipimus, sed a mortalib. Diis pcipue cōditi sumus, qui in *mysterio magno* aliquid quidē potestatis habuerunt, & tñ ab æterno in iudiciū sibi & nobis positi sunt.

H. mo ad malitiam inclinat.

TEXT. II.

Elem. 4. matres rerum omnium.

IAm si, vt per separationem cognitum est, ex solis quatuor creata vniuersa constare & prodire opus fuit: quatuor ista omnino matrices creaturarum omnium erunt, & elemēta vocantur. Et licet creatum quodvis quidem adhuc elementum sit, aut elementi portionem habeat: id tñ instar elementi se nō habet, sed instar spiritus elementi. Tum ēt nihil citra elementum subsistere potest. Præterea nec ipsa simul elemēta stare queunt. Res siquidem nulla est, quæ in elementis consistat vel quatuor, vel trib. vel duob. sed elementū vnum seorsim exsistit, & creatum quodvis vnicū tantū elementum habet. Mera illa cœcitas est, eorum, qui *Humidum* pro elemento aquæ, aut *vrens* pro elemento ignis habent. Non enim secundum corpus, aut substantiam, aut qualitatem elementum definiendum est. Quod enim oculis cōspicuum est, id tantū subiectum aut receptorium est. Elementum a. est spiritus, & viget viuitq; in illis rebus, sicut anima in corpore. Et hæc est prima materia elementorum inuisibilis & impalpabilis, & tamen in omnibus. Prima etenim materia elementorum nihil est aliud, quā vita, quam habent creata. Quicquid vero mor-

Elementum quid sit

Prima materia elem. quid.

mortuum eſt, id in nullo amplius elemento ſubſiſtit, ſed in vltima materia, in qua nec guſtus vllus, nec virtus ac vis viget.

TEXT. III.

CVm ergo quatuor matribus, quatuor ſcilicet elementis, res vniuerſç creabiles fuerint: Porro iã notandũ eſt, ipſa quatuor elementa rebus omnib. creandis ſuffeciſſe, & nec plura nec pauciora requiſita eſſe. In rebus ſiquidem mortalibus plures quam quatuor naturæ ſubſiſtere non poſſunt. Sed tñ in immortalib. temperamenta ſubſiſtere poſſunt, non elementa. Quicquid enim elementura (ſic voco) eſt, id diſſolubile eſt. Contra vero temeratura diſſolutionẽ in ſe non habet Ipſius enim conditio iſta eſt, vt nihil illi accedat, nihil abſcedat, nihil putreſcat, nihil pereat. Cum ergo mortalis iſta ſit, vt dictum eſt, conditio, intelligẽdum eſt omnia in 4. naturis ſubſiſtere, & naturam quamlibet ſui elementi nomen tenere. Calidum nempe eſt elementum ignis: Frigidum eſt elementum terræ: Humidum eſt elementum aquæ: Siccum eſt elementũ aeris. Vbi hoc iuxta tenendum eſt, quamlibet dictarum naturarum peculiariter ſeu ſeorſim talem eſſe. Nam ignis tantum calidus eſt nõ ſiccus, non humidus. Terra ſolum frigida eſt, non ſicca, non humida. Aqua tñ humida eſt, nec calida, nec frigida. Aer tãtum ſiccus eſt, nec calidus, nec frigidus. Ideo etiam elementa vocantur. Vnius n. tantum & ſimplicis naturæ ſunt, non duplicis. Ipſorum tamen in omnia creata declaratio intelligi debet, vt elementum, quod cum ſubſtantia & corpore ſubſiſtat, & ibi operetur. Sũmus a. de elementis intellectus is eſt, ꝙ vnicam tantũ ſingula naturam habeant, & ſimplicem, vel humidam, vel ſiccam, vel frigidam, vel calidam. Hoc enim a conditione ſpirituum eſt. Spiritus ſiquidem quivis in natura ſimplex eſt, non duplex: qua ratione ipſa quoq; ſeſe elementa habent.

Ex elementis 4. omnia conſtant.

Element. & temperam. quid differant

Elem. 4. nomina.

Elementorum natura ſimplex.

Elem. & Spiritus ſimplices.

TEXT. IV.

ETſi vero mortalibus nobis compoſita inſint, velut calidum & humidum: res tamẽ ſe minime habet pro opinione veterum. Colica enim eſt ex elemento ignis, nec compoſita eſt ex caliditate & ſiccitate, ſed tantum calida eſt. Similiter etiam complexiones ceteræ. Itaque ſi morbus quidã cum calore & ſiccitate iunctus deprehendatur: cogitandũ eſt duo ibi elementa exſiſtere, alterũ in epate, alterũ in ſplene; & ſimiliter ẽt in membris ceteris. Duo vero elementa non ſunt in membro vno. Certum enim eſt, in quolibet membro elementũ peculiare habitare, ꝙ medicis definiendum relinquimus. Hoc vero cõmode dici haud quaquam queat, ꝙ duo elemẽta ſimul ac vna cõſiſtant, aut ꝙ elementũ vnũ idemque calidum ſit & humidum. Nec enim compoſitum tale dari poteſt.

Colica quid & qualis.

Elementa siquidem composita carent, ex caussa prædicta. Vbi namque calor est, ibi nec frigus est, nec siccitas, nec humiditas. Sic pariter, vbi frigiditas est, ibi ceterorum nullum adest. Idem sentiendum etiam de humiditate & siccitate. Vnumquoduis enim elementum per se simplex & solitarium est, non in compositione duplex. Quæ vero possibilitati elementorum de coniunctione, vtpote caloris cum humiditate, Philosophia attribuit, nihili sunt. Nullum enim elementum aquæ calorem fert. Sic nec calor vllus in humiditate subsistere potest. Quoduis enim per se elementum est priuatim. Sic pariter etiam frigus per se pati non potest siccitatem. Id enim per se intaminatum subsistit. Et hæc de propria essentia elementorum dicuntur & intelliguntur. Et quæuis siccitas est dissolutio frigoris. Quanto minus enim humiditas & siccitas coniungi possunt: tanto minus etiã frigiditas & siccitas humiditasue, aut caliditas & siccitas coire aut vna consistere queunt. Sicut enim contraria sunt calor & frigus, ita contrarietatis etiam rationem habent calor frigusque ad humidum & siccum.

Elementa non sunt coniuncta.

TEXT. V.

EX eo vero, quod ex 4. elementis res omnes constitutæ sunt, euincere velle, illa necessario in coniunctione consistere, erroneum est. Quælibet enim coniunctio est compositio. Quia componuntur, ideo Mysterium esse non possunt. Mysterium enim quoduis est simplex, & elementum vnicum. Discrimen vero inter elementa & composita eiusmodi est. Elementum, velut & mysterium generare potest diuertallum. Compositum autem generare nihil potest, nisi sibi simile: veluti homines faciunt homines. Mysterium autem sibiipsi Mysterium simile non producit, sed contrarium, vt diuertallum. Elementum ignis genitrix est stellarum, planetarum, ac firmamenti totius, & tamen istorum nullum huic simile formatum & constitutum est. Elementum aquæ constituit aquam, quæ elemẽto aquæ plane cõtraria est. Ipsa enim elemento aquæ per se, minus humida est. Elementum siquidem aquæ ipsum eiusmodi humiditatẽ habet, quæ molliat lapides & dura metalla. Huiusmodi insignis molliendi vis per aquam substantialem illi adimitur, vt virtus ipsius perfecta non sit. Elementum aeris adeo siccum est, vt vno momento omnes aquas resiccet. Vis tamen ista aufertur & infringitur per aerem substantialem. Elementum terrę adeo frigidum est, vt ad vltimam materiam reducat omnes creaturas, aquam scilicet ad Crystallum, & (*) ad Duelech, animalia ad marmor, arbores ad gigantes. Fundamentum ergo noscẽdorum elementorum hoc est, vt intelligatur, ipsa tam in signis

Elementum & composita vt consistant. Diuertallum.

Ignis quabis.

Aq. elem. mollit metalla & lapides.

Aer. elem. siccat citissime.

Terr. elem. refrigerat in penissimu.

& promptæ actiuitatis aut efficaciæ esse, vt nihil ipsis simile aut inueniri aut concipi aliud possit. Res vero, in quibus illa habitant, ab ipsis attractæ & assumtæ sunt, veluti fatum, quod corporale sit, & sine illis ne quidem tantillum virtutis habet.

TEXT. VI.

Ignis & animæ comparatio. El. ignis quid sit.

VT autem, quid elementum sit, plenius intelligatur, sciendum est, elementũ nihil esse aliud, quam animam. Non quidem, quod eiusdem cũ anima essentiæ sit, sed similitudine ipsi quadã respondeat. Discrimen enim est inter animã elementi, & animam æternam. Anima elementorum est creatorũ omniũ vita. Ignis, qui vrit, elementum ignis non est, vt nos videmus, sed eius anima, nobis inaspectabilis, ignis elemẽtum & vita est. Iam vero elementum ignis non minus in viridi ligno inesse potest, quam in igne. Ipsa tamen vita non æque adest, ac in igne. Inter animam ergo & vitam discrimen est. Ignis enim si viuit, vrit. Si vero in anima est, hoc est, in suo elemento, vstione vacat. Nec vero illico, quæ res frigida est, a frigido elemento orta prodiit. Potest enim etiam frequenter esse a calido. Et multa frigida ab elemẽto ignis prostant. Quicquid enim crescit, ex elemento ignis est, sed tamen in alia forma. Quicquid fixum est, ex elemento terræ est. Et quicquid nutrit, est ex elemento aeris. Et quicquid consumit, ex elemento. Crescere enim solius elementi ignis est. Is vbi deficit, ibi nullum incrementum est. Et nisi elementum terræ faceret, crescentiæ nullus finis foret. Id enim figit, hoc est, ignis elemento terminum importat. Sic pariter, nisi elementum aeris ageret, nutritio nulla perfici posset. Ex solo n. aere omnia nutriuntur. Nihil etiam dissolui aut consumi posset, nisi elementum aquæ in caussa esset. Per hoc enim omnia mortificantur & in nihilum rediguntur.

Quæ elementorum quorumlibet proprietates.

TEXT. VII.

Elementa veram insensibilia.

ETsi vero elementa hoc pacto in aliis plane inuisibilia & insensibilia exsistant & abscondantur: sua tamen mysteria expromendi vim habent. Sic elementum ignis ex se dedit firmamentum: non quidem ratione corporum, sed ratione essentiæ elementaris. Sol enim corpus habet aliud, quam quod ab elemento ignis acceperit. In ipso tamen hoc cũ calore essentialiter inest. Nec n. calor eius a motu vel rotatione: sed ex seipso est. Et licet Sol quidem staret, nec vnquã moueretur, cũ splẽdore tamen suo ardorẽ expromeret. Crystallus etenim ab elemento ignis Solem dedit, licet hic corpus aliud non habeat, quam quod ab elemento ignis accepit. Ex isto enim elementa (vt ita loquar) corporata sunt. Luna & astra reliqua suum quoque similiter ortum ex elemento ignis ceperunt,

Sol etiam stans calidus.

Elementa unde corpus suum traxerint. sed tamen secundum colorem tantum rubineum, in quo nullus calor aut ardor, sed tantum splendor quasi mortuus hæret. Et licet varia quidem signa secundum formas & species in cœlo appareant, quas hic minime recensemus: tñ forma talis intelligenda est, qualis de nobis in terra. Nec enim vnica tantum, sed multifaria est, nobis aut cognita, aut incognita. Quando enim mysterium elementi ignis diuisum fuit: quodlibet enatum prodiit, quale aspicimus. Ideoq; astra sunt filiæ elementi ignis: nec cœlum est aliud quam chaos, hoc est, vapor ex firmamento halans; vsque adeo feruidus, vt satis enarrari nequeat. Feruor iste seu calor co- *Astra sunt filia ignis.* ruscationes dat, & calores ac apparentias. In illa enim regione purum elementum ignis est, sicut suo loco latius dicetur.

TEXT. VIII.

Elementaria inter se diuersa sunt. QVo vero modo varias species & essentias ignis protulit: eodem ipsum quoq; aeris elementum similes produxit. Quanquam discrimen aliquod sit inter quadruplicia elemẽta in ipsis, quę ex ipsis procreata sunt. Quoduis enim priuatũ quid & peculiare procreauit. Firmamẽtum reliquorũ trium nulli simile est. Fatum ex aere nec ipsum tribus ceteris simile est. Signata terræ ceteris tribus ne in minimo quidem comparari possunt. Eodem modo & monstra marina ad reliqua se habent. vnum enim quodlibet elementum tam rationalia quam irrationalia *Rationalia & irrationalia in omnib. elemẽtis sunt.* in se procreauit. Sic cœlum non minus in firmamentis creata rationalia habet, quam elementum terræ. Eodem modo & fatum aeris ratione & brutalitate distinctum est in sua signatura. Idem verum quoq; est de terra & aqua. Iam vero quisnam is est, qui inter quatuor elementa signata veritatem nobis attestari possit, quinam sint isti, quibus tradita & mandata sit vera fides, & recta salutis via, aut qui soli æternitatem possessuri sint, quod hoc loco omittimus? Iam vero fieri aliter nõ potest, quin in o- *Homines in omnibus elementis.* mnibus quatuor homines habitent, non secus ac in elemento vno, scil: terra. Sed de fato tamen sciendum est, quod eius generatio ex elemento multiplex sit, & tamen sine omni corpore ac substantia, secundum pro- *Fati generatio qualis.* prietatem aeris (qui corporeus nõ est) vna cum ipsius habitatione. Alia enim habent corporaliter, alia intangibiliter, prout res intelligitur.

TEXT. IX.

Et procreationes multiplices. PRopalam notum est, quod ex semine vno radix emergat in multa filamẽta distributa. Postea surgit caulis, porro pẽduntur rami, pdeunt flos, fructus & semen. Similis ratio ẽt est multipliciũ procreationum ex 4. elementis. Adeoq; omnes illæ, quę ex vno elemento sunt, sibi inuicem cohærent, velut ex vno semine herba enascitur. Quanquam semini

suo

uo non promiscue omnia consimilia sint. Quæ enim ex aqua procreata sunt, partim sunt homines, partim animalia, partim horum alimenta. Vnum etenim elemētum suam signaturam liquit, velut & necessitatem & sustentationem: tum ēt indicium fecit sui cursus & aduentus, quod facilime per astra cognoscitur: non quod illa nos regant aut inclinēt, sed tantum, quod nobis consimiliter currant, & internum corporis nostri motum imitentur. Et in elemento aquæ nihilominus omnia fiunt, q̄ fiūt in elemēto terræ. *Lorind* enim est cōmotio mutationis istius elementi aquæ. Hoc se cōmouente in elemento aquę, tamen elementū quoq; terrę commouetur. Et *Lorind* instar cometę se habet. Et monstrum aquę similiter accipi debet, ac error firmamenti. Adeoq; in aqua peculiaris mūdus cognoscendus est, vna cum suo mysterio, vsq; ad finem mundi. Nullum enim in ipsis aliud principium est, quam in elementis ceteris. Nullus n. finis eorū alius, quā qualis in elementis ceteris deprehenditur. Solumq; discrimen est formarum, essentiæ, naturarumque, cum suis signaturis, elementisq; aduenientium. Nobis itaq; 4. mundi, secundum 4. elementa & habitationes primarias intelligendi: Secundum iustitiam vero, vnicū tantum æternum, in omnibus quatuor similiter cognoscendum est.

Lorind quid.

Mundi qui quatuor sint.

TEXT. X.

IN elemento terræ multum nobis intelligentiæ situm est, quod ex ipso nos prodierimus. Simile n. quoduis suum simile intelligit. Intellectus a. elementorū ceterorum ex Philosophia defluit. Hoc autem simile est, ab experientia manans ex qua postmodum Philosophia oritur. Et tñ sicut elementū terræ p̄creauit signatū, ita cetera quoq; similiter p̄crearūt. Vt nobis sunt lapides, ita ceteris elementis nihilo magis deficiunt. Quāquam isti lapides ad formam nostram nō sint facti, sed ad formam suam & propriam. Elementa cetera, sua quoq; mineralia nobis non minus habent. Cœleste enim firmamentum tam florea quam lapidea mineralia promit, quæ nos inter miracula referimus. Quāquam hic hallucinemur ibi potissimum impingentes, quod cursus naturales inter prodigia enumeramus, & instar prophetarum præsagimus, firmamenti hanc vel illam faciem singulare quid portendere, cum tamen secundum ipsius cursum naturalem talia contingere potius censendum sit. Quod si quid aliquando tale eueniat: nostrum cursum seu statū talem fuisse, credendū est. Interim si q̄ elemētorum errorem patit̄, idem cetera quoq; labefactat. Perfecto n. & inimpedito motu omnia currere debēt. Et licet nobis quidē tria cetera elementa ad nutriēdum deseruiant: nihilominus tñ requa tria deseruiunt firmamēto, aeriq; & aquę, ac illis, qui in istis habi-

Homo ex terra ortus.

Lapides in omnibus elementis.

Error de mineralib. cælestibus.

Fieri fortaſſe plura potuerunt elementa, quam nobis data ſunt. In nouiſſima tamen cognitione rerum omnium, tantum quatuor deprehenduntur. Et licet arbitrari quidem poſſimus, facile fuiſſe Deo, qui quatuor tantum creauit, eadem opera plura creare: tamen cum videamus, in ſola quatuor, mortalia omnia conſtituta eſſe, plura his ſimul recte ſtare non potuiſſe, haud male cenſemus. Veriſimile etiam videri poſſit, quod poſt 4. dictorũ elementorũ interitum, deinceps alia exoritura ſint ſecundum omnẽ eſſentiam prædictis diſſimilia: aut quod poſt iam factarum creaturarum interitum nouum myſterium magnum futurum ſit, cuius quam præteriti melior & maior cognitio habeatur. Nos tamen hoc fundamentum hic non ponimus: ſed vnicuilibet, qui principii mũdi peritus eſſe velit, neceſſarium eſſe dicimus, vt conſideret, mundi ortũ ex elementis eſſe: & ſicut elementa quatuor ſunt, ita quatuor etiam mũdos eſſe, & in quolibet genus peculiare, ſuis neceſſitatibus inſtructum ſubſiſtere.

[illegible] 4 [illegible] tantum.

Mundi 4. pro 4. elementis.

TEXTVS XIII.

ETſi vero in quatuor dictis elementis res omnes ſubſiſtant: nos tamen ita minime ſtatuimus, quod in rebus vniuerſis quatuor elementa inſint, aut quod quatuor elementa in omnibus habitent. Ratio iſta eſt. Mundus, qui ab elemento ignis ſeparatus & procreatus eſt, is nec aere, nec aqua, nec terra opus habet. Pari ratione mundus quoque aeris reliquorum trium nullo indiget. Quod ipſum æque de terra quoque & aere verum eſt. De elementis enim doctrina hoc non tradit, quod opus ſit mundum a quatuor elementis ſuſtentari: ſed potius vnumquodlibet ab vno elemento, hoc eſt, ab eo, ex quo exortum eſt, conſeruari. Et licet inficias minime eam quod firmamentum mundum per elementares ſuas virtutes, quæ totæ igneæ in terram defluunt, nutriat: ea tamen nutritio neceſſaria minime eſt. Nec enim mũdus a ſeipſo interiturus eſt, verum ſibi ipſi ad ſuſtentandum ſufficit, veluti etiam mundus alius ſeipſum nutrit citra opem terræ. Exempli cauſſa. Aquæ terra nihil confert ad eſſentiam ſuam propriam. Nec viciſſim terræ aqua. Idem de aere iudica. Nobis tamen interim cauſſa hæc nõ ſufficit, quod vnuſquiſque mundus ſolitarie ſeu per ſe ſubſiſtat in ſuo elemento: ſed iſta potior eſt, quod nempe lumen de cœlo, velut extractum quoddam ſit quatuor elementorũ, & nobiliſſimum in plena & perfecta proprietate. Nemo autem ex his arbitretur, ſolem ex elemento ignis ſplendorem ſuum & motum accepiſſe, vt nec planetas, ſed potius ex arcano. Itaque ſplendor firmamenti in mundum deradians non ab elemento ignis, ſed ab arcano manauit. Terra enim ex ſe dat *tronum*, aqua *turas*, aer *ſamies*. Et hæc non ex ele-

Elementa non omnia 4 omnibus inſunt.

Firmamentum quomodo terrã nutriat.

Lux cœli quid ſit.

Tronum. Turas. Samies.

mento prodeunt, verum ex arcano, & in elemento insunt. Et ex arcano quatuor mundi hoc modo concordant, vt sibi inuicem vsui sint, & mutuum nutrimentum præstent, seque sustentent. Non tamen ex natura elementorum: nam elementa ipsa sunt.

TEXTVS XIV.

Vita, visus &c. hominis unde.

Arcana omnium erũt olim apparebunt.

Arcanum quid.

Arcana & elementa quid differant.

Quæ elementa quæ arcana habeant.

QVod homo viuit, videt, audit, &c. id non ab elementis habet, sed ab arcanis, & potius ex monarchia. Eodem modo & creata reliqua. Solum hospitium & nutrimentum elementare est. Sic etiam intellige, quod quicquid æternũ est, ex arcano prodeat, & id fit. Canes moriũtur: ipsorũ tamen arcanũ manet. Homo moritur: at ipsius arcanũ manet, & magis anima, quæ facit, vt tot gradibus cane dignior sit. Idem cense de crescẽtibus similiter omnibus. Ex hoc enim nascitur error, quod in nouo mysterio magno vltimo apparebunt omnia creata, quæ vnquã exstiterunt, non essentialiter, vt iam, sed arcane. Non a. dicimus, arcanũ esse essentiã similem immortali, sed esse hoc perfecte. Elementũ ignis in se habet arcanũ. Ex hoc trib. reliquis accedit seu affluit lumẽ, splendor, influentia, incrementũ, non a. ex elemento. Hæc enim arcana etiã citra ipsum elementũ subsistere possent: vt etiã elementum citra arcanum. Sed porro attendite, quod elementũ aeris in se habeat arcanũ, ex quo nutrimentũ omnib. reliquis tribus, & sibi ipsi accedit: non elementariter ex ipso, sed arcane per elementum. Elementum terræ arcanum in se habet mãsionis & fixationis, quod ceteris impertit virtutes durationis & generationis, ne quid intereat. Elemẽtum aquæ arcanum habet sustentationis omniũ elementorum, & quicquid in ipsis est, conseruat, vt destructione vacet. Hoc itaq; respectu discrimẽ est inter elementum & arcanũ. Alterum est mortale seu caducũ, ex elementis: alterum est permanens in vltimo mysterio magno, in quo omnia renouabũtur, nec tamen alia fient quam fuerunt.

TEXTVS XV.

Elementa sunt solitaria.

Elementa se ipsa nutriunt.

Nympha.

Nymphæ cum terrenis coeũt.

COnclusum ergo est, elementa omnia simul minime iungi: sed aut tota esse aeria, aut ignea, aut terrea, aut aquea, solitarie & impermixtim. Confectum vero etiã hoc est, elementũ quoduis seipsum nutrire, seu id, quod ab ipso est, ceu suus mundus. Hac ergo de causa medicina elementi aquæ non iuuat illa, quæ sunt ex elemento terræ, aut alio quodam, sed tantum Nymphas, Syrenes, & similia alia. Sic etiam medicina terrea non iuuat tres alios mundos, sed tantum animalia sui mundi. Eadem ratio etiam aeris est. Nam & in aere sunt morbi, medici, docti, indocti, veluti in suo proprio mundo, suum peculiarem motum habẽtes. Idem quoque de igne sentiendum. Quod si vero quandoque accidat, vt Nymphæ etiam cum terrenis congrediantur, & liberos procreent:

cogi-

cogitandum est, id fieri posse ob facultatem raptus. Per vim raptus aerea quoque, ceu Melosinæ, cum terrenis coeunt. Ita ex igne etiam ad terrena rapiuntur *triferter*. Quod si ergo tres peregrini isti mundi in mūdum nostrum homines, vt diximus, inserunt: tota sua essentia illi respectu nostri instar deorum cognoscendi sunt, propter ingentem distantiam & essentiam admodum peregrinam, quam habent. Quod si ex nobis homo vicissim rapiatur ad ipsos: contrarius fit raptus e nobis ad ipsos. Sic ergo elementa elementis minime opus habent: sed tantum vnum alterius arca aut conceptaculum exsistit. Sicut aqua & terra se separant inuicem: sic pariter & aer ignisque quilibet partem peculiarem occupat, nulla contiguitate alia, quam instar parietum, & inclinationis arcanorū ex illis quatuor omnibus facta.

Melosinæ cum terrenis coeunt. *Triferter etiam.* *Elem. quomodo iungantur.*

TEXTVS XVI.

QVod si tandem secutura sit coniunctio seu congregatio, qua omnia redibunt in essentiam suam pristinam: tunc id erit arcanum, & quidem secundum aspectum seu faciem elementorum. Ibi enim corporale nihil ex generatione apparere potest, sed facies & præsentanea exhibitio contentarum omnium generationum locum supplebit istum, ac ita vnicuique cognita erūt, quæ vel ante ipsum vel post ipsum facta sunt, quæ adeo erunt cognita, quasi incoram ipsis oculis olim visa fuerint, sed in hoc tamen est sensus absconditus mysterii magni vltimi. Nec enim ex natura, sed ex scientia caussarum vltimæ separationis elemētorum & omnium creaturarum illud scietur seu constabit: vbi quilibet rationem reddet de morte sua: ea causa est caduci, & viuentis, & permanentis. Ibi enim vnicus iudex erit, qui potestatem habet ab æterno, ac a seculo ad seculum iudex vnicus fuit. Hæc etiam caussa seu origo est religionum & variorum mystarum diis seruientium: qui mos omnis falsus & erroneus est. Nec enim præter vnum Deum vllus alius vnquam exstitit, qui iudex fuit ab æterno. Et stultitia nimis impia est, mortalem, caducum, & putrescentem colere velle pro auctore rerum creatarum, & rectore æterni. Quicquid enim moritur, gubernandi & regendi vim nullam habet. Via ergo ac religio est tantum vnica, nec plures temere asserendæ.

Iudex vnus ab æterno. *Religionum variet as vnde.*

TEXTVS XVII.

HOc ergo modo si ad prædestinationes redeunt, quæcunque creata sunt: ibi arcanum fiet. Prædestinatio n. est materia vltima, quæ erit sine elemento, & sine præsenti essentia: sed temporatum & incorruptū magis sequacia erunt. Hæc enim non ex spiritu intelliguntur, sed ex natura, cum euidentia hac, quod aliquid æternum sequatur mortale.

Prædestinatio quid.

Mortalia æternum poſt ſe relinquunt.

Nam ſi inſenſibilis planta perit, tunc in locum eius ſuccedit æternum. Nec rerum fragilium ſeu caducarum vlla in toto mundo eſt, quæ in ſuũ locum, non quoddam æternum ſubſtituat. Nihil enim inane, nihil ex mortalibus ſine ſucceſſione æterni creatum eſt. Poſt finem enim creatorũ omnium, ęterna iſta conuenient & colligentur, non tantum vt nutrimenta, ſed potius ad magiſterium naturæ, in caduco ſimul & æterno. Et ſic æternum eſt indicium diſſolutionis naturæ & non principiũ creatorum, ac finis in rebus omnibus, quo nulla natura caret. Etſi vero fatales etiam, velut Meloſinæ, & Nymphæ æternum poſt ſe relicturæ ſint: de ipſorum tamen corruptione hic nihil tractabimus. Multiplex enim putrefactio hic intelligitur, prout quatuor mundi ſunt. Sic enim putredo eſt terrea, eſt aerea, eſt ignea, & eſt aquatica. Vnumquodlibet enim vna cum ſuis concreatis ad interitum cum relicto æterno vertitur & deducitur. Quatuor tamen iſtæ putredines in vnam ſimilitudinem redigent ſuum æternum notorie & ſplendide, non cum operibus, ſed cum eſſentia. Solitaria enim habitatio eſt quid æternum, multis tamen diſcretionibus pollens.

Putredo quadruplex creaturum.

TEXTVS XIIX.

Euestrum quid.

SIlentio autem minime præteribimus EVESTRUM, ſecundum ſuam eſſentiam, quod aut mortale eſt, aut immortale. Eueſtrum enim res eſt inſtar vmbræ in pariete. Vmbra creſcit & oritur cum corpore, & cum eodem manet, vſq; ad vltimam eius materiam. Eueſtrum originẽ ſuam habet cum prima rei cuiuſq; generatione. Animatum enim & inanimatum, ſenſibile & inſenſibile coniunctum ſibi habent Eueſtrum, & quicquid vmbram dat. TRARAMES autem intelligitur vmbra eſſentiæ inuiſibilis. Naſcitur enim cum ratione & imaginatione animalium, intelligentium & brutorum. De Eueſtro & Trarame philoſophari, ſummæ ſophię eſt. Eueſtrum enim dat prophetiam. Trarames dat acumen. Prophetari enim, quæ euentura ſunt homini, animali, ligno, &c. ex Eueſtro vmbrato eſt. Quid ratio ſit, eſt ex Trarame. Ideoq; Eueſtra vel principium habent, vel non habent. Principiata diſſolutionem in ſe habent, cum ſuperſtite æterno. Non principiatum, principiatũ ad Traramium ita acuendi in intellectu vim habet. Eueſtrum mortale cognoſcit æternum. Cognitio hæc eſt mater prophetæ. Fundamentum enim omnis intellectus ex eueſtro, quaſi per lumen naturæ extrahitur ſeu elicitur. Ideoque Propheta eueſtrat, hoc eſt, vaticinatur ex eueſtro. Si vero prophetatur ſpiritus, id extra lumen naturæ eſt. Ideo nobis fallax, impoſtorium & incertum eſt, ſicut etiam certum & verax. Et hoc modo Trarames quoque, vmbra rationis diuidi vult.

Trarames est en ſtū rerum inuisibilium.

Eueſtri differentia quæ.

Textus

TEXTVS XIX.

PORRO autem in dissolutione rerum vniuersarum Euestrum quoq; & Trarames dissoluentur, non tamē sine reliquiis æterni. Sic ergo euestrum perinde est; quasi æternū firmamenti in 4. mundis. Firmamētum enim est quadruplex, secundum 4. mundos, in 4. perfectas essentias diuisum, vnoquolibet mundo perfecte suum creatum respiciēte, quod & ipsum tale est: vnum in terra ex firmamento: vnum in aqua, aere, igne. Firmamentum autem, quod in euestro est, est dispersum: non stellæ, vt aspectabiles sunt, sed sunt firmamenta Nymphis, quæ stellæ non sunt. Nec enim stellis vtuntur: sed peculiare & proprium firmamentum habent, veluti Fata igneum, suum quęlibet priuatum cœlum, terram, māsionem, habitationem, firmamentum, stellas, planetas, & similia alia, quæ alteri ne minimum quidem similia videntur. Sicut aqua & ignis, substantia & impalpabile, visibile & inuisibile mutuo se habent: ita se quoque habent istiusmodi. In his euestrum diuisum est ad fatalia, & manet ipsius vmbra post essentiam a dissolutione: ac euestrum post ignem adhæret igneo homini, sicut alterum aqueo, ac itidem terreo. Hoc euestrum dementat & eludit mundum, adumbrans se per fraudem ex vno mundo in alterum, exhibens visiones, splendores, signa, formas & species. Ex hoc enim oriuntur euestrum cometarum, euestrum impressionum, euestrum miraculorum. Tria tamen ista euestra sunt euestra propheta, & euestra vmbrata. Ideo sublimis & illustris intellectus est inter euestra propheta & vmbrata.

Firmamētū est quadruplex.

Euestrorū magnus numerus.

Euestr Prophet. & vmbrat.

TEXTVS XX.

VT autem euestrum prophetum cognoscamus, comprimis ac maxime opus est. *Turban* enim magna est essentia eiusmodi, quæ præsagit vniuersa, quæ in 4. mundis fiunt. Quicquid autē monstrose & cōtra naturam aut contra cōmunem opinionem ac vitam futurum est, id cognoscitur per euestrū prophetum, quod sumitur & se adumbrat ex *turban* magna. Et necessarium est, Prophetam magnam turban cognouisse. Ardui enim intellectus est, & cū ratione vnitur. Possibile ergo est mortali, turban magnam cognoscere vsq; ad extremam suam resolutionem. Ex hac Prophetæ oēs locuti sunt. In ipsa enim sunt omnia signa mundi. Ex ipsa euestra omnia nascuntur: ex ipsa adūbrantur cometæ, stellæ prodigiosæ, quæ præter consuetū cœli cursum oriuntur. Ex turban oēs impressiones suum principium, non ex firmamento aut astris sortiuntur. Quoties enim inauditum quid & rarum fieri debet, prodromi excurrunt & prænuntii, quibus futurū malum populo præsagitur. Nec ea pręsagia ex natura sunt, verum ex euestro prophetico. Omnes epidemiæ,

Turban magna quid.

Eius præstantia & sublimitas.

omnia bella, omnes seditiones sua præsagia habent, quæ ex *turban* oriūtur. Et qui euestrorum proprietatis cognitionem habet, is Propheta ac vates est rerum futurarum omnium. Rerum enim omnium supremus cum mortalibus non sermocinatur, nec ad ipsos de throno ac sede sua angelos mittit talia pronuntiaturos: sed ex magna turban ista præsciuntur & intelliguntur, quam multi Pagani ac Iudæi pro Deo coluerunt, in vero de Deo sensu & intellectu excœcati.

Turban magna pro Deo culta.

TEXTVS XXI.

Euestrum umbratū quid indicet.

QVandoquidem vero euester obumbratus cū quolibet creato nascatur & oriatur: sciēdum est, ex eo porro prognosticari posse fortunā & vitam eius rei, cuius euestrum sit. Pro exemplo. Infans si nascitur, cū ipso simul nascitur euestrum, iugiter in ipso expressum, vt ab incunabulis vsque ad horam mortis de infante præsagiat, & quid futurum sit, demonstret. Ita si quis moriturus sit, mors nō appellit prius, quam euestrū pronūtiarit id, vel pulsando, vel concutiēdo, vel cadendo, vel alio quodam huius generis exemplo. Per quod si euestrum sentiatur, præsagiri potest, hoc mortis esse signum. Euestrum quin etiam cum æterno vnitum est. Post mortem enim hominis euestrum super terram manet, & indicia dat, an homo in gaudio vel pœna versetur, sua generatione. Nec quod simplices faciunt, dicendum est, id esse hominis spiritum aut animam, aut mortuum ipsum illic obambulare. Hoc enim defuncti hominis euestrum est, quod loco non cedit, vsq; ad extremum terminū, quo omnia conueniept. Hoc euestrum signa operatur. Diui enim per solum suum euestrum miracula operati sunt. Et sicut Sol splendore suo calo[illegible] naturamq; & essentiam suam expromit: ita in nobis se habent quoq; euestra præsagientia & prophetica, quibus credendum est. Moderantur enim illa somnum, insomnia, rerum futurarum præfigurationes, rerū naturas, ra ionem & concupiscentias & cogitationes.

Euestrum a morte in mundo superest.

Diui per euestrum miracula ediderunt.

TEXTVS XXII.

HOc itaque modo cum futura prænoscantur in elementis, ex eo, in quo euestra habitant: euestra quædam erunt in aqua, quædā in speculis, quædam in crystallis, quædam in politis vnguibus: nonnulla intelligentur per commotiones aquarum, aliqua per cantus & animum. Hęc enim omnia euestrari (ita loquor) possunt. Maximus enim ac optimus Deus euestrum habet mysteriale, in quo inspicitur ipsius essentia & proprietas. Et per euestrum mysteriale cognoscitur omne bonum, & omne illuminatum. Sed econtra, damnatus & ipse euestrum in mundo habet, ex quo cognoscitur malum, & vniuersum id, quod legem naturæ violat & corrumpit. Etsi vero ista duo etiam euestrent: tamen ad vitā nostram

Euestrum Dei mysteriale.

Euestrum damnati quale.

nihil

nihil attinēt. Non enim nisi per nostrum euestrum nos ipsos cognoscemus. In creaturis omnibus sunt euestra: quæ iuxta etiam vniuersa Prophetæ sunt, siue rationales, siue irrationales, sensus consortes vel expertes sint. Nam euestrum est spiritus, qui Astronomiam docet. Nō quod per natiuitates & prognosticationes ex stellis illa cognoscatur: sed ipsi' esse (vt ita dicam) ex euestris est: in his est ipsius ens, sicut imago in speculo, aut vmbra in aqua, vel terra. Et qua ratione crescentia augentur & minuuntur, ita se astra quoque habent. Non quod ex propria natura talem suum cursum habeant, & ex terra humidum & frigidum oriatur: sed tantum quod terræ essentia talis sit. Ita adumbratur in cœlo & per partes quidem, non tamen aliter, quam velut euestrum, & nō ceu potentia.

Euestra omnia habent omnia creata.

Euestrum quid.

TEXTVS XXIII.

HViusmodi euestra quoque corrumpentur, & tamen non citra æternum interibunt. Nec euestra ipsa respicientur: sed plene adhabitabunt illis, quorum sunt. Ex quo sibi quisque consultoriam erit, vt præ omnibus rebus seipsum adhortetur & cognoscat. Euestrorum enim natura ac numerus infinitus est. Hæc ducunt dormientes, præmonstrant bonum malumque, inquirunt cogitatus, perficiunt labores seu operas sine corporali motione. Adeo res euestrum mirabilis est, & mater rerū omnium in Prophetis, in Astronomis, in Medicis. Et nisi intellectus ex euestro petatur: ibi naturæ cognitio nulla est. Sicut enim furtum suspendium, & nubes pluuiam, & lotium morbum indicat: ita euestrum omnia monstrat, nullo excepto. Ex ipso enim locutæ sunt Sibyllæ & Prophetæ, sed veluti per soporem ac insomnia. Et hoc quidem modo euestra in quatuor mundis se habent, quorum vnum alteri semper præsagium, imaginem & miraculum communicat: quæ per dissolutionem & regenerationem suam multo magis admiranda deprehendentur. Nec hic omittemus dicere, quod euestrum sit relictum æternum, & sustētamen religionum, & operatio cœlestium. Sola enim felicitas, beatitudo, summum bonum, & extremum iudicium mouent & instigant nos acrius & profundius rimari & peruestigare, quid discriminis inter ista duo sit, hoc est, inter verum & falsum: quod non spiritualiter, sed naturaliter expendi & cognosci debet.

Euestrorū numerus infinitus.

Euestri laus.

Sibyllæ & Prophetæ per euestrū locuti.

LIBER TERTIVS.

TEXTVS I.

RES existētes quælibet necessario corpus habet. Huius ratio modusq; est, vt intelligatur, sese id habere instar spiritus fumosi, qui substan-

Corpore nihil caret.

tiam non habet, nec corpus est, nec tangibilis est. Horum vero etsi nullum sit: ex ipso tamẽ nasci possunt & corpora & substantiæ. Sic de Arsenico effumante intelligendum est, quod post generationẽ corporis nihil amplius videatur de fumo spiritus, non secus, ac si vniuersum in corpus redactũ esset. Quod tamen ita se non habet. Subtilissimũ n. in loco illo generationis adhuc superest. Et sic per separationẽ visibile iuxta ac inuisibile simul nascuntur. Hac ratione modoq; res oẽs prognatæ sunt. Lignum superstitẽ adhuc spiritum habet, ex quo separatũ est. Sic & lapides, & res oẽs, nulla excepta. Eius enim essentia adhuc superest, prout ab ipsa separata fuit. Homo quoq; similiter nihil est aliud, quam reliquũ ac superstes de separato fumo. Notate autem, quẽdam exstitisse spiritũ. Ab illa sorde confit homo, & subtilissimum est in spiritu. Et est is spiritus, hoc est, indicium duplicis æterni: vnius *calcruthi*, alterius *meritorii*. *Calcruthum* est indicium in primo æterno. Alterum id quærit seu appetit, hoc est, Deum. Et caussa ista naturalis est, quod omnia affectent seu contendant ad id, ex quo prodierunt, seu ad naturas illas, quæ ista contigerunt. Quicquid enim condens, dum faceret, adhibuit: idipsum res quoque condita appetit & sectatur. Et hoc ita intelligi debet, quod res condita ex natura vel instinctu naturali non appetat suum conditorem, sed id potius sectetur, ex quo prodiit. Sic corpus humanum appetit materiam, ex qua separatum est, & non Deum: nec enim ex ipso sumtum est. Et materia ista est vita & habitatio, in qua meritorium ęternum manet: sic ad suam essentiam quodlibet redit.

Res omnes qui corporentur.
Homo quid, & qui fiat.
Aeternum est duplex.
Calcruthum.
Simile sui simile sectatur.

TEXTVS II.

CVm ergo res quælibet ortus sui, hoc est, mysterii, ex quo nata est, appetens sit: iam porro intelligendum est, tem illam esse vitam æternam: & quod inde venit, esse mortale. Nihilominus tamen in mortali manet æternum, hoc est, anima, sicut idem aliunde etiam discitur. Et si res caduca in statum suum pristinum redire debet, id ratione non fit alia, quam hac, vt permanentia iterum cõiungantur, & tum demum collectio & vnio rerum adest. Forma vero & substantia rerum prætereuntium & non prætereuntium, ex spiritu illo fumi prouenit, non secus ac ex nube grando vel fulgur emergit, quæ corporalia sunt: & materia illa, ex qua prodierunt, inuisibilis manet. Sic ergo statuendum est, quod res omnes ex inuisibili oriantur, & tamen citra ipsius damnum: semperque materia idẽ regenerandi vim habet. Hinc etiã fit, ꝙ totus mundus more niuis transiturus sit, & rediturus ad eandẽ materiam spiritus fumi, & citra oẽm essentiam tangibilẽ coiturus seu coaliturus. Et isto modo iterũ pronasci potest primũ. Hinc etiã cognoscitur, nullum creatũ exsistere, quod

Caduca vt ad suũ statum redeant.
Ex inuisibili omnia oriantur.

quod genitum sit, sed tamen conditum seu creatum. Sic enim *bonum* summum in principio rerum omnium constituit, vt quidvis ita ex inuisibili proueniat, & corporale fiat: & postea a corpore iterum separetur, & denuo inuisibile fiat. Tunc nimirum iterum copulantur omnia & vniuntur, atque ad materiã primam reducuntur. Et si quidem ita vniantur, discrimen tamen aliquod & differentiam inuicem habent. Alterum enim alterius hospitium est: alterum hospitii incola est. Ista enim rerum omnium habitatio est: sensibile scilicet & insensibile ad conditionem & locum istum redire vniuersi debent. Siue enim rationale siue irrationale sit, nihil certe mutationis huius expers erit, sed omnino ad habitationem suam, ex qua separatum est, redibit & comparebit.

TEXT. III.

SIc etiam vnumquodlibet corpus siue substantia tangibilis, nihil est aliud quam fumus coagulatus. Vbi tenendum est: coagulationem esse multiplicem. Vna inclinat in lignum, alia in lapidem, tertia in metallum. Ipsum vero corpus nihil est, quam Fumus, ex materia vel matrice, in qua est, exspirans. Sic nimirum quod ex terra crescit, Fumus est elatus ex liquore Mercurii, qui varius est & multiplicem fumum emittit pro herbis, arboribus, & similibus aliis. Is autem fumus si ex suo primo egreditur, seu quam primum ex matrice exspirans aerem peregrinum contingit aut impedit, illico coagulatur. Fumus itaque hic iugiter ac continentur euaporat. Quamdiu ergo appulsus ille ęstuat, tamdiu res crescit. cessante bullitione, cessat etiam effumatio. Sic terminatur etiam coagulatio & crementum. Lignum est fumus ex *Dersis*. In ipso latet specifica, ex qua lignum fit. Nec ex isto tantum fumo fit id: sed fieri idem etiam potest ex materia dersica alia. Pari modo *Leffas* est materia bulliens, ex cuius fumo nascuntur omnes herbæ. Sola enim herbarum prædestinatio est *Leffa*, non alia. Deus enim in specificis multo mirabilior est, quam in naturis reliquis omnibus. *Stannar* mater est metallorum, primam materiam metallis suggerẽs suo fumo. Nihil enim metalla sunt aliud, quam fumus ex *Stannare* coagulatus. Ac *Enur* fumus est lapidum. In summa, quicquid corporeum est, aliud non est quam coagulatus fumus, in quo specifica prædestinatio latet. Omnia etiam denique instar fumi resoluentur. Specificum enim, quod coagulat, potentiam non habet, nisi ad tempus definitum. Idem de coagulatione etiam intelligi debet. Nam corpora vniuersa tantum in fumum abibunt & vanescent, nec in aliud quam fumum terminabuntur. Is consumtio est viuentium simul & mo. t ıc rum corpo lium.

Corpus est fumus coagulatus.
Corpora vt ex fumo fiant.
Dersis.
Lignum e fumo dersis.
Leffa ex fumo oriuntur herbæ.
Stannar mater metallorum.
Enur materia lapidum.
Corpora in fumum interitura.

TEXT. IV.

Homo ex fumo coagulatus. HOmo fumus est coagulatus. Ex solis enim corporis bullientibus vaporibus & mēbris spermaticis materiæ spermaticæ coagulatio fit. In huiusmodi vaporem ēt resoluetur idē: vt interitus ortui similis fit. Præterea in nobismet ipsis nihil videmus aliud, quam hominem coagulatum *Cibi fumi sunt coagulati.* fumum, ex humana prędestinatione formatum. Quicquid ēt assumitur ac editur, nō nisi fumus ex liquoribus coagulatus est. Ideoq; si ingeritur, id a vita consumitur hac ratione, vt coagulatio iterum soluatur & liquescat, sicut glacies a sole liquatur, vt postea instar fumi in aerem transpareat. Vita enim consumit omnia. Est enim illa spiritus consumtionis omnium corporalium & substantiarum. Et hoc loco attendendum est ad separationē mysterii digesti. Si enim res quælibet ad statum suum, vnde orta est, redire debet: adeoq; aliquid editur, tunc vna cū vita cōsumitur. Hoc in iis tantum est, quæ non transmutantur. Transmutatio n. non re- *Vita est caussa trās mutationis* tropellitur aut reprimitur. Et quęlibet transmutatio fit p vitam. Ita ergo alteratur transmutatio in fragilitatem corporis: sed tamen a corpore iterum separatur. In putrefactione enim ipsius transmutatio nullā amplius vim habet, & in putrefactione mysterium digesti sequitur. Interim separātur inuicē proprietates omnes, quas homo in sese habuit ab herbis, & reb. aliis, quolibet ad essentiam suam redeunte. Et separatio hęc similis est illi, per quam, quę res decem vel duodecim permiscentur, iterū dissaparentur, ita vt suam peculiarē essentiā quælibet recipiat. Sic esitatio nihil est aliud, quā dissolutio corporum. Vnde materię corporū separant' in vomitionib. & alui deiectionib. quod nihil fiat aliud, quam fumus fœtidus, bono permixtus. Natura siquidem tantum subtili studet, crassum clidens. Nam lapides, metalla, & terræ, denique omnia a vita soluuntur: nec alia ipsorum a corpore dissolutio est, quam quæ per vitam fit.

TEXT. V.

POrro æque etiam intelligendum iam est, quomodo essentiam suam quoduis recipiat. Hoc rei nulli cōparari aptius potest q̄ igni, q ex duro silice elicitur inflammans ac ardens præter omnem cognitionem na- *Exemplum de celare ad explicandū Mysterium magnum.* turalem. Sicut ergo absconditus iste ignis oritur, & in operationē abit: eadem omnino forma ac specie essentia ēt in naturā ducitur. Hic putate vobiscum, in principio extitisse rem vnā, sine omni inclinatione & specie, ex qua postea vniuersa prodierint. Origo ista aliter se nō habuit, quā vt temperatus color quidam, exempli gratia, purpureus, in se inclinationem ad alium colorē nullum habēs, sed in iusta sua temperatione cōspicuus. Et tñ in isto calores omnes insunt. Ex eo n. separari nequeunt colores, ruber, viridis, cyaneus, luteus, albus, niger. Horū vero colorū quilibet

libet multos iterum colores cæcos parit,& tamen vnus quilibet per ſe integre & recte tinctus eſt. Et licet multiplices quidem & contrarii colores in ipſis lateant: nihilominus tamen vniuerſi ſub colore vno abſconditi ſunt. Eodem ẽt modo res quælibet eſſentiam ſuam in myſterio magno habuit, quod poſtea ſupremus architectus ſeparauit. Cryſtallus ignem emittit, non ex natura ignea, ſed ex ſoliditate ac duritie. Idem in ſe etiam cetera elementa condit, non eſſentialiter, ſed materialiter, ignem nimirum ardentem, auram ſpirantem, aquam humectantem, terram nigram ac ſiccam. Præter hæc omnia in permixtione ſuatum qualitatum colores omnes idem poſſidet, in ipſo tamen abſconditos, ſicut ignis in chalybe latet, qui nec vrendo nec ſplendendo, nec colorem iactando ſe prodit. Et hoc reſpectu colores omnes, omniaque elementa in re qualibet inſunt. Quomodo autem omnia in omnia hoc modo perueniant & penetrent, ſi quis ſit, qui ſcire ſatagat, is credat, hæc omnia fieri & accurari ab vnico illo, qui rerum omnium fabricator & architectus eſt.

Cryſtallus omnia in ſe elementa habet.

TEXT. VI.

ETſi vero natura, vt dictum eſt, inuiſibiliter in corporibus & ſubſtantiis iaceat: inuiſibilitas tamen iſta ad viſibilitatem deducitur per medium ipſorum corporum. Prout vero cuiuſque eſſentia ſe habet: ita viſibiliter conſpicitur in virtutibus & coloribus. Corpora autem inuiſibilia rationem aliam non habent, quam huiuſmodi corporalem. Ideo attende, ꝙ inuiſibilia in ſe contineant omnia elementa, & in omni elemẽto operentur. Poſſunt ex ſeſe emittere ignem & virtutem ſui elementi: ſic etiam aerem, vt homo halitum: item aquam, vt homo vrinam. Sũt ẽt naturæ terræ, & a terra ortæ. Hoc vero ita accipe, quod liquor terræ indies bulliat, & ſpiritum ſubtilem, quem in ſe habet, extra ſe in ſublime expellat. Ex hoc nutriuntur inuiſibilia, atque ipſum firmamentum: quę ſine vapore eſſe nequeunt. Tam enim incorporea quam corporea cibo potuque opus habent. Hac de cauſſa lapides proueniunt ex terra, ſed ex conſimili tamen ſpiritu ipſorum naturæ. Vnusquilibet enim ad ſe attraxit ſuum. Ex huiuſmodi oriuntur ſpectra, & igniti dracones, ac alia plura. Si ergo tam inuiſibilia, quam viſibilia in ſua eſſentia verſantur, id ex natura myſterii magni habent, ſicut lignum ardorem concipit a lumine ſiue cereo, huic tamen nihilo decedente. Et licet quidem corporeum non ſit: corporeo tamen aliquo indiget ad defugiendam mortem, quod per lignum ſit. Eodem modo inuiſibilia omnia per viſibile quoddam ſuſtentari nutriri ac augeri opus habent. Cum quibus iuxta tandem ẽt peribunt & finiẽtur: ſed operationem tamen & actiuitatem ſuam in ſe-

Per corpora inuiſibilia ſiunt viſibilia.

Firmamentum & inuiſibilia vt nutriãtur.

Igniti dracones vnde.

Inuiſibilia per viſibilia ſuſtentantur.

habentia, sine iactura aut damno aliorum: nisi effusio istorum fiat, corporeorum scilicet & visibilium. Quanquam per inuisibile id fiat, & inuisibili deprehendatur, &c.

Reliqua (sine dubio enim vlterius progressus est auctor) non habentur.

SEQVITVR

FRAGMENTVM PRINCIPII OPERIS ANATOMIÆ THEOPHRASTI.

Quod an ea dispositione absoluerit, ignoratur.

PROLOGVS GENERALIS IN LIBROS OMNES ANATOMIÆ Theophrasti.

Anatomia diuisio.



Valibet anatomia corporis aut archei duplex est: vna est integra: altera est fracta. Integra rursus est duplex: vna est Idechtri, *altera* Monstri. *Et vtraque harum propriam suam anatomiam habet. Anatomia etenim primæ creaturæ distributa est in Idechtrum & monstrum. Altera fracta est anatomia Physica, tractans de morbis, Idechtrum onerantibus. Qualis enim anatomia Idechtri: talis etiam morbi. Sed vt in tradenda recte anatomia pergamus, primū opus est, vt anatomia Idechtri probe cognita sit, secūdo: vt anatomia monstri teneatur. His singulis proprii libri in nostro volumine addicti sunt. Secundū opus est de anatomia morbi, cui sui canones in propriis libris dantur. Et hæc est anatomia medica Prima, Physica, vt dictum est, tractat de anatomia corporis, quæ vno volumine continetur. Sed vt de anatomia archei loquamur, est anatomia anthrotos, quam intra anatomias duos colloco, quasi mediam in Idechtro.*

Sic ergo est prima anatomia Physica: *secunda* Vitæ: *& tertia* Medica. *Et Medica anatomia est anatomia* Cheros, *quatuor anatomias complexa, secundum quatuor matrices elementorum. Ita septem anatomiæ constituuntur: V*na *est similis* Idechtro: *secunda est monstrosa: tertia morbi: quarta sequētium elementorum. Differt autem anatomia morbi ab elementorum, in eo, quod anatomia morbi morbum secat. Quod vero ab anatomia quatuor matricum (ita loquar) anatomizatur, est anatomia praxis. Et harum sunt septem. Septenarum autem omnium principium est* experientia: *Postea scientia: denique autor.*

Anatomiæ septem sunt.

Anatomia morbi & element. vt differant.

Finis prologi.

AD LECTOREM.

De anatomia, Lector, dum tracto, qui scilicet illa ex ideo in Idechtrum manet, & simul adeo de anatomia Archei, praxis & elementorum: stylum quæso nostrũ nihil admireris, si fortassis nouum quid, ac a prioribus meis editis anatomiis diuersum trado ac propono. Aliqua quidem descripta sunt: & tamen Relolleum naturæ isto in loco explicatum non est. Imperfectam a. anatomiam tradiderunt Medici cum veteres tum nouitii: nec agris sanandis etiam plus, quam describenda anatomia profuerunt. Septem equidem anatomias pono. Quas si quidem ex tuis libris non eruo & demonstro: omnes tamen demonstrat ac probat, cum experientia, tum scientia, ac egomet, ceu ipsarum Auctor. Pars anatomiæ ex philosophia stabilita est, non vestris Philosophis. Pars altera ex medicina constituitur, non vestris medicis. Pars vltima fundata est in naturalibus, non per vestros naturales. Anatomiam archei describo: quæ vobis cognitu necessaria est. Trado anatomiam Idechtri, vt sciatis, quid integrum sit. Doceo anatomiam medicam, vt corruptum discatis. Profiteor anatomiam naturalium, vt integer & perfectus medicus fiat. Tu, Lector, volumina tua lege, & lege itidem mea. Quod dum facis, tã meam quam tuam experientiam intuere, ac vtrorumque scientiam æstima, imo disce, quod solum fundamentum te in auctorem creet: ars imo tua, non fastus & pompa Academica. Vale.

Relolleum. *Anatomia septẽ sunt.*

Argumentum in primum librum anatomiæ Idechtri.

Ideus vel *Ides* est portio illa, ex qua creaturæ omnes exortæ sunt. Hæc in duabus essentiis continebatur. Corpus creatorum est vna: altera est creatorum vita. Principio iliaster fecit corpora: his factis, vitã præterea indidit, & *ides* separauit, virtutemq; in ipso absconditã elicuit, & nomen creaturæ ingessit. Ideo duæ sequuntur anatomiæ, *corporis & vitæ*. Hic aũt tñ de corporibus agemus: vbi prima est anatomia hominis: secũda animaliũ: tertia arborũ: quarta herbarũ: sicut se ista suis capitulis insequent.

Ideus quid. *Ideus duplex.* *Iliaster 1. corpus 2. vitam fecit.*

ANATOMIAE LIBER I.
TRACTATVS I.
CAP. I.

In toto *ides* vnicus tantum homo latuit. Is ab iliastro extractus est, & protoplastus factus.

Protoplastus ex ide.

Iam porro, si quod extra hunc protoplastum huic anatomiæ simile sit, velut *protosima*, aut alia, quæ ratione formæ conueniant, vt *Zenda* & *perenda*: tunc generationes eæ sunt extraneæ, extra *idechtrum*, & est hęc *Cenata* (alias monstrosa) anatomia in animalibus, arboribus, & herbis similiter. Quicquid vero protoplastum & ipsius *protosima* æmulatur,

Protosima, Zenda, Perenda. *Cenata anatom a quid.*

id in anatomia idechtri comprehenditur, cui vlterius annectitur anatomia de *Zendis & perundis*, agens de hominibus, vt siluanis, gigantibus, igneis & nocturnis, &c. Horum enim generatio est ex fece, quæ *idechtro* adhæsit, & in formatione abundauit. Nihil enim integrum fit, quod non aliquod corruptum, simile sibi, iuxta experiatur. Sic se habet celpha ad arborē celpha ad animal. Duæ ergo hic anatomiæ pro vna accipiuntur, *de idechtro & perundis*.

Anat. zandorum & perūdorum quid tradat.

Celpha.

Præcedentia hæc ex scriptura amanuensis cuiusdam Paracelsi habentur. Quæ iam sequuntur, ex Autographo ipsius Theophrasti descripta sunt, in quibus dicuntur quædam paulo clarius.

HISTORIA PROLOGI IN ANATOMIAM PRImam de corporibus, id est, idechtri.

I*Des* vel *ideos* portio fuit illa, ex qua omnia creata sunt. In hac essentię duæ continebantur: Corpus nempe creatorum, & ipsorum vita. Principio Iliaster fecit corpora: postea horum vitam, quam ex *Ideo* dedit. Ex his duæ anatomiæ patent: vna corporum: altera vitæ. Nos hic de corporibus solum. Primo est anatomia hominis: postea animalium: porro arborum: deniq; herbarum. Et anatomiæ cuilibet suum capitulum priuatim assignatur, ceteris non confusis.

Finis historiæ prologi Theophrasti in librum primum anatomiæ idechtri.

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

IN vniuerso *ideo* vnicus tantum homo inexstitit. Is ab Iliastro extractus est. Et est *protoplastus*. Porro ex hoc ipsius fœmina. Ex his binis vniuersi homines. Præterea quicquid ad humanam anatomiam natum est, ita vt homini conueniat & conferri queat, id *Zonda* est, & est generatio sine muliere, & *peronda*, & est generatio amborum. Hæ generationes extraneæ sunt etiam in animalibus, arboribus & herbis. Et ex homine sunt *feri, gigantes*, homines ignei, homines nocturni. Horum generationis occasio est, quod in ideo quolibet genuinum & integrum iaceat: postea ēt fæx, quæ istos profert. Quælibet enim generatio in *idechtro* est integra: postea sunt etiam ipsius tegmenta seu ramenta. Sic nempe, domus ex ligno asciata, ipsum ac genuinum est ædificium. Lignum hoc dat ramenta de se, ex quibus ipsis etiam domus exstrui potest, nō tamen vera aut iusta.

Protoplastus, &c.

Zonda, Peronda.

Sic

Sic multa quoq; ligno similia sunt, non autem idechtro. Ita in anatomia interpretationes duæ sunt: vna, totius hominis: & altera zendarum & perendarum. Tractatus ergo iure duo sequuntur: primus de Idechtro: alter de Zendis.

Schedula.

TRACTATVS PRIMVS.

SIcut statuarius ex arrepto ligno, imaginem sculpit & dolat, & inutile seu superfluum omittit: aut sicut ex argilla figulus ollam tornat, ineptum reiiciens: talem se quoq; gessit Iliaster, dum ex Ideo sculpsit hominem, postea animalia: porro arbores: tandem herbas. Reliquum quod superfuit fex & ramenta, fuerunt ordinata ad basin & fundamentum, ex quo—ipse erat- Non ergo in anatomiam idechtri poni debet, ob caussas, quas ipsius anatomia demonstrat. *Iliaster similis fabro*

Alia Schedula.

Idechtrum est primus homo, & prima arbor, & prima creatura, sit cuiuscunque rei. *Idechtrum quid.*

Ides, ideos, est globus siue materia, ex qua homo & elementa condita sunt. *Ideus quid.*

Anatomia archei est anatomia vitæ, prout in hominis quolibet membro iacet, ibi incipiens, vbi anatomia idechtri desinit, id est, quando vita infunditur. *Archeus quid & eius anatomia.*

Anatomia idechtri est consideratio, quomodo homo & creata omnia primo fuerint constituta, antequam vita illis adderetur. *Ana. idechtri quid.*

Anatomia medicinæ est anatomia, quę tractat de corpore, aliter constituto ac esse debebat, hoc est, de corpore morboso. *Anat. Medicinæ quid*

Anatomia monstrosa est abortus naturæ, suam peculiarem anatomiam habens. *Ana. monstros. quid.*

Anat. elementorum sunt 4. considerantes medicinam 4. elementorum, quomodo illa secundum anatomiam institui debeat. *Anat. elemen. quot.*

Protoplastus est primus homo. *Prot.*

Protosma est prima mulier. *Prot.*

Zenda sunt quæ crescunt sine semine. *Zend.*

Perundis, qui & cum semine crescunt. *Perund.*

Zelpha est instar Zendæ aut perundis, sed vt hi sunt hominum, ita illę animalium tantum. *Zelph.*

Plura ex hoc opere iam non habuimus. Sunt autem hæc fragmenta eam ob caussam hic interposita, quod cum præcedenti materia aliquatenus conueniant: & vt mentem auctoris de anatomia ex iis aliquo modo lector cognosceret, &c.

PHILOSOPHIA PHILIPPI THEO-
PHRASTI PARACELSI.

PRiusquam de 4. elementis declarare incipimus id, quod philosophi ipsorũ docet: sciẽdum est, a philosopho ante omnia req̃ri cognitionẽ rei cuiusque, qualis ea per se sit. Hinc descendendum in naturam est, & ex ipsa desumendũ lumen, quo philosophemur ea dexteritate, vt, quod manus tangere potest, ita reuera id in natura constitutũ sit. Vt ergo iam de 4. elementorum generationib. recte doctrinã suscipiamus: principio de illo philosophabimur, quod ex nihilo aliquid factũ sit, hoc discursu. Antequam elementa 4. cœlum, firmamentum, terra & aqua existerent, isto loco, quantum quidẽ is excurrit, paradisus steterat, & ex paradiso factum est, q̃ non est, isq; in alium locum submotus est. (Præcedentia hæc author ipse lineis obduxerat. His autem subiecerat ea, quæ post schedulam sequuntur.

Paradisus vbi princi pio.

Schedula.

Aer omnibus elem. prior.

IN initio ante omnia elementa extractus erat aer, qui est aerius Mercurius, sulphur & sal, non corporalis, nõ materialis: sed in sua forma inuisibilis & intãgibilis. Elementi huius principium, instar reliquorum etiam hoc se modo habet. Quodlibet elementum cõsistit in tribus primis, seu in rebus tribus. Ex trib. hisce oriuntur omnia, quæ ex elementis prodeunt, hoc est sulphur, Mercurius & sal, sine his trib. nullum elementũ subsistit. Tria enim hęc vnũ quodlibet elementũ constituunt: & quicquid ex his enascitur, in illis continetur. Iam vero hæc multiplicia sunt, pro diuersitate elementorum: nõ quod varietatem hanc ex elemento adsciscant, sed potius elementa ex ipsis. Sicut sapientia, quę in cella vna viget, varia & contraria iudicia promit: ita pariter hæc quoque tria.

Elementa in tribus consistunt.

Plura de his non scripserat auctor.

LIBER PRIMUS DE ELEMENTO AERIS.

TEXT. I.

Iliaster est nihil.

Iliaster 4. elem. produxit.



N principio Iliaster, qui nihil est, diuisus est, & quatuor elementa dedit ac ordinauit. Nec enim se aliter habet res ac semen, ex quo caudex nascitur. Quod n. erogat semen, ad se idẽ nõ recipit. Hic a. Iliaster 4. elementa in se rursus attrahit. Et sic id dissoluitur, fitq; id, quod ante nata 4. elementa fuit, si nempe annus mundi elapsus sit.

Stirps

Stirps ex Iliastro enata, sunt quatuor elementa. Et semen non dat ipsa, ex quo infans fiat post hunc annum mundi: sed ipsa quatuor elementa sunt matres & filiæ. Huius familiæ post mortem nihil superstes inuenitur: sed quale ea principium habuit, talem etiam sortitur finem: & sic, quicquid inest, simul interit. Quanquam alius postea mundus sequatur, qui huius filia fit secundum appellationem, non tamen formam, non essentiam & similia. Is enim non transibit, sed instar animæ manebit, factæ quidem & creatæ, non tamen mortalis. Sors talis huius quoque mundi erit.

Secundus mundus non transibit.

TEXTVS II.

Constat iam, quod æternus pater, non filii tantum sui pater, sed omnium etiam mortalium ac immortalium, manentium & transeuntium, beatorum simul ac damnatorum, creauerit *Domor*, hoc est, cœlum & terram, firmamentum & aquam, quibus diuinam suam voluntatem indidit etiam, de quo hic iam vlterius non differemus, sed in paramiris eadem legentur. Is ex non naturali naturale condidit: ex eo quod nullam vnquam naturam sensit, naturam aliam produxit, & secundum istã naturam naturam aliam enasci voluit, dum annus euoluatur, quo maiestas eius diuinum regimen ipsamet occupet, quod iam moderatur & possidet homo. Quanquam primæ naturę dissimiles sint, ita vt oporteat ex terra nasci pyrum, ex arena spicam, ex aqua cachynnã, ex cœlo chaos ex igne niuem. Quod vero ista tam mirabilia, & suo primo, ex quo sunt, adeo dissimilia videantur: sciendum est, ac ita philosophandum, quod elementum aquæ non tantum aqua sit, sed etiam minerale: quod elementum terræ non tantum terra, sed & vua sit: & sic de cæteris. Inanis enim ista Philosophia est, quæ profitetur, terram elementum esse quidem, non item nucem, aut ignem esse elementum, non niuem. Sic qui aiunt, quatuor elementa in rebus omnibus ac singulis existere, hi meras nugas agunt.

Domor quid.

Elementũ vnum est multa.

TEXTVS III.

Terra est elementum, & quicquid ex ea nascitur. Itidem & aqua, & quæcunque ex ipsa proueniunt. Ita firmamentum & omnia eius enata. Sic ergo elementum est, quod gignit. Et elementũ est mater, quarum quatuor sunt: aer, ignis, aqua, terra. Ex quatuor hisce matricibus, vnitè ipsa totius mundi producuntur. Et inconditus iste sermo est, quando aiunt, elementum complexione donatum esse, vel calida, vel sicca, vel frigida, vel humida, aut composite. Hæc enim omnia quatuor ipsis insunt: sed ita intelliges: Terra est frigida & sicca, frigida & humida, calida & sicca, calida & humida Res ita se habet. Quicquid ex terra crescit

Elementa 4. rerum omnium primordia.

Elem. non sunt cõplexionata secundum opinionem vulgarem.

calidum & siccum, id crescit ex eo, quod calidum & siccũ in terra exsistit. Sic quod frigidum & humidum est, vel enascitur, enascitur ex eo, quod in terra tale inest. Sic pariter & ab igne complexiones quatuor egrediuntur. Nix scilicet ex eo, quod in igne frigidum & siccum est: & fulmen ex isto, quod in igne calidum & siccum est. Idem sentiendum etiam de ceteris duobus. Vos ergo hic ante omnia admonitos volumus, ne secundum complexiones elementa determinetis, sed secundum ipsorum formas, hoc est, quales in se quatuor matrices habent. Terra est materialis, lutosa, conglutinosa. Et talis est, siue calida, siue sicca, siue frigida, siue humida sit. Aqua est humida, sensibilis, tangibilis: sed non corporaliter, non materialiter. Et eiusmodi elementum est, siue sit frigidum siue calidum. Ignis est firmamentum, & est ignis elementum, licet in vno loco calidum, in alio frigidum sit. Aer est cœlum, quod omnia concludit, ac est humidus, calidus, frigidus, siccus, vt deinceps tradetur.

Nix & fulmen ex igne nascuntur. Elementa unde determinanda. Terra qualis. Aqua qualis. Ignis qualis. Aer qualis.

TEXTVS IV.

VT autem ad constitutum principium de elementis progrediamur, sciendum est, Iliastrum in initio in partes 4. distributum esse: in aerem, qui cœlum est, omnia complectens: in ignem, qui firmamentum est, diem & noctem, frigus & calorem promens: in terram, quæ omnes fructus & pedibus basin præbet: in aquam, ex qua omnia mineralia, & viuentium ex semisse nutrimenta eduntur.

Iliaster in part. 4. diuisus.

Nutrimenta hic duplicia sunt: vnum in aere & igne, alterum in terra & aqua conditum. Duo superiora nutriunt nos tanquam spiritualiter inuisibiliter: duo inferiora materialiter & corporaliter. Quatuor hæc elementa in classes distributa geminas sunt: vna constituitur ab aere & igne: altera a terra & aqua. Aer sustinet ignem, terra aquam, aer & ignis tenent aquam & terram: & hæ duæ aerem & ignem. Eoque ordine omnia creata sunt, vt semper vnum alterum fulciat, quærat, & nutriat. Sic iliaster diuisus est in vnum *domor*, cuius duo sunt globuli, exterior & interior, vterque duobus elementis stipatus. Extra nihil est, quod nobis cognitum sit. Intra est, quod videmus, quod tangimus, & quod nobis lumen naturæ suggerit. Is vero, qui ista creauit, apud nos non est: sed extra habitat. Apud nos tamen est, ab ipso qui genitus est. Non ergo vlterius, quam ipsa natura docet & indicat, de quatuor elementis philosophandum est.

Alimenta ex elemen. duplicia. Elementorum mutua opera. Domor globi duo. Deus extra domor.

TEXTVS V.

IN initio creationis corpus 4. elementorum conditum est ea forma & amplitudine, qua cœlum patet, & factum est corruptibile seu caducum,

cum, nempe, quantum aer complectitur, ibi ſella fuit Dei & centrum ipſius regni, ex quo centro mundus creatus eſt, ita, vt mortale ac caducũ a Deo creatum ſit. Hoc vt rectius teneatur, ſcire fas eſt, ex centro iſto mundum ortum, & materialem factum eſſe. Super hanc cathedrã Chriſtus in cruce pependit: ſuper hanc cathedram ſederunt Prophetæ, quæ ſcabellum eſt pedum Dei. Hic ergo materialia & corporea facta ſunt Deus, & ipſius opus, centrum ipſius regni, & ipſius ſolium.

Mundus factus corruptibilis. Mundus ex centro factus. NB.

Sic ergo in principio, & priusquam ipſa philoſophia ordiatur, noſcẽdum eſt, quod Deus centrum ſui cœli caducum, & ſeipſum fecerit. Sicut enim corporaliter vocatur filius: ita mundus eſt ipſius domus. Etſi vero is hoc modo factus & creatus ſit: tamen credendum eſt, quod non vt ortus, ita ſimiliter interiturus ſit: ſed de homine manebit cor, & de mundo flos.

Te u ſeipſum caducum fecit.

TEXTVS VI.

QVo autem modo Deus mundum condiderit, ita accipe. In vnũ corpus digeſſit ipſum in principio, quatenus quidem elementa pãduntur. Corpus hoc poſuit in tria: in mercurium, ſulphur & ſal, ita vt hęc tria corpus vnum conſtituant. Et tria hæc componunt vniuerſa, quæ in 4. elementis ſunt fiuntque. Tria hæc in ſe habent vim & poteſtatem omnẽ rerum caducarum. In ipſis enim latet minera, dies, nox, calor, frigus, lapis, fructus, & omnia alia, licet nondum formata. Sicut enim lignum, quod abiectum eſt, nihil eſt, niſi lignum: & tamen in ipſo formæ omnes animalium, formæ omnes plantarum, formæ omnes inſtrumentorum, conditæ ſunt, quas inuenit & profert, qui ſuperfluum & alienum præcidere poteſt: ita corpus etiam iliaſtri truncus fuit, in quo omnes herbæ, omnes aquæ, omnes gemmæ, omnia mineralia, omnes lapides, omnia chaos latuerunt, quæ ſolus fabricator ſummus ſculpſit & ſubtiliſſime cęlauit, extraneis remotis & abiectis. Sic omnium primo produxit & exemit aerem. Hoc condito ex reliquiis illis tria reliqua prodierunt, ignis, aqua, terra. Ex illis poſtea abſtulit ignem, manentibus aliis duobus, & ſic conſequenter.

Aer prære liqu. el m. factus. Omnia in tribus conſiſtunt. Iliaſtri & ligni collatio.

TEXTVS VII.

QVatuor ergo agris hoc modo ſegregatis & ſeparatis, quatuor etiam conditoria manſerunt, pro aſſeruandis 4. elementis, nempe calidũ, frigidum, humidum, ſiccum. Ac quodlibet horum modo non nihil fuit. Primo conſtitutus eſt aer: poſtea ignis: ab hoc terra, denique aqua: idque hoc modo. Ex aere chaos, ſella, catena, & fundus. Ex igne dies & nox, Sol & Luna. Ex terra arbores & herbæ, gramina & fructus. Ex aqua mineræ, & lapides. Quorum ordinatio talis

Elementorum ſingulorum quæ ſoboles.

fuit, vt semper ex superfluo nasceretur aliud, hoc est, ex Iliastro terræ extractum est lignum fagmum, & remotum lignum malorum, quolibet in suum locum disposito, nullo corrupto aut permixto. In aqua aurū a reliquis metallis separatum, & post alia etiam a se inuicem semota sunt. In igne frigus a calore, lux a tenebris secessit. In aere ordinatum est chaos, ad conseruanda omnia, & terram a cœlo sciungendam. His quatuor Iliastris ita creatis & in elementa, hoc est, in matrices suorum fructuum dispositis: ante omnia præparatus fuit aer, postea ignis. Hæc duo in vnionem vnam copulata sunt. Postea terra etiam ac aqua a duobus prioribus separatæ, in vnum iunctæ sunt. Et hi iam sunt Iliastri cōiugati. Aer per se est, & ignis. Similiter etiam terra & aqua.

Tria prima quando nomen mutent. Sic nempe Deus centrum sui regni materiale fecit, & postea in tria prima tripliciter digessit, ex quibus iugiter ac perpetuo emergit, quicquid nascitur. Sine his tribus enim nihil in 4. Iliastris crescere potest. Dū autem crescunt, sunt elementa, & sic porro suum nomen perdunt Iliastri, & appellantur elementa.

TEXTVS VIII.

Tria prima tripliciter elementis insunt. QVatuor hæc elementa diremta sunt in loca sua & sedes, ita vt nullum permisceatur. Nec aliter omnia a se inuicem semota sunt, ac sculptor in paranda statua abiicit id, quod præsumptæ imagini non conuenit. Itaque quatuor elementa sunt: sed tantum tria prima: tria in aere: tria in igne: tria in terra, tria in aqua. Et vbique vnica tantum primorum trias est, hoc est, vnus Mercurius in omnibus: vnum sulphur in omnib. vnum sal in omnibus. Differunt tamē proprietatibus. Quicquid est crescens herba, folium, gramen, &c. id in terram collatum est. Quicquid minerale est, in aquam secessit. Quicquid calidum, frigidum, dies, nox, in ignē se recepit. Quicquid aer, in chaos se diffudit. Et omnia tria vnū sunt, quodlibet in seipso. Et res se habet vt lapis, qui in partes quatuor diuiditur, ex quarum vna statua, ex altera olla, ex tertia vasculum, ex quarta limes fabricatur: vbi omnes quidem lapides sunt, imo lapis vnus, sed in partes quatuor distractus.

Nutrimenta insunt omnibus elementis. Horum Iliastrorum quatuor, non plures sunt: qui sic etiam sufficiūt. Sic mundum Deus in quaternarium disposuit: cui numero etiā acquieuit, etsi partes octo fingere potuisset. Nutrimēti partem vnam in aerem contulit: alteram in ignem, tertiam in terram, quartam in aquam. Sic ergo nullibi defectus.

Porro autem iam opus est, vt philosophando de istis quatuor sub nomine elementorum quoque tractare pergamus, velut & de ipsorum potentiis & actibus, quibus pollent. Initium vero faciemus ab aere, & philoso-

loſophiam in aqua concludemus, quantum quidem generatio rerum inſenſibilium poſcit, explicantes.

TEXTVS IX.

AEris elementum ad rem nullam aliam ordinatum eſt, quam vt reliquorum trium ſit domicilium, conſeruandorum nempe ſingulorũ in ſuo quaſi conclaui, hoc modo. Aer in ſe includit mortale omne, illudque ab immortali diſcludit, ſicut murus ciuitatem a campis dirimit. Is mundum firmat & continet; ſicut agger paludem. Et ſicut nihil in ouo eſt, foras ſpectans, aut extra ouum, quod interius conueniat: ita cœlum eſt teſta, mundum & cœlum dirimens, ſicut putamen ouum ſeparat ab extraneis. Eſtque aer pellicula, in qua corpus conditur, mundus vniuerſus ſcilicet; & vbi terra continetur & aſſeruatur. Præterea autem aer eſt cœlum, hoc eſt, pellicula, ſeu putamen, ſeu murus, ſeu agger, extra quem nihil erumpere, aut intro irrumpere poteſt. Et inſuper, aer eſt halitus, ex quo vitam omnes hauriunt. Is enim vere aer eſt, & aerem promit, tria elementa nutrientem, & ſimul hominis vitam ſuſtentantem. Abſque hoc aere viuere nulli liceret. Abſque hoc nullum elementum procederet, nullus ventus ſpiraret, nulla pluuia, nulla nix caderet, nullus Sol ſplenderet, nulla æſtas floreret, nulla aqua perflueret, nulla terra ſuſtineret. Vis hæc omnis procedit ex aere, & a tribus elementis attrahitur. Sicut enim aerem ſingulis momẽtis intro in nos trahit pulmo: ſic idem facit etiam terra, aqua, & ignis. Euidens is error eſt, quo ſtatuitur, ventos ex aere eſſe. Intro enim in nos irrumpunt ſpecie veneni, non vitæ. Primum ſaltem elementum aerem ſuggerit: ignis autem dat flatus.

Aëris [illegible] ceterorum domicilium.

Aëris & oui collatio.

Aëris varii vſus.

Flatus nõ eſſe aerem.

TEXTVS. X.

AB hoc eodem elemento vis etiam dimanat, qua ignis aeri agglutinatur, vt non decidat: adeoque inſtar catenæ eſt, ſine omni materia & ſpectabilitate continẽtis & ferentis. Hoc fit per ipſius chaos, quod intra pelliculam & terram interiacet. Eſtque medium interſtitium, extenſum a cœlo vſque ad terram, in quo libratur ignis, terra, aqua. Et veluti vitellus in ouo ab albumine ſuſtinetur, ne teſtam attingat: ita chaos ſuſtinet globum, ne concidat, aut aliquo nutet. Chaos hoc eſt inaſpectabile, ſubuiride tamen apparens, eſtque intangibile albumen, vim & virtutem habens ſuſtinendi, ne terra loco ſuo excidere poſſit. Sicut vitellus in ſuo albumine: ita fertur & libratur in aere hoc globulus terræ & aquę. Et veluti nauis in Oceano ſuſtinetur: ita hic etiam globus ab aere. Is eſt magnum illud & admirandum albumen, quod inuiſibili modo tantum globum terræ & aquæ portat. Suffert quin etiam ipſum firmamentum: quod in ipſo ſiſtitur, ſicut ſemen cucumeris in ſua mucilagine. Et quem-

Aer elemẽta reliqua ſuſtinet.

admodum fi ustum carnis in suo liquamine, aut semen generationis in spermate iacet: ita stellæ iacent in ipso, & in hoc albumine suum motum conficiunt, sicut volatum auis. Nec alio modo sustinentur, quam ex dictis exemplis liquet. In hoc saltem discrimen est, quod chaos diuersum sit ab albumine, a spermate, a mucilagine in eo, quia inpalpabile est, & subtilissimum. Alias virtutibus & energiis omnibus conuenit cum enumeratis.

TEXTVS XI.

DVm de huius elementi viribus disserimus, porro indicandum est, aerem ac ipsius chaos, & cœlum in rotunditate ita subsistere, vt quod in ipso inest, nemo scrutari & distinguere possit, an superius vel inferius sit. Exemplum demus. Si fieri posset, vt in ouo iacente & firmato aliquis versaretur: tunc impossibile foret scire, quæ pars cœlum, quę terram spectaret. Rotunditas enim facit, vt nec superius nec inferius videri possit. Ita vero nos in testa versamur, vt nesciamus vel supernum vel internum, sed in toto globulo incedentes, cœlum spectamus, vnaque vbiq; est altitudo, vna profunditas. Cuius rei hæc caussa est, quod rotunditas globi & cœli non aliter ferant, adeoque mortali corpori insitum sit, vt in triuali linea res omnes crescant, non homo solus ambulet, verũ omnes etiam arbores, omnes venæ, omnes fontes. Sicut enim Deus circulum globi & cœli creauit: ita condidit etiam semicirculum, diametrum, lineam meridionalem, lineam triualem, & similia omnia. Nam in cœlo & terra, in igne & aqua lineæ omnes, omnes circuli inueniuntur. Hic enim vera est Geographia, Cosmographia, & Geometria. Per elementarem Geometriam aeris structuræ conseruantur aeris, hoc est, Sol & Luna, & stellæ vniuersæ, terræ arbores, & cetera, sicut etiam mineræ aquæ, & alia. Hic nimirum genuinum fundamentum positum est omnis Geometriæ, in qua linea homo stat, & recta cœlum intuetur. Huius Geometriæ solus Deus artifex est, & Latomus, & Geometra. Ex hac linea nihil excidit, nihil egreditur, siue aqua sit, siue ignis, siue terra, siue arbor, siue homo, siue pecora: sed in aeream Geometriam omnia pergunt, quam Deus fecit, sicut latomus statuas turri, &c. insculpit.

Rotunditas & circulus summum & infimum non admittunt.

TEXTVS XII.

CÆterum, quoad trium primorum Philosophiam, tenendum est, quomodo illa in elemento aeris vigeant. Mercurius, sulphur, sal, elementum aeris sunt ita præparata, vt aerem constituant, & elementum compleant. Principio cœlum nihil est aliud, quam sulphur album, coagulatum cum spiritu salis, & per mercurium clarificatum, & est durities omnium huius elementi in ista pellicula & testa, eo fabricatum. Præterea se-

Cœlum quid.

ea secundum ex tribus primis in partes duas mutatum est: pars vna est chaos, pars altera est aer, hoc modo. Resoluit sese SS. per spiritum salis in liquore mercurii, qui per seipsum liquor est, a cœlo vsque ad terram distributus, ac est albumen cœli, & medium interstitium, ac clarum, & chaos, est subtile, est diaphanum. Omnis enim crassities, & siccitas, & subtilis natura resoluta est, nec eadem est cum priore. Talis aer. Tertia remanentia trium primorum aeris abiit in aerem, hoc pacto. Si lignum comburitur, in fumum abit. Sic illud abit in aerem, & in suo aere permanet, ad finem elementorum, & factum est sulphur, mercurius, salque, quæ consumta sunt a substantia in aerem, non aliter, quam lignum, quod fumus fit. Nihilque est aliud quam fumus trium primorum elementi aeris. Ita ergo nihil vlterius oritur ex elemento aeris præter prædicta. Multi priscorum ac neotericorum, vel etiam hodie viuentium aeri adscribunt ventum, cuius caussam faciunt mobilitatem cœli. Sed id omne nihili est. Nec enim cœlum pergit: estque aer per seipsum, atque ab elemento egreditur, velut fumus a ligno. Qui vero rectius intelligere de ipso velit, qualis motio sit: is de ignis legat virtutibus: vbi plura tradentur, quam hic comprehendi potuerunt. *Ventus non est aer.*

Finis de elemento aeris.

LIBER SECVNDVS

PHILOSOPHIÆ THEOPHRASTI, DE GENERATIONIBVS ELEMENTORVM.

De elemento ignis, Tractatus I.

TEXTVS I.

DIximus hactenus de elemento aeris ratione loci, quo elementa disposita sunt. Aer enim positu priore est: posteriore ignis. Hæc duo constituunt & circumdant totum globum. Qui vero elementum ignis se habeat, de hoc iam deinceps philosophabimur, hoc modo.

Omnium primo ab iliastro segregati sunt aer & ignis. Postea & hi quoque a se inuicem diremti sunt: ita, vt primum locum teneret aer, ceu priore libello docuimus: proximum autẽ ab hoc ignis occuparet, per se. *Iliastro aerem & ignem dissolui.*

Ignis quid sit. parationem hanc diremta sunt duo elementa, aer & ignis. Ex aere nati sunt cœli: ex igne firmamentum prodiit. Vt in aere chaos est tantum, præterea nihil: ita in elemento ignis tantum est calor & frigus, lux & tenebræ. Quicquid vero globo & aeri decedit, id in elemento ignis sustentatur. Nec vero ignis elementum vocatur ob id, quod nihil nisi vrere possit, vt multi nugati sunt. Nec enim elementum ignis id est quod vrit: sed hoc, quod vrit, & hoc, quod ei contrarium est, id est, congelatio. Ignis etiam elementum non est complexione calidum & siccum. *Ignis etiã frigidus.* Nam & frigidum & humidum ab elemento ignis sunt. Imprudenter ergo illi faciunt, qui elementum ignis quærunt in elemento aquæ aut terræ. E. l. cet quidem aliqua de cõplexione calida probabiliter proferant; tamen calor iste elementum ignis non constituit. Elemẽtum enim hoc *Ignis elem. quid proprie sit & dicatur.* non ideo vocatum est elemẽtum, quia ignis est, sed potius hac de caussa quod in ipso totum firmamentum subsistat. Est itaq; elemẽtum, ex quo procedere debet dies, nox, candor albus, cãdor ruber, pluuiæ, tempestates, venti, & omnes impressiones: estq; locus & portio 4. partium creaturarum. Ideo elementum vocatur. Sicut enim terra calorem simul & frigus dat, etsi elementum terræ sit: sic idem etiam de igne intelligẽdum est. Quanquam discrimen tenendum sit, quod materialis ignis elementum vocetur, cum tamen elementum non sit. Nec enim ex ignis elemẽto fit: elementario tamen igni similis est, eo loco, vbi ad Solem spectat. Sic etiam aqua similis est elemento ignis, eo loco, vbi pluit. Ignis materialis, quo vtimur, est in quatuor elementis, & vocatur TRISTO: & est in ipsis hoc modo. Aquæ elementum requirit elementum ignis ad operationem suam. Ignis ille in elemento aquæ manet, & se exserit in chalybe & lapidibus, quibus inest. Inest etiam elemento terræ, & se prodit *Tristo quid.* in ipsius fructibus. Similiter etiam in aere. Idem iudicandum etiam de ceteris, quod scilicet vnumquodvis suum *tristo* in sese contineat, velut de natura rerum demonstratur. Sol itaque elementum suum exhibere potest in ligno, idque incẽdere & comburere, quod ex eadem vi fit, qua elementum ignis terram pluuia humectat. Et sicuti elemẽtum ignis terram humectat, eiusq; hęc est virtus & proprietas: ita incẽdit etiã lignum per speculum in Sole. Materialis ergo ignis in globũ infertur, sicut pluuia in terram: vtraq; enim ab elemento vno veniunt, in suã naturam di*Ares.*uisa. Ignis autem, qui ex lapidibus & metallis elicitur, a Sole illuc penetrauit in suo *ares*. Sicut enim terra nutritur a Sole: ita elementum vnum ab altero. Sal enim trium primorum coagulare non posset, nisi elementum ignis ipsi inesset. Sic Mercurius corpus dare non posset, nisi in se elementum aquæ contineret. Ita nec sulphur sine sua terrestrei-

ſtreitate. Et aer ſine materia eſt & corpore, impalpabilis. Ideo ex ſe, vt cetera elementa, corpus dare non poteſt: vna tamen operatur, ſicut cetera.

TEXT. II.

POſt explicatam hactenus geminorum elementorum, aeris ſcilicet & ignis ſeparationem, deinceps etiam tradendum de ordine illorum, qui talis eſt: Sol, Luna, Stellæ omnes aliæ. Præter hæc nihil elementum ignis eſt. Qua autem virtute ac natura dotatæ ſunt vlterius, præter hæc paucula, vberiora in de nat. rerum inuenientur. Hoc loco ſciendum eſt, elementum hoc, id eſt, firmamentum, nihil aliud eſſe quam aſtra. Quę autem progignunt, & in terram mittunt, vt ſunt nix, pluuia, vētus, grando, frigus, calor, nox, dies, æſtas, hyems & ſimilia alia, ea ex elemento ignis proueniunt, ſicut infans ex matre, pomum ex ſua arbore. *Firmamentum quid.* *Nix grando, & c. ab igne.*

Elementum hoc ignis poſitum eſt in elementum aeris. Sicut enim aqua & terra vno globo continentur: ſic ignis etiam & āer conſeruantur in vnum, nullo tamen alterius corpus lędente. Verſanturq; in aere libera ſtatione, non appenſa, non fundo fulta. Et ſicut volucres in aere volant: ita Sol mouetur in cœlo, hoc eſt, in aere. Quemadmodum enim conſtitutum eſt, vt homo ambulet ſuper terra, auis volet in aere, piſcis natet in aqua, Gnarus (al. gnomus) verſetur intra terram, ita de elementis quoq; ita ordinatum eſt, vt vnum iaceat, alterum volet, vnum hoc, alterum iſto modo ſe habeat, nec vna ſede locoue mouentur. Stella vnaquęlibet ſuum curſum proprium habeat, nec hic cum illa conuenit. Sicut enim hominum nullus alteri ſimiliter incedit, & tamen ingreſſus vnus eſt omnium: ita idem etiam Stellis euenit. Et veluti homines ſibi ſecundum naturam ſimiles non ſunt: ita nec ſtellæ, vſque adeo multiplex ipſarum natura eſt & conditio. De hac ergo re altius philoſophandum non eſt, quam quod fataliter omnia ita ordinata & conſtituta ſint. Cur vero ita factum ſit, deinceps in propriis capitulis tradetur. *Globus aeris & ignis nec fulcitur, nec ſuſpenditur.* *Stella quæuis proprium motũ habet.*

TRACTATUS SECUNDUS.

De Sole, Luce, Tenebris, & Nocte.

IN primo tractatu traditum eſt, quod primus Iliaſter inſtructus ſit omnibus coloribus, claritate & ſplendore in vna permixtione. Inde 4. elementa ſecreta ſunt. Hinc, quid elemento ignis acceſſerit, aut ſubiectum ſit, deinceps tractabitur. Principio autem ex Iliaſtro, primum elementum, aer extractum eſt: poſtea elementum ignis: ex hoc facta eſt ſeparatio. Primo eductus fuit candor albus, ex quo meta *Iliaſter primus qualis.*

Candor albus ignis factus est Sol. *Candor ruber ignis factus est Luna & Stellæ.*

& materia facta est, nempe Sol. In isto est omnis elementi ignis candor albus, & præterea in toto elemento candor nullus albus est. Extracta ēt est diaphanitas rubra & collata est in stellas, Lunam scilicet, & astra cetera, quæ in partes plurimas distributa sunt. Et sicut candor albus in partem vnam conglobatus est: ita candor ruber in multas partes diuisus abiit. Hæc iam consequitur dies ac nox. Nam cum omnis candor albus in globum vnum coagulatus sit: ibi dies saltem erit, vbi iste globus est. Vbi non est iste globus, ibi candor albus non est, sed nox est & tenebræ. Candor enim ruber nullum lumen transfert in candorem album. Porro noscendum etiam est, in elemento ignis duas naturas exsistere, calidam & frigidam. Calor est vniuersus in candore albo: frigus in rubro. Omnis ignis, qui calidus est, est in Sole, nec præterea in vllo alio elemento. Omnis frigiditas cetera est in stellis, & nihil eius in Sole. Ex quo liquet, æstatem prouenire ex Sole, & brumam seu frigus ex astris. In Sole enim est calor expulsiuus: in astris, frigus expulsiuum, hoc modo. Sol eiicit a se suum calorem foras per radios in globum. Sicut enim ventus, ex specu spirat, aut sicut ex terra culmus surgit supra terram: ita calor a Sole exit super globum.

Calor est in candore albo: frigus in rubro. *Æstas a Sole, &c.*

Solis calor duplex.

Calor enim est fructus solis super globum: nec is alium fructum habet. Ex quo sequitur, Solem duas operationes habere, calorem nempe maiorem & minorem, hoc modo. Sol calorem suum duobus modis diuidit: quo frigidis astris conceditur, vt suum frigus exserant. Et res ita se habet. Nobis Germanis si Sol summus est, calor eius apud nos maximus est. Tunc enim ipsius autumnus & messis instat. In hyeme frigus est, non ideo, quia Sol humilis & depressus est, (est enim idem Sol, qui per radios vbiq; calorem effundere potest) sed quia ipsius messis non instat tempore illo, verum Iunius. Fructus enim omnes sunt in requie & in messe. Quod a. infra nos in Æthiopia & alibi, vbi polum antarcticum attingit, Sol calidus est, cum apud nos sit frigidus: id fit hac de caussa, quia illic ipsius messis est, apud nos nouale. Ita n. is nouale facit plus minusve. Opus enim est omnibus quiete & somno, quæ dare fructus debent. Et nisi Sol ita noualis esset: calor ipsius æque intensus apud nos foret hyeme ac est æstate.

Sol cum hyeme frigidus. *Sol noualis.*

Naturæ compensatio.

Interim tamen dum Sol noualis est, messis ac autumnus actorum frigidorum ita substitutus est, vt toto anno nulla sterilitas sit, sed continentet fructus ferantur. Iam enim nix cadit, iam boreas incumbit: hæc sequitur eurus & auster, qui Solis comites sunt. Ita producitut hyems & æstas, nox & dies & totus annus. Sic transitus est ab vno autumno in alium per annum Solis, & per annum Stellarum.

De

De his porro etiam notandum est, quod siccitas & humiditas concurrant, ita scil. Siccitas est in calore, hoc est, in Sole. Et alia nulla siccitas est in toto elemento ignis, nisi quam in se Sol habet. Humiditas est in frigiditate, hoc est, in frigidis stellis, quę sunt candoris rubri. Res q; ita se habet. Humiditas in nullo calore subsistere potest. Calor enim consumit omnem humiditatem, & requirit siccitatem. Frigiditas in nulla siccitate subsistit. Quod enim frigidum est, id se resoluit & dissoluit, si se calor coagulat. Ita elementum ignis in duo diuisum est: In vno est siccitas, & est in Sole: in altero est humiditas, & est in frigore. Et si frigiditas quãdoq; siccare videretur: siccatio tamen alia non est, quam vt quis in Sole sudat, vbi humiditas illa aliena est. Sic ista est peregrina frigiditas. Verum quidem est, corpus humidum in terra per stellas siccari posse: sed non propter naturam earum siccam, verum propter frigidam, qua coagulare possunt, ita vt res siccata videatur. Sic ergo sicca illarum natura intelligenda est, vt aqua congelata. Eadem Solis ẽt ratio est ad humectandum. Calore enim suo resoluit ceram, vt liquescat, velut & seuum. Ita ẽt agapas. Sed quid hoc ad rem? Nihil. Et saltem pro exemplo vobis dantur. Ita ergo in astris sunt siccitatis: hęc etiam nix: ista pruina: illa psecas, hi grandines: ista fulgura, & similia alia, velut metalla & lapides, ex ipsis prodeuntes. Quæ vero ista niuis siccitas est, quæ sicca non manet? Quæ siccitas fulguris, quæ non manet? Quale siccum est metallum, quod ad suam materiam primã redit? &c. Ita pariter ẽt de Sole: Qualis ipsius humiditas? Non manet. Quid enim hoc est, si apagas quidem humectat ipse? Non enim decedit, prius, quã ipsum resiccarit. Et iste deinceps non humectatur amplius. Et plane idem hic fit cum igne. Is lignum resiccat, sed ita vt nunq̃ amlpius humescat, id est, dũ cinis fit. Sed quid facit astrũ? Humectat *Salpallam*, nunquam denuo ad siccitatẽ redeuntem, sed perpetuo humectum manentem. Astra pluuiam humectant, quæ perpetuo humida manet, nec vnquam resiccatur. Quocunq; ea effundatur, quocunq; irruat, semper humida, semper madida est. Ita ergo, quod siccum est, in calore stat: quod humidum, in frigore. Et siccitas nunquã madefit & humiditas nunquam siccescit. Simili exemplo, calx calx manet, vitrum vitrum, aqua aqua, vinum vinum, &c.

Sed vt plenius elementum ignis intelligatur, primo loco Solem describemus, cuius hæc ratio est. Calor omnis in magdalion contractus & rotunde factus est. In eo vniuersus candor albus inest. Ita ergo candor albus & calor sunt magdalion, factum ex ignito albo sulphure, congestum in corpus vnum nobilissimi Mercurii, ceteris elementis omnibus præeminens, & per subtilissimũ spiritũ salis coagulatum. In hisce trib. cõsistit

Siccitas & humiditas quibus insint.

Frigidum qui siccet.

Agapas.

Salpalla.

In magdalio omnis candor albus.

Magdalion quid.

Sol adeo ſiccus & calidus; vt nulli humiditati locus ſit, quin illico conſumatur. Et vt ignis conſumit lignum, ita a Sole conſumitur humidum.

Sol exſic-cat naturã aquearũ.

Hoc modo & pluuia quotidiana, & quicquid aquæ ex trib. reliquis elementis funditur, per Solis vim cõſumitur; ne aquę nimia copia inundet. Adeoq; Sol mors eſt aqueæ naturæ, & Maris, & Rheni, & Danubii, & Nili, & Tiburis. Solis enim calore iſta abſumuntur, ne copia augeſcant. In rebus enim omnibus mors eſt, hoc fine, vt non nimium augeſcant, ſed intra metam conſiſtant. Sic homo ſuam mortem habet, quæ eſt inuiſibilis. Sic ſiccitas ſuam mortem habet, hoc eſt, aquam. Sic aquæ ſuam mortem habent, ignem. Nec verum eſt, illud quod ignis conſumit, in alium locum venire; ſed totum interit in ſua forma.

Ignis mors omnium.

Spiritus autem manet, quem conſumit Sol. Eſtque vera mors, tria elementa reliqua conſumens & tollens, etiam hominem in terra, & vrſum in ſpelunca.

Prouidētia diuina &c.

Vt autem de Sole porro philoſophemur, curſum ſuum is mutuatur a prouidentia diuina, quę, quo loco & quo modo omnia ſubſiſtere debeant, probe cognitum habet. Hæc locum decernit & ſedem, dat formam & ſpeciem, indicat viam ac metam. Ab hac ita cõſtitutum eſt, vt Sol globum ambiens ſuum circulum cõficiat, huius autumni & meſſis Solis gratia. Nec enim in hoc curſu aliud quicquam ſitum eſt, quam dies & nox, æſtas & hyems, lux & tenebræ, quæ his terris dantur, illis intercipiuntur, ordinaria ſua viciſſitudine. Ab illius incitatione motuque ventus nullus cietur: ſed mouetur ac procurrit Sol, ſicut globus per terram incitatur, a quo ventus non ſurgit, aut veluti nauis in mare, quæ per ſe ipſa ventum non gignit. Ita nec Sol ventum producit. A motu ſuo etiam non incaleſcit. Etſi enim globus centum annis circumuolueretur: a ſeipſo tamen nihil magis incaleſceret. Si autem calidus ſit, iam ante calidum fuiſſe oportet. Ita Sol quoque ingrediens globus eſt, cum auibus comparandus ob inceſſus modum & naturam. Quin imo minuit calorem is, hoc eſt, ſi ſit noualis. Splendor tamē eius ſemper ac modis omnibus manet. Magdalion enim fixum eſt, manſurũ a puncto primo vſq; ad nouiſſimum in forma & ſpecie vna ratione luminis, ſulphuris, ſalis & Mercurii. Hæc ſuæ fixitatis vnicum tantum annum habent: qui a primo Iliaſtro vſque ad extremum Iliaſtrum, in quo mundus renouabitur, duraturus eſt. Vnus inquam annus eſt, annus Solis. Similiter etiam omnes ſtellæ fixitatem habent: eſt is annus annus ignis, vel annus ſtellarus, tempus mundi concedens, vſque ad ipſius filiam.

Sol motus ventũ non mouet.

Sol motus non ſit calidior.

Annus Solis, &c. Annus ſtellatus.

Ceterum deinceps etiam de reliquis ſtellis, in quibus frigus eſt, & candor ruber, ſcilicet Luna, planetis & aliis, nobis dicendum reſtat. In can-

candore rubro quies alia est, ac in Sole. Luna enim nouális non est, sed emoritur & abit. Ibi semen tantum relinquitur, ex quo noua Luna nascitur. Et generatio eius talis est, vt semen ipsius a Sole vim crescendi accipiat. Quicquid enim crescit, ex Sole crescit, vi ipsius caloris: & sine ipso nihil crescit. Cum ergo fabricator Lunam ita condiderit, vt minuatur, & augescat: naturæ consulens ordinauit, vt Luna velut semen cum Sole vniretur, & vim augescendi inde conciperet. Hoc modo dum ad suum incremētum & plenitudinem peruenit, post iterum illa minuitur. Quicquid enim crescit, idem etiam decrescit. Et veluti homo, per morbum tabescit & moritur: sic decrementum Lunæ ipsius morbus est ad mortem, qua illa abit, semen tātum post se relinquens. Estq; Luna Phœnix firmamentalis, ex qua emoriente semper noua alia emergit. Ita pariter etiam Stellæ aliæ plures. Suntque constitutæ ex rubedine sulphuris, Mercurii salisque: estq; id frigus etiā sulphuris, Mercurii, salisque, quod suum ortū habet ex virtute illa, ex qua suū Sol quoq; cepit: adeoq; Luna multæ est operationis super terram propter suam frigiditatem & humiditatem. Nam stellis ceteris omnib. superior est in hoc elemento ignis frigoris. Reliquæ stellæ & ipsæ ex his tribus constitutæ sunt primis: sed in multas tamen partes diuisæ. Frigus enim elementi ignis in mille gradus essentias & naturas diuisum est. Sic ex aliquibus stellis nascuntur venti super totum globum spirantes: ex aliis gignūtur niues, pluuiæ & similes. Ideo vero multiplices sunt, vt multiplices naturæ ac virtutes ex ipsis defluant in terram, quæ alias procedere non possent, si magdalion vnum esset, velut Sol, qui vnam tantum naturam habet, calorem. Ergo in stellis multæ naturæ frigidæ sunt. Frigiditas enim multo plures egestiones generat, quam calor. Calidus homo sanus est. Frigidus autem pluribus sortibus obiectus est, quam calidi viginti. Cum ergo frigus naturam Soli contrariam & aduersam habeat: elementum ignis in multas stellas diuisum est, vt virtus qualibet per seipsum subsisteret, sine impedimento essentiæ alterius. Ex ipsis enim egrediuntur venti calidi, calidi imbres, calidæ tempestates aliæ, coruscationes, dracones, Lanceæ, & similes. Et tamen hæc omnia sunt ignis frigidos sine ardore. Quod autem calidum est & vrit, id ortū suum ex accidente habet, vt propria capitula demonstrant. Sed de proprietatibus stellarum deinceps sequetur integer libellus, quoad ipsarum egestiones, & si quæ illarum naturæ aliæ enarrandæ sint.

Luna non est vt Sol nenans.

Luna a Sole crescit.

Luna est Phœnix firmament.

Frigida calidis egestiones plures faciunt.

De ventis.

PEr ambitum ergo globi dispositæ sunt stellæ ventosæ, quæ iugiter autumnum ac messem suam agunt. Consistunt aūt in circulo Zeboch &

Stellæ ventorum &c.

Zeboch circulum, &c. globum inferne simul ac superne comprehendunt. Sicut ergo firmamentum rotunditate sua globum ambit, & globus in ipso rotundus iacet: ita in circulo Zeboch stellæ consistunt, & Zeboch globi in medio tangunt. Dum ergo venti procedunt, in latera duo, discedunt deorsum & sursum, hoc est, infra polum arcticum, & pars altera ad regiones poli antarctici. Hæ stellæ, veræ sunt stellæ ventorum, quia annuatim nobis spirant, & suum annum habent, qui est annus ventorum. Stellæ ventorum reliquæ infra & supra nos, non secundum annum flant, sed interdũ *Annui ventorum &c.* spirant, interdum non, & vnicam tantum regionem impetunt, vbicunque ea sit. Veræ a. stellæ ventorum spirant secundum suum annum, perpetuo, sursum, deorsum, trans globum vniuersum, & sunt sine grandine, sine fulmine, sine pruina, sine coruscatione, &c. Et istæ solæ sunt stellæ ventorum, trans globum vniuersum flantẽs. Sunt vero plurimæ, circumdãtes totũ Zedoch instar Galaxæ, & deneas est aduersum Galaxam. De stellarum harum natura elementari tenẽdum est, quod vniuersæ humidæ sint, hoc modo. Vetustas quatuor ipsis nomina indidit, quę relinqui- *Stellarum ventosarum 4. nomina.* mus, non tamen secundũ interpretationem veterũ, sed ita: *Boreas* dicuntur *Boreas.* omnes stellæ, quę sub septẽtrione positæ sunt per vniuersum Zedoch. Censetur is siccus & frigidus, nec tamen siccus est. Est tamen frigidus & cõgelatus, hoc est, ipsius humiditas coagulata est, vnde is siccus apparet. *Zephyrus.* Zephyrus sunt stellæ sub occasu constitutæ, omnes humidæ & frigidæ, non tñ congelatæ. Ideo Boreas respectu harum siccus censetur propter suam congelationem. Stellæ cęterę in Zedoch, Eurus & Auster, sunt in *Eurus. Auster.* solidum frigidæ. Sed quamprimum ex suis stellis vẽti exeunt, a Sole calefiunt, per radios, quos transeant: ideo pro calidis habentur, quales tñ ex natura sua non sunt. Eurus statuitur siccus, nec tamẽ siccus est. Eius tamen humorem, quem habet, Sol cõsumit, vsq; dum veniatur ad illum cõtentum humorẽ, quẽ Sol ei adimere nequit. Auster dicitur humidus & humidus est: quia Sol, ipsius humiditatis tantum non absumit, quantum in Euro. Id scilicet mare impedit, Soli humiditatis satis ad consumptionem suppeditans. Itaque Auster cum sua humiditate ad nos erumpit per globum inferiorem & superiorem.

Qui vero ex stellis procedat ventus, hæc ratio tenenda est. Quo modo Sol calorem suum fundit in mundum: sic in hisce stellis nulla alia natura est ac proprietas, quam producere ventos, qui ex sulphure, Mercurio & sale decoquuntur, & secundum Adech exeunt. Ipsorum ventus est quotidianus, horarius, vniuersum mundum perflans leniter & placide. Itaq; venti ipsorum cognosci debent, dum stellæ ventosæ ceteræ exponuntur.

DE

DE STELLIS TEMPERATIS de Zedoch.

CEterum ſtellarum in firmamento hæc ratio eſt. Stella in ſe quælibet frigiditatem habet. Ea ventos facit. Omnium enim ventorum mater ſola eſt frigiditas. Frigiditatis vero ea natura eſt, vt alia ventos producat vna cum pluuia, alia cum niue, alia cum grandine & ſimilibus. Tenendum itaque eſt, ventos omnes, intermittentes & deſinentes, non ex Zedoch procedere, ſed paſſim colligi ex ſtellis particularibus, ſicut de ſingulis ſeorſim ſuo loco dicetur. Modus autem generationis omnium iſte eſt. Per frigiditatem nempe ſuam cum tempore pariũt egeſtionem, quæ multiplex eſt. De ventis a. ita ſtatuendum eſt. Stellę ſua emunctoria habent, per quæ excernunt, quę in ipſis naſcũtur, pro ratione loci, quem emunctorium ſpectat. Venti autem duratio tam longa eſt, quam eſt egeſtionis expurgatio. Stellæ Zedoch a. quotidie in ſuã egeſtionem pergũt & ventos in mundo cient ad temperandum calorem Solis, & diſſipandũ frigus meſſis frigidæ. Vtrunq; enim mitigant tam calorem quam frigus: ſuntque exquiſitiſſimum temperamentum æſtatis ſimul & hyemis. His non impedientib chaos ſimiliter congelatur, vt aqua. Hac n. ex cauſſa aqua gelatur, quia venti Zedoch illam non penetrant. Qui, quia chaos penetrant, ideo ipſum gelari non permittunt. Nec alius vllus vſus ventorum eſt, quam vt tempus anni vtrumque mitigent, & temperent exceſſum, qui damno eſſe poſſet.

Stella quælibet, frigiditatem habet. Frigiditas mater ventorum.

Venti vt gignantur.

Ventorum vtilitas.

Stellarum omnium, quas cœlum complectitur ac firmamentum, communis iſta natura eſt, vt quotidie, imo ſingulis horis ac momentis ſudent. Attrahunt enim ſtellæ ad ſe calorem Solis, velut eundem fruges etiam terræ concipiunt. Solaris iſte calor facit, vt ſtellæ in ſua frigiditate ſe reſoluant. Et vnica tantum reſolutio eſt, qualis eſt in lapide frigido, qui ſudat propter vaporem, quem ex Mercurio, ſulphure & ſale concepit. Vapor iſte in elementatis omnibus corporibus exſiſtit. Sicut enim homo naturali motu & excretione phlegma ex naribus emungit: ita ſtellæ etiam ac elementa omnia naturales iſtas excretiones ſuſtinẽt. Et vapor iſte quotidie ex ſtellis defluit, ac in terram cadit. Per diem is quidem a Sole conſumitur. Per noctem autem delabitur in terram, prius quam Sol oriatur, & vocatur *Ros*. Per hyemem autem, tempore meſſis frigidę congelatur, & in pruinam abit. Nihil enim hæc eſt aliud, quam ſudor ſtellarum totius firmamenti, qui ſtillando ita decidit. Sicut enim aqua bulliens ſurſum ad cœlum euaporat, aut pruinam ſuam in ſublime emittit: ita ſtellæ deorſum ſudorem mittunt.

Stellæ continenter ſudant.

Lapis vnde ſudet.

Ros quid.

Pruina quid.

De Nebulis.

Nebula quid. NEc nebula quicquam aliud est, quam huiusmodi vapor: in hoc a prioribus diuersa, q; nondum satis matura a stellis quibusdam excernitur. Quando in terram, more pruinæ decidit, tunc resistit terræ & aquæ, & similis fit fumo. Nec enim plene in rorem aut pruinam resolui potest. Vaporis enim pars quędam abit in rorem: pars altera in nebulam. Est enim nebula ros imperfectus, qui nondum plane maturuit. Ea si subtilis est, in terram decumbens vanescit. Si vero crassa, nec dum præparata, sursum in regionem suam descendit, vbi a Sole consumitur. Quod si vero cum nubibus pluuiosis permisceatur, pluuiæ inde fiunt, reliquis pluuiis subtiliores. *Pluuia vt fiat.* Frequenter huiusmodi nebulæ decidunt, & tempus pluuiosum faciunt. Nam si stellæ pluuiosæ sint, in rorem resolui nequeunt, sed in nebulam tantum. Si vero aliquando claritatem adferant, hæc caussa est, quod subtiliter nebula præparata, super globo dispareat.

Finis tractatus secundi.

TRACTATUS TERTIUS.

De Tempestatibus.

Prologus in stellas tempestatum, quomodo in eis sit materia prima ad faciendas tempestates.

Principium Tempestatum.

Stella tempestatum. Tempestates vt fiat. SIcut, ceu dictum est, stellæ nonullæ ventos gignunt: ita stellę alię sunt quæ tempestates pariunt, vt tractatus primus de coniunctionibus & natura stellarum demonstrat. Qui vero & qua ratione illæ fiant, ita intelligi debet. Si in principio stellæ tempestatum sese emungere incipiunt, fit, vt Mercurius, & sulphur ac sal in seipsis per suum adech superfluitatem illam purgent, quæ stellis extranea est. Id hac ex causa fit, quia quęlibet stella in se naturam habet excernendi, pro ratione & conditione elementi ignis.

TEXT. I.

De Nubibus.

Nubes & pluuia vnde producantur. PRout stellæ quædam sunt ventos producentes: ita sunt etiam, quæ nubes & pluuiam parturiunt. Quarum ratio ista est. Stellæ pluuiales si suo tempore oriuntur in globi sui circulo, egestionem pro sua natura faciunt. ita, vt sulphur, Mercurius & sal, in stellis contenta, aqueæ naturæ fiant ac sint, nihilque in se aliud contineant, quam naturam aqueam, ad quam etiam disposita & ordinata sunt. Egestum hoc si incipit,

omni-

omnium primo fit fumus, qui ex stellis defluit in tertiam regionem, vbi visibilis fit. Fumus iste hoc loco nubes est, vel maior, vel minor; prout magnus stellarum numerus est, aut multum materiæ a stellis egeritur. Hinc etiam fit, vt multi & varii in nubibus colores appareant, exempli gratia, albi, cærulei, &c. Sulphur enim & sal vna cum liquore mercurii ex variis stellis confluunt, & inuicem permiscentur. Huius quidem illæ naturæ sunt, vt stent & quiescant. Propter innatam tamen illis leuitatem & mobilitatem, ventus impingens ipsas secum rapit. Quod autem ex locis nonnullis nubes plures procedant, quam ex aliis: caussa hæc est; quia in illis regionibus plures stellæ nubiferæ sunt. Sic apud zephyrum & austrũ stellæ abundant nubium humidarum: apud boream & eurũ stellæ præpollent nubium siccarum. Stellæ nubium calidarum apud eurum & austrum, frigidarum apud zephyrum & boream reperiuntur. Nec istius rei caussa sunt vel venti, vel mare, sed potius stellæ, quę ibi suum cursum cõficiunt. Quæ dum egestionem suam excutiunt, & ex illa nubes fit, illam venti trans mare per globum agunt. Et hinc venti illi, qui iuxta stellas consistunt, pro illarum conditione sicci calidiue vocantur, nec tamen eiusdem naturæ sunt.

Nubes vnde moueantur.

Præterea autem & aliæ stellæ globo incumbunt nubes concitantes. Hinc frequenter super regionem quandam nubes stat, ex eadem enata non trans mare asſ ortata. Interdum tamẽ hic etiam per globum in terras alias concitantur. Varietas itaque harum nubium non parua est. Et tamen solæ nubes siccæ hic a nobis tractantur. Nam SS. S. & M. nihil sunt aliud, quam siccus fumus & arida egestio, ex stellis suis delapsa, quæ instar communis fumi e ligno consumitur.

Nubium diuisio.

TEXTUS II.

STellæ pluuiales versus zephyrum & austrum potissimum, rarius versus septentrionem & eurum habitant. In mercurio, sulphure, & sale valide consistunt. Quæ dum se emungunt, egestionem excutiunt, quæ per *Adech* ad resolutionem disponitur, & in pluuiam mutatur. Egestio hæc in principio est vapor similis fumo. Vnde primum etiam nubis more apparet. Nubes ista sibimetipsi ventum producit, pergentem ad sua emunctoria, quæ plerunq; orientem aut septentrionem (al. meridiem) spectant. Ideoque auster ac zephyrus pro ventis & tempestatibus humidis habentur, etsi tales non sint: sed eorum vicini. Principio nubes exsistit, similis cæteris, plena salis, addito pauco sulphure & mercurio. Suam autem regionem peragrat aliquot horis prius, quam pluuiam cieat. Prout autem sal resoluendi vim habet: ita in aere incipit se resoluere extra suam stellam, & aquescit. Quod hoc modo resoluitur, id desuper in glo-

Pluuia vbi & qui fiat.

Auster & Zephyrus an humidi.

Pluuia cur diuersimode cadant.

bum stellæ modo decidit. Quo enim modo & specie decidit, eodem ex nubibus etiam consequenter, plus minusue resoluitur. Hinc fit, vt guttæ interdum paruæ, interdum maiores labantur, pro gradu scilicet resolutionis: interdum stillicidium diutius duret, pro copia & quantitate nubium: aliquando nubes integræ deiiciuntur, ob resolutionem nimis celerem ac implicitam. Sic enim constituit *adech*, ac ordinat, vt in guttas resoluatur nubes, ac a marmore destillet specie guttarum. Vsque adeo subtilis est in suis operibus natura. Nec nubes vlla pluuiam seu aquam gignit, nisi præcedat resolutio. Et ea procedit adeo lente, vt vnica tantum gutta seorsim post alteram ex materia generetur & delabatur. Et pluuia tamdiu durat, quamdiu stella pluuialis suum egestum profert. Quarũ stellarum naturam & proprietatem, & satis ipsarum vim, qui recte cognouit, is diem horamq; ipsarum cum accessus tum recessus, cum principii, tum finis, paucitatis & multitudinis multo rectius intelligit his, qui se Astronomos appellant ac profitentur.

TEXTVS III.

De Niue.

Galaxa conum stellarum niualium.

STellæ niuales supra nos positæ, magna ex parte consistunt in linea lactea, quam vos nuncupatis Galaxam. In Galaxa enim potissima pars stellarum niualium figitur. Hæ sese emungunt in hyeme. Per frigiditatem enim emunctio ipsarum fit. Sicut enim effectus pluuiæ per calorem aeris oritur: sic vicissim per frigus aeris superioris nix generatur. Multæ tamen stellæ niuales sese emungunt in hyeme: quæ a ventis frigidis concitantur in effectum. Idem stellæ quoque quædam pluuiales faciunt, bruma nempe aere calido instante: a quo ante iustum tempus illæ in egestionem stimulãtur. In principio dum stellæ niuales egrediuntur, spuma alba fit, quæ in latitudinem effunditur, deorsum versus globum, quæ ibi latet & subsistit, dum præparetur, hoc modo. Sulphur nẽpe candidum est, qui se per suum sal & mercuriũ coagulat ea specie, qua nix se exhibet, quæ frustillatim postea decidit. Sicut enim se habent resolutiones pluuiarum: ita se pariter habet etiam coagulatio niuis. Nec verum id est, ex stellis pluuialibus niuẽ produci: sed nix stellas proprias & vernaculas habet, ex quibus prouenit. Nulla etenim pluuia congelat se in suis regionibus. Stellæ autem niuales egestum suum non semper retinere possunt, vt congeletur. Sæpe etenim in hyeme, aut aliis temporibus huiusmodi nubes niualis per calorem resoluitur, & in pluuiam degenerat. Interdum etiam illi nubes pluuialis permiscetur, & nubes niuosas in suis operationibus frangit, ita vt vtræque simul resoluantur, ac simul

Ni fit.

Quando nix & pluuia simul cadant.

simul nix & pluuia decidāt. Si autem frigiditas in suis regionibus niuem resolui non sinit, tunc pluuia decidit suæ conditionis, & nix secundum suum adech.

TEXTVS IV.

De psecade.

ORigo psecadis est ex stellis niualibus, hoc modo. Quod si per æstatem aut alia tempora calida stellæ niuales primum per frigus compelluntur ad niuem, & nix illa ad effectus complementum deduci non potest, ita vt maturius resoluatur æquo per calorem chai: tunc loco illius producitur pluuia. Quod si vero Boreas imperat, & niuem prehendat, tunc ipsam congelat, & grana profert similia guttis niualibus. Ita congelata postea decidunt. Ergo & hic tenendum est, quod ex nulla stella pluuiali psecas oriatur. Nec enim coagulationem illæ in suis regionibus suscipiunt, sed oportet esse stellas niuales. *Psecadis origo.*

TEXTVS V.

De Tonitru.

EX stellis suis propriis oritur tonitru, constantibus ex sulphure, sale & mercurio, hac ratione. Dum nempe stellæ illæ suum egestum excutiunt, trium primorum insignis commixtio fit.)

Tonitru hoc modo generatur. Si stellæ tonitruales egestioni suæ operam dant, egestum id nihil est aliud quā materiale sulphur, sal & mercurius. Id eiicitur in regionem suam. Postea dissoluitur. Primum autem sulphur corripit mercurium & sal, vt fiat commixtura & res vna. Id vero sustinere non potest mercurius & sal, vt sulphurea natura materialis cū sua operatione commisceatur. Est enim sulphur calidissimum: & sal est sal petræ. Et ex huiusmodi ipsorum pluuiis sal petræ optimū quoq; prouenit. Cum ergo necesse sit, hæc tria prima ita coniungi & vniri: id certe sine miraculo nō accidit. Coniunctio enim horum trium primorum procedit impermixtim ex vna stella, & per Adech in nubib. vnitur. Hoc ergo operante Adech, sulphur accenditur vna cū mercurio & sale, igne sc. frigido, qualis in ista generatione stellarū natura est. Et si sulphur sal petræ & mercurium cōcipit, tunc ex illis globus compactus fit. Quod si ergo sal petræ crassius & immaturum sit, sulphur inibi vnitū non manet, sed globum illum omnino diffringit & displodit. Diruptio ista fragorē concitat, in nubibus sonantem per aliquot milliaria, quasi fragor iste secundum substātiæ generationem continenter duraret. Et vbicunq; tonitru inualescit & diffūditur, ibi sal petræ metā disrupit. Globorū huiusmodi ex vna stella produci multi possunt, qui oēs cōfertim ac repēte, si a. *Tonitru vt fiat. Sulphur ipsum calidissimum.*

Venticur ante vel post tonitru. stellis eiiciuntur, successione quadam, prout plures vel pauciores fuerint, displodi queunt. Tonitru hoc modo facto, ventus insequitur, vel anteit. Cuius hæc caussa est, quia scilicet coniunctio ista trium horũ primorum, priusquam fit, validum impetum, ac ventum concitat. Is enim *Tonitru cur in pluuiam desinat.* ex sola coniunctione oritur, si nempe valide illa inter se pugnant. Tunc enim resoluitur sal petræ, ac id vna secum soluit etiam mercurium sulphurque: quæ postea in pluuiam desinunt. Pluuiæ huiusmodi concitatæ & repentinæ sunt, propterea quod repentina resolutio a sale putrefacta sit.

TEXTVS VI.

De Fulmine.

Fulmen vt generetur. SI autem stella fulminea, hoc est, sulphur igneum sit: eius egestum igneum tale eiicitur, quod in stella prius coagulatum sit. Idem coagulatum postea in suam regionem eiicitur. Frigiditas autem concurrẽtium ventorum & chai contraria huic egestioni resistit. Vnde fit, vt tria prima seipsa dissoluant per frigus & humiditatem externarum nubium, quæ & ipsæ ex propriis stellis enatæ concurrunt. Vbi enim egrediuntur *Fulmen nubes pluuiosa anteit.* fulmina, ibi præcedit nubes pluuiosa, in qua materia ista latet & cõditur. Nubes ista in pluuiam abitura, materiam illam, quæ ignea est, madefacit. Cum ergo sulphur humorem sentit, tum dissilit & disploditur. Ibi ergo primum fulgur ex sulphure in terram effunditur. Hoc enim late ex circulo suo, sursum deorsumque circa suum centrum transplendet. Quamprimum autem fulgur madefit, exstinguitur. Exstinctio ista est dissolutio globi, quam fulminis ictus sequitur, vt dictum est. Huiusmodi multa sese aliquando consequuntur, prout stellæ vel parum vel multũ eiiciunt. Similiter etiam tenendum est, quod mercurius interdum vsq; adeo durus, ac ita valide cũ sulphure & sale compactus sit, vt non displodatur, sed in vna meta ac forma permaneat. Hoc propter igneitatẽ violentæ operationis est. Quod si autem de humore nubium vix vnica gutta, trium primorum ignem attingat, tunc totum sese exonerat in terram aut perrumpit cœlum, prout humiditas vel inferne vel superne insultauit. Ea si desuper incidat, fulmen ferit ac agitur deorsum, ad latera, hoc vel illud, prout lineam circuli inuadit. In terrã autem cum impetu tam *Fulminis mira violentia.* rapido deiicitur, vt & muros concutiat, & deiiciat arbores, & findat scopulos, persæpe etiam, si in lacum quendam concitetur, vno ictu aquam omnem foras excutit. Equum etiam cum sessore suo profundissime in terram transadigit: nec vlla celerior alia ac violenter in cœlo operatio est. Et hæc insignis illa mercurii vis est, qui sale petræ ipso multo minus

ferre

ferre ignem potest, ac illo etiam multò sæuius ferit & concitatur. Adeoque fulmen nihil est aliud, quam trium primorum coagulatio, in igne valido facta, & per humiditatem nubium deorsum pulsa. *Fulmen quid.*

TEXTVS VII.

De fulmine frigido, & grandine.

EOdem modo fulmina quoque frigida generantur, nisi quod non in igne stent. Cuius caussa est, quod pluuia exstinguat, & ignem tollat. Frigidum hoc fulmen æque ac igneum deorsum agitur. Nam nec hic mercurius madorem ferre potest. In terram impingens sæpius reperitur, berilli materiæ simile. Liquor enim mercurii & salis petræ clarus & lucidus est cum albo aut cæruleo sulphure, ac eo interdum nigro, &c. Frequenter iterum soluitur, sæpius taliter manet in annum tertium, aut diutius. *Fulmen frigidum vt generetur.*

Simili generatione oritur & *grando*, si nimirum tria prima in operatione versantur, & agendo sal petræ vincat. Tunc enim ipsius *adech* ex seipso grana facit pro naturæ suæ conditione, vbi guttatim pluuia inuicem dissoluitur, ita tamen, vt coagulatio concurrat. Dum autem fit dissolutio, prius est fulgetrum: postea dissolutionem sequitur tonitru. Fragorem sequitur grando, vel maior vel minor, prout natura ipsius fuerit. Concomitatur interdum etiam fulmen vel frigidum, vel igneum, velut & venti impetuosi, & pluuiæ. Quorum omnium hæc ratio est, quod tria prima ita valenter & crasse eiiciantur, vt necesse sit tempestatem validam sequi. Stellæ etenim illæ, quæ materiam hanc excernũt, nubes magnas, & ventos validos cient, ac operationes celeres cum multo fulgetro edunt. Sæpius etiam accidit, vt fulgetra magna tonitru præcurrant. Quod fit, quia coagulatio interdum tam dura est, vt tam cito dissolui nequeat. Quoties ergo diruptio tentatur, toties fulgetrum oritur. Multæ etiam coruscationes fiunt sereno cœlo. Vbi non eadem est caussa cũ grandine & fulmine: sed multum sulphuris est in aliquibus stellis: quod dum eiicitur, sine omni damno deflagrat, cœlo sereno existente. Egestiones eæ fiunt ex mero sulphure, noctu potius quam interdiu institutæ. Sol enim hoc sulphur stellarum comburit, quod alias noctu descendit, & per se conflagrat. Nec quicquam est aliud, quam vapor a sulphure, in quo nullus calor est. Interdum hoc modo etiam tonitrua lenia oriuntur sine damno, ex stellis placidis & lenibus. *Grando vt fiat.* *Fulgetri ortus.*

Lapides ex externis, ad capitulum de gemmis *e supernis.*
Nota.

TRACTATUS QUARTUS.

TEXTUS I.

De Iride.

Iris quid, & vt generetur.

IRis est stella, ex sale potissimum constans, seu, corpus suum ex sale habens. Oritur illa quidem vna cum stellis aqueis: sed tamen aquam ipsa minime promit, licet communem cum illis motũ & circulum occupet. Hæc emungẽs sese, eiicit extra se spiritum salis sine corpore ad medium interstitium. In quo dum iacet, extendit & pandit sese in circulum multorum colorum, vnius tamen elemẽti Ignis. Colores enim, quos ostentat iris, ex spiritu salis, qui purpureus, spiceus, viridis, &c. est, proueniũt. Nec ista est collectio 4. elementorum, ceu quidam impudenter mentiuntur: verum talis est natura iridis & proprietas singularis. Sicut enim stellarum reliquarum quæuis pro conditione creationis suæ impressionem facit: ita iris quoque arcum cœlestem fingit, proprio motu & ex virtute innata, citra reliquorum elementorum opem. Iris interdum sereno cœlo oritur, nulla sequẽte pluuia. Cuius hæc caussa est, quod iris talis solitarie & per se currat, sine comitibus stellis pluuialibus. Aliquando iris comite pluuia stipatur. Hæc cum stellis pluuialibus cõcurrit, & vel mane vel sero pro ceterarum modo motuq; exoritur. Noctu tamẽ colores eius propter tenebras vmbrasq; terræ cognosci minime queunt. Quod vero per æstatem irides appareant: caussa hæc est, quod stella scilicet iridis tempore hyemali maturescere non potest, cum per Solem tantum maturetur, velut & tonitrua. Hinc fit, vt suo definito tempore & oriantur & occidãt. Sed & in hyeme generãtur irides, hac ex caussa, quod per æstatem arcus cœlestis quidem genitus, sed non eiectus sit, adeoque ad suum vsq; tempus manserit. Idem experimur etiam de nonnullis tonitrubus & fulgetris, similibusq; aliis. Ceterum cum forma eius, tum diuisi colores ex innata natura sui *Adecb*, in stella iride latẽte proueniũt. Quicquid ergo veteres ac moderni Philosophi de iride statuerũt, id pro mero ac sordido commento accipiendum est, quod illi more suo, nullo sano Philosophiæ iudicio probatum aut stabilitum inuenerunt.

Iris qua exstat.

Irides propria sunt æstatis.

Irides hyeme cur generentur.

TEXTUS II.

Lancea.

Lancea vt fiant.

LAncearum origo est ex stellis sulphureis. Hæ si se emungunt, putrefactionem suam abiiciunt, quam sustinere non possunt. Stellæ siquidem omnes constantes sunt ac manent. Quicquid vero ex illis nascitur putredini obnoxiũ, id segregatur ab ipsis. Stella ergo sulphurea, ex qua

lancea

lancea progignitur, corpus est sulphureum, generans in sese rem coruscantem, & sibi ipsi coloribus correspondentem. Quod enim producitur, exprimit id, a quo producitur, quia in illius calore adhuc versatur. Dum stella autem excrementum suum eructat, per diem id nõ apparet, sed tantum per noctem. Eiicitur autem instar glebæ seu massæ, quæ cadendo dilatatur & extenditur, adeo, vt hastæ seu lanceæ figuram æmuletur. Vnde etiam interdum hasta, interdum stellæ iactus vocari solet. Materia enim ac res vna est. Dum autem deuoluitur in terram, instar liquaminis aut spermatis seu mucilaginis consistit ac cogitur. Et hoc si a Sole excoquitur, aut sulphur euadit fixum, aut durum. Ex illo peculiare etiam scarabæorum genus, ac vermiculi, serpentibus similes proferũtur. Huiusmodi egestorum alia feruida sunt, vt exurant siccentq;, vbicunque decidunt ac iacent. Ex stella enim & motu celerrimo, & calore promtissimo delabuntur. Quanquam hoc fiat ratius. Si decidant in terram argillosam, argillam transmutant in lapidem, quantum quidem illius contingunt. Si deuoluantur in aquas, pisces quidem corrumpunt, sed cancris conducunt.

Lanceæ noctu tantum videntur.

TEXTVS III.

De Draçonibus volantibus.

NAturalium draconum caussa est corpus sulphureum, multo tamen Mercurio & sale permixtum. A stellis etiam producuntur sulphureis, hoc tamen a lanceis discrimine, quod, quamprimum ex stella progrediantur, mensura illa maneant, quali a stella extrudũtur, in sese nempe compacti, adeo tamen ob sulphur calidi, vt Mercurius & sal quiescere non possint, sed volitando quasi tremant instar viuentis animalis, quod loco suo mouetur. Id facit feritas, quæ in sale nitri est. Euolat autem in latus, quia stellæ ipsius emunctorium latus spectat. Prout itaque terræ planitiem respicit, ita etiam exsilit foras transuersim ad interuallum milliarium 30. vel 40. pauciorum vel plurium. Si vero in tellurem decidit, nihil est aliud, quam adusta spuma, in terræ superficie hærens, sicut vsnea in quercu. Spuma hæc cuprum quoduis inargentat propter naturam mercurii in dracone isto iacentis. Si autem in ignem coniiciatur, instar sclopeti tremebundum fragorem emittit.

Dracones volantes visuntur.

Draco deflagrans spuma est.

TEXTVS IV.

De iaculis quiescentibus.

FIt etiam persæpe, vt a nonnullis stellis egestum excernatur, suis stellis simile, quod in sublimitate mediæ regionis manet, nec deorsum in globum decidit. Multa enim egesta hanc naturam habent, vt in tellu-

Iacula quiescentia vt fiant.

rem nunquam deuoluantur, sed in sublimitate librentur, velut & nubes id faciunt superiores. Harum enim ad modum illa egesta quoque suspensa librantur, non deruunt. Fiunt autem ex lucente sulphure, quod corporis tantum fumus est, & instar nubium aliarum suo tempore consumitur. Interdum etiam ab vno loco pelluntur in alium, pro motu venti & conditione emunctorii. Iaculorum huiusmodi quiescentium multa pro nouis natis stellis reputantur, quæ successu temporis iterum vanescant. Fit quandoque, vt huiusmodi stellæ singulis noctibus viã vnam peragrent, & mane suo iterum loco consistant, ac sub noctem inde iterum moueantur. Cuius rei hæc caussa est, quod scilicet ipsum emunctorium ita stet & moueatur. Primum autem cursum conficiens stella consumitur, seu dies seu nox fit. Postea nouum iterum egestum prorumpit, cursum cum priore eundem tenens. Sic ergo persæpe ac multis septimanis, quauis nocte egestum nouum excernitur, vel maturius vel serius, pro ratione loci eius, in quo stella consistit.

TEXTVS V.

De ranulis, & sanguine, & lacte.

Stellæ infesta gignunt. Animalium omnium stellæ in cælo. Animalia duplicia.

SVnt etiam nonnullæ stellæ, quæ egestionem reddunt similem spermati. Ex qua in terram delapsa nascuntur vermes, ranæ, bufones, & scarabæi, &c. Egestio hæc nihil est aliud, quã sulphur putridum, & mercurius similis, ac spiritus salis feruidus. Ipsius autem *adech* hanc habet naturam, vt talem putrefactionem subire queat, ex qua postmodum animalia nascantur. Omnium enim generum, quę in animalibus reperiuntur, stellæ etiam in cœlo reperiuntur. Quæ vero succuba seu spuria sunt animalia, ex stellis omnia pronascuntur. Serpentes enim duplices sunt: genuini, qui tales creati sunt: & stellares. Eadem animalium omniũ ratio est. Egestiones huiusmodi si redduntur, operationes mirabiles fiunt. Egestumque aliud est velut sanguis, quod nihil est, nisi rubrum dissolutũ sulphur. Quod dum coagulatur, vt vinum (al. ventus) sulphur inde fit ardens. Sic aliquando sulphur cadit candidum, lacti simile. Id per coagulationem fit fixum, nec ardet. Sic ipsius alii etiam colores sunt. Nonnunquam decidit instar crassæ aquæ, aut sordidi olei, cũ fœtore. Ex hoc quoq; fit sulphur fixum. Quædam (vt sunt vera putrefactiua egesta) animalia sua gignunt aliquando in stellis, quæ postea ita decidunt. Nonnunquam in regionibus medii interstitii. Aliquando primum in globo, pro ratione naturæ. Putrefactionum huiusmodi multæ & varię species reperiuntur in terra, vniuersæ ex stellarum ita dispositarum stercore enatæ.

TRA-

TRACTATUS QUINTUS.

De Metallis e superis, Mineralibus & Lapidibus.

TEXT. I.

De Metallis.

Planetæ septem totidem metalla gignunt.

Metalla, quæ e superis, ortum suum septem planetis acceptum referunt. Septem isti planetæ multiplices sunt. Multi enim sunt Soles, multæ Lunæ, Martes multi, multi Mercurii, Ioues, Saturni, &c. Septem autem vocantur, quia septem metalla producunt. Vnum enim genus vni planetæ ascribitur. Non autem isti planetæ sunt, quas Astronomia ita indigetant. Errant enim, dum illos metallis assignant. Nec de ipsis quæ dicunt, consentanea sunt. Ex 7. his planetarum generibus septem prodeunt metalla, & sunt in tribus primis eadem, non secus ac in elemento aqua. Hoc tantum discriminis interest, quod in tribus primis sint volatilia: non fixa in suis speciebus. Secundum hoc ergo quæ metalla reperiuntur, inferiorum metallorum probam non sustinent. Nec etiam metalla inferiora superiorum probam sustinent: nec vna eademq; vtrorum vis est ductilitas, fluxilitas aut durities. Sed nec in gradu colorum conueniunt: verum certo discrimine distant. Ita scilicet volatilis huiusmodi natura & vis elemento ignis inest, qui septem stellarum generum omnis metallica operatio & materia est, ac simul ab illis in terram decidit, sicut pluuia aut similes egestiones aliæ. Metalla talia multa suis stellis subiacent, quædam in Asia, pauca in Africa, pauciora in Europa. Stellæ siquidem illæ tellurem nostram non attingunt. Vnde nec ista apud nos reperiuntur. Omnia tamen grana, quæ digesta metalla sunt ex septenis, & exteriore facie aspera, ex stellis descendunt, non ab elemento aquę. Et inter omnia metalla, quę sine igne coagulata sunt, & rotūda formata specie pisorū, quæcunq; ea & cuiuscunq; generis sint, ex septem stellis prodierunt, siue illis superincumbant, seu minus. Terra enim illa offundit, sicut & flumina. Vbi autem reperiuntur, ibi nec exortus, nec radix est, sed proueniunt more modoque renum. Origo enim illorum ex stellis, ac digesta omnia sunt. Ibi enim in elemento ignis nulla est ruditas ac crassities, quæ se permisceat. Ita purgat ipsa pro suis stellis, & ipsa coagulat pure & integre. Et in permixtione sua consistunt, sicut metalla in elemēto aquæ, cum sulphure, sale & Mercurio: nisi quod ignea metalla aqueam fixationem non habeant, sicut nec aquea metalla fixationem firmamentalem habent.

Metalla planetarũ in quibus locis.

Metalla omnia ex 7. planetis.

TEXT. II.

Metalla quæ generentur.

QVando itaq; tria prima in stella metallari effectum suum compleuerunt, ita, vt cōpositio in stella Solis, Mercurium Solis cū sulphure solis & sale solis permiscuerit: tū digerunt ab Adech in metallū perfectū, qui ex illis fingit formam sui doni. Tum demū stella egestionē suā eiicit feruidam & eliquatam, sicut ex fornace quadam: quæ in cadendo quatitur, & in frigido coagulatur, ac in globum decidit. Eodem modo & Sella Lunæ, ex Mercurio, sulphure & sale Lunæ compositionem facit. Ea in effectum producta, similiter, vt Sol, postea eiicit. Eadem ratio est Saturni, Martis, Veneris, Mercurii, Iouis. Vbi norandum hoc est, quod ex 7. generibus 7. stellarum quodvis per se priuatim vnius metalli tria prima complectatur: non vt in elemento aquæ, vbi in vno Ares, septem latent. Nomina ergo 7. metallorum respiciunt ad 7. metalla, non terrę, sed stellarum. Similiter etiam liquores multi decidunt ex stellis, nondum coagulati. Quibus si terra madescit, splendor indo exoritur, similis Cacchimiis, Talcis, ac interdum etiam Marcasitis: qui tamen horum nullum perfecte pleneque est, nec perfecte eadem refert. Hinc iam concludendum est, quod metalla superiora multis gradibus prçstent inferioribus, in bonitate, puritate & natura, adeoq; in omnibus maiore laude digna sint.

Metalla superiora inferioribus præstantiora.

TEXT. III.

De Lapidibus e supernis.

Stellæ gemmiferæ.

EOdem modo stellæ sunt etiam aliæ, quæ eiiciunt ex sese gemmas, granatos, & lapidum formas alias. Sulphur enim ac sal, & Mercurius in elemento ignis potentem vim habet generandi gemmas. Multæ sunt stellę, quę in sulphure Rubineo, multę quę in sale Saphyrico, multę, quę in Mercurio Smaragdali potentes existunt. Nam & stellæ sunt, quæ cuprea prima continent aut vitrioli, aut aluminis, aut s.l s. Vnde multiplices huiusmodi pluuiæ apparent. Quæ si præparentur, manifestantur. Ex stellis istis generantur Saphyri lazurii. Ibi enim Sal est corpus, cum puro sulphure & spiritu Mercurii solide coagulatum. In Smaragdo Mercurius est corpus, naturam cupream habēs, non tamen corpus. Non enim corpus, sed colorem a cupro habet. Hoc enim modo colores gemmarum omnes, ex elemento ignis prodeuntes, inueniuntur pro natura & cōditione trium primorum, quæ ratione colorum in metallis vnita manent. Veluti cupro saltem inest rubrum. Tria vero ista prima si metallicum corpus non habent, fiunt viridia. Ita ab argento, si metallicum corpus absit, fit lazurium: a ferro rubrum: a plumbo rubrum: a Ioue luteum cando-

Saphyri generatio. Colores in metallis vnde.

candore permixtum: ab auro purpureum, a Mercurio croceum. Similiter etiam si sal solum prædominetur, colores varios producit, quales in nonnullis lapidibus cõspicui sunt, purpurei, cyanei, leuius vel saturatius impressi. Æque vero & quod a Mercurio tantum fit, multis colorib. pollet, croceo, rubro, &c. Quod a sulphure, pollet cãdido, rubro, croceo, nigro, cœruleo. Hi quidem lapides paucissimi sunt: sed quę naturę metallicæ sunt, sunt nobilissimi. Ita Smaragdus est lapis cupreus: carbunculus seu Iaspis est lapis aureus: Rubinus & chalcedonius est lapis ferreus: Saphyrus lazurius est lapis argenteus: Saphyrus candidus est lapis Iouius: Hyacinthus est lapis Mercurialis. Dũ ergo hoc modo lapides generantur in suis stellis, iuxta planetas habitantibus, tunc eiiciuntur, sicut metalla eiiciuntur, adeoq; in summitate terræ inueniuntur formis modisq; plurimis, pro ratione nempe suæ generationis. *Smaragdus qualis lapis. Carbunc. Rub. &c.*

TEXT. IV.

De Cryſtallis & Berillis.

DE Cryſtallis vero ac Berillis sciendum est, velut & de citrinis, quod generentur ex stellis niualibus, niuem gignentib. hoc modo. In stellis niualib. vis congelationis tam valida inest, vt interdum naturæ duplicis sint, h. e. vna eademq; stella & niuem & congelationem in se contineat, adeoq; duplex sit. Quæ ergo talis stella est, vim congelandi simul & niuem ꝓducendi adepta, ea perfacile cryſtallum, citrinum & berillũ generat. Nam si nix cadit, & frigus comitatur, locusq; ad hæc in globo datur vt boreas prędominetur, ac Sol seu Solaris natura fortiter nõ regnat, tunc aqua, quæ in niue concomitatur, in lapidem coagulatur. Ista a. aqua si in media via dum nix cadit, ab intenso cõcurrente frigore corripiatur, ex illa lapides fiunt prius, quam in globum cadant. Itaq; reperiũtur granula magna vel parua, prout frigus niuem in cadendo corripuit. Si vero tam subitanea correptio non fiat, sed nix in terram decumbat: frigus omnẽ aquam, in niue contentam, quæ nix non est, in centrum vnũ versus terræ fundum cogit & compellit, & coactam illico in glaciem coagulat: quæ tamen non, vt congelata alia, iterum eliquescit, ideo scil. quia ex aqua niuali orta est, nec iterum resoluitur. Ceteræ vero aquæ, quæ cõgelantur, etsi partim niuales essent, nix tamen simul resoluta est. Quod hic fieri non debet: verum aqua ex niue extrahenda est. Et ꝙ nix maneat, id per stellam tantum niualem fit, in qua vis congelationis etiam subsistit; ita, vt, quo terrę loco conueniunt, nix non eliquetur, sed ad finem intentionis aut operationis perueniat. In niuibus huiusmodi fiunt lapides, vt cryſtalli, &c. puri simul ac obscuri, hac ex caussa, quia S S. Mercurii & salis sese clarificarunt & depurarunt. Persæpe ẽt huiusmodi cryſtalli, berilli, *Cryſtalli & berilli vt gignantur. Stella duplicis naturæ. Aq niualis congelata non resoluitur.*

& citrini in illis locis reperiuntur, qui niuales non ſunt. Cuius euentus cauſſa hæc eſt, quod in ſuperioribus regionibus illi coagulati ſint, & tales deciderint. Et nihil ſunt aliud, quam coagulata aqua niualis. Forma autem ac ſpecies & anguli induntur, prout Sol in ipſis vel ſubtile vel craſſum exſiſtit.

PROLOGVS
IN TRACTATVM SEXTVM.

De Fati impreſſionibus.

TEXT. I.

POſtquam de elemento ignis hactenus diſſeruimus, qui omnes illæ operationes fiant, & quid gignant: iam deinceps ſequitur operatio alia, elementaribus illis operationibus ex parte ſimilis, ex parte etiam ex ipſis procedens. Et licet elementaris naturæ non ſint, ſed tantum præſagia exſiſtant: hic tamen indicabuntur, ideo, quia influentia & aſtra, eo melius cognoſci ita queunt: vbi ſimul intelligetur, quod aſtra, de quibus philoſophati ſumus, haudquaquam in nos operentur. Aſtrum autem, quod in nos operatur, eſt hoc, quod dicimus, quodque vocamus Fatum pro noſtra philoſophia, non pro aliorum de fato factæ explicatione. Vt vero fatum recte intelligatur, ſciendum eſt, quemlibet hominem ſuum habere ſpiritum, extra ipſum habitantem, & ſedem ſeu ſtellam ſuam in aſtra ſuperiora ponentem. Spiritus iſte opera & machinamenta æmulatur ſui magiſtri, qui præſagia illi ante & poſt indicat. Spiritus iſti vocantur fatum.

Aſtrum quod in hominem operetur. Fatũ qua liber habet.

TEXT. II.

VT vero ipſius et Aſtronomię cognitio capiatur notandum eſt, quod quæ de naturalib. operationib. tẽpeſtatum, ex conſtitutione & motu ſtellarũ, traduntur, recte ſciri poſſint, modo illę ꝓbe intelligantur, & ipſarum ortus, cauſſa, natura ac eſſentia debite expendantur. Sed in practica & præſagiis dandis, grauiter quidem ſimplices illi viri a fato vexantur. Nec enim falſum eſt, quod in aſcendente fatum ſit, quod quid fieri debeat, indicet, non ſtella. Interim tamen fatum ludit cum iſtis bonis viris, qui ſibi nimis certam aſtrorum potentiæ peritiam arrogant. Affectant nimirum (exempli gratia) ſcire ex natiuitate infantis, quid fortunæ ille per vitam habiturus ſit.

Aſtronomorũ genethliacorum vanitas.

Hic tamen aliud nihil ſciunt, quam quod eludendo Fatum ipſis ſuggerit. Sic Martem proponentes, fœtum ferocem & indomitum fore prędicant. Ferociam hanc prænorunt ex vexatione fati, quod in Marte eſt,

est, & Mars vocatur. Genuinam tamen indolem fatum celat, nec simplicibus istis, quid vere de fœtu futurũ sit, effudit. Quin & liberrimum arbitrium habet sese exserẽdi, vt velit, nec idem hodie ei ingenium, quod cras erit. Ars ergo ista ex fato desumitur, inde coniectans, vnde ortus est. Itaq; certa & demonstrata nec est, nec esse potest.

TEXT. III.

EX his tandem omnibus liquet, fatum sui ipsius indicium esse, & intelligi prę sagiendo de eo, cuius fatum est. Homo enim quilibet suum fatum habet: suum fatum habet quoduis opificium, quælibet facultas, quævis secta, quævis religio, quivis ordo statusque. Et fata hæc mouentur & exserunt sese quotidie plus, quam nobis cognitum sit. Qui autem fatamantiæ peritiam habet, is præsagia aperte indicare potest in his, quę hominis fortunam vel in fortunium & similia attinent. Fatum hoc per suum Adech in firmamentum locatum est, vt ibi operationem suam habeat, & firmamenti more se gerat. Quanquam plura etiam fata sint, non solum in hoc elementum, sed & in alia collocata. Explicantur autem in capitulis de fatamantia, secundum elementa, in quibus versantur. Quæcunque autem elemento ignis, sub specie firmamenti subiacent seu addicta sunt, sunt ista, de quibus deinceps disseremus.

Fatum omnia habent.

Fatorum sedes.

Fata multiplicia.

TEXT. IV.

De Figuris.

QVæ vero in cœlo figuræ apparent, vt monstrosorum virorũ, templorum, bellorum, & formarum rararum incognitarumq; aliarum, variis coloribus & speciebus exhibitarum, de his ita statuendum est. Simile terrenum originem suam habet a terra in astra superiora, ita vt inferior influentia cum superiore conueniat & quadret. Suntq; adeo prognostica certa earum rerum, quas sua forma demonstrant. Quanquam forma illa interdum rudis & incognoscibilis sit, ideo, quia in coniunctione ita ruditer conuenerunt. Coniunctionis autem hæc ratio est. Spiritus duplices sunt in influentia, superne, inferne, ex quibus prognosticæ figuræ procedunt, non ex materiali influentia elementi ignis. Cur vero in hoc elementum ignis collocentur aut coniiciantur, hæc caussa est, quod corpus ab elemento ignis mutuentur. Quantum igitur ad corpus attinet, in Philosophia nostra ponuntur. Quæ vero vlterius de vtrisque spiritibus inferioris & superioris influentiæ noscenda sunt, in libro de fatis enarrantur. Quoad figuras autem, res ita se habet. Inferiora fata superiora attingunt, & secundum suam formam efformant, quid in futurum fieri debeat.

Figuræ cœlestes vt fiant.

Influentia Spiritus duplices.

Pars VI. I

Quicquid ergo forma demonstrat, id suo tempore fit. Nec frustra id fit. Isque est Adech, qui se vestiuit tunica Mercurii, salis & sulphuris, formatum pro conditione luctus vel gaudii.

TEXT. V.

De Cometis.

Cometa quid denūtient.

ORtus cometarum est fatum omnium populorum, circulo ac motus ipsorum subiectorum. Hoc illis denūtiat malum ac miseriam, libertatem ve, aut rem aliam nouam, aut seruitutem. Nascuntur autem illi ex fato secularium, ecclesiasticorum, laicorum & similium. Cometarum quidam tantum ex fato procerum oritur, & nouum de illis murmur denuntiat. Is aspectu illustris est. Quidam ex fato ecclesiasticorū nascitur. Is caudatus est. Quidam ex rusticorum fato, is rudis & crassus est. Formam suam mutuantur ab eo, quod præsagiunt seu indicant. Sic stella cum cauda indicat, caudatum seu longius protractum negotium. Si cauda sit latior, latiorem seu diffusiorem caussam portendit. Et sicut caudæ extremitas vel læta vel serena apparet, ita caussa quoq; terminabitur. De cometis itaque aliud nihil cognoscendum est, quam quod a fatis inferiorib. gignantur in superioribus, vt prognosticationem mundo præbeant nouæ rei aut famæ.

Cometa potissimū triplices.

TEXT. VI.

De Tribus Solibus & Lunis.

Soles & Lunæ plures quid indicent.

SIc loco & vice cometarum noui interdum Soles conspiciuntur, aut nouæ Lunæ, præter iam exsistentes. Hi statum mundi sibi subiecti indicant, non in futurum, sed de die, præsenter. Et fatum suum desumunt ex supremis capitib. mundi, in quæ sola & definiunt. Indicant autem domare se illos, ex quibus procedunt. Sol a.sunt & Luna hac de caussa, quia dominium hoc indicat schismata & similia, resq; admirandas & raro fieri solitas. Præcipue autem euidentia deliria indicantur & conatus stulti superiorum. Ideo Soles exhibētur, hac de caussa: quia, vt Solib. trib. &c. minime opus est, ita nec opus est id, quod indicant. Et vt Sol vnicus sufficit: ita sufficeret hoc vnicum, quod indicatur. Itaq; sicut duos tresve Soles exsistere superfluum est: ita superfluum est ac inane etiam hoc, quod illi indicant.

TEXT. VII.

De nouis Stellis.

Stellæ nouæ quid portendant.

IN cœlo interdum etiam oriūtur omnino nouæ, nec vnquam visæ stellæ aliæ: indicantes nouam generationem hominum, aliquando etiam homi-

hominem nouum, qui talis non censetur, qualis indicatur. Indicant etiam interitum huiusmodi personarum, ita vt deiiciantur, hoc est, vt potens de Trono suo deponatur. Harum fatum est ex illis, quæ indicant, & cursum suum tenent super his, apud quos operantur. Corpus etiam suum desumunt ex eorundem ascendentibus in Planetis & Zodiaco. Vnde illis quodammodo similes fiunt secundum formam, ex qua concordantia nascitur. Cuius ergo ascendens & Planeta certus & cognitus est, is ex ipso recte cognosci potest. Huiusmodi stellę mirabiles aliæ multæ exsistunt, ex Planetis eorum, quos præsagiunt, obscuro splendore & forma procedentes. Nec stellæ huiusmodi vnquam nascuntur, nisi ille homo præsignis aut sit, aut erit. Ex stellis istis autem omnibus nulla est naturalis, sed ex fatis vniuersæ nascuntur, non ex natura superiorum.

TEXT. VIII.

De Crucibus.

CRuces autem desuper in homines cadentes, oriuntur ex fatis, suntq; prognostica & prædictiones, & interitus eorum, qui illis frequenter vtuntur, aut formis talibus sese sustentant. Harum præsagia valida & formidabilia sunt, & plerunque vere accidunt. Eo præfiguratur in illis tempus & hora rei futurę. Exempli gratia. Cruces, quæ anno centesimo, hoc est, in Iubilęo ceciderunt, indicant futuri proximi Iubilęi confusionem. Formæ variæ, quas exhibuerunt, variarum familiarum interitum designant.

Cruces de cælo decidentes vt fiant, & quid portendant.

Ita Crates, & formæ aliæ, per quas diui torti & excarnificati fuerunt, indicant, illos, qui diuorum istorum curam habent, similiter interituros, & de solio casuros, vt de cœlo cadunt stellæ. Cruces, galli gallinacei, scalę, tesseræ, &c. Vicarios Christi afflictum iri denũtiant. Super homines autem & vestes eorum huiusmodi res cadunt, vt prognosticon sit, homines sortem hanc attinere. Cadunt etiam in illis locis, vbi talia fient. Origo ipsarum est ex fato, & materia datur a sulphure, quod in stellis exundat. Formantur autem virtute spirituum in fato, & in homines delabuntur inuisibiliter, prout fati natura ac proprietas est.

Crates quid indicent.

Galli, tesseræ, scalæ, quid notent.

Finis Tractatus sexti de Elemento ignis.

I 5

LIBER TERTIVS PHILOSOPHIÆ THEOPHRASTI, DE ELEMENTO TERRÆ.

TRACTATVS PRIMVS.

De Materia elementi Terræ per se.

TEXT. I.

De Terra per se.

Terra vnde facta.

T de elemento terræ pilosophemur, materia ipsius primum facta est hac ratione, dum ipsius tria prima, velut ex magno Iliastro a duobus primis elementis, in aliam formam & naturam separata sunt, ita vt in principio non solum elementum terræ, sed & elementum aquæ inuicem segregarentur, & postea in vnum globum iunctim cogerentur, qui centrum est elementorum exteriorum. Ex duob, istis elementis prima completa est terra, postea aqua. De terra vero sciendum est, quod omnis vis ac natura, quæ in Iliastro magno latuit, cum ad hominem tum pecora per cibum & alia necessaria nutriendum, in elementum terrę congesta sit, vt sunt omnes arbores, herbæ & crescentia reliqua. Ita autem a ceteris tribus elementis ita diuisa sunt, vt hæc virtus in solo elemento terræ exsistat, nec in elemento vllo alio. Ideo elementi terræ hic Iliaster proprius est, vt alimentum præbeat. Et hac de caussa terra elementum est & vocatur, quod in ipso cōsistat rerum nutrientium, viuentibus debitarum, vis ac potestas.

Terra Iliastri propri um nutrire

TEXT. II.

Terra quãdo vnde.

TRia hæc, S S. S. M. terra sunt, desumpta ex Iliastro magno, ex ea natura, quæ elementum terræ est. Ibi enim elementum & tria cetera Iliaster vnus fuerunt, in quo 4. elementa inexstiterunt. A se tamen inuicem diuisa sunt, & Iliaster dissolutus est. Nunquam ergo deinceps 4. elementa iunctim stare aut simul esse queunt, sed quoduis per se seorsim in suo loco subsistit. Frustra ergo laborant illi, qui 4. elementa separare, qui præter hæc quintam essentiam quærere conantur.

Terra vis

Ex tribus istis primis, a ceteris elementis disiunctis, nata est materia terræ, quali iam forma est & conspicitur. Et veluti aer factus est cœlum, ignis firmamentum, aqua mare, &c. ita fecit etiam separatio, vt elemētum hoc in materiam abiret, & in formam globosam desineret, ac in illa includerētur omnes virtutes arborum, herbarum, fungorum, vt scilicet ex ipsa procrearentur vniuersa genera in mundum, quæ tacite intus seminata latuerant.

TEXTUS III.

IN hoc terræ elemento conditum est semen ligni, radicum, herbarum, fungorum, & vis item, qua caudex assurgit, & ad sui cultoris placitum fingitur & plantatur. Semen hoc inuisibiliter inest, procedens ex natura elementi, quod solum id semen est, velut & eiusdem domus ac sedes, in quo elaboratur & excoquitur. Principio autem vis ea separatur in suum genus, ita, vt duo in vno non maneant iuncta, sed genus quoduis solitarie & seorsim sit, hoc in ligno, alterum in herba, tertium in fungo. Et horum quodlibet iterum seorsim abit, hoc in cedrum, illud in anthos istud in balsamum, id in botin. Et ex herbis, illud in melissam, hoc in lilium inter spinas, & sic de ceteris. Vt autem semen hoc secundum suam distributionem recte intelligatur, notandum est, quod in separatione magni Aniadi in locum vnum congesta sit natura arborum, in alterum botin, in tertium ebenus: & sic de ceteris. Pariter etiam magnus aniadus de herbis ita disposuit, vt in hanc terram gramen, in alterum trifolium, in tertiam lauendula coniiceretur. Sic enim vnicuique terræ sua herba, sua arbor data est. Attendendum ergo nobis est, quæ aniadi distributio sit.

Terra est semen rerum crescentium.

Aniadus seorsim singula disposuit.

TEXTUS IV.

CVr autem Aniadus in arbores ita ceciderit, vt in terra vna nascerentur aurantia, in altera pruna, in tertia ficus, in quarta glandes: caussa hæc putanda est, quod ficus & aurantia peculiarem suam terram requirant, quæ incremento ipsorum quadret, sicut etiam accommodatũ cœlum poscunt. Iam ergo si inęqualis terra & inconueniens cœlum sit, fructus hic vel iste emergere nõ potest, sed semen eius necessario perit, nec erumpit. Etsi enim præsto id sit, & iaceat in terra, tamen a cœlo exsicca tur, & a contraria terræ, quæ ex cœli varietate, nõ sua ipsius natura varia est, constitutione opprimitur. Vna enim terra vbiuis est: accedit tamen varietas & mutatio a cœlo, crescentia ipsa vel producẽte vel impediente. Huic tamen opponitur natura. Cum enim Sol genus lilium aut aliud quoddã exurit, aut id rarius est: in promtu est semen, quod natura ex arbore aut herba producit. Et hoc materiale semẽ in caussa est, cur Sol genus hoc vel illud floris aut arboris vniuersum exurere non possit, sed illud omnino ad virorẽ peruenire sinat: nisi forte fiat, vt Solis vis minor sit quam vt fertilitati sufficiat. Ita ergo plãtationis opera herbæ ac arbores enascuntur, quæ ob prædictum vitium ex terra alias minime producerentur.

Semen vt crescat, quæ requirat.

Terra simplex pro terrarum varia.

TEXTUS V.

SEd in Philosophia terræ nobis porro pergendum est. Fructus nimirum ex elemento terrę duplices procedunt. Vel n. terra ipsa eos pro-

Terra nascentia duplicia. fert ex se, vel medio seminis. Vt nimirum hoc pacto per elementum ex terra crescentia omnia duobus modis nascantur, videlicet aut ex terræ *Semē quod terræ sit proprium.* semine proprio, vel ex semine terræ concredito. Semen proprium est, quando terra profert herbam, per se emergentem. Semen alienum est, quod seritur. Dotes ergo hic herbarum sunt geminæ. Nec secale, nec triticum, nec lilium, nec pyrum, nec simile his aliud sponte sua ex terra prouenit, sed omnino seri vult. Profunda iam hoc huius tractatus Philosophia est, vnde nam semina ista, quæ ex ipsa terra non prodeunt, proueniant. Nam si nec secale, nec triticum seminetur, nullum vtiq; eorum proueniet. Prouenit autem gramen & fœnum. Gramen ergo & fœnum ipsius terræ crescentia sunt, non itidem & poma & cerasa. Superest itaque Philosophia alia, qua discatur, vnde nā secale, vnde poma, pyra, &c. *Semina terræ non propria, ex paradyso plantata.* enata sint. Sciendum autem est, ex ipso paradyso semina horum omniū crescentium progenita, & foras seminata esse, hincq; latius plantata & exculta. Et fructus hi paradysi similiter intelligendi veniunt, vt intelligitur, Christum esse Deum, & hominem mortalem.

TEXTVS VI.

QVa vero ratione semen in plantam suam abeat, sciendum est, semen ex terra nihil aliud quam incrementum & vim suæ formæ sumere. Alterum est paradysi, quod in paramiro docetur. Quantum vero eius, quoad elementum de terra sumitur, res ita intelligenda est, quod initio tria prima terræ, semini sese permisceant, in quo est lignum & herba, ita vt ad finem suum tendat, sibi destinatum, fiatq; id, quod est antea. Semē *Semen quid.* enim est id, quod ex ipso fit, nondum manifestatum. Ex hoc primum fit radix: ex hac postea caudex; ex radice & caudice egrediuntur rami: ex his tribus erumpunt folia: post hæc prodeunt flores fructusque. Planta *Plantæ & hominis collatio.* seu crescens hoc formatur ab aniado magno, ac se habet instar hominis. Suam enim cutem habet, quæ cortex est. Suum habet caput & capillos, qui radix sunt. Suam habet figuram, sua signa, suum animum, suū sensum in caudice, quæ nouissime sequitur mors. Folia eius, & flores, & fructus pro ornamento sunt, sicut in homine auditus, visus, & vis loquēdi. Gum*Gummi stercus est arboris: viscus morbus.*mi ipsius est stercus, & viscus morbus. Quicquid vero de cremento eius philosophari possumus, nihil est aliud, quam *Aniada* natura, quæ formas omnes disponit, & in essentiam suam, ad quā conditæ sunt, dirigit. Mors eius ac interitus, est tempus ipsius annorum. Velut pyrus annis stat decem vel viginti. Postea tempus ipsam occidit. Ita emoritur planta vel arbor terræ, pro tempore suæ mortis. Consumtio eius est elementum ignis, hoc est, ignis conficit lignum, folia, gramen. Et quicquid in campo relinquitur, putrescens, & in cariem abiens, id Sol & Galaxæ motus absumit

sumit, vt nihilo plus super terra relinquatur, ac si nihil creuisset, velut ligno etiam accidit in igne. Crescentia enim ita absumuntur & exeduntur, vt reliqui nihil maneat, sed omnia instar pulueris tollantur. Et reliquiæ insuper vento etiam valido vsque adeo difflantur, vt ne puluisculus quidem exacto suo anno supersit ac maneat.

TEXTVS VII.

De variis viribus nascentium.

CVm ergo ex terra enascantur arbores, herbæ, frumenta, & legumina: vis primum huius elementi cognoscenda est, ita, quod crescentia alia cibus & alimentum sint, vt legumina & fructus: alia potus, vt vuæ & berberis: alia purgatio corporis, vt turbith, helleborus, coloquintis: alia confortatio, vt cinnamomum, caryophylli, macis: alia virtutē suam habent in radice, vt pastinaca, & entiana: alia in foliis, vt bleta & caulis: alia in floribus, vt buglossa: alia in fructibus, vt poma, pyra: alia in seminibus, vt papauer, nux, & similia. Qui vero hæc omnia fiant, operæ pretium est scire, quod Aniadus terræ hæc ita distribuat. Nempe quod vir tutes nutritoriæ sunt, eas in partes tres distribuit: in semen, in radices, in extremitates. Sic scilicet in arbore pomum tantum fructus est, quod Aniadus extrudit, fructumque format specie vel pomi, vel pyri, vel ficus, &c. In nucleo species est seminis, vt in vino species est potus. Sic ergo Aniadus ante hominem primam præparationem operatur, & homo secundam dirigit ad suum commodum. Postea quod laxatiuæ naturæ est, in crescens aliud degenerat, vt in silerem montanum, in rhabarbarum, in hermodactylos. Quicquid autem naturæ dulcis est, id abit in zuccharum, fœnogræcum, glycyrrhizam, & flores: vnde pyra quoque & ficus dulcedinem suam desumunt, & apes mel. Amaritudo diuertit in amarissimam. Caliditas in piper & grana paradysi. Frigiditas in nenu phar & camphoram. Sicut enim in elemento ignis res quælibet per se ab alia diuisa est: ita diuisa est etiam virtus elementi terræ in suū crescens. Quanquam sæpius etiam accidat, vt duæ naturæ tresue in re vnica delitescant. Sic in cassia est calor, dulcedo, & natura laxatiua: in Mace odor, bonitas, & confortatio. Idem de reliquis pluribus etiam statuēdum: nec tamen ob id vnum alterum destruit. Eodē modo vis elementi terræ vel ad sanitatem facit, qualis est in lolio, in persicis, in gamandrea: vel est naturæ consolidatiuæ, vt in consolida, in Artemisia rubra, vel est in odoratu, vt in Conuallio, Narciosca: vel est in fœtore, vt in ebulo. Hæc omnia ex Aniado enata sunt, aut partitim distributa

Crescentiū diuisio.

Vis nutritiua in tribus.

Vis laxatiua in quibus.

Vis dulcis in quibus.

Vis amara in quibus.

Vis calida & frigida in quibus.

Cassia diuersa vires.

Narciosca.

in vsum eorum, qui in terra degũt. Et hoc modo magnalia cognoscuntur, velut & virtutes elementorum, quæ ex magno iliastro defluxerunt. Hisce ergo prologum finitum facimus. Si quæ præterea ad rem erunt, priuatim in propriis capitulis indicabuntur.

TRACTATVS SECVNDVS.

DE ARBORIBVS.

TEXTVS I.

De Botin, Abiete, & Pino.

Sulphur in botin duplex.

VT vero porro de Botin, Abiete & Pino philosophemur: notãdum est, sulphur duplex hic in suo corpore exsistere. Vnum in coagulationem abit: alterum ab illa separatur & non coagulatur. Ex sulphure coagulationem suscipiente, præparatur lignum; & id sale plenum est. Quia vero sulphur est, ideo ardet, & dum ardet, ob sulphur tantum ardet. Ibi quod reliquum manet, sal est, & tandem cinerescit. Et hoc nẽpe sal est, quod sulphur in arboribus coagulat in lignum, ex quo fit vitrũ. Sal enim fluidum est. Et vitrum hoc vltima est materia vnius cuiuslibet salis ligni. Sulphur alterum, coagulationis expers, dat terebinthinam, resinam, abietis & pini, latens nimirum in ligno, & subtilitate sua poros ligni penetrans extra corticem, aut liquescens, aut in loco suo sese resoluens. Vbi ergo emunctorium patet, ibi erumpit: quod fit aut per foramen aut plagam. Hic tamen sciendum est hoc discrimen, quod in sulphure Botin sit subtilior quam abies & pinus, & pinus iterum subtilior quam abies. Et omnia tria generationem habent vnam, ex aniado procedentem, quæ per mercurium compingitur, sed, vt nonnihil etiam loquamur de eius cortice, ramis & similibus, notandum est, corticem nihil esse aliud, quam coagulatum sulphur instar resinæ, per aniadum ad formam istam perductum. Est enim congelatum durum sulphur. Et sicut finis in nullo corpore sine duritie est: sic finis etiam corticis se haber, qui durus est, ex durissimo sulphure huius crescentis desumtus. Rami ipsius ex aniado, ita fingente, procedunt. Sic & surculi & cetera. Ipsius fructus, comis, &c. & ipsi formam ac speciem suam ex aniado, qui aliter gignere non potest, desumunt. Idem etiam de arboribus ceteris similiter intelligendum est.

Sulphur causa ardoris. Vitrum quid. Resina quid. Cortex quid.

TEXTVS II.

De Cirbo, Fraxino, & Aharna.

Hoc caput mendosum est.

TRium harum arborum natura est sulphur, per sal ligni coagulatum, instar fraxinorum, nisi quod in sulphure ac sale suo multo subtiliores sint.

res sint. Sal itaque earum nobilius & durius est, quia de natura est cœlesti. Ex cineribus ergo illarum nobiliora alkali & vitra conficiuntur, velut & ex aqua ipsarum nobilior essentia. Ideo & aniadus in suis nascentibus nobilior est, quam in sulphure crasso, vt dictum est. Natura ergo ceteris lignis præstantior est, vt in abiete. Rami vero similiter formati sunt quoquo versum per arborem in caudicem desinentes, nec in superficie tantum adhærentes. Ex medulla enim rami enascuntur. Vnde fit, vt rami eiusdem ligni sint, cuius sunt & semina. Sicut enim virtus medullæ profert semen: ita & ramos. Qui vero rami e medulla non exoriuntur, hi istarum arborum ligno similes non sunt. Sed & fibræ in caudice cochleatim positæ sunt, quia pori eius alii non sunt. Hac enim forma per aniadum distribuuntur instar cochleæ, ratione pororum.

Alkali & vitra nobilissima ex quibus lignis.

Rami e medulla oriuntur.

Abarna diffluxu suo ita se habet, quia aniadus oleosæ naturæ est. Huius enim arboris, velut & aliarum, pater nihil est aliud, quam natura formans, quam aniadus in se habet. Et licet vnum quidem altero ex forma perfectius egrediatur, nec in forma omnia ita maneant, vt aniadus incepit: tamen per incrementum vnum ab altero dispellitur, & forma proditur. Cur vero flotamenta talia non vniuersa habeant: in caussa est imago aniadi. In hac enim formæ omnes, quas terra nouit, consistunt, & ab hac prodeunt. Peculiaris harum arborum natura prodiit ex natura sulphuris & salis, quæ se hic aliter habent, quã in arboribus ceteris. Præterea quia mercurium subtilem habent, ideo compactio ipsarum alia ac diuersa est. Zirbus mercurium habet friabilem durum. Fraxinus lentum & leuem seu mollem. *Abarna*, durum & solidum. Hisce tribus naturis arbores differunt.

Abarna.

Zirbi, fraxini, abarna mercurius qualis.

TEXTVS III.

De Cedro, Balsamo, & Cupresso.

SVlphur aliud procedit ex elemento terræ, quod omnium lignorum nobilissimum est. Ex hoc nascuntur cedri, balsami, cupressi. Sulphur hoc omnium candidissimum, sal subtilissimum habet cum multo mercurio. Diuiditur autem in principio in formam dupliciter: in formam longam, & in breuem staturam trium primorum, & non aniadi. Iam vicissim & sulphuritas in ipsis duplex inest: in balsamo est sulphur candidum, quod resoluitur instar botni opera & beneficio influentiæ. In cedro & cupresso non est quidem: diluitur tamen in stirpes & ramos, & vna cum ligno crescit. Adeoque sulphur ligni, & sulphur resolutum res vna est. Non ergo, vt in balsamo separantur. In terebinthina tamen balsamo assimilantur. Si sulphur subtile a cedro & cupresso separatur, verũ balsamum est simile reliquis. Hinc caussa patet, cur spagyrici ex ligno

Sulphur terræ qua le.

Sulphur in diuersis diuersum.

balſamum quærant & extrahant. Ipſis etiam ſimile eſt lignum abietis: hoc tamen diſcrimine, quod aliud ſal alium mercurium habeat, ſulphur autem idem. Æquo modo & Myrobalani conueniunt in ſulphure, differunt in ſale & mercurio. In arboribus hiſce, cedro, balſamo, cupreſſo, myrobalanis, aloe, ſulphur vnum eſt, quod ex omnibus tribus primis elementi terræ, ratione virtutis & naturę extrahitur. Et omnia ligna ſunt (*) ſolis exceptis granatis. Ea vis eſt ſulphuris, quod putredini reſiſtit. Vos igitur ac virtus earum omnis, quam habent, ſulphuri aſcribendum eſt in ipſis contento. Non ergo aberrat Spagyrus, qui ſulphur in ipſis quæritat.

Myrobalani.

Sulphur putredini reſiſtit.

TEXTVS IV.

De Ebeno, Turbith, & Iunipero.

SEd & harum trium arborum ſecundum tria prima vnita, vna generatio eſt. Adeſt enim craſſum ſulphur, craſſum ſal, ſubtilis tamen mercurius. Generationis hic modus eſt. In ebeno vis manet interius: in turbith egreditur in corticem. In iunipero manet in vtriſque, ligno ſcilicet & cortice. Similiter etiam in proprietate diuiduntur. Ebenus purgat & conſtringit. Turbith purgat tantum. Iuniperus conſolidat. Præterea ebenus curat malitiam corporis: Turbith curat diarrhœas; iuniperus curat ſanguinem tantum. Ad virtutes autem has attendendum eſt, vt ex illis prima ipſarũ materia intelligatur. Iuniperus conſolidat phlegma, & conſolidat purgatque ſanguinem. Ebenus purgat C. & conſtringit ſanguinem ac phlegma. Turbith purgat phlegma, & conſtringit S. & chol. Etſi vero hæc de natura rerum planius explicentur: hic tamen in explicatione Ebeni etiam attingenda fuiſſe videntur, ideo nimirũ, quia mercurius hic præualet, & ſulphur dat corpus, ſal vero præſtat congelationem. Mercurius autem vim præbet ebeno, ita, vt ſulphur ac ſal attemperentur, mercurialiſque natura in ebeno ſola maneat. Hæc in turbith foras exigit in corticem: in iunipero in lignum, & omnes eius fructus. Tripliciſque adeo operationis eſt, in quolibet ligno ſeorſim. Præter has aliæ etiam ipſis naturæ inſunt. Sic ebenus ſulphur habet cedri & cupreſſi: turbith ſulphur habet myrobalani & abietis. Iuniperus naturã habet Aniadi ex Botin, Pino & Zirbo, quia ſulphur ipſius nonnunquam illis aſſimilatur. Formæ ergo illarum, huic formæ interdum conueniunt, interdum diſconueniunt: quia non per omnia materia vna & eadem eſt. Hoc pacto multæ perſæpe arbores ſibi inuicem conueniunt, quia ſulphur aut aliud quid commune habent ſecũdum eandem proprietatem & naturam, ex Aniado ita conſtitutam & ordinatam.

Huius capitis pars prior dimidia mendoſa eſt.

Ebeni, turbith & iuniperi conuenientia & differentia.

Hic locus totus mendoſus.

DE

TEXTUS V.

De Buxo, Sauina, & Tamarindo. Item Edera, Lauro, Oleastro.

BVxus, Sauina, Tamarindus, corpus suum accipiunt ex probe depurato sulphure, & sale admodum subtili, cum mercurio viscido & tenace. Generatio ipsarum eiusmodi est. Buxus nullius alterius ligni naturam sortita est, sed omnino propriam conditionem & essentiam exhibet. Priuatum enim ac peculiarem suum Aniadum habet in folio, cui nihil ex omnibus aliis arboribus simile reperitur, nisi in Lauro. Et tamē quam Laurus, sulphur aliud habet, herbis quadamtenus affine, vt hederæ & peruincæ. Sulphur itaque eius peruincali sulphuri & hederali simile exsistit. Sed & Sauina præter omnes alias arbores naturam propriam habet: cum iunipero tantum conuenit quoad formam. Alias naturæ buxi correspondet. Differt autem a reliquis omnibus in eo, quod ipsa arborum ceterarum vim in crescēdo non habeat, sed suam peculiarem. Sic & Tamarindus separatur, sortitus naturam de zirbo & botin, participans de sulphure salicis. Sulphur enim salicis & tamarindi, sulphur vnum est, & solo sale ac mercurio distant, velut & Aniado. Hoc ex tribus ibi crassissimum est. Harum naturis multæ quoque aliæ arbores conferri possent, quæ ipsæ quoque seorsim distinctæ sunt. Ex quibus est laurus, quæ a ceteris elatioribus arboribus diuersa est, velut & oleaster. Oleaster enim sulphur continet, quod in fructum abit: & tamen est idem sulphur cum eo, ex quo constat caudex. Similiter se habet etiā laurus. Differunt tamen essentia, veluti de natura rerum docetur. Hisce de arboribus hoc simul cogitandum est, quod sulphur ipsarum varios colores parturiat. Sic buxus flaua est, quia sulphur ipsius luteum. Quod vero in ipso viride latet, id in folium secedit. Vnde folium eius admodum viret, lignum autem flauescit. In sulphure enim isto duo tantum colores conditi sunt, viridis & luteus. Idem de Sauina similiter censendum, quæ tamen non æque tincta est. In Tamarindo aliquid candoris est: velut etiā in aliis, prout colores sulphuris sese exhibent pro nobilitate scilicet Aniadi, sicut colores & essentiæ inuicem distingui solent.

Buxus planè singularis naturæ.

Buxus & Laurus quo conueniant.

Sauina.

Tamarindus.

Laurus & Oleaster quo distet.

Colores qui a sulphure.

TEXTUS VI.

De Sandalis, Liquiritia, & Tilia. Item de Fago, Quercu, Alno & Populo.

CAussa & origo sandalorum & ceterorum, sulphur est siccū, sale proprio stipatū: in quibus vtrisq; mercurius viget. Discrimen est in colorib. forma, duritie & essentia. Et tamen vna est origo & essentia trium

Sandalum vnde generetur.

Sandali primum orta. primorum: rubedo sulphuris distribuitur in lignum peculiare, quod est sandalum rubrum. Hæc rubedo est prima & peculiaris, præter hanc sunt Brasilium. & aliæ rubedines, ex quibus generatur brasilium, cuius generatio similis est sandali generationi, nisi quod sulphur hoc in alio colore consistat. Postea ex sulphure oritur flauities: hinc sandalum citrinum. Porro albedo: hinc sandalum album. Sed & alii colores adsunt, vt liquiritiæ & lilia. Liquiritia. Mercurius autor dulcedinis. Liquiritia desumta est ex sulphure luteo. Hoc in sese dulcedinem sulphuream continet, quam mercurius parit, vbicunque enim mercurius, ibi dulcedo. Sic hic in liquiritia peculiaris mercurius iacet, qui facit, vt Tilia. illa a sandalo albo differat. Eiusdem originis & tilia est, quæ tamen ex Fagus. purissima trium primorum materia enascitur. Fagus autem generatur Quercus. Alnus. ex duritie, velut & quercus. Alnus vero & populus non ex ista, sed ex Populus. mollitie & lenitate. Tales etiam sunt aliæ multæ arbores, quarum nomina ex hac natura non definimus, intortæ & implicitæ, multis intertextis, ramulis confertæ, & in nascens vnum desinentes.

Diuersæ sunt etiam coloribus. Id facit aniadus, & trium primorum proprietas, quæ in vno colore non manent. Vnde in vno ligno naturæ geminæ sunt. Quædam suos gradus habent, quædam minus, vt abies, quæ venas habet, quas annum vocant. Hinc in morem ac vsum abiit, vt Vena arborum annos non dicent. dicant vulgo, quot venæ, tot anni. Qui tamen error notorie falsus est. Quot enim in tota medulla venæ sunt: tot primo illico die exsistunt etiam, sed serius manifestantur. Nec nascuntur demum pro annorum numero numerosiores, sed pro ratione incrementi vel maioris vel minoris generantur.

Venæ arborum quid. Pleræque arbores, vt tilia, liquiritia, hisce venis carent propter coagulationem. Illas vero quæ habent, ex sale ipsas accipiunt, velut & cachimia. Suntque mineralis natura elementi terræ, quæ ita distinguitur, vt semper inter duo vel plura mollia spatia durities venæ interferatur.

TEXTVS VII.

Persica, pyra, poma: Item de amygdalis, nuce, item castanea, item ficu, & aliis: item de granato, arantiis, &c. Item cerasis, prunis, & similibus.

Fructuum, vt lignorum caussa sulphur est. HÆ velut & aliæ arbores suum lignum a sulphure accipiunt: sic & cortices, & folia, & flores, fructusque. Huius rei hæc caussa est, quod sulphur in tribus primis terræ cum suo aniado multiplex sit: vnde fructus variæ species producuntur. Vt vero de fructibus, foliis, floribus, & ar-

& arboribus exquisitius philosophemur, tenẽdum ante omnia est, quod sulphur vbiuis super abundantem in se ad fructus liquorem habeat. Sic in Persica liquor est, non ex solo sulphure, sed & præcipue ex Mercurio abũdans. Hinc est, quod Persica aquosa & tenuis substantiæ gustentur. Eadem ratio ẽt pyrorum est. Quanquam hęc non tam manifestę resolutionis, sed maioris omnino coagulationis exsistant. Idem etiam de pomis verum est. In his distribuitur ẽt vis trium primorum, primo in suam substantiam, deinde in cutem. Persicum foris seu externa superficie est vsnea. Sulphur enim eius naturam vsneæ habet. Eiusdem autem naturæ non sunt pyra aut poma, sed hæc sunt de crassiore portione sulphuris. Ideo & sapor & virtus alia deprehenditur in cortice seu cuticula, & in fructib. ipsis. Idem in Arantiis ẽt & Granatis apparet, vbi sulphuris substantia & corporalis natura in corticem solum abit, & in se concludit tria prima resoluta & subtiliora, hoc est, sal & Mercurium. In granatis autem sulphuris rubedo mansit, eamque per spiritum salis coagulauit in naturam granaticam, cui addidit trium primorum acredinem, quę non coagulatur, sed tantum conglutinatur, velut succus in iis contentus. Vsque adeo industrius & admirabilis est Aniadus magnus in arte ac natura sua spagirica.

Persica aquosa. *Pyra coagulata.* *Arantia.* *Granata.*

Idem eodem modo fit ẽt in cerasis, in quibus sulphur cutis est, & interius cerasum, caro trium primorum, in cuius centri medio semen locatur. Quoduis enim semen in medio sui fructus centro iacet, quæ natura est Aniadi. Idem in persicis etiam ac ceteris omnibus verum est.

Semen omnium fructuum in centro.

Inter fructus tamen discrimen est, quod nuclei seu semina duritia quadam prædita sunt. In pyris, ac pomis non item. Arbores siquidem nonnullæ semen suum vna cum ligno protrudunt: quod idem arbores aliæ non faciunt. Et fructuum nonnullorum eadem sors est. Fit enim idem in amygdalis, nucibus, auellanis, &c. vbi fructus ex ligno nascitur. Interius autem fructus & semen res vna est. Et hoc operatur natura, quæ non vno modo, sed varie cognosci possit. Itaque & in castaneis mira eiusmodi natura est. Exterius enim est spinositas: postea putamen: tandẽ semen & fructus suo ordine locantur. Ordo seu series ista triplex inest etiam amygdalis, &c. licet certa formæ & speciei diuersitas intercidat, veluti nec arbores quæuis similes sibi inuicem fructus progignant. Huius generis res seu naturæ multiplices sunt: quæ de natura rerum & de transmutationibus plenius explicantur.

Fructus & semina cur interdum dura. *Castanea.* *Amygdala*

(De Aniado in genere, de foliis, floribus, de tempore: de anno rerum, &c.)

TEXT. VIII.

De Mace, de Cubebis, de Pipere.

Sapor & acrimonia in qua digesta ab Aniade:

EOdem exemplo Aniadus etiam saporem acacrimoniam trium primorum in elemento terræ congessit, & ex illis produxit Muscatum, cubebas, piper, & genera alia plura, ceu Cardamomū, grana paradysi, &c. quæ omnia sigillatim enumerari nihil attinet. Generatio illorum talis est. Horum semen instar seminum arborum se habet. Arborum autem semina totius arboris vim, essentiam, naturam, formam & cōditionem, licet latētem adhuc possident. Semen hoc in principio in partes diuiditur duas, in partem superiorem & inferiorem. Inferior pars ꝑparata, radix fit. Pars superior supra terram eleuata in Iliadum vertitur. Incrementi autem hæc ratio est, vt radix in sese contineat, quicquid requiritur, & grandescat pro modo sui Aniadi. Pars superior assurgit forma vnica, scilicet specie caudicis. Caudice autem structo ceu domo quadam, iam is rursus in partes duas distribuitur, hoc est, in partem, extra seu supra caudicem sese eleuantem, quo spectant flores, fructus & folia. His factis, medulla seu robur medium, quod anima est, naturam vniuersam arboris concreditam habens, demum protrudit folia, hoc est, quicquid foliacei inest, quod sulphur est viride. Folia formata, & materiā complentia, vis sequitur florifera. Ab hac generantur flores pro natura Aniadi istius arboris. Floribus enatis, & in sua materia inclusis, erumpit fructus specie & forma sui Aniadi. Et hæc crescentium arborum ratio est, inter quas & macis connumeratur. Arbor hæc floris fructusque longe nobilissimi est, ex sulphure, Mercurio & sale nobilissimis, ac cum sapore, tum odore præstantissimo dotatis progenita. Similis ratio etiam cubebarum est & piperis, omniumque, quæ forma his conueniunt. Nec enim specialior de his omnib. Philosophia patet, quam hæc: quod, sicut, Aniadus in ligno gaudet, hoc illove modo effingendo, eadem luxurie etiam in fructibus & floribus efferatur, virtutemque quamuis seorsim collocet, nihilque temere confundat, sed debito modo & mensura omnia dispenset & sequestret, vt nec ab extraneis augeri minuive queant. Falsa ergo & erronea opinio istorum est, qui dicunt, quatuor elementa, hoc est, quatuor complexiones & qualitates in vno exsistere. In quouis enim vnica tantum est complexio, vnica qualitas, vnica natura, vel remissior vel intensior, pro gradus sui commoderatione. Et hæc complexio, rei robur est, quod nec a calore nec frigore infringitur, cum in vno id non subsistat.

Seminis nascentis partes duæ sunt.
Quæ partes arborum ut formentur.

Macis arbor nobilissima ex quib. enata.
Cubeba & piper.

Mod. reprehensio.

De

TEXT. IX.

De Botris, Ribes & Berberis.

SImiliter & aciditas in tribus primis arborum reperitur, quæ resoluta est ex liquore Mercurii in corpus sulphuris, & postea coagulata in extremum, & tandem conglutinata, secundum id, quod de liquore est ex potentia salis. Liquores colorem suum habent a sulphure, rubrum nempe, & flauum & candidum, non tamen ex illa ipsa materia sulphuris, sed tantum ex resolutiua natura, quam habet, quæ nunquam coagulatur. Itaque tantummodo conglutinatur,, ac in arboribus manifestatur, partim secundum colores, partim secundum folia. Flores autem etiam peculiares sunt: Nam in floribus botris sapor optimus est. In Berberis est amaritudo, ideo, quod totalis aciditas in granulis sit. In Ribibus nec sapor est in floribus nec foliis, sed tantum dulcedo in baccis. In hisce liquor viget Mercurii. Vnde etiam vrinam cohibent, & ebrios faciunt, ex vi nempe Mercurii Narcotici Anodini. Omnis enim vis Anodina est in Berberis: & vis omnis [vo]inest in Botris: ac vis omnis Narcotica in Ribes. Ideo Botri etiam plurimum crescunt, quia a Mercurio propelluntur. Berberis autem crescunt ignauius, quia aciditas obstat incremento. Ribes autem dulcedinē habent Mercurii, quæ crescendi vim in se habet. Vis Anodina in Botris conditur specie vini, cuius lignum vile: aciditas autem in palmitibus est. Acetositas in Berberis præualet. Aniadus enim distinguit colores eorum, quorum naturæ contrariæ inuicem sunt. Huius aliquid etiam Ribes habent, & dulces sunt, vnde coloris ratione comparantur Berberis, extra baccas. Quo vero differunt, hoc est, quod scilicet vsneam ferant, non secus ac materia persicotum: hæc autem genera varia sunt ob varietatem Aniadi. Acetositates multiplices sunt: multiplices sunt medietates, &c. quæ omnia ab Aniado extrahuntur, & in peculiares sedes reponuntur, ac pro conditione arborum coagulantur. Quanquam eadem incrementi felicitate non enascantur, sed cura & plantatione accuratiore opus habeant. Quod ideo fit, quod non in natiuo, sed alieno solo degant. Itaque vt durent, sedula depuratione indigent. In locis autem ac sedibus natiuis sponte crescunt & augentur, veluti de natura rerum & transmutationibus prolixius demonstratur.

Hec caput mendosum est.

Aciditas arborum vnde.

Botris &c. Berb. &c. Ribes &c. quas facultates habeant.

Finis Tractatus secundi Philosophiæ libri, de Elemento terræ.

TRACTATUS TERTIUS.

De cibariis.

TEXT. I.

De Frumento.

Cibaria ex quibus. SIcut ex elemento terræ arbores abeunt in lignum: ita in eodem elemento sulphur etiam quoddam est, quod separari potest, & in cibum deficit. Huius generis sunt legumina & frumenta. Sulphur autem *Cibaria hominis respectu duplicia.* siccum, & sulphur humidum vna iunguntur, duplicia nempe tria prima, secundum naturam & essentiam. Harum alia vsui est, alia non est. Sic auena est sulphur: sed edi non aptum. Frumentum autem seu semen ipsius esile est. Hic sequitur primum, ex hisce frumentis enascentibus omnium primo id crescere, quod esile non est: postea id, quod esile est, hoc modo. Principio nascitur forma, & componitur & turgescit. Hac ordinata & ad vim crescendi perducta, postea succrescit, quod vsui est: ita nimirum. Si inutile seu inesile sulphur operationem suam perficit, ipsum sequitur, deinde sulphur esile. Et hanc separationem facit Aniadus. Quod ni ita fieret, mixtim & cōfuse cum esili etiam inesile *Sulphur in esile prius esili.* cresceret, sub forma & essentia vna. Aniadus autem primo expellit inesilia sulphura. His eiectis, subnascuntur esilia. Inesile mutatur vel in culmum, velut in frumentis: vel in arundinem, vt in Samara: vel in arbusculam, vt in Paganico: vel in truncum vt in pisis. Hoc sulphur omne luteum est ac candidum, quod huius naturæ vim habet, ex Aniado extractam & depromtam. In esili iam formato, esile postea prorumpit, & duplex esile continet: Humanum scilicet, & pecuinum, hoc est, farinam, & furfur. Farina est sulphur, naturæ humanæ affine, cuius gratia etiam enascitur. Furfur quadamtenus humanum quid est, non tamen hominis cibus. Hinc fit, quod sues, quia homini quam maxime similes sunt, furfur edant, & eo commodissime saginentur. Sed porro inquirendum est, vnde natura esilis emergat, quod scilicet sulphur esile sit fiatque, cum tamen non nisi rude & crassum sulphur sit. De hoc res ita se habet. In primo Iliastro quatuor elementa ita constituta & ordinata sunt, vt vnum quodvis suum Aniadum acceperit, qui naturam hanc & conditionem expleret seu perficeret. Ergo & hic sulphur in essentias multas mutatur: nec tamen vltima eiusdem materia aliud quicquam est, quam sulphur, sal & Mercurius. Itaque materiam primam ex vltima desumere & inuenire possumus. Licet enim primo sulphur sit sulphur, & sal

Samara. Paganicū. Esile sulphur duplex.

sal sal, & Mercurius Mercurius: tamen res vltimo eodem redeunt, & ad materiam suā primam reuertūtur. Illud ergo, quod interim seu in intermedio, inter primam scil. & vltimam materiam est, in potestate Aniadi positum est. Primum vero ac vltimum in virtute & potestate, hoc est, in natura trium primorum versantur.

TEXT. II.

CVm ergo ratum sit, medium inter materiam in potestate Aniadi cōsistere, ac materiam ipsam vltro ac sponte sua ad materiam primam recurrere, ideo notandum est, quod in Iliastro primo diuisio facta sit essentiarum in 4. elementa, ad quæ numquam recursus fit, ita nimirum.

In elementum aeris confluxit natura aerea, & illuc denuo redit.

In elementum ignis abiit firmamētum, eodem reditu. In elementū terrę fructus, eadē cōditione. Sic vnumquodlibet redit ad suū primū. Quatuor a. illa in id non redeunt, vnde egressa sunt. Esset enim hoc prę ter captum omnem, nec conditionem hanc natura sustinere posset. Nā si ad monarchiā suam pristinam redirent, corruptio daretur, aut fragilitas: Quod concedi non potest. Secundo, ex nihilo id factum est. Si vero ad materiam suam rediret: iam non esset nihil, sed aliquid. Regula ergo & Axioma est hoc in Philosophia, quod mansura sit filia elementorū sine fine in æternum. Hoc eo facit, vt non hęc saltem elementa, sed & cetera cognoscamus Medium enim intra duas materias forma ac essentia sua ex arbitrio & potestate Aniadi procedit: quæ potestas ita prædestinata est, vt id tale fiat, per corpus, quod eo vtitur. Hinc liquet potestas hominum, quod elementa iuxta ipsos disposita sint, non homo secundum elementa. Ipse enim prædestinatus est & præteriit. Ex quibus conficitur, quod ex hoc & aliis elementis cibi nascantur hominum, non saltem tritici, sed & secalis ac farris, &c. iique multiplices & varii, pro natura regionum. Et hi cum homine vniuntur hac de caussa, quod ex eadem materia constet, ex qua crescentia prouenniunt. Assimilatio ergo procedit, dum simile suum simile nutriat & augeat. Homo enim terra est, ideo, vt terram edat, opus habet. Hinc etiam stabiliuntur quatuor mundi, vbi quoduis vescitur eo, ex quo prodiit, Nymphæ scilicet aqua, Gnomi igne, &c. Nisi n. homo ex terra constaret, terrenis vti cibis minime posset, sed eos omnino fastidiret. Quia vero ex ortu & semine ac solo vno eodemque prodierunt, iunguntur duo illa, quæ similia inter se sunt, nec homo ea separare potest. Opus enim habet homo, vt viuat ex illis, ex quibus enatus est, & edat id, quod prodiit ex illo, ex quo idemmet prodiit, bibatque, quod eodem cum ipso ortu gaudet. Per magnum itaq; Iliastrum natura elementorum ita distributa est, vt alant & nutriant

Quatuor elementa nō redeunt ad suum principium.

Filia elementorum æterna.

Elementa ad hominē directa, nō contra.

Homo cum cibis alatur.

Homo est terra.

Vita est ex eo, quo aliquid prodiit.

Pars VI. L

cibent potentque, adeoque quatuor elementa in elemento quolibet includant.

TEXT. III.

De Pisis, Auena, & Faba.

Sulphur nutrimentale est duplex. NVtrimentalis in sulphure natura est duplex: vna magis nobilis, altera minus. Magis nobilis vt triticum, & huic similia, est sulphur nobile. Alterum sulphur est ignobilius. Vnum ergo altero rebus magis *Triticum, cibus nobilis.* minusve inest. Hinc elicitur, hominem magis nobili carere minime posse, sed indies eo omnino opus habere. Sicut enim piscis in aquam prædestinatus, ex illa cibum sibi venatur, nec sine aqua quicquam edit: Sic homo, in terram coniectus, panem suum ex terra quotidie accipit, *Pisa, Faba, cibi minus boni.* sine quo digestionem nullam perficit. Sed & minus nobile alimentum ei prostat, quo vtique facile carere potest, vt sunt pisa, auena, faba, quorum origo est ex sulphure arido, eoque a sulphure molli separato, ex quo Aniadus fructus istos protulit. Sed & hi tamen cibi corpori assimilantur, quia ex terra prodeunt. Ex horum leguminum mentione intelli- *Crescentia sunt duplicia.* gi debet, quod ex terra crescentia duplicia proueniant. Aliud enim sine medio ab homine in carnem conuertitur: aliud non sine medio in homine caro fit. Hoc autem ita intelligi debet, quod scilicet duo Aniadi *Aniadi duplices sunt.* sint: vnus terræ, procreans: alter animalium, præparans. Aniadus ergo terræ procreat pro duobus Aniadis. Animalium pro Aniado hominum, assumens sulphur, sal & Mercurium, qui sine medio, hominis Aniado subiectus est, & in carnem abit. Postea procreat idem cibos pro pecoribus, hoc est, sub Aniado pecorum, ita vt Aniadus ille ex isto carnem gignat. Vnde patet, quod Aniadus ille Aniado hominis subiectus sit. Ex *Crescentia omnia carnes fiunt.* his intelligi potest, crescentia vniuersa in carnem abire, & omnia, quæ ex terra procreantur, in carnem terminari. Licet quædam in duas car- *Pecora ex veneno terræ orta.* nes mutentur, hoc est, in pecora de illis in homine: quædam in pecora, non de homine. Pecora enim ex veneno terrę prognata sunt. Vnde per se, non ratione cibi, homini non prosunt. Sunt etiam nonnulla crescentia, quæ sine medio homini & pecori seruiũt, vt sunt omnia legumina & frumenta. Sulphur enim ipsorum cum sale & Mercurio ita præparatum est, vt ob id commodent omnib. vescentibus animalibus, Aniado ipso- *Pisa, auena Faba ex quibus constent.* rum subiectis. Pisa constant ex multo sulphure, pauco sale & Mercurio. Auena multum salis habet, minus Mercurii, multum ẽt sulphuris. Fabę ex omnibus tribus, licet crassissimis, æqualem portionem sortitæ sunt. *Colores crescẽtium vnde.* Sed & de coloribus ipsorum inquirendum est. Ex sulphuris enim natura colores varii cibis induntur: qui ipsis in generatione cõferuntur, nec fixi sunt.

sunt. Sic in carotis rubris sulphur est rubrum solutum de cibis: In luteis est sulphur luteum: in viridibus viride. Hi enim calores omnes ex solo sulphure producũtur. Licet enim ipsummet hos colores non exhibeat, ipsos tamẽ inclusos habet ratione salis & Mercurii proprii, qui colorum istorum pleni sunt, & ipsum mutant. *Carotarũ color unde.*

TEXT. IV.

De Caulibus, Pastinacis & Papaueribus: Item de cæpis, alliis: Item de Rapis, Raphanis: Item de Lentibus & porro.

EX sulphure esili, & sale Mercurioq; oriuntur etiam caules, pastinaca, papauer, & cetera his similia, in Aniado ita diuisa, vt esilis vis quædam sit in herba, quædam in radice, quædam in semine. Herbæ cibales, vt bleta, caulis, &c. De Aniado participant herbæ, & de Aniado, cibi. Vnde caulis in formam herbæ erumpit, estque resolutum sulphur cum multo sale & pauco Mercurio. Sic in pastinaca Aniadus radicis vim illam cibi in radice cõtinet. Similiter in papauere & lentibus illa sursum in semen tẽdit, velut & in milio. In his discriminis hæc ratio est, quod multę herbæ esiles sint, veluti Lactuca, caulis, portulaca & similes, ideo, quia herbæ ob complexionem suam separata sunt ad naturam hominum. Ideo in elemento terræ quatuor complexiones consistunt, velut & in elementis reliquis. Et hinc occasio datur noscendi prouidentiam Aniadi, quod nempe frigiditas in lactuca & portulaca dominetur, & caliditas in caule & bleta &c. Et hoc respectu genera illa distincta sunt nõ ratione cibi. Si enim lactuca & caulis herba vna foret: alterutrius certe naturam respiceret. Ex his autem species duæ factæ sunt, vt in specie duplici plus vtilitatis inueniretur. Idem sentiendum etiam de radicib. In pastinaca vis est nutritoria: similiter & in rapis: quæ tamen ob dictam caussam discreta sunt. Sic diuisa etiam sunt cæpa, allium, porrum, ne virtus ipsorum in permixtione ceteris permisceretur. In qua separatione id attendi debet, quod natura, appetitus & voluptatis gratia allium, cœpam & raphanum distinxerit, vt nimirum non instar raporum coquerentur. Sulphurea ẽnim natura interdum coctilis est, interdum minus. Voluit ergo natura, rem quamlibet pro suo modo coqui. Hinc allium postulat manere crudum, vt a cœpa distet. Cœpa autem coqui expedit. Et hæc vtraque iterum distant a raphano, cuius præparatio peculiaris est. Quæ omnia iterum diuersa sunt a rapis & pastinacis, quę coctionẽ singularem poscunt. Sic ergo natura composuit id, quod coctionem peculiarem habet, & id, ꝙ gustum singularem

Caulis, pastinaca, papauer unde.

Lactuca & portulaca frigida; glia & c. calida.

Separationem cur natura instituerit.

habet, vt magnalia ipsius illustriora & multiplicatiora, nec simplicia apparerent. Et genera huiusmodi multa sunt: quorum tamen vniuersorum origo non est alia, quam in præsenti tractatu explicatur: ex quo omnia satis intelligi queunt.

TEXT. V.

De Zizania, id est, de Lolio, Papauere, &c.

Zizania vt generentur

QVæ ad Zizaniam pertinent, vt lolium, flores frumenti, papauer rubeum, & his similia omnia, quæ inter frumenta nascuntur, ea omnia hoc modo nascuntur. Quando semen frumẽtorum aut quorundam leguminum seritur, tunc tinctura elementi terræ & reliquorum elementorum multiplex concurrit, adeo, vt in terra semen alteret, & ex ipso zizaniam pro.'ucat. Lolium enim ac papaue [r]ubeum, & his similia alia, ex solo tritico generantur per alterationem seminis, factam a virtute elementarium tincturarum. Hæ autem a duobus potissimum elementis dependet, ab igne & a terra. Vnde hoc primum coniicitur, quod vbi aut in quibus agris huiusmodi Zizaniæ vberius proueniunt, ea agrorum conditio sit, vt tincturæ huiusmodi multum contineant. Sic definita etiam & certa quædam loca sunt, in quibus quæcunque conseruntur, a cœlo transmutãtur, & in zizanias cõuertuntur. Præterea tenendum est, nullum aut triticum aut frumentum aliud sine zizaniis, quarum genera multa existunt, seminati posse. Agricola enim si sementem faciat, & semen suum numeret, tantundem quidem tritici reperiet, sed commixto lolio, papauere & aliis, non ipso tritico, quod seminauit, solo recollecto.

Terra & ignis semina præcipue alterant.

Nullum frumentum Zizania caret.

Zizania fiunt seminalia.

Tum etiam Zizania seminalia fiunt, hoc est, semen dant, ac propagari solent, non secus, ac si ex Iliastro primo descenderent: quod tamen longe a re abest. Nunquam enim in Iliastro ius acceperunt. Per tincturam tamen elementorum eodem modo nascuntur, quo insecta ex stercoribus. Eodem enim modo ex tritico & frumento flores & crescentia alia erumpunt. Et quicquid ex hisce plantatur, id pulcrius & fœcundius enascitur, suam tamen primævam naturam non exsuit. Quicunque ergo seminat frumentum aut triticum, idem sibi simul seminat omnia genera zizaniarum, ex caussa iam commemorata.

Vrticæ ex frumentis.

Sæpius etiam accidit, vt ex frumentis quibusdam ac leguminibus enascantur vrticæ, ceteris quadamtenus similes, sed tamen diuersæ. Gignuntur ex iisdem etiam gramina, & noua alia crescentia. Tincturæ siquidem interdum euariant & mutantur. Zizaniç autem huiusmodi non in solis frumentis aut leguminibus nascuntur, sed etiam in caulibus, dum

dum malitiosæ multæ tincturæ intercurrunt, & genuini seminis naturam corrumpunt. Huiusmodi zizaniæ omnes ex frumentis seu seminibus principalibus oriuntur, in hortos aut agros coniectis, dum pro natura eiusdem regionis & cœli eadem secundum tincturas mutatur, vt genera zizaniarum infinita proueniant, quæ nec auerti nec runcari satis queunt, vt non repullulent. Semen enim, quod in terram coniicitur, tincturæ illius terræ, velut & ipsi cœlo, quod omnibus regionibus dominatur, omnino subiacet. *Zizania etiam in caulibus sunt.*

Finis tractatus 3. Philosophiæ Theophrasti de elemento terræ.

TRACTATUS QUARTUS.

DE SIMPLICIBVS.

TEXTVS I.

(De Croco, Hermodactylo, & Carthamo: Item de duplici capite monachi, de Flammulis, & de Trollogia.)

IN elemento terræ separati sunt colores, & gustus, & odor, & ....

(Deficiunt pleraq; huius capitis)

Aniadus formet, de natura rerum traditur. De coloribus ac formis illis hic nihil explicatur. Transcendit enim generationem naturæ. Quicunque vero speculares (variegati) colores sunt, ex natura descendentes, hi ex virtute salis oriuntur.

TEXTVS II.

De gustu herbarum.

SImiliter & gustus distributus est in partes quatuor, hoc est, in acrimoniam, amaritudinem, dulcedinem, & acetositatem. Sic in zinzibere est acrimonia: in rhabarbaro amaritudo: in polypodio dulcedo: in acetosa acetositas. *Gustus differentiæ quatuor.*

Hic autem sciendum, singulorum ex his suos peculiares gradus esse, vnumque gradum ab altero transcendi. Sic in summo gradu est piper. Huic proximum est cardamomum: sequitur granum paradysi, zinziber, galanga, cinnamomum, &c. Acredo enim quæuis peculiarem calorem habet, ab alia simili vel proxima diuersum. Eadem & acetositatis ratio est. Cen. acetosissimum est. Postea sinapis, deinde allium, hinc cæpa, porro acetosa, & alia plura. Quoties vero in hisce rebus alia acetositas, toties alia natura virtusque. Idem similiter & de dulcore intelligendum. *Piper in summo gradu acre.* *Acida in quibus.* *Dulcia in quibus.*

Amara in quibus. — *Acredo a sale.* — *Dulcedo a Mercurio.* — *Amaritudo a sale & Mercurio.* — *Acetositas unde.*

Alius enim est in Polypodio, alius in Graphoy, alius in Napis, & sic consequenter. Idem etiam amaritudini euenit: vna enim est in Rhabarbaro, maior in Gentiana, adhuc maior in Amarissa, maxima in Coloquintide. Ergustus huiusmodi infiniti sunt in herbis, vniuersi ex tribus primis enati, quæ tantæ varietatis auctores sunt. Et hic idem euenit, quod in argento obseruamus fieri, ex quo aurifaber opera centum conficit, & ea tamen vniuersa ex re & materia vna. Ex quatuor hisce naturis Acrimonia a sale constituitur, & præpollet corpori ipsius crescentis. Sic in sale zinziberis acredo quærenda est, non in sulphure aut Mercurio. Similiter & in pipere, calamo, cinnamomo (zedoaria) & acribus ceteris omnibus, sal considerari debet, non cetera duo, velut iubet Herbarium in suis proprietatibus. Dulcedo vero est a Mercurio, solusq; Mercurius separari & extrahi debet. Is enim dulcedinem confert cum sulphuri, tum sali, quibus prædominatur. Amaritudo ex sale & Mercurio fit, dum Mercurius dulcedinem suam, & sal acredinem perdidit. Ex reliquiis enim horum fit postmodum coniunctio quædam amara, quæ Mercurio & sali inditur. Acetositas est liquor ex omnibus tribus, essentiam nullam habens, qui instar aceti a vini spiritu deserti, in suis tribus primis euaporauit. Sic enim quatuor hæc in tribus primis consistunt, dulce scilicet & amarum, acre & acidum, binis semper iuncti. Vno exsolescente, manet alterum: vniusq; interitus est alterius generatio: sicut de natura rerum in propriis capitulis fusius de his explicatur.

Deest caput tertium integrum, & principium Quarti.

Planetarũ 7. damna totidem. — *Sol purgat melancholiam, Mercurius choleram, Saturnus febres.* — *Elementũ unum alterius corr. &c.* — *Hypericon Sol terrestris.* — *Concordãtia rerum probe tenenda.*

*Quod septem planetæ septem damna elemento terræ inferant. Vnde septem etiam herbæ sunt, quæ eadem auertunt. Ex quo liquet, ipsos etiam septem planetas septem damna emendare posse, si illis vti liceret. Sol enim melancholiam purgare potest: & Mercurius choleram, & Saturnus febres, &c. Notandum ergo est, stellam quamlibet in terra suam habere herbam, quæ naturam sui astri suppleat in auertenda ipsius noxa. Natura eiusmodi in Iliastro condita est. Ac vniuscuiuslibet elementi malitia per alterum corrigitur, nec cohærent illa inuicem, aut vnum ex altero natum est. Sic & duodecim sunt stellæ, & totidem herbę: velut & aliæ herbæ, aliæ stellæ. Ex hac arte nascitur Medicus, qui probus & frugi esse velit. Hypericon enim est Sol, & genuinus Sol terræ. *Persic.* est Mercurius, & Mercurius terrenus. Sed de his quid dicemus tandem, cum ob illa nec amemur ab illis, qui hinc artem suam hauriunt: & a quibus non intelligimur, contemtum merum reportemus? Quiuis tamen, qui Philosophum agere satagit, concordantiam hanc probe expendat. Ex hac enim emanat & Physicus, & Chirurgus, & quiuis naturalis, qui corpo s

corporis constitutionum peritus esse velit. Srellæ enim morbos cognoscere docent. Hos herbæ docenr curare. Hæ viæ duplices sunt, ad quarũ vtramlibet Medicus sedulo attẽdere debet. Si stellas cognouit: principium postea speculerur morborum. Si herbas didicit: postea considerer, quibus vti velir. Influenriæ vero superioris obliuisci, & infernam operationẽ ignorare, mera cœcitas est. Quod vobis indicamus; vt herbæ in generatione sua rectius & accuratius cognoscãtur. Ceterum de natura rerum, quæ reliqua sunt, vberius expediuntur.

TRACTATVS QVINTVS.

TEXTVS I. *De Fungis.*

ORigo fungorum est tantum res vna, hoc est, est radix sine herba aut semine. Quod ita intelligendum est. Debebat illa esse herba. Herbalis vero Aniadus ei non inest. Ideo nec vera est radix, nec verus caudex, nec vera herba. Est ergo abortus naturæ, genitus ex sulphure, spiritu suo orbato, velut & a tali sale & Mercurio. Estque resolutum quid ex tribus primis, quod conglutinatur, nec vere coagulatur ac præparatur: nihilque est, nisi conglutinatum sulphur. Ideo aut nihil aur parum virtutis ei inest. Carnis etiam quam minimum generar. Nec enim veram ac genuinam vim terræ accepit. Hinc etiam nullis fere vsibus aptus est. In syluis & vmbrosis locis nascuntur, quia ad Solis conspectum durabiles non sunt fungi. Is enim conglutinationem illorum consum[illegible], quia *Fungus quid.*

(desiderantur cetera huius tractatus.)

PHILOSOPHIAE THEOPHRASTI HHH.

LIBER QVARTVS.

De Elemento aquæ vna cum fructibus suis.

TRACTATVS I.

De forma Elementi Aquæ.

TEXTVS I.

DE Elemento aquæ initio tenendum est, quæ ipsius origo, & in quas cataractas diuisa ea sit, quique ipsius fructus sint, & quid elementũ ipsum per se putetur. Est itaq; elementũ aquæ semẽ ex Yle, ex se proferens caudices, fructusq;, hoc est, aquã, & ipsius fructus, vt sunt *Elementum aquæ quid sit.*

lapides, & metalla variorum generum. Ceterum de elementi aquæ semine ita statuendum est, quod in fabrica id lateat, veluti semen in terra iacet. Et ex fabrica procedit caudex & ipsius rami, & fructus, hoc modo. Ex semine hoc nascitur caudex, ex terra erumpens in lucem, iacetq; ac est in tellure. Sicut enim elementum terræ fructum suum in corpore chaos fert: sicitidem terra est corpus, quod sustinet crescentia, arbores, & fructus arboris elementi aquæ. Nullum enim est elementum, quin corpus requirat, a quo sustineatur. Chaos fert impressiones. Elemẽtum ignis sustinet fructus terræ, terra fert fructus aquæ, aqua aeris. Adeoque cuiuslibet elementi fructus ab elemento alio portantur. Sicut iam ex semine elementi procedit ipsius arbor: ita illius arbor est riuus fluitans, per vniuersam terram distributus. Omniaq; sunt arbor vna, vna origo, vna radix, ab vno caudice. Et riui vniuersi totius globi, rami sunt hu us caudicis. Ac omnis humor totius globuli est *Abrissach*, quod decidit de ramis huius arboris, peruaditque omnes poros globuli destillatione sua. Sicut enim fragmina de abietibus cadunt desuper in terram: sic ramuli hi de aqua decidunt in cauitates terræ. Et hoc se modo elementi aquæ generatio habet. Vniuersa itaq; aqua, & fructus eius omnes ex elemento aquæ proueniunt quidem: ipsum tamen elementum minime sunt. Ipsummet elementum nulli vnquam visum est: & tamen elementum aquæ est. Ex eo enim nihil aliud quam aqua emanat. Vocatur autem elementum aquæ propter aquam, & ipsius fructus, non propter complexionem & qualitatem, sicut de elementis reliquis intelligitur.

Terra fert fructus elementi aquæ, &c.

Aqua ipsa aqua elementum non est.

Elementum aqua vnde dicatur.

TEXTVS II.

CEterum de ipsius cursu ac meta, velut etiam de sedibus ac terminis, ita statuendum est, quod arbor per seipsam exitum & finem habeat, oriaturq; & occidat, fiat & pereat. Itaque quælibet profluens aqua noua est, non vetus, aut prius visa. Sicut enim in medio globo elementum aquæ iacet, ita versus planities in ambitum quoquo versum excurrunt rami, a radice, ad diem. Et ab hac radice rami plurimi enascuntur: Ramus est Rhenus, ramus est Danubius, ramus est Nilus, &c. Sic sunt etiam rami alii minores, omnes enati ex radice illa, quæ ex semine, vnde elementum aquæ procedit, oritur. Et caudices vniuersi vnius arboris sunt, quæ enascitur ex radice, secundum lineam triualem in circulo externi firmamenti duorum elementorum, ignis & aeris. Sic ergo per lineam triualem arbor distribuitur per vniuersum globum, in lucem. Adeoque caudex & ipsius rami a centro globi tamdiu excrescunt, donec ad exteriora duo elementa pertingant, vbi lineæ terminus definit. Nec enim pergit in ipsius corpus aut Yliadum. Nisi enim isto loco Yliadum ita po-

Rhenus, Danubius &c. rami elementi aquæ.

ita poneretur: tunc arbor quælibet versus cœlum exsiliret, longius extra terram sese exserēs, quam deorsum in terram desigitur. Sic nec fructus elementi terræ latius crescunt, quam ad præscriptam Yliadi metam, quæ est chaos terræ inferius, terræ plus non occupans, quam qua altitudine crescentia surgunt. Ideo chaos duo sunt. Quod illo superius est, est chaos, in quo sustentatur ignis. Et ni Yliadum obstaret, elementum terræ fructus suos in medium cœlum extenderet. Sic itidem & elementum aquæ. Cursus ergo ac processus caudicis arboris is est, vt in suum Yliadum pergat super planitiem terræ, vbi altitudo eius finitur. Quo vero denique pertingat, si in Yliado iaceat: ex Philosophia repetendum est, quod omnes rami Yliadum suum in mari, vbi omnes coeunt, concludant. Sicut enim radix vna est, sic in vnum fastigium aut vmbellam cogitur, quæ mare est. Mare ipsum per se quidem nec caudex est, nec arbor, sed caudicis tantum vmbella, quæ ex radice primo & proxime non enascitur, sed ex ramis constituitur. Id vero quod salsum sit, hinc est, quod & locus talis sit, & aquæ salsæ illuc etiam confluant, velut de salibus deinceps tradetur. Accessus eius & recessus hæc caussa est, quod fructus (al. humores) omnes noctu fluctuent & defluant, interdiu autem iterum intumescant versus altitudinem, hoc est, clissum. Clissus ergo similiter se habet in aqua, ac se habet in fructibus reliquis, increscendo & decrescendo, abeundo & redeundo.

Chaos duo sunt.

Mare est elementum aquæ vmbella.

Mare cur salsum.

Aestus maris quæ caussa.

Clissus.

TEXTVS III.

VT vero hæc omnia scire fas est: ita eiusdem mors, id est, consumtio etiam intelligi debet. Consumtionis enim nihil expers est. Ea vero ita intelligenda est, quod res quælibet, vbi in suum Yliadum peruenit, putredini subiiciatur, & consumatur. Putredo autem quælibet consumtio est, & interitus eius rei, cuius est, vt consumatur illa, quasi nunquam præsto fuisset. Et hæc operatio ipsius naturæ est. Sicut enim res natura producit: sic easdem illa iterum tollit. Quæ quia ex nihilo procedit: ideo ad nihilum redit. Hinc patet, ipsum etiam elementum aquæ putrefactioni subiectum esse seu corruptioni. Si enim peruenit ad vmbellam, hoc est, in mare, putrescit, & in seipso consumitur, nullo extraneo accedente, sed ex sua ipsius natura & dispositione. Sicut enim ignis seipsum consumit & exstinguit: ita pariter & aqua. Et hoc modo arbor elementi aquæ & ipsius rami distributi sunt. Qui autem in ipso fructus lateant, deinceps sequitur, velut & de eorum natura, & crescentium generatione. Huius autem elementi ea est natura ac proprietas,

Consumtionis nihil expers.

Putredo quid.

Element. aquæ vbi putrescat.

vt fructus nonnullos in se gerat, nonnullos eiiciat, aliquos plane abiiciat. De illo etiam seorsim hoc sciendum est, quotnam profluuia, & riui *Aquæ rami, non fructus in vmbellam abeunt.* naturæ ac essentiæ ex ipso exoriantur. Vt vero omnia illa, quæ ex elemento aquæ nascuntur, in morte eius cognoscantur: sciendum est, quod rami, non autem fructus in vmbellas abeant. De morte ergo fru- *Drachum.* ctuum ita statuendum est, eos vniuersos manere vsque in Drachum. Ea hora consumuntur, sicut de Dracho postremo indicatur.

TEXTVS IV.

Aquæ qui fructus. DE fructuum autem ortu initium facturi cogitabimus, fructus elementi aquæ hos esse: salia, mineralia, gemmas, lapides. Quatuor ergo sunt genera crescentium ex semine elementi aquæ, hoc modo. Aqua dulcis est caudex. Postea, ipsius natura multiplex est in matrice. Vna matrix est salium: vna est mineralium: vna est gemmarum: vna denique lapidum. Horum autem quoduis iterum vario modo diuisum est. *Salis fructus tres.* Sic enim de salibus fructus tres sunt: sal, vitriolum, alumen. Et horum quodlibet multa sub se genera habet: sic multa sunt salis, multa vitrioli, multa aluminis. *Mineralium qui fructus.* Idem iudicandum est etiam de mineralibus. Quædam sunt metalla, quædam marcasitæ, quædam cachimiæ. Sed & hæc sua iterum genera plura sigillatim agnoscunt. Ita metallorum septem sunt: Marcasitarum sunt nouem: Cachimiarum sunt duodecim. Etiam vicissim, vnumquodlibet metallum per se iterum multiplex est: velut aurum fixum, non fixum, argentum fixum, non fixum, vt Venus est cuprum & zinetum. Ea etiam ceterorum ratio est, velut in capitulis propriis enarratur. Ita & marcasitarum & cachimiarum magna varietas est. Quantum autem ad ipsorum ortum & processum, autumnumque & cetera, velut messem & collectionem, sciendum est, quod fructus omnes ex elemento aquæ procedentes, in ramos suos & arbores diuidantur. Ita nimirum Sal singularem suum egressum habet vna cum aquis dulcibus, vsque ad finem sui Yliadi. Eodem modo etiam cetera. De diuisione autem & separatione istorum omnium tenendum est, fructus eiusmodi omnes in radice vna consistere, ex qua natura quælibet seorsim pro sua conditione nascitur. Sic ex semine vno nascitur arbor vna, & in hac seorsim lignum, seorsim cortex, seorsim fructus, seorsim folia, quæ tamen omnia vnica tantum arbor sunt. Sic hic quoque ex radice vna sexcenti fructus enascuntur, & fructus quilibet in suum abit Yliadum & lineam triualem, prout fabricator disposuit. Si ergo distributio hoc modo procedat ex Yle in suum caudicem, & fructus produ-

producatur sui generis: tunc varia inueniuntur, ex elemento aquæ procedentia, in vno scilicet caudice Sal, in altero Minerale, in tertio aliud quid. Sicut ergo in terra semen quodlibet suum fructum profert: ita semen aquæ semen est sexcentarum rerum, ex ipso enascentium. Quæ si in Yliadum suum ducũtur, & tempus autumni exspectant: tum demum autumnus & messis instar cuiuslibet rami fructus, qui in ipso est. Huiusmodi autumni & generationis, ortusq; ac incrementi deinceps iterum mentio fiet, & cuilibet seorsim sua explicatio assignabitur. *Semen aquæ multiferum.*

Finis tractatus primi.

(*SCHEDVLA*)

Tractatus secundus de Salibus.

IN Ares subsistit omnis gustus, sapor, & olfactus. Hi per Archeum elementorum separantur, ita, vt quoduis seorsim in suam naturam secedat. Separatio hæc per Archeum facta, in Yle fit. Ex acredine fiunt salia: ex metallis mineralia: ex glutine sulphura: ex gemmis lapides, &c.

TRACTATVS II.

De generibus Salium.

CAPVT I.

PRÆFATIO.

DVm de materia differimus in semine Ares, ex quo nascuntur fructus aquæ, salia, mineralia, gemmæ, & gluten: præmonendi estis, quod dulcedo & acetositas simul in vna subsistant substantia: velut etiam acredo & amaritudo: similiter & gluten, & materia metallorum, & gemmarum, & similium omnium: ex quibus, quod crescit aliud, id in ipsis absconditum latet. Archeus autem, qui elementorum separator est, & eorum omnium, quæ in ipsis latent, rem quamlibet ab alia separat, & in suum locum collocat, quantum id quidem in ipso est. Idemque plane hic fit, ac si quis decem colores in miscellam vnam confunderet. Etsi enim is vnicus tantum color videatur: ex decem tamen compositus est, quos solus Archeus iterum separare, & ad suam seorsim essentiam reducere potest. Ita & Archeus in semine elementi aquæ vnũ quodlibet eximit, & ordinat illud in suum *Nedeon*, ad Yliadum terræ. Et quod de genere salis est, a ceteris naturis omnibus separat: sic & quæ aqua dulcis est. Quod acetosum est, aut reliquis non est simile, aut non est vnum, se- *Archeus elementorum separator.* *Nedeon.*

parat idem, velut duplicia ſalia, duplices aquas, duplicia metalla, vnius nominis, & ſimilia. Illa ſi ita diuiſit, & in Nedeon direxit: poſtea iſtius Nedeon operatio in Yliadum ſequitur vna cum ipſius maturatione, ad quam præſtituta eſt. Quomodo vero vnum ab altero, & quoduis ſeorſim ſuam eſſentiam tueatur, & ſubſiſtat, id deinceps explicabitur.

CAPVT II.

De aquis dulcibus.

Archeus ut operetur aquam dulcem.

ARcheus initio caudicem aggreditur, illumque diſtribuit per globum in ſuum Yliadum. Iam vero in aqua, & ſi caudex ſit, nulla operatio eſt ad fructum, ſed tantum domus & laboratorium, in quo fructus operationes fiunt. Et aqua aqua manet modis omnibus impermixta, nec aliud eſt quicquam, niſi ex *Ares* aquea natura, in qua virtus nulla reſtat, ſed phlegma, ſeparatum ab omnibus ſpiritibus & eſſentiis, abſque dulcedine, acredine, amaritudine & acetoſitate, vbi nulla amplius virtus quæri debet. Et ſeparatio prima eſt in Ares per Archeum, in Yliadum, per ipſius Nedeon. Separatio ea prima, velut & creſcens ac operatio procedit ex elemento aquæ, nomenque ſui elementi retinet, quaſi idea eſſet. Si ergo ſeparatur in aquam, omnis operationis & efficaciæ expertem: tum creſcit inſtar arboris ex ſuo ſemine, verſus ſublime ad Yliadum, ex virtute Nedeonicæ naturæ. Iam ſi Yliadum corripit, integra & perfecta arbor eſt vna cum ſuis ramis, excreſcitque in ſuam vmbellam, hoc eſt, in mare, in quo conſumtionem ſubit, atque ex vi putrefactionis eius ita diſparet, vt vmbella maior & latior non fiat, ſed ſuperabundantem ſuam grauitatem & multitudinem conſumat.

CAPVT III.

De aquis acetoſis.

Acetoſa aqua vt ſeparetur.

HAnc ſequitur alia ſeparatio leuiſſima, quæ eſt aquæ acetoſæ & ſalſæ, quæ ita fit. Initio in Archeo elementi acetoſum ſeparatur, ſeu aqua leuis, in qua nulla coagulatio eſt, nulla ſubſtantia duritiei, &c. Hæc partim eſt aqua, quatenus naturæ aqueæ eſt, & inanis, virtute carens, & ſecunda leuiſſima ſeparatio poſt aquam, atq; in Nedeo ſola & per ſeipſam abit in Yliadum: niſi fors fieret, vt cataracta aquarum dulcium illaberetur, ambæque ſimul profluerent: quod cum indicium eſt imbecillitatis in aciditate. Aciditas iſta eſt phlegma de vitriolo. Sic aquas dulces ſequuntur ſalia. Et initio, priuſquam ſalia ab Archeo inuadantur, phlegma remoueri oportet, hoc eſt, aqua illa acetoſa. Ea autem multiplex eſt. In Archeo enim elementi locis aliquibus plus aluminoſæ

acetositatis, aliquibus plus vitrioli, aliquibus plus salis, &c. permiscetur, prout cuiuslibet conditio est. Et sic nihil nisi inanis aqua est ac phlegma a salis materia separatum, cum quo salsa crescentia enasci non possent. Egreditur autem a locis peculiaribus, non in finibus, quo secedit id, a quo separatum est. Vera enim & genuina salia recta sursum in triual ascendunt. Aqua autem a suo triual in latere excidit, propter leuitatem & subtilitatem congenitam. Et hinc oriuntur balneæ frigidæ, multique fontes, varia natura præditi. Aliorum enim aqua vel carnes, vel pisa, &c. non coquit, propter alumen adeo crudum, vt, si in aquam cum vitriolo ponatur, nihil & probe elixari, & nedum saccharum liquari sinat. Aquæ aliæ non soluunt sal: nonnullæ erodunt: quidam vlcera extergent: aliquæ sanant: non paucæ exsiccant pruritum, scabiem, & similia. Vis hæc vniuersa dependet a salibus, Aluminibus & vitriolis, in quibus vis dicta ipsamet cum perfecta sorte posita est: quam dictæ aquæ postea æmulantur.

Salia recta sursum ascendunt.

Aquæ mirabiles vnde.

TEXT. IV.

De Thermis seu Balneis calidis.

DE balneis calidis sciendum est, quod eodem oriantur, vt aquæ acetosæ. In hoc differunt, quod in his concurrat liquor, qui de glutine separatur, hoc modo. Quando archeus aggreditur gluten separare, ipsiusque phlegma, initio adimit, & expurgat, ita, vt gluten solitarium in sua operatione ac forma, instar salium, consistat: tunc, si liquor in Yliadum abit, & cōmunem aquā acetositatis attingit, pmixtio hęc sibi ipsi operatio est ad ebulliendum, hoc modo. Liquor nempe de glutine est viscosus (al. calcarius) ac de pice quasi elementi participat. Iam liquor iste, & huiusmodi aqua vna subsistere nequeūt citra corruptionē vtriusq; naturæ, cuius hæc est conditio, vt oporteat mixturam illam ebullire, sicut ebullit calx admista aqua, aut fortius, vt sulphur & magnes, aut adhuc fortius, vt aqua fortis & tartarum, & similia alia. Quando huiusmodi spiritus conueniunt, feruorem cient & vaporem, prout copiosi sunt, efferuescuntque vsque ad Yliadum. Olla enim vna est a centro vsque ad Yliadum. Vnde sæpius accidit, vt multæ balneæ in Yliado primum incalescant, propter permixtionem nempe duarum cataractarum. Balneę etiam multæ sunt, quas, si vlnarum aliquor profunditate suffodias, destrui & corrumpi visurus sis. Quod ideo fit, quia cataractæ corruunt. Inueniuntur enim duæ aquæ frigidæ confluere, quæ, dum permiscentur, primum incalescunt. Ita pagani veteres huiusmodi balnearum multas inuenerunt, quas etiam firmis repagulis incluserunt, vt afflixus degluti

Thermarū origo quæ.

Cataractæ, &c.

Permixtio causa feruescens a.

M 3

Apulia thermas habet naturales & artificiales. ne & aqua acetosa non interturbaretur. Huiusmodi cataractarum plurimæ sunt, ex quibus thermæ fieri possent in Yliado, per talem permixtionem. Et Apulia tales multas habet, quæ naturales sunt. Multas ēt artificiales, artis ope mira congestas & constructas. Multa etiam (quales sunt in Apulia) in Yliado conficiuntur includendo, quæ alias patentes in aere vanescerent, nec iustam operationem haberent.

CAPVT. V.

De Aquis salsis.

Aq. salsæ vt fiant. Sicut ergo separationes ab Archeo ex Ares exeunt, & nihil relinquitur, quam verum fundamentum salsorum: ita Archeus aggreditur separare salia, & segregat initio sal de vitriolo & alumine, postea vitriolum ab alumine, postremo alumen. Dum is ergo salis separationem molitur, arida illa natura ex planta est, crescens initio, incremento quotidiano, *Annus Trapheon.* in annum Trapheonem. Incrementum hoc abit secundum lineam triualem in Yliadum. Ita intumescente Yliado, enascitur metallum, & induratur, hoc modo. Substantiam aridam globi humiditas madefacit, vt illa humecta seu madida Yliadum ingrediatur. Ea dum Yliadum occupat, ipsius humiditas iterum residit seu decumbit, atque destillat a sub- *Salis genera multa, & vnde.* stantia. Hoc modo sal induatur, & quicquid simul id secum corripuit. Hinc salis multa genera, terræ plena, & multis coloribus distincta inueniuntur, qui ex elemento terrę per huiusmodi permixtionem proueniunt. Sal aliud purum & clarum oritur sine permixtione. Id aridum emergit, citra humiditatem. Yliadum autem quamprimum attingit, coagulatur in lapidem, atq; ex salis natura lapidescit. Sal enim quoduis vim coagulationis in se habet, vt aqua vim resolutionis continet. Duæ ergo hæ naturæ dirimuntur, altera resoluendi, altera coagulandi. Salificum *Sal vim coagulandi habet.* genus quoddam coniungitur aquæ dulci, & resoluitur, atque vna cum illa mixtim erumpit instar fontis. Hæ duæ aquæ ad scaturiginem permiscentur, quia sal non cōpletę suæ generationis perfectionē attigit. Quęcunq; vero aqua alia, vt dulcis, in frigore affluit, permisceri nequit: quia sal integrum, dum procurrit, aliam aquam sibi comitem non permiscetur, sed seorsim & separatim, sine illa in suum Yliadum tendit. Crescentia huiusmodi interdum præciduntur, interdum minus. Cuius rei hæc caussa est, quod sæpius accidat, illa tantum eluuionem aut excussionem esse genuini fluxus. Interdum erronee deuiant iuxta triualem lineam in Yliadum. Vbi ergo crescentia huiusmodi a vera scaturigine verę substantiæ deuiant, duratio non longa ac constans est.

De

CAPVT VI.

De Vitriolo & Alumine.

Vitrioli & aluminis origo ista est. Sicut sal secundum suam essentiam solum extrahitur: ita separantur etiam vitriolum & alumen. In hisce enim tribus consistunt omnia salia, & ex tribus hisce oportet vnum aliquod esse. Quando ergo tria hæc separantur, & in sublime eleuantur ad Yliadum, instar salis: Tunc minera prodit specie salis, quod ex terra aut lapidibus aut similibus eruitur. De sola ergo ipsorum natura hæc intelliguntur. Forma vero, quæ in sale manifesta est, velut & alumine & vitriolo, hinc cognoscitur, quod fructus vniuersi elemēti aquæ mineralia sint, & naturam metallorum participent. Ex omnibus autem istis, quæ ex salibus oriuntur, nullum est virtuti minerali cognatius, ac est vitriolum. Cuius rei hæc caussa est, quod salia mineralia sint, & mineralia omnia in Massa vna & Ares lateant. Vitriolum autem in separatione mineralium est vltimum. Hoc quā proxime sequitur generatio metallorum, ex quibus Venus primum est. Hinc vitriolum naturæ Venereæ adhæret. Estq; ex parte sal, ex parte minerale. Assumit enim partem Veneris. Ideo in quolibet vitriolo cuprum est. Et propter cognationem metallorum, nē pe Veneris, vitriolum sal est Venereæ naturæ. Similiter & cuprum vitriolo permixtum est, nec vitriolo caret, verum vt generatio eius docet, vitriolum totum est. Cum ergo vitriolum Veneri adeo cognatum sit, & tamē sal exsistat, ideo fit minera suumq; corpus assumit ex liquore metallorum. Vnde ēr pyriticum quid & Galenicum refert; forma ac specie varia, sicut de marcasitis cōstat. Alumen autem metallis nihil adhæret, sed sal est liberum, in sola acetositate consistens, nec suum corpus iuxta permixtionem terræ assumens. Tale vero vitriolum non est, sed oritur tantum ex permixtione corporum metallicorum. Vnde marcasitæ aut cachimiæ similitudine exhibetur, quæ in generatione metallorum prima prodeunt. Sicut aqua de salibus: ita vitriolum adhæret cupro, & cuprum vitriolo: ipsiusq; medium est phlegma quæ vnit & conglutinat. Hinc etiam id medio simile apparet, suumq; de ipso corpus assumit.

Salia tria sunt.

Fructus aquæ mineralia sunt.

Venus metallorum primum.

Vitriolum quid.

Alumen est Sal absolutum.

Marcasita & cachimia ex metallis prima.

CAPVT VII.

De Aquis cupreis.

Similis ortus aquarum quoq; cuprearum est: quę nihil sunt aliud, quam vitriolum resolutum, quod coagulari nequeat. Nimium enim salis & humiditatis habet. Vim suam assumunt ex tribus primis salibus, subtilissimos spiritus tincturæ cupreæ possidentes, nisi quod corpore careant,

Aquæ cupreæ quid.

quod habet vitriolum cuprumque. Itaque aqua clara est. Ferrum autem, quod illi imponitur, tingitur in cuprum. Ferrum enim corpus suum ex Mercurio cupreo habet, non item rubedinem: quæ in metallicis tribus consistit. Sal enim tingit ferrum. Hinc liquet, cur aqua cuprea, cum ex rubedine metallicorum primorum trium oriatur, corpus id, quod Mercurii est, tingat. Ideo ferrum fit cuprum. Cupreum enim est in colore suo, per spiritum salis.

Sal tingit ferrum.

CAPVT VIII.

De Aquis lapidosis.

Aqua lapidifera quid & unde.

PAriter & aquæ multæ lapides gignunt ex ligno, ex argilla, vis hæc dependet ex potestate salis, quando id resoluitur, & citra substantiam ad coagulationem redire non potest, dum suo corpore caret. Et tamen nihilominus est aqua ex tribus primis, vnde lapides nascuntur, fiuntque, nisi quod corpore destituatur. Fit ergo, vt, quando aquę hę argillam corripiunt, illam penetrent & coagulent, inque lapidem vertant. Sic cotes fiunt ex lignis aliquibus, quæ huic aquæ imponuntur. Illa enim penetrat, & poros ingreditur inibique coagulatur, vt lignum lapidem præsentet. Nihil vero est aliud, quam coagulatum sal ex tribus primis materiæ lapideæ, per lignum ad coagulationem reductum. Lapides tales multi ex luto fiunt, velut & ex lignis quibuslibet aquæ illi impositis, putridis ac virentibus.

Arcbilla vt fiat lapis.

TRACTATUS TERTIUS.

De Mineralibus.

CAP. I.

De Marcasitis.

Marcasita quid.

MArcasitæ in omnibus generibus inueniuntur, siue colorem, siue splendorem, aut formam, aliave species. Nihil autem sunt aliud, quam superfluitas metallorum, hoc est, materia, in metallis abundans, quam metalla intra se ferre ac continere, aut in suam formam vertere nequeunt. Omnium autem primo, cum salia ex Ares separantur, separatio metallorum sequitur. Ex his primum fit Marcasita, quæ, vt metallum fiat, inepta est, & tamen in materia illa ita iacet, vt principio ex Ares crescat ea materia metallorum. Estq; materia prima, in tribus consistens, in spiritu salis, in spiritu Mercurii, in spiritu sulphuris, ita vt tria hæc vnum sint. In his vniuersa metalla & mineralia consistunt.

Metalla omnia in tribus consistunt.

His

His ita sese habentibus, Archeus operationem metallorum primum instituit, vt ea procreet & distinguat in suas formas & naturas: Antequã vero ipsa metalla aggreditur, superfluum, quod in sale, Mercurio & sulphure abundat, eiicit, & tria prima purgat, vt generentur. Purgatione hoc modo instituta, per lineam trialem egreditur crescens, quod inutile est, in suum Yliadum, & principio diuiditur in duo genera, in Marcasitas & cachimias. Dum ita in Yliadum peruenit, coagulatur in mineram, cõstantem ex sale, sulphure & Mercurio. Marcasita flaua colorẽ suum adipiscitur ex sulphure, quod prædominatur: candida a Mercurio qui adhuc valentius præualet. Sulphur enim & cachimia colorem suum a sale asciscunt. Sic & formam suam a sale sumunt, quam exhibent, dum vel asperata sunt, vel læuigata. Hoc enim a spiritu salis est: sicut grauitas a Mercurio in omnibus tribus. Quod si separatio debito modo fiat, tunc trium mineralium, salis scilicet, Mercurii, sulphutis seorsim quoduis in suo loco subsistit. In hisce enim tribus mineralia omnia consistunt.

Marcasit. generatio qualis.

Marcasita flaua vnde.

Marc. alba vnde.

CAPVT II.

De Cachimiis.

QVod de Marcasitis modo diximus, idem similiter etiam de cachimiis intelligi debet: quod, si Archeus in metalla operari incipiat, is in principio eiiciat superfluitatem ex sale, Mercurio & sulphure. Hinc generatur Marcasita, prout quodlibet conuenit ac coit. Interdum enim plus Mercurii est, interdum plus sulphuris, aliquando plus salis. Ex his quod prędominatur, sibi minerale fingit. Tria autem prima hoc modo separantur, primo in Marcasitis, secundo in cachimiis. In Marcasitis superat Mercurius & sulphur, vt duo leuissima, quæ prima auolant, & coagulantur, vt prædictum est, fiuntq; grauissima. In caussa est multitudo Mercurii. Postea superfluum adhuc exquisitius secedit, plurimumq; est salis, cum pauco Mercurio & sulphure. Nec tamen hæc omnino desunt, licet substantia pauciore adsint, quam sal. Hinc sequitur alia forma, quã cachimia habet, tabulata & fissilis, ex natura salis, quod in sulphure & tali Mercurio huius proprietatis est. Colores autem omnes habet, instar marcasitę, album, rubrum. Eos accepit a Mercurio & sulphure, prout hoc vel illud prædominatur. Est autem cachimia fixior & constantior Marcasita, propter sal fixum, ex quo constat. Figuntur etiam in ipsa colores, vt a nullo igne damnum sentiat. In sua n. coagulatione fit fixior & coagulatior, mineralibus ceteris omnibus. Pertinax ea coagulatio fixationem cõstituit. Illa quamprimum dissoluitur, cessat & fixatio, prout metallorum natura est. Sic ergo Marcasita nihil est aliud, quam superfluitas

Cachimia vt generentur.

Cachimia variorum colorum.

Cachimia fixior Marcasita.

abundans in prima materia metallorum in Ares, quæ per Archeum separatur in Yliadum, vnde postea marcasitæ & cachimiæ generantur triginta circiter generum & formarum, quę tamen omnia duobus istis nominibus comprehenduntur. Quod vero illæ multiplices sint, nec vnius formæ, licet ab vna materia descendant: caussa est hæc, quia scilicet inæqualiter concurrit trium primorum pondus, vno altero abundantius sese conferente. Hinc formas enasci varias necessum est.

Marcasit. & cach. 30 genera.

CAPVT III.

De Cupro.

Veneris seu cupri qua generatio.

MArcasitis & cachimiis a prima materia metallorum hoc modo separatis, sequitur deinde generatio primæ, quæ e Veneris, dum scil. Archeus ex materia prima ruborem præcipuum, qui in sulphure est; & ex Mercurio leuissimum, & a sale potissimam flauedinem expellit. Ex tribus his Archeus cuprum conficit. Quod, dum in vrinalem lineam in Yliadum exigit, metallum fit, idq; rude & crassum. In rubentissimo enim sulphuris colore, subtilitas nulla est, estque color is proximus auro. Vbi a. color crassissimus in sulphure manet, ibi aurum nullum emergere potest. Iam vero quia ea materia metallica est, ideo Archeus separat, & cuprum inde generat. Id vero in solidum metallum verti non potest: siquidem in operatione cum vitriolo permixtum est, adeoq; exquisite vnitum, vt metallum prodeat, in quo cuprum iacet. Præterea per separationem, qua marcasitarum cachimiarum naturæ expelluntur, cupreæ generationis nimis celeriter concurrunt, seseq; imprimunt, & simul coagulantur. Cuius rei hęc caussa est, q͂ id primū post separationē marcasitarum & cachimiarū metallum fit. Itaq; in vera separatione marcasitæ & cachimiæ reperiuntur, velut & tria prima, ex quibus illæ enatæ sunt.

Cuprum primum generatur ex metallo.

CAPVT IV.

De Ferro.

Ferrum vnde & quo modo generetur.

FErrum metallum secundum est, ex tribus primis ortum, multis concurrentib. additamentis pręter id, quod ferrum est, hoc est in generatione ferri a cupro plus est salis & Mercurii, minus sulphuris rubei. Continet etiam in se sal cupreum, sed non Mercurium æque. Compositio eius potissima est, corpus, sal, Mercurius, & tandem sulphur. Cum ergo salis plus sit, quam compositio sulphuris requirat, metallum fieri minime potest, nisi in ęquali pondere cōsistat. Flexilitas enim procedit ex Mercurio, & coagulatio ex sale. Sal itaq; si nimium sit, nimium indurat. Non enim nisi induritiem abit. Hinc sequitur, in ferro multum esse metalli, & multum eius, quod ferrum non est: quia salis plus adest, quam oportet. In generatione huius primum accidit, spiritum vitrioli æqua celeritate con-

Sal duritiei caussa.

Sp. vitrioli aq.

concurrere, & Mercurium indurare in chalybem. Decedente autem duritie, sequitur generatio ferri. Et nisi spiritus vitrioli ea potentia accedat, chalybs produci nequit. Generatio siquidem eius tm̃ procedit ex spiritu celeri, in vitriolo iacente. Spiritus iste vitrioli ferrum rubigine imbuit: quia innata sibi acrimonia suum ipsius corpus exedit. Sic & cuprum, quia spiritus est. Et tingunt sese secundum sulphur & vitriolum. Vnaque est generatio cupri, ferri, vitrioli: & vna etiam origo, respectu spiritus salis. Ideo in ferro, chalybe, & cupro vitriolum iacet: & vitriolum quoq; in se metalla ista habet, quæ ex ipso extrahuntur.

Rubigo ferri vnde.

CAPVT V.

De Plumbo.

PLumbum est trium primorum nigredo, quæ minime superfluitas existit, sed peculiaris in ipsis natura metallica. Nam in Mercurio metalla omnia iacent: & omnia tantum sunt Mercurius. Sic & de sale & sulphure iudicandum. Sicut ergo cuprum, trium primorum abundans rubedo est: Sic plumbum est nigredo eorundem. Quæ nempe grauitas in Mercurio est, plurima & potissima, eã Archeus eijcit, velut & crassitiem ex sale & sulphure. Mercurius dat ductilitatem: sal coagulationem: sulphur fluxum & tincturam. Quatuor ergo in plumbo colores latent: Nigredo, quæ est trium primorum: Rubedo, quia præcipitationem in se continet ex Mercurio. (Et licet bonitate genuinæ non respondeat, talis tamen ea est, qualis Mercurio crasso debetur) similiter & albedo: siquidem albedo tãtum ex calcinatione Mercurii oritur. Per calcinationem ergo albescit, ex natura tantum Mercurii, ex qua plumbum constat. Sic in plumbo etiam flauedo inest, ex Mercurio indita. Si enim is calcinando agatur vltra gradum primum, tunc Mercurium quemlibet flauedo sequitur, qualis etiam est in plumbo. Sic ergo plumbum nihil est aliud, quam Mercurius ater, qui in Ares iacet, & per Archeum separatur, vt crassities & huiusmodi colores a Mercurio prodeant.

Plumbum quid.
Mercurius metalla omnia contiunet.
Plumbi colores. 4.
Plumbum est Mercurium niger.

CAPVT VI.

De Stanno.

STannum est purus Mercurius, pauco sale coagulatus, sed copiosiore tamen sulphure candido mixtum. Ipsius Mercurius est Mercurius leprosus, in Ares iacens, & tamen metallicus existens, per Archeum extractus, & in metallum dispositus. Colores etiam suos ex Mercurio assumit, album, flauum, rubrum. Sed & sublimatio eiusdem est a Mercurio: resolutio autem a sale. Itaq; per hæc sublimatur & resoluitur.

Stannum quid.
Mercurius leprosus.
Colores Mercurii in stanno.

CAPVT VII.

De Mercurio.

Argentum viuū quid.

ARgentum viuum est Mercurius, ductilitatem non admittens, sed ei sese opponens. Hunc Archeus eiicit, singulare in metallum illum vertens, ductilitatis expers. Et licet ex metallis omnib. maxime assimiletur Mercurio: differt tamen in hoc, quod ductilitatem ab archeo non asciscat ob debilitatem, q̃ concepit a sale & sulphure, nimis parua copia ingredientibus. Hinc liquet, q per spagyricam practicā, additionis scil. ductile metallum fieri possit, sicut Philosophia de transmutatione demonstrat. Potest enim in metallum quoduis verti & mutari, ideo nimirum quia de metallis omnibus, quę in ductilitatem traduci non possunt, ab operatione remanet.

Cur nō ductile.

Arg. viu. in quoduis metallum mutatur.

CAPVT VIII.

De Argento & Auro.

Argenti & auri genera tio qualis.

HOc modo si metalla procreantur, & ex Ares separantur, ita vt nihil rudis crudiq; coloris aut substantiæ relinquatur, sed subtilissimū tantum, purpureum & lucidum, hoc est, purissimum de Mercurio, de sale, & sulphure, nempe secundum formam, substantiam & essentiam, adeoq; in omnib. coloribus clarissimum & optimum remaneat: tunc operationem suam Archeus incoat, & essentias duas a se inuicem separat, candidum nempe, & purpureum. Candidum, q clarum & purum est, fixum & subtile, cuius omnes sordes & crassities remota est, stānum est & plūbum & ferrū cum chalybe. Porro ergo fixum fit, & coagulat argētum, in quo colores duo pulcerrimi, viridis & cyaneus, potentissimi sunt. Quāquam & alii colores reperiantur in corporalibus, prouenientes ex Mercurio, qui ab ingenio suo integre non recedit, sed cōcurrens quiddam semper secū retinet, quod per Archeū separādum est. Postea aggreditur is purpureum, atq; ex ipso conficit aurum, quod nihil est aliud, quam nobilissimum sulphur, salq; & Mercurius, separatum ab omnibus aliis coloribus in solo purpureo consistens. Cur autē luteum seu flauum appareat, caussa in subtilitate & claritate metalli posita est, quia obscuri omnes colores exsuti, rubinei autē induti sunt. Colores itaq; huiusmodi a temperatura proficiscuntur. Non item argentum: sed a sale tantum lazurium, a Mercurio viride, a sulphure nihil accipit. Aurum autem fuluum suum colorem adipiscitur a sale, Mercurio & sulphure, quę in compositione fuluedinem huiusmodi procreant. Purpureitas a sale, pellucida rubedo a sulphure, flauedo a Mercurio, hæc tria colorem aureum constituunt.

Aurum quid.

Argenti color unde.

Auri color und.

De

CAPVT IX.
De Zincto.

QVando ergo hoc modo metalla fiunt & producuntur, dum scilicet verus metallicus fluxus & ductilitas aufertur, & in septem metalla distribuitur: residentia quædam manet in Ares, instar fæcum triũ primorum. Ex hac nascitur zinetum, quod & metallum est, & non est. Sic & Bisemutum, & huic similia alia partim fluida, partim ductilia sunt. Quamuis autem fluxu suo metallis nonnihil adhæreant, nihil tamen nisi metallorum spurii sunt, hoc est, similia ipsis sunt, non sunt tamen ipsamet. Zinetum maxima ex parte spuria soboles est de cupro, & bisemutum de stanno. Ex hisce duobus omnium plurimæ fæces & remanentiæ in Ares fiunt. *Zinetum unde.* *Zinetum spurium cupri, Bisemutũ stanni.*

CAPVT X.
De Archeo Metallorum.

CVm superius, quo pacto metalla omnia enascantur, dictum sit: iam deinceps etiam cognoscendum est, quod *Ares* in sese contineat primam materiam omnium metallorum, vt comprehensum est. Illam iam quomodo in globo distribuat, teneri oportet, quod in lineam triualem ad Yliadum expellat materias omnes, quæ in metalla non sunt excoctę, & in diuisione a se inuicem segreget. Sic vno loco rami sunt de cupro, alio de stanno: & sic de ceteris quoque metallis. Porro si ita ab Ares in triualem lineam deducũtur, ex nonnullis metallum, vt stannum, plumbum, ferrum, cuprum, &c. eiicitur, nondum omni Marcasita aut Bisemuto, aut cachimia, aut zineto, &c. prius expurgatis, aut in fæces collatis, sed iisdem omnino concurrentibus. Prout ergo multum parumue concurrit: ita metallum vel præstans vel abiectius generatur. Durities autem ei confertur in linea triuali, quando Archeus ex Ares illud extraxit. Tunc enim in Yliado reperiuntur, modis ac formis variis. Per istam siquidem Archei præparationem colores varii producuntur, vt nulli aliis similes existant. Sicut enim ex fructibus omnibus nullum pomum alteri simile est, velut nec pyrum: sic hæc quoque sibi inuicem similia nõ sunt, veluti de *Thismate* philosophantur. Hæc enim virtus & facultas solius *Thismatis* est, de qua pluribus, hic minime agendum videtur. Argentum vero ac aurum multoties inueniuntur, solida & pura inueniuntur, hac de causa, quia scilicet marcasita, bisemutum & materiæ metallicæ ceteræ de metallis probe separatæ, & in triualem lineam probe reductę sint. Itaque metallo puro facto, aurum argentumque producitur. Extranea enim metalla alia iam pridem eiecta, sordesque vniuersæ excussæ sunt. Cetera ergo pura reperiuntur, prout Archeus illa ordinauit. Inter- *Ares metallorum materiam primam continet.* *Metalla quando præstantia fiant, vel minus.* *Thismæ quid.* *Argentum & aurum cur interdum pura inueniantur.*

Argentum instar spumæ inuentum. Aurum flammeum in pratis. Aurum granulosum in Rheno.

dum vero etiam spumæ facie in saxis instar argenti tabulati inueniuntur: aliquando etiam in pratis, modo auri flammei. Et sic in Yliado formis etiam aliis multis. Frequentissime autem in aquis inueniuntur, ideo, quia purum huiusmodi aurum vndarum vi vna cũ arenis in globum impellitur, ac postea granulosum legitur, velut in Rheno & fluminibus aliis euenit. Aquarum enim cataractæ, si triualem lineam, vbi huiusmodi aurum iacet, transeunt: tunc aqua illud eiicit, prout copia maiore vel minore præsto est. Eius autem plurimum a violentis inundationibus, aut fluminibus præcipitatis eluitur, & in globi littora vel fundum eiicitur. Accidit etiam, vt duo, tria, pluraue metalla mixta reperiantur, velut in cupro argentum aurumue, velut & in stanno ac aliis. Cuius rei hæc caussa est, quod in *Ares* per Archei operationem in expellendo duo vel tria ad Yliadum congregentur. Id circa metalla ea præcipue euenit, quę sibi inuicem cognata sunt. Sic circa argentum & aurum frequenter accidit, vt in separatione facta aurum in argento, aut hoc in illo relinquatur. Idem etiam de ceteris ita iudicandum. Dum ergo permiscentur, & permixta coagulantur, disgregari iterũ nequeunt, sed vna iuncta manẽt.

TRACTATVS QVARTVS.

De lapidibus & gemmis Elementi aquæ.

CAPVT I.

PROLOGVS.

Sal, sulphur, Mercurius rerum omnium materia prima.

IN primo Yle, cum Ares constitueretur, & in operationem suam ordinaretur, materia lapidea quoque in Ares condita est, ex tribus primis, ex liquore salis, sulphuris & Mercurii. Tria enim hęc sunt rerum omniũ principia & materia prima. Lapides duritiem suam & coagulationem consequũtur a liquore salis: corpus autem a sulphure: & pondus a Mercurio, sicut & ab hoc partem corporis aliquam. Prædictorum autem & iam dicendorum, respectu trium primorum, hoc discrimen est, quod hi metalla non sint, nec aqua, nec gluten, sed solidi lapides, ita in operationem perducti. In hoc Ares primum Minerarum purgatio facta est: successerunt deinde fructus lapidum: tandem procreatæ sunt gemmæ.

Saxa & arena cur non crescãt amplius.

Hoc loco sciendum est, generationes quasdam factas esse, nec dũ fieri: hoc est, Quicquid in primo Ares purgatio prodidit, velut saxa & arenam, non crescit amplius. Initio enim Archeus in purgatione trium primorum vehementer occupatus, ea depurauit, & ad locũ suum cõgessit. Hinc porro depuratio alia non fit. Sic ergo deinceps nullum saxũ, nulla

arena

arena crescit. Alii tamen lapides & gemmæ indies generantur, & prius enatis adduntur. Iam vero lapides quidam sunt, qui ex tribus primis orti non sunt, sed per impressionem ab Elemento ignis prodierunt. Et lapides isti, vt sunt Crystallus, Beryllus, Citrinus, &c. non hic, sed in tractatu de Elemento ignis recensentur. *Lapides ab igne nati.*

CAPVT II.

De Saxis.

IN primordio Ares, cũ se a superflua materia lapidea exonerasset purgando, ex ea corpus saxorum prodiit. Saxum enim quoduis tãtum est corpus sulphureum, cum salé coagulatum, & Mercurio tinctũ, ita nimirum. Cum tria prima ex Ares eiicerentur, in globo ebulliarũt & ferbuerunt, atq; vi quadam terram diduxerunt, sibi ipsis viam ad Yliadum per lineam triualem molientia. Sal enim & sulphur, quæ cõcurrebant, vniri in globo cum terra non poterant, sed per terrã in aduersum eruperunt, & in furias acta intumuerunt, veluti spuma a carne aut vino emergit. Saxum siquidem omne nihil est aliud, quã trium primorum in materia lapidea spuma. Vnde etiam vi perrupit in lucem ad lineam triualem, ad fines Yliadi. Vbi autem per duo superna elementa ad Yliadum penetrauit, cõsedit & induruit, talisq; mansit, qualis in spuma fuit. Hinc lapides facti sunt eo loco, vbi iam latent. Hinc etiam factum est, vt multa subinde saxa in superficie terræ fierent, cum infra terram nullæ reperiantur. Spuma enim ibi omnis erupit supra terram seu globum. Quædam vero in linea triuali maturius correpta mansit, ac a supernis elementis indurata est. Vnde adhuc in terris saxa coagulata sunt. Formam autem suam, & asperitatem, angulosq; & ramos acceperunt a spiritu, qui prout intumuit, ita formam saxis contulit. Quod vero non in omnibus globi regionibus reperiantur, caussa hæc est, quia initio rimas & hiatus, spiritus sibi molitus est. Prout ergo secundum has vel illas rimas conferum erupit, ita saxa, valles, & Alpes, &c. sibi struxit & formauit. In vallibus ergo terra superiniecta mansit, quia in exspumando spuma relicta, Alpes & valles fœcundauit. Vbi autem terra a spuma separata est, ibi ariditates ac scopuli relicti sunt. *Saxum est corpus sulphureum.* *Saxa vt generata sint.* *Saxum est spuma primorum.*

CAPVT III.

De Arena.

ARena generatur ex corpore trium primorum, crassiore, quã vt per generationem in lapides abear. Corpus ipsius sal est: & compositio sulphur: ac compactio Mercurius. Est autẽ id, quod ad lapidem ineptum est, nec spuma fuit. Spumam tamen sequitur. Si enim spuma ex trib. primis prodiit: tunc Archeus segregat, quicquid lapideã naturã non habet: *Arena quid, & vnde generetur.*

aut in lapidem formari non poteſt. Et hoc arena fit: quæ illico poſt primorum ſeparationem oritur, & in lineam triualem vna cum aqua in Yliadum abit, extraq; *Aren* coagulatur in granula propter vim ſalis. Suam enim ex ſale formam accipit, a quo ita coagulatur, & in Yliadum compellitur vt plurimum per inundationes aquarum, ſuper globi planitiem. Quicquid autem in primo *Are* poſt ſpumam continuo generatum fuit, id terræ ambitũ occupauit, eo modo, quo ſaxa foras exacta ſunt. Hinc terræ ſeu regiones quędam admodum arenoſæ reperiuntur, quia ſpuma ſaxorum eas eiecit, & ſegregauit ita, vt in planitiem decumberent. Arenæ autem interdum cum terra permiſcentur, interdum ſub terra conduntur, quia cum ipſis ſimul terra quoq; eleuata ſeu elata eſt, nec tamen per Archeum in operatione penitus perrupta eſt. In arena huiuſmodi vniuerſum mare iacet: quia initio (ſicut de elemento terræ traditur) globus factus eſt ex elemento terræ, poſtea generationes elemẽti aquæ: item ante omnia purgationes fructuum elementi aquæ, poſtea aqua, & ceteri fructus aquæ per arenas eruperunt, & ſibi ſuper illis ſedem fixerunt. Ita maria orta ſunt, quæ ſolius centri virtute, nullius firmi aggeris beneficio continentur. Niſi enim centrum ſeruaret: maris pondus & grauitas dudum diruta eſſet. Nulla enim ibi durities alia eſt, quæ continere poſſit, quam agger ex arena ſtructus, quem a ſpuma illico effoſſum voluit natura, vt virtus lapidea pura & integra in ſua eſſentia conſiſteret.

Arena vnde formam ſumat.

Mare arena contegitur.

Centrum mare continet.

CAPVT IV.

De Silice.

Silicum quæ generatio.

GEnerationes lapidum procedunt ex tribus primis lapidum poſt ſeparationem prædictorum factam, dum ſcilicet craſſum ſulphur, ſal & Mercurius reſoluuntur in lutum, & per triualem lineam in Yliadum currunt, alia per metas aquarum, alia per ſe in globum. Quicquid per ſe erumpit, vt primum ex Archeo elabitur, dureſcit, & in cumulũ lapidum ſurgit, ſicut fodinæ lapidum multæ & variæ ſunt, prout ſulphur, ſal & Mercurius magis minuſue in compoſitione congeruntur. Ab iiſdem etiam ſuos colores mutuantur. Quicquid autem ſpecie lini per aquas illabitur, id vna cum aquis in Yliadum properat, & in media via aquę coagulatur, & propter vim ſpiritus ſalis adhæreſcit, & granulatur, dumque ſubinde plus luti agglutinatur, pro tempore grandeſcit. Ideo quo locus a ſcaturigine aquarum diſtantior: eo pauciores lapides reperiuntur. Iſto enim loco, vbi materia lapidum effluit cum aqua, confeſtim illa coagulatur, ſi Yliadum attigit, & ſede illa decũbit. Hoc modo lapides omnes generantur: hoc ſui ortus principium habent. Ita & *Duelech* ſeu lapis ſpon-

spongiosus in globo formatur, velut & alia, tantum ex candido sulphure, quod cum in aqua tum igne fixum est.

Dur'ech ut generetur

CAPUT V.

De lapidum differentiis.

Marmor unde generetur. Sulphur lapidum: Mercurius metallorũ est corpus.

MArmora colorem suum a sulphure sumunt. Sulphur enim lapidũ omnium corpus est, sicut Mercurius metallorum. Rubrum id est: ex quo cum marmor, tum alii lapides rubei fiunt. Durities est a sale: & grauitas a Mercurio. Liquor Mercurii maculas dat, ex vi florifica, quam habet. Quod autem marmor mixtim candidum & rubrum est, ex duobus corporibus, sulphure nempe candido & rubro, concinnatum est, quæ in liquoribus concurrunt, & permixtione illa in Yliado coagulantur. Et sicut dissimiliter in coloribus & floribus seu maculis reperiuntur: ita candidũ marmor a sulphure generatur candido, quod genus est crassissimum inter lapides omnes, adeoque primum opus est Archei, quod in globo perficitur.

CAPUT VI.

Cacedonius.

Caredonium unde.

CAcedonium genus est durissimum & crassissimum inter lapideam primam materiam, supra marmor, quia sal in ipso subtilius est quam in marmore, exquisitius tamen etiam purgatum, quã in marmore. Marmor enim crassissimam substantiam sibi attraxit: sequens autem crassities est in Cacedonio. Genera ipsius multa sunt. Quidam est clarus, a sale fixo potissimum, & splendido probeq; depurato sulphure & Mercurio genitus. Quidam crassus, ex crasso sulphure. Colores autem suos, vt purpureum, candidum, lazurium, &c. a spiritu salis accipit. Rubrum autem & huic cognatos ex spiritu sulphuris, & similiter ex Mercurio. Formatur secundum colores multis modis. In obscuro corpore duplici formatur, vt marmor. In pellucido autem spiritus trium primorum sunt, ipsumque variant (al. miscent) ex virtute Aris pro ratione florum suorum. Nullus siquidem lapis est, qui flores suos cum coloribus connatos non habeat. Natura itaque Archei ipsi flores & formam indit.

Cacedoni genera quæ. Cacedonii colores unde.

CAPUT VII.

Alabastrum.

Alabast ut generetur

ALabastrum, velut & molles alii lapides ac friabiles Amethisti, ex friabilitate trium primorum in lapidibus generantur, dum scilicet friabile seu molle omne, ad lapides ineptum, ab Archeo ex Ares eiicitur. Hinc fiunt Alabastra, in quibus nullus est spiritus salis, sed tantum mollis substantia, de sale & sulphure candido, cum Mercurio compacta. Vnde in nonnullis Alabastris flores, velut in Cacedonio & Ameth.sto

Alabastra florata. reperiuntur: quia scilicet essentia illa lapidea duritiei deficit, non item colori. Duritiei ergo caussa Alabastra nominantur, & sunt. Alabastra alia flores manifestos nullos habent, sicut & alia lapidum genera multa colores in substantia latentes habent. Multi etiam lapides crassi, vt Hepatici, inueniuntur, molles & friabiles. Horum generatio talis est. Si durities marmoris, & cacedonii, & silicis, ac duelechi extracta est, tunc quod relinquitur, tantum molle est, duritie carens. Vnde grossi & molles Hepatici postea generantur.

CAPVT VIII.

Duelech seu Lapis spongiosus.

Duelech qualis & vnde. DVelech sunt lapides, quibus neque aqua nec ignis nocet. Constituuntur ex sulphure fixo, quod in nullo igne flagrat, & ex fixo sale, quod in nulla aqua resoluitur: & compinguntur cum liquore de Mercurio. Ea substantia grossissima est, quæ læuigari aut poliri non patitur. Tum enim demum generantur, quando læuor Cacedoniorum & Marmorum, ac Silicum, similiumque aliorum extracta est. Tunc quod substantiæ reliquum est, instar fungi, aut foraminosæ spongiæ, coagulatur in lapidem, subtilitate omni carentem.

CAPVT IX.

Lapis fissilis.

Lapis fissilis vnde generetur. LApides fissiles seu scissiles generantur ex corpore sulphuris, quod spiritum salis continet, & a ceteris lapidibus omnibus separatum est. Vbi enim hoc salis sulphur iacet, lapidem nullum relinquit integrum, sed ipsum findit. Ideo peculiariter extrahitur. Genera huius varia sunt secundum fissionis formam aut colores: quorum omnium caussa est spiritus salis, prout cum coloribus componitur. Quo is tenuior aut subtilior in coloribus: eo crassior & densior alias.

CAPVT X.

De Gemmis.

Gemmarum quæ generatio. GEmmarum generatio in Ares talis est. Si ex Ares grossorum lapidum genera omnia extracta sunt, & nihil grossitiei amplius restat: tunc subtilitas quædam remanet, Diaphanæ naturæ supra omnes alios lapides, ex qua Archeus gemmas postmodum procreat, & extrahit ea forma, vt initio durities & diaphanitas maxima præparentur. Facta præparatione illa, quæ ad gemmas sufficit: postea gemmæ inde separantur *Gemmarum generatio maximum naturæ arcanum.* & præparantur, quælibet nimirum secundum suam formam & essentiam. Estque hæc generatio gemmarum naturæ subtilitas ac opificium omnium maximum.

CAPVT

CAPVT XI.

Carbunculus, Color lucis.

PRincipio inter omnes gemmas Carbunculus extrahitur. Eius enim natura est clarissima omnium, quæ in tribus primis latet: est, inquam, omnium maxime Diaphana & lucida. Ipsius corpus est Mercurius: ipsius color est sulphur, & modicum spiritus salis propter coagulationē. In ipso pollet omnis lux: quia sulphur lumen clarum in se continet, sicut ars de ipsius transmutatione demonstrat, dum grossities omnis ab eo aufertur, & subtilissimum, quod in toto sulphure est, in gemmam redigitur. Hoc autem fit per insignem regenerationem clarificationis per Archeum, ita, vt instar subtilis spiritus ascendat per triualem lineam in poros globuli, & confestim in Yliado indurescat.

Carbunculus gemmarum prima.

Vt generetur.

Genera eius multa sunt, quo spectāt etiam Hyacinthi & similes gemmæ, quæ lucidæ & radiantes sunt, quæ omnes ad censum Carbunculi referuntur. Gradus enim luminis quiuis seorsim ponitur, & pro lapide habetur. Huius autem generis gemmæ paucissimæ sunt. Hac siquidem ex materia lapides & gemmæ omnes nascuntur: Carbunculus autem ex omnibus subtilissimus est & nobilissimus.

Hyacinthi ad Carbunculum pertinent.

Carbunculus gemmarum nobilissimus.

CAPVT XII.

Smaragdus.

IIsdem ex tribus primis etiam Smaragdus oritur: estque viriditas illa, quæ in illis tribus consistit. Corpus ipsius est lapillatus Mercurius. Colorem sumit ex ipso, cum spiritu salis coagulatum. Per triualem lineam in Yliadum ascendit specie guttæ. Vnde guttarum similitudine etiam reperitur. Destillatur enim a centro Ares sursum in sublime, atq; in descendendo seipsum coagulat. In ascendendo enim nondū aptus est coagulationi, sed in descendendo primum. Vbi ergo locorum (siue illic lapides siue terra iaceat) poros perstillat, coagulatur, pro ratione guttæ. Atq; operario quidem interdum repentina est, vbi guttæ multę in mensuram vnam cōfluunt. Hinc fiunt & reperiuntur Smaragdi magni, velut & lapides alii, prout spiritus Ares exit seseq; diffundit. Et in locis nōnullis multi inueniuntur, quia in operatione prima plures in vnū locum ceciderunt, quā in alterum, adeoq; per lineā triualem certis regionibus quæ sub Yliado sitæ sunt, acclinauerunt, non q̧ nobilitas regionis multitudinem illam caussetur, sed quod fortuito in Yliadū illum occidesint. Et loca multa sunt, in quibus gemmæ seu Smaragdi reperiuntur plures, q̄ vnquā simul inuenti sunt. Ares etenim qui tot crudos lapides protulit, magnam necessario multitudinē habuit, ex qua plures tam paucis gemmas progenerarit. Smaragdi huiusmodi sunt multiplices, & secundum

Smaragdus quid & vnde.

Smaragdi quando guttales.

Smaragdi cur alicubi copiosi.

Smaragdi a ffernunt gradibus.

gradus per Archeum intenduntur, multisque nominibus apud nos donantur, qui tamen omnes a tribus primis tracta viriditas sunt.

CAPVT XIII.

Rubinus.

Rubinus quid & unde generetur.

RVbinus, & quæcunque gemmæ rubedinem habent, rubor sunt sulphuris, & corpus Mercurii lapillati. Mercurius enim gemmarum vniuersarum corpus est. Vnde eas oportet esse graues, frigidas, & pellucidas, ac lapillatas. Archeus ergo primum rubedinem elicit, ex qua multa genera rubearum gemmarum constituit. Talis enim rubinus generatur, qualis rubedinis gradus accedit. His similes etiam sunt Granati, nisi quod quam Rubini, copiosiore sale abundent. Vnde etiã quadrangulares fiunt. Huc genera pertinent etiam alia, quæ a rubedine sulphuris in corpore Mercurii fiunt, multis formis & gradib. distincta, pro natura sulphuris, salis, & pelluciditatis corporis Mercurii.

Granati, rubinis plus salis habent.

CAPVT XIIII.

Adamas.

Adamas unde generetur.

GEneratio Adamantis est omnium intensissima durities omnium lapidum, quę ex omnibus extrahitur. Nascitur ex sola duritie. Corpus ipsius est Mercurius: coagulatio spiritus salis: color, sulphur. Diaphanus est & clarus. Omnes enim lapillati, & probe clarificati sunt. Adamantis hæc generatio duritiem adimit gemmis omnibus, alias multo durioribus futuris. Ea durities omnium maxime decedit Alabastro, & molli Amethysto: quæ per Archeum in essentiam peculiarem collocatur & digeritur. Idem similiter etiam de ceteris gemmis intelligendum est.

Adamas reliquis gemmis duritiem aufert.

CAPVT XV.

Saphyrus, & gemmæ aliæ in genere.

Saphyri quæ generatio. Saphyri albi & flavi unde.

CYaneæ Diaphanæ gemmę, qualis est Saphyrus, generantur ex Mercurio, secundum corpus & colorem. Conditur super sulphur candidum, & candidum sal, ex pallido tamen Mercurio lapillato. Vnde sæpius Saphyri albi reperiuntur, quia Mercurius albus concurrit. Inueniuntur etiam lutei, qui colores etiam lutei in Mercurio latent.

Hinc sequitur, gemmas omnes colorem suum ex Mercurio assumẽtes, nobilissimas & ponderosissimas esse, & gemmas Mercuriales vocari. Hac forma modoque gemmæ omnes ex tribus primis nascuntur, ad lapideam & gemmeam naturam prædestinatis.

Gemmæ omnes ex tribus. Gemmæ variegatæ unde.

Hinc etiam patet cur gemmæ nonnullæ tam varie tinctæ, diuisæ, variatæ, & aliter constitutæ nascantur: quia nempe omnes suam originem sumunt ex eo, quod interdum duæ, tresue materiæ, ex duabus tribusue gemmis

gemmis cõcurrant seu permisceantur, nec tamen in colorem vnum coeant aut permisceantur, sed quælibet seorsim suum colorem retineant. Hinc est, quod multi sæpe colores in gẽma vna reperiantur. Frequenter etiam accidit, purum & lucidum Mercurium cum sale tingi duobus tribusve aut pluribus coloribus, qui deinde colores omnes, velut Venetus, lazurius, albus, viridis, cinereus, &c. ex spiritu salis oriuntur. Interdum aliquid adhæret de sulphure. Quod si in purum Mercurii corpus, & purum sal incidat, coloribus vacuum, varii multique colores producuntur. Ipse etiam Mercurius, si sine coloribus a sale & sulphure, cum suis propriis coloribus prodit, iam viride, iam cyaneum, iam album, iam flauum, iam nigrum producit. Interdum etiam omnia tria varios suos colores conferunt, nec tamen permiscentur. Sicut enim aqua & oleum non permiscentur: ita tres hi quoque liquores sine confusis coloribus indurantur, & in coagulatione indurata manent & inueniuntur, modis & numeris infinitis.

TRACTATUS QVINTUS.

De Glutine Elementi Aquæ.

CAPVT. I.

Præambulum.

SIcut iam prima materia ad vnumquodlibet seorsim prædestinata est: ita de glutine quoque intelligendum est, quod glutina vel glutinosa omnia ex materia vna oriantur communi. Huius generis sunt sulphur, Coralli, Carabe, & Entali, quæ omnia ex peculiari materia prima generantur, nempe ex liquore sulphuris, salis & Mercurii. Hæc proprietatem habet lentæ resinæ aut visci, quæ manent talia, qualia inueniuntur. Prima hæc materia forma est ac liquor resinæ, quæ lapideæ naturæ nonnihil secum habet, ex qua gemmis & aliis lapidibus simile quid generatur, nec tamen eadem materia exsistit. Vnita autem est ex tribus materiis: ex lapidea: ex metallica in resolutione: ex salis materia, propter naturam diaphanam & spumam, quæ sali interdum respondet. Præter hæc omnia adest resinositas & lentor, & vis ardens, non fixa, nec ex materia orta, vt metalla, sed manens id, quod metalla fieri, aut in quod ea mutari queunt.

Glutinosa omnia ex materia vna.

Materia glutinosorum qualis.

CAPVT. II.

De Sale petræ, plumoso, & ægro.

IN hac materia Archeus primum separat & eiicit id, quod non est naturæ resinosæ. Idadeo exquisite depurat, vt nihil nisi mera resina rema-

neat, quæ fluxioni & coagulationi apta sit. Per hanc separationem primo egreditur impuritas de sale per triualem lineam in Yliadum, & coagulatur. Aliquando ergo ex hac fit salpetræ. Id enim non est sine spuma de sale resinarum, quæ omnium maxime ostenditur in saxis. In terra enim iterum resoluitur & liquescit. In petris autem coagulatur, & coni seu pyramidis forma erumpit. Ita se habet Archeus salis. Ab hac separatione purgatur Mercurius a sua grossitie, vnde ab illo spuma decedit per lineam triualē in Yliadum, vbi coagulatur, & pro natura sua generatur. Hinc fit plumosum. Plumosum a. spuma tantum est de Mercurio, qui resinosus non est, sed fixus. In his enim tribus primis nihil manet fixum. Præterea a sulphure secernitur ipsius sordes, ex qua Ogrum fit, simile terræ aut lapidi, nec tamen horum quicquam existens. Trium horum spumæ varie formatæ sunt, omnes ex materia resinarum, ipsis tamen sua essentia plane aduersæ. Et prout in regione quadam aut Ogrum, aut plumosum aut sal petræ reperitur: ita resinæ quoq; puræ claræ ve, aut naturæ ac speciei alterius, quæ multiplices in Ares latent, & per Archeum producuntur, inueniuntur.

Salpetra vt fiat. Quid sit.

Plumosum vt fiat.

Ogri qua generatio.

CAPVT III.

De Arsenico.

TRibus hisce materiis ita expurgatis, sequitur postea prima separatio illius essentiæ, estq; Arsenicum, album & citrinum, hac specie, quia materia metallicum quid continet. Vnde metallis etiam appropriatur, iisq; associatur, & vna cum illis coagulatur. Per separationem vero horum a se inuicem dirimuntur fructus metallorum, & fructus resinarum. Fit etiam quandoque, vt Arsenicum solum in linea triuali ad Yliadum ascendat. Hoc Arsenicum metallum sibi peculiare generat. Est enim grossissimum, quod in resina latet, ac simile apparet metallicis, quoad opus, non quoad formam. Vniuersum autem resinarum venenum in ipsius corpus vnum confluxit. Ex omnibus enim elementi aquæ fructibus venenum non est vehementius, quam in materia resinarum. Ideo peculiare crescens ex corpore salis egreditur.

Arsenicum vt generetur.

Arsenicum omnia venena habet

CAPVT IV.

Auripigmentum.

POst Arsenicum elicitur Auripigmentum, corpus suum ex sulphure, coagulationem ex sale, splendorē a Mercurio habens. Naturæ est lapideæ & metallicæ, & tamen horum nullum est, sed venenum, sequens Arsenicum procedit ex trib. primis in lineam triualem, vbi residet in Yliadum, & generatur forma fissili & tabulata. Multum n. de cachimiis adhæret in forma & multū metallorum, nempe auri, in splendore. Sulphur n. citrinū est, quod adeo splendide ad naturam metallicam præparatur.

Auripigmentum vt generetur.

Anti-

CAPUT V.

Antimonium.

HOc sequitur Antimonium, quod corpus suum ex Mercurio assumit estq; natura Mercurii crassissima, postquam expurgatur. Vires ēt & virtutes Mercurii omnes retinet. Ex fructibus ergo omnibus, de tribus primis exeuntibus, nullus est, qui Mercurii vim Antimonio apertius retineat. Nihilq; est aliud, quam coagulatus Mercurius per spiritum salis & sulphur: nisi quod Mercurius grossus sit asperque, quia non ex subtili natura Mercurii oritur, sed in materia hac ita ordinatus est. Ascendit in Yliadum specie metalli, quia respectu sui corporis multum naturæ metallicæ possidet, quanquam eius census non sis. *Antimonii generatio qua.* *Antimonium quid.*

CAPUT. VI.

Sulphur.

POstea procedit natura sulphurea, qualis p se est, suumq; corpus quam expressissime refert, sicut Antimonium sui Mercurii. Quin imo sulphuris etiam naturam & essentiam retinet. Permiscetur interdum ēt mineralib. instar prędictorum crescentium, quia illis quandoq; assimilatur. Vnde persæpe sulphur aureum, &c. reperitur, propter permixtionem in linea triuali. Idem frequenter etiam Antimonio accidit. *Sulphuris generatio.*

CAPUT VII.

Entali.

SIc Entali quoq; nihil est aliud, quam sal, suam materiam primam proxime referens. Et sicut Antimonium de Mercurio suum corpus assumit, sulphur a. de sulphure: ita Entali de sale. Nulla vero parte vnitur cum metallis; quia sal vlteriorem purgationem non requirit, nisi vt in materiā sua maneat. Entali hoc bene coloratum est, & prorupit ex virtute salis quod huius generationis vim habet, ac in Yliado iacet velut in fodina, instar salis petiæ fixi, quod in aqua fixum est & constans, ac materiam salis velut & eiusdem essentiam seruat & retinet. *Entali quid & vnde generetur.*

CAPUT VIII.

Carabe Citrinum.

ORitur hoc, prout prędictæ crassæ duræq; naturæ ex resinosā materia egrediuntur. Hic Archeus subtilissimum ex tribus primis extrahit: nempe ex sulphure, coagulationē ex sale, cōpactionem & resinā ex Mercurio. Purū a. & clarū est, quia claritatē primorū trium cōtinet, q; n Yliadū extrahit & coagulat, vnde carabe citrinū generatur. Hoc interdū miscet, & candefit. Candor n. sulphuris cōcurrit, atq; sic duo tresve colores *Carabe flauum vnde generetur.* *Carabe cur clarum.*

concurrunt, florem pro natura lapidum proferentes. Horum n. exemplo coagulantur. Et quicquid de carabe floridū est, bonum est. Nec n. id floramenta sua amittere debet. Quando aūt flores amittuntur, nimis lapideum est. Quiuis enim lapis floribus destitutus, prematurius coagulatus est, nempe antequam probe maturuit. Id enim non est carabe, sed ipsius flos, multum variegatus. Est enim resina, profluens ex natura diaphani sui sulphuris. Frigidus autem lapis est propter vim compositionis Mercurii salisque.

Flores unde.

CAPVT IX.

Carabe nigrum.

Carabe nigrum quid & vt generetur.

CArabe nigrum est sulphur nigrum, generatione sua alias vbiuis citrino simile. Spiritum habet multo duriorem, quam citrinum. Multis lapidibus fissilibus præoccupatur, quia materiæ multum continet, quæ carabe fieri cum nequeat, in lapidum congeriem abit. Plus etenim naturæ lapideę continet, quā ceterorum fructuum resinosorum. Hinc frequenter totum ac vniuersum lapidescit, vt fluxum in igne & similia alia perdat, ac instar lapidis fissilis se habeat. Multum eius etiam adhæret liquoribus lapideis, quod dum coagulatur, granula multa nigra, instar granatorum, reperiuntur. Quod ideo fit, quia materia lapidea in omnibus tribus primis inserta iacet. Omnia enim lapidea genera nigra & crassa, naturæ sunt carabe nigri, fractæ tamen per mixtionem materiarum aliarum, ex quibus sponte ac ex natura proptia lapidescit.

CAPVT X.

Corallus.

Coralli quæ generatio & vbi.

COrallus generatur ex resinosis tribus primis, dum de sulphure rubedo, & natura alba fixa manet, quæ separatur & extrahitur per Archeum specie seminis aut grani, quod eiicitur in Yliadum, cuius plurimum est in mari, hoc est, linea ipsius triualis initio in mare incidit. Illis enim locis corallus crescit. Si vero in aliis globi locis maneat, exarescit, & nihil inde producitur. Sed in maris Yliado suum incrementum habet ac ex granulo nascitur arbor, nō secus ac ex semine. Dum adolescit, proprii spiritus salis vi induratur, conferente aliquid ēt ætate. Naturam autem suæ essentiæ ex Archeo elementi aquæ assumit, quę in omnibus fructibus peculiare suum crescens habet. Sic enim & argentum, & aurum variabili interdum forma producitur. Ludit enim natura in suis operibus & sui magisterii ac opificii quandam quasi gloriam affectat. Sicut enim plumosum & alia crescunt, ita in corallis crescens peculiare est ex semi-

Natura est ambitiosa in suis operibus.

semine, enascunte ex tribus primis, ternis nempe coloribus, rubro, albo & luteo. Estq; hoc crescens vltimum, quod natura producit ex tribus primis resinosis in elemento aquæ, omnium nobilissimum.

Finis libri quarti Philosophiæ Theophrasti, de generationibus Elementorum.

PHILIPPI THEOPHRASTI PARACELSI LIBER DE GENERATIONE HOMINIS.

PRÆFATIO.

DE generatione hominis iam deinceps philosophaturi, hominem perfectum pro idea oculis nostris contemplabimur, & eius notas ac proprietates expendemus. Sequentis ergo capitis argumentum erit de semine libero. Quod sicut ab homine gignitur: ita is quoq; a patre suo progenatus est: & sic retro vsq; ad parentem primæuum. Omnium a. prolium pater genitus minime est, sed est creatus. De hoc autem tantum hic disseremus, quantum ad conceptionem fœtus intelligendam requiretur. Quanquam acrius philosophando inueniamus, quod in prima creatione hominum, plures vno exstiterint parentes. Peculiaris n. creatus fuit pater monoculorum, peculiaris gnomorum, peculiaris bipedum. Philosophia siquidem minime patitur, parentē bipedem gignere cyclopem, sed contrarium omnino cogitandum est. Simile n. suum simile profert, non dissimile. Hisce a. Philosophiæ argumentis in suo loco & precio relictis, caussam, ac motum scrutabimur, qua scil. vnū ab altero progignatur: vbi hoc simul declarandum est, quod conceptio quædam prolium a Deo ordinata ac constituta sit. Pro exemplo, clarioris intellectus caussa, proponemus nobis bipedes. Hi quo modo generati sunt, ita suo modo generati sunt, non bipedes. Cuius sectæ etsi formæ multę sint, formæ iū illę inter nos diuisæ, & naturæ secundū essentiam interiorē discriminatæ sunt. Bipedis a. exemplum nobis proponimus, nō quia ad stellā illā nos pertinemus: aut quia illi nobis præ reliquis notiores sunt: aut quia maximā orbis partem illi incolunt: sed quia recordamur, Christū ipsum bipedem hominē esse natū. Vnde colligi potest, ceteras sectas in sua forma nō vsquequaq; perfectas, sed ex parte quadam deficientes esse. In forma n. bipedū defectus nullus est. Quanquam monoculis nihil decedat in visu: nihil desiderēt cyclopes in cursu: sed ceterarū sectarū omnium exemplo illi essentiæ suæ perfectionem acceperint, sibiq; ipsis non minus ac bipedes cōplaceant. Et tamen discrimē quoddam in ipsis inueniri hoc possit, quod nempe creati sint propter formam, & nō propter animā peculiarem. Eum q;

Homo ex homine.

Parentes plures vno per creationem.

Simile simili caussa.

Christus bipes natus.

Bipedum forma per secta: cetterorum defectus.

Monoculi, gnomi aeterna salutis participes. Non bipedes homines non monstra.

nec vita nec ratio illis decedat, ficut & bipedibus: ideo patimur eosdem nobiſcum ęternitatis participes eſſe, nec ſaluti ipſorum propter formam quid derogamus. An vero monſtrum in creaturis ſint, prolixius hic minime diſquiremus. Sicut tamen monſtra in mixto curſu naturæ ſunt: ita fuerunt etiam ſimiliter in creatione. Ne vero inſtituti noſtri limites longius egrediamur, genera & ſectas hominum, in quibus æternum habitat licęt ſecundum formam diuerſis, enumerando docebimus, quod & in aquis verſentur, qui æternitatem participant, nobiſq; ſimiles ſunt, vt ſunt monſtra marina, & ſi quæ alia nobis ſimilia exſiſtunt. Cum ergo intelligamus, in ipſa quoq; aqua mundum aliquem eſſe: mundum vtiq; noſtrum, non mundum vnicum, ſed mundi quartam partem dicendum eſſe putabimus. Nemo n. inficiari queat, quod & intra terram aliquis mundus ſit, & alius in aere, & alius in cœlo medio. Sed ne incerta trium iſtorum mũdorum explicatione propoſitum noſtrum confundamus: vlterius pgrędientes de illorum hominũ procreatione aut prolium conceptione tm̃ tractabimus ac ita materiam hanc finiemus. Hoc a. inſtitutum dum perſequimur, primæ mundi partis homines, nẽpe bipedes, nobis pro exemplo & idea erunt. Poſtea ẽt indicabimus, eos, qui in parte mundi altera, aqua ſcil. habitant, aliam ac ſenſibilem generationem agnoſcere. Porro aliam conceptus rationem eſſe eorum, qui in tertia parte, vt terra, habitant. Similiter & de iis iudicandũ, qui quartam partem, aerem, incolunt. In hiſce a. cetera opera excludimus: & quatuor ſequentib. libris horum hominum varietatem ſecundum ſpeciem ac formam, &c. prout ipſis inſunt, explicamus. De errore vero ſeu monſtro in conceptione, hoc dicimus: Sicut monſtrum in creatione accidit: ſic idem eſt in omnib. ſeminibus. Habet n. creatum ſeſe, vt monſtroſa proles prout creſcentis genus eſt. Quanquam id, genus ſibi ſimile non propaget, quia tale creatũ non eſt, nec creationis ſuę formam aut naturam retinet. Interim ne vos confundamus, ad quatuor libros pperantes, rem planius expediemus. Principium ergo de creatis aſſignabimus ſequentib. capitibus maioris intelligentię gratia, hoc aſſerentes, q diuerſum nobis impingatur & obiiciatur in eo, q, dum de creatione mõſtrorum diſſerimus, de æterno formarum omnino loquamur, ſi ſimiliter de quarta parte indicauerimus.

Monstra maris &c.

Mundi 4. quatuor genera hominum ferunt.

LIBER
De Generatione hominis.

Liberum adeo ſolutumq; Deus hominis ſemen creauit, adeoq; quietum & abſconditum, vt nulla vi grauętur aut opprimatur. Loquor de illo hominis ſemine, ex quo homo nouus ſeu alius progignitur. Id ſe habet inſtar grani in agrum iacti, quod quietum ac veluti emortuum ſine

opera-

operatione iacet. Ita totus homo semen est, quoad seminalem operationem emortuũ, tamdiu non fœcundum, donec coniunctio quædã fiat, similis ei, qua coniungitur semen & ager. Hinc generationem hominis nihil aliud esse dicimus, quam vim generãtem in homine. Et homo quilibet, siue vir sit, seu fœmina, sine semine est, aut semen in se multum cõtinet. Quod ideo dicimus, quia nullum frumentum sine suo semine, sine suo semine nulla arbor crescit. Frumentum aũt illud seu semen, ex quo crescentia omnia enascuntur, efficax est in matricibus, in quibus semen, & crescens res vna sunt. Idem vero in homine eodem modo non euenit. Homo n. in se semen non habet, q; essentialiter insit, aut in naturam implantatum, aut cum ipsa vnitum sit. Nam in reb. ceteris omnib. crescentibus semen cum sua materia vnitum est. Solæ vero sensibiles, coniunctionem in suo semine cum matrice non habent. Sed & antea diximus, generationem crescentium omnium duplicem esse, vnam, vbi natura & semen in vna essentia continentur: alteram, vbi naturæ essentia sine semine existit. De his plenius vos informabimus, dicendo de insensibilibus crescentibus, vnde augeantur & generentur. Exemplum autẽ proponemus de generatione hominis, quod ita se habet. Vir nullum continet in se semen, quod generare sibi simile possit. Similiter nec fœmina. Improbe ergo loquuntur cœcutientes isti Medici, qui vastos de spermate libros conscribunt, sperma scil. id esse contendentes, quod ipsi sperma vocant. Sed ne ex cœcis illis ductoribus petita doctrina caput hoc inferciamus & prolongemus, ad textum nostri instituti proxime pergamus. Vbi ante omnia hoc firmiter tenendum est, quod neq; in viris nec, in fœminis sperma sit. His constitutis, iam rem ipsam attingamus, & assertum nostrum stabiliamus.

Generatio rerum duplex.

Med. reprehens. de spermate.

Sperma nec viri, nec fœmina habent.

Rebus vniuersis, sentiente carentibus spiritu, Deus hoc attribuit, vt ex sibi congenito semine seipsas propagarent: ita, vt in semine illo proprietas illius naturæ inhabitet, crescat, augeatur & minuatur. Ita nimirũ arbor non est sine sui seminis virtute: sed virtus illa, ex qua arbor crescit, semper arbori inest, nec ab ipsa diuelli aut separari potest. Idem verum etiam est in gramine, herbis, frumentis, granis, &c. Idem vero similiter non est in homine. Is enim naturam tantũ suę vitę, & quæ ad huius conseruationem instrumenta pertinent, habet: propter quæ ẽt homo cõditus & constitutus est. Spiritus autem seminis, qui alterius hominis conditor esse debet, nec ipse inest aut crescit in ipso, sed creatus & ipsi datus est, vt arboribus & crescentibus reliquis. De hoc ergo homo nec gaudere nec dolere potest, quod in se sperma contineat: sed viuit is sine omni spermate. Hoc ita accipietis, quod scil. essentia seminis & naturæ

Homo & crescentia aliaut differant respectu spermatis.

hominis simul ac vna in homine conditę minime sint, sed tantummodo essentia naturæ in vita & ad vitam, nec cũ hac quicquam de spermate &c.

Reprehenduntur Medici. Hic ambitiosius nihil molimur. Demiramur tñ in signem stultitiam Deunculorum istorũ terrenorũ, qui absurdã hãc vanitatẽ inuehere annituntur, ꝙ sensibilium & insensibilium vna parilisq; in omnib. creatio sit. Quasi vero homo se habeat instar arboris, & semen in ipso emergat, sicut in herba. Quæ ipsorum doctrina risu potius, quam laude & approbatione digna est. Quin imo hoc vobis ẽt expendẽdum est, quod omne, oppositionẽ opponens suæ creationi, sine adhęrente sit semine, ꝙ imperiti Medici sperma vocant, cum tñ sperma semen nec sit, nec fiat. *Sperma, quid.* Sperma enim est purgamentum renum, sicut natiũ mucus excrementum est cerebri, & sordes auriũ choleræ. Satis ergo admirari non possum rudes illos Medicos dicentes, mucum, si in emũctorium spermatis egrediatur, sperma quoq; esse aut choleram: sed stercus ramorum esse illud emũctorium, per ꝙ subtilitas omnis, ex totius corporis abundantia emanans, euacuatur, nec ad semen pertineat, sed ad sanitatem corporis. *Sperma est excrementum.* Ceterum, ne textus limites egrediamur, scite vobis vtile est, illud nẽpe, quod Medici vocant, semen haud quaquam esse, sed veluti diximus, esse excrementum. Hoc respectu, quicquid pro opposito seu obiecto cognoscitur id sine congenito & cohærente semine subsistit. Et hoc verum est de omnib. crescentib. sensibilibus, siue id ratione careat, siue illa polleat. Hęc n. omnia proprietatem sui oppositi habent, quantum quidem ipsis opus est. *Sensu prædita semen habent, quando volunt.* Et hæc necessitas a Deo creata est, vt scil. tam irrationalia quam rationalia hoc oppositum cognoscant. Oppositum autem hoc ita intelligetis, quod nimirum Deus rei cuilibet sensu donatæ liberum arbitrium sui seminis implantarit, ita vt animal quodlibet sentiens, si velit, semen aut habeat, aut non habeat. Semen ergo in voluntatem animalium positum est, vt eo nec grauentur necessario instar aliorum crescentium, nec, si velint, priuentur. Quanquam voluntas crescens rationale fit, & non irrationale, ideo hoc modo nobilissimus exsistat. Ideo animal is est, oppositum sectans, quia rationem non habet.

Cum ergo de generatione hominis exorsi simus, proposito nostro indulgentes, porro rem ipsam indagabimus, relictis animalib. ceteris, &c. & in librum peculiarem reseruatis. Hominis itaq; secundum formã hæc est ratio, vt si velit, semen habeat: si nolit, non habeat. Talem enim Deus ipsum creauit ex caussis multis (quas ad hãc Philosophiam nõ pertinere arbitramur) vt ita libertate sua gauderet. Si appetit, semen habet: & contra idque vltro, incoacte & sine vi. Qui vero & cur id ita factum sit, longius enarrare supersedentes, in textus cõtinuatione pergemus dicere,

re, quomodo nempe homo semen facere possit, vel non possit. Postea quomodo procedat: & tandem, quomodo in sua formatione crescat.

Seminis quæ materia sit.

Vt vero initio cognoscatur, quo pacto homo a Deo ad semen ordinatus, & suæ voluntati commissus sit, hæc accipienda sunt. Indidit nempe Deus homini phantasiam voluptatis & concupiscentiæ, vt in materiam abeat. Hæc iam materia est semen illud, de quo sermo est. Quod vt facilius ac rectius intelligatis, ad hæc attendite. Si appetens ac concupiscens phantasia in homine, ab homine mouetur, & in speculatione sua cōsentire incipit: iam semen illi quidem ingeneratum, nondum tamen emissum est, nec dum operationem eam habet, quam habere semen debet. Hæc concupiscentiæ phantasia ex speculatione fit. Speculatio enim phantasiam facit, finit, format Speculatio ista oritur ex opposito seu obiecto. Ita si vir speciosam fœminam intuetur, obiecto illo mouetur ei speculatio. Dum vero cogitationem suscipit de caussa ipsius creationis, libidini suæ indulget, & phantasiam intendit. Sic ergo obiectum hominis phantasiam incitat. Nisi enim obiectum personale sibi ille imaginetur & præfiguret, ex sese talem phantasiam ciere minime potest. Generatio enim hominis ita a Deo ordinata est, vt ab vtroq; homine dependeat, vnumque alterum moueat, vir scilicet fœminam, & econtra. Hac intentione in vtrisque phantasia suscitatur. Vterque enim per se dimidiam saltem phantasiam habet: cum econtra Deus ita constituerit, vt ambo phantasiam haberent plenam & perfectam. Cum ergo phantasia mater sit seminis, non ipsa hominis natura: iam satis liquet, semen ipsum dependere a libero arbitrio hominis, idque vel paucum vel multum, vel nullum. Extra obiectum enim nec phantasiam habet, nec semen. Conclusum ergo sit, speculationem ac phantasiam homini semen producere, non ipsam naturam. Qui vero id fiat, operę pretium est scire, quod liquoribus corporis Deus hanc vim indiderit, vt, quoties ab intensa hominis phantasia incēduntur, in semen abeant, quod per vniuersum hominis corpus distribuitur. Sicut enim lignum, quod destinatur igni, ardet & ignescit: ita & phantasia a Deo in homine condita est, vt hominē faciat talem, qualis ipsa est. Quæ si irascitur, totum corpus excandescit. Si auara est, tale vniuersum corpus facit. Similiter etiam de semine hominis intelligēdum est, quod liquor vitæ sit instar ligni, a phantasia velut ab igne accensi. Ita enim a Deo id constitutum est, ac prædestinatum. Sermonem ergo hunc concludimus, repetentes, quod obiectum moueat phantasiam, & phantasia semen gignat, non ipsa natura. Quomodo autem semen perficiatur aut trahatur ad centrum, vbi in formationem abit, ita accipite. Matrix a Deo condita est, vt magneticam & succinam.

Seminis mater phantasia.

Liquores sunt materia seminis

Matrix vim magneticam habet.

naturam proprietatemq; habeat attrahendi semen virile. Trahit enim illa ad se, velut Magnes ferrum, & Carabe sericum. Nisi enim matrix hac vi prædita esset, nunquã impraegnaretur, nunquam semen virile cõciperet. Attractrix hæc matricis vis ita se habet. Si mulier phantasiam suam formauit, tunc subito formatio instar perfecti seminis ex parte dimidia in matrice iacet, nec, vt in viris, in corpore diffusa manet, sed in matricem illico influit. Isto tempore matrix concipit intra se semen viri per attrahentem vim sibi insitã, nec nisi ad vicem vnam sufficit. Quoties vero phantasia noua cietur, toties nouus Magnes excitatur. Et ista conceptionis caussa est, si Magnes iste Magneti coniungitur. Hac ex caussa non alia vlla semen in matricem recipitur. Phantasiæ ergo obiecti caussa creatæ sunt, vt ab illo stimulentur ad id, ad quod prædestinatæ sunt.

Semen cur in vtero aliquando pereat.

Iam, si semen in vterum cõditum est, suam putredinem sustinet, qua aut emergere aut perire possit. Sicut enim triticum in agro fœcundum non est, nisi stercoretur ager: ita semen quoque sæpius perit & exolescit, si in matricem ingeratur minus sanam ac idoneam. Sed hæc ex aliis medicinæ libris petenda sunt.

Semen omnia membra potestate continet.

Quantum vero ad formationem, tenendum est, omnia totius corporis mẽbra, siue sanguis sit, aut caro, aut os, aut vena, aut medulla, ex quolibet seorsim semine generari. Semen enim confusum adhuc & indiscretum, operationem suam exercet pro quolibet fingendo membro. Sic pars ossea os, carnea carnem progignit. Prout ergo ista in vniuerso corpore sita sunt, ita nomina etiam induntur in formatione, secundum vim naturæ, quã Deus talem creauit, vt in matrice exsisteret, & hominẽ produceret. Semina hęc ab vtroq; homine colliguntur in homine vno. Et cuius hominis membri semen in formæ generatione præpollet, eius forma etiam inditur. Quod si fœtus neutrum illorum referat, id fit propter omnimodam permixtionem seminum vtriusque, quæ similiter ita operantur, vt medium quoddam emergat.

Fœtus cur neutri parentum interdum similis.

Mas quando & fœmina producuntur.

Vt vero discrimen liberorum intelligatis, quidnam id sit, quod vel virum vel fœminam gignat, sciendum est, illud a phantasia depẽdere, hoc modo. Si fœminæ phantasia viri phantasia fortior & intẽtior est, fœmina producitur. Idem etiã de viro sentiendum est. Intensio n. phantasiæ euincit. Nec vnquã æquabilis vtriusq; est phantasia, sed oportet alterutrius semper fortiorẽ esse. Quæ vero corporis membra semen suũ non conferunt: ea nec in fœtu crescunt. Quod si semen membri duplex, aut membrorũ omnium semina geminata cõcurrunt, tunc partes vel fœtus duo emergũt, quia sc. semina aut diuisa cadunt, aut geminata cõcurrunt, aut

Phantasia quid in gignendo faciat.

Fœtus duo vnde.

aut membri vnius semen duplex coincidit, aut diuulsum in partes diuersas cadit. Sic si semen capitale duplex cadit, ceteris simplicibus adiectis, caput duplex generatur. Duo autē fœtus connati gignuntur, quando semina quidem duplicia cōcurrunt, non tamen probe a natura separātur. De multiplicib. & monstrosis huiusmodi partubus multa huc congeri tradique possent, quæ tamen in doctiorum gratiam omittimus.

Caput duplex vt fiat.

Fœtus cohærentes vt gignantur.

Ceterum, cum hactenus de formatione fœtuū disseruerimus: iam deinceps etiā de incremento eorum dicendum est. 40. septimanas fœtui Deus destinauit, eiq; hanc metā præfixit, vt cresceret, sicut suum etiam tempus definiuit nascituris vuis & tritico. In huius periodi principio natura aggreditur formationem, semē aut eius quamlibet partem in locū conuenietem digerens. Hoc facto, partiū moles digeritur & roboratur ita, vt semen ossis os fiat, venarū vena, &c. Huic operi incūbit natura, dū quoduis membrum tale fecerit, quale esse debet. His exactis, desistit ab opere natura, nihil amplius in fœtu tentans, sed illum sibi ipsi relinquēs. Iam enim is perfectus est, nec moliri quid vlterius in ipso natura potest. Postea accedit gratia Dei, creaturā suam perficiens, eamq; ad finem, cui destinata est, perducens, atq; necessaria vita imbuēs. Iam ergo vitæ particeps fœtus indies robustior euadit, donec soliditatē illam attigerit, quę ferēdo mundi aeri sufficiat. Hac impetrata hora partus instat. Profertur itaq; infans in lucem, vi ac virtute auctrice subinde magis magisq; grandescens & inualescens. ¶ Sed vt de completo etiā homine, non infante tantū, aliquid dicamus: ita statuendum est, q in vita omnia, quæ homini debentur, posita & condita sint. Quamprimū n. Deus infanti gratiā, hoc est, vitā infundit, tunc is illico animā quoq;, ac visum auditūq; impetrat, cū ipso spiritu, ac omnib. quibus homini opus est, nimirū ratione, sapiētia, prudentia, quantū quidem de his homini conuenit ac debetur. Quæ tamen omnia debilia & remissa accipit, licet progressu tēporis eadem cū augescente natura roborētur. Quo enim fortiora euadunt membra, eo validiores etiam fiunt dictæ animi facultates. ¶ Ne vero partum solummodo hominis inquiramus: operæ pretium facturi sumus, si verba etiam faciamus de eius statu, in quem sublimior collocatus est homo, præ vitulis & vaccis, quas cognati nostri ac affines alunt mulgentque. Principio autem hoc præfigurādum vobis est, quod homo in seipso nihil sit. Mortale enim, quod habet, homo est. Absolute ergo intelligendo, homo vitulus est. Sed in hoc termino nō quiescem', sed profundius descēdentes, loquemur de *interno* hominis, quod hominis ipsius lumē attinet. Hominē ergo in suis infirmitatibus omittemus. Internū a. illud hominis, q aliqd est, ac vitulo deest, id nostris fautorib. omnino explicandū est. In hac Philosophia hominē describemus. Hominis n. & felis Philosophia vna

Fœtus 40. septimanis crescit in vtero, & quomodo.

Fœtus quando in lucem edatur.

Ratio ac sensus quādo homini indantur.

Homo nihil est per se.

Homo est vitulus.

Hominis internum quid.

est. Philosophia vero illa omnium est nobilissima, quæ considerat æternum. Quid enim iuuat nos felis perspicacitas, & canisiæ caudæ agitatio? Aut quidnam de apparatu intelligendum est? Caduca enim & irrita ea Philosophia est. Nostri autem instituti est, nobilissimam & summam Philosophiam inquirere, nec a proposito isto desciscere. Quale vero contra fundamentum id est, quod turbat, & a tineis corroditur? Semel itaque dictum sit, nos mortale id, quod in se homo habet, omissuros, & quod in ipso immortale est, consideraturos esse. Hoc enim pro summa & nobilissima Philosophia reputamus. Dum ergo de huiusmodi rebus scribere pro logicorum sententia annitimur: opus imo apprime necessarium foret, vt nihil hic, nisi per doctrinam vestram probe cõfirmatum proferamus. Cur tamen vos nihili pendamus, hæc nimirum caussa est, quia scilicet iuscula ac carnes vestræ nimium excoctæ & euapidæ sunt: quod idem est ac si dicamus, orationem vestram nimis subtilem, sapientiam autem nimis profundam esse: viam tamen, quam ante oculos positam teritis, pudenda asperitate nimis inæqualem exsistere. Dum ergo quisnam hominis status sit, euoluimus, gloriæ id & honori nobis est, si veritatem a mendaciis affutis extricemus. Status siquidem hominis nihil est aliud, quam ratio ipsius scientiæ, prudentiæ, & sapientiæ, &c. & quicquid ad vires sublimes attinet.

Status hominis quid

Vt vero clarius vos edoceamus, ac ingenue potenterque philosophari possimus, nihili pendẽtes, quid austeri scriptores vestri, spirituum immundorum more suis nugis & fanatismis irruentes, oblatrent: doctrinã ingenuam & veritati consentaneam vobis communicabimus de hominis ratione, cogitatione, sapientia, scientia, arte, prudentia, statu, &c. ac simul, quæ cuiusuis caussa ac origo sit, disserre explicabimus. Ita hac doctrina & veritatis fundamento, vna cum volitantibus auris interiorum mortalis substantiæ corporum, contenti erimus. Hoc vero immortale hominis corpus est, cui Deus rationem, sensus, sapientiam, doctrinam, artem, &c. & omnia quæ mortalitate superiora sunt, indidit. Homo ergo sapientia, subtilitate, &c. dotatus ex externo suo corpore emergere potest. Omnis enim sapientia & intelligẽtia, qua homo vtitur, cum hoc corpore æterna est, & quasi homo interior, modo homo viuere possit aliter, quam homo exterior. Talis enim internus homo in æternum clarificatus & verificatus est. Qui si mortali corpori nõ perfectus apparet: id tamen ipsi apparet perfectum a separatione eius, hoc nempe modo. Id quod iam enumerauimus, vocatur *Lumen Naturæ*, ac æternum est. Hoc Deus interno corpori indidit, vt per id, secundum rationem guberna-

Homo internus quid.

Lumen naturæ quid.

bernaretur. Quicquid iam homo aut facit, aut facturus est: id ex lumine naturæ promanare debet. Lumen enim naturæ nihil quicquam est aliud, quam ratio. Quicunque ergo genuinum præstare satagit Medicum, huic opus est, vt rationi suæ, hoc est, lumini naturæ confidat, nec citra lumen hoc medicetur. Lumen enim est id, quod fidem impertit. Vult enim Christus, vt cum conscientia tua credas, non sine illa. Incerta enim fides sensus est temerarius, Deo haudquaquã acceptus. Si artem exercere vis, exerce eam secundum lumen naturæ, non obiter & perfunctorie. Vnicuilibet enim Deus satis luminis impertiit, ad quod ita prædestinatus est, vt errare nequeat. Et non superficiaria consideratione de lumine naturæ hoc dignum est, quod Deus, quæcunque homo facit, in lumine naturæ prædestinarit, ita, vt secundum rationem viuat, non extranee. Ratio enim in homine habitat & viget: voluntas tamen ipsius inconstans & variabilis est. Vt vero originem interim hominis seu corporis describamus, ita statui oportet, quod omnia interna corpora corpus tantum vnum, seu res vnica in hominibus omnibus exsistat, diuersa tamen & distributa pro ordinario numero corporis, vni scilicet aliter quam alteri. Quæ si omnia iungantur & conueniant, lumen tantum vnum est, vnaque ratio, ita, vt si perfecti viuere velimus, vniuersi similiter in ratione vna versemur, non duabus, non ternis, &c.

Lumen sufficiens cuilibet datum.

Lumen naturæ constans: voluntas hominis contra.

Homo ergo si concipitur aut nascitur, pleno & perfecto naturæ lumine, quatenus & nos corporaliter habemus, dotatus nascitur. Id primo die æque ac vltimo, imo semper in se perfectum est. Cur vero imperfectum interdum appareat, in caussa est debilitas numerorum (al. cellarum) & robur nondum confirmatum, quale debetur rationi in suis instrumentis, in quibus ea condita est. Vnde intelligere potestis, infanti nulla disciplina aut institutione ad rationẽ opus esse. Hæc enim illi extranee non inditur. Ad intellectum saltem educari requirit, quia rationem habet ipsemet. Et intellectus est ratio sciens & perfecta. Sed vt de lumine naturæ in primis capitulis intellexistis, scire conuenit, naturam ex essentia congenita iam vsque ab Adamo Euaque insitam rationem, sapientiam & prudentiam, &c. habere. Ea autem respicit ad corpus, nõ ad mentem: ad corpus scilicet sustentandum cum sua ratione, quantum quidem ad conseruationem eius opus est. Et id quidem ex nullo lumine spiritus descendit, sed tantum ex lumine naturæ: quod ratio talis est, qualem habent pecora ad tuendum suum corpus, & huius necessaria comparanda, quæ omnia solius naturæ sunt. De hoc naturæ lumine peculiaris oritur prouidentia, quæ est in corpore, & in corpore completur. Similiter & peculiaris sapientia, quæ & ipsa est in corpore, & in illo ma-

Lumen naturæ semper perfectum.

Intellectus quid.

Lumen naturæ quid doceat.

net. Similis in ipso etiam est ratio. Sicut ergo, quæ iam diximus, omnia corporea sunt: ita nos ea missa facimus; & ad tractationē spiritus diuertimus. Et quia corporalia, quibus opus habemus, descripsimus, qui scilicet oriantur: narrationem deinceps instituemus de spiritibus, in quibus status cōsistit hominis, sicut audiuimus, eos sc. homini insitos & implantatos esse. Iam ergo quænā infusa sint, attendite. Primū est *Anima*, ea in æternum sustinet hominum onera & gaudia. Huic addita est ratio, prudentia, & sapientia. Hæc tria corpus gubernare & moderari debent, ne iugum nimis graue & ponderosum animæ iniiciatur. Tribus his superadditus est spiritus, hoc est, intellectus, quo ratio regitur, velut & sapiētia ac prouidentia. Hinc emergit ordo vitæ. Et hæc omnia procedunt ex lumine spiritus, vt natura, quod est ipsum naturæ lumen. Iam, q; ipsum naturæ lumen docet, de hominis sensu hoc tenendum est, quod lumini illi aliunde imperari aut aliquid importari queat. Hoc ita accipietis, spiritus sc. quosdam esse externos, qui homini dent astutiam, subtilitatem, hoc est, sensus volaces, qui seruiunt ad laudem, honorem, subtilitatem, eminentiam, rationē, sapientiam & prudentiā. Hæc non sunt de spiritu doctrinaue naturæ, sed de spiritib. malis, qui opinionem aut phantasiam peruigilem ingerunt. Non enim secus ac homo dormiens somniat: ita vigilantib. illi phantasiam & rationē obiiciunt. Ea vero nihil respicit nisi propriam gloriam, laudem, & honorem, &c. Et licet minime quidem ipsum ingrediātur hominem: sunt tamen instar speculi, in quo homo se contemplatur, & veluti faciei suæ documētum captat. Sic si homo imaginatur, phantasiç obiectū offertur a spiritibus, quod intuetur illa. Quicquid ergo appetit, id colligit, & ad se rapit. In hoc vero lumen naturæ & lumen spiritus minime dominantur, sed magistra tantum est phantasia, quæ phātasticis cogitationibus inclinat in obiectū, instar somni exhibitum. Sicut ergo superius dictum est, scire debetis, quod in tribus ea (. .) consistat. In lumine naturæ propter sustentationem corporis: in spiritu, vt in hisce tribus, in sapientia, prudentia & ratione, sed pro regendo corpore: deniq; in (. .) tanquam ad definitum commodum proprium.

Status hominis in quibus versetur.

Lumen naturæ a quibus afficiatur.

Ita ergo cōstitutum voluit Deus, vt homo alius alii conferret intellectum, & scientiam, quibus homo deinde pro seipso vtitur ex congenito lumine. Cum enim is in cellis non semper perfectus sit, sed defectum in intellectu & scientia sentiat: bene a Deo ita ordinatum est, vt alter alterius magister & informator sit ad intellectum & sciētiam, vt ratio ipsius audiatur. Si vero cuiuis hominis cellç & instrumenta interni sui corporis pura & perfecta essent, nec quisquā quicquā desideraret: nemo pol magistro egeret extraneo. Quilibet enim satis per se idoneus & sagax esset ad spe-

Homo cur institutione opus habeat.

Instrumenta rationis in homine obscurata.

ad speculandum, sciendum & experiendum ea, quę alias ab institutione expectanda sunt. Quoniam ergo instrumenta ipsa rationem obscurāt: caligine simul ipse quoq; intellectus perfunditur. Vbi hoc simul tenendum est, quod in homine intellectus & scientiæ cella sit alia, quam cella rationis. Cui ea pura & limpida obtigit, is homo perfectus est. Vt vero ad propositi nostri limites accedamus, hoc subiiciēdum esse videtur, quod Deus interno homini largitus sit omnes artes, sapientiam & rationem, quæ ad æternum pertinent, dum inter viuos scilicet agitur. Prospexit ergo Deus corpori, idq; in tres perfectas partes disposuit. Multo tamē exactius considerandum est cœleste nostrum, hoc est, spiritus in homine, Angeli boni maliq; obsessio hominis, & similia alia. Cum autem tres generationes & incremēta hominis docuerimus: iam statum eiusdem, qui inter augmentum & dissolutionem intercedit, expendemus. Hic ergo duo status cōsiderandi veniunt: vnus attinet ad corporale, quod habet: alter ad æternū, quod habet. Hæc duo iam talis interpretatio sequitur. Corporale sustentat æternum, nō secus ac hospes excipit aduenam hospitem. Sed paulisper æterno misso, corporale hoc modo considerabimus. Quod corpus sustentat, vita est, quæ soli Deo accepta ferenda est, non homini vlli. Vita autem consistit in rebus quatuor. In humoribus, complexionibus, speciebus naturalibus, & donis seu virtutibus. Humores quatuor sunt 4. succi in medullis. Ne vero ipsius naturæ obliuiscamur, sanguis, melancholia, cholera, &c. sunt velut ab vno parēte, matris & patris soboles. In primo homine, fœmina, omnis viguit improbitas. Hinc improbitas omnibus agnata est, descendens a primo semine vsque ad nos. In homine primo viguit etiam seueritas: in fœmina hilaritas, incuria: in Adamo honestas: inhonestas in fœmina. Hinc natura homini implantata est a parentibus, quasi bonum hereditarium, &c.

Artes omnes homini a Deo insita.

Vita hominis a solo Deo.

Vita consistit in quatuor rebus.

Quod vero homo complexionatus sit, vt ambitiosi Medici loquūtur de sanguine, melāncholia, cholera, phlegmate &c. Quatuor colores homini attributi sunt: in Adamo quatuor, quatuor in Eua, & tamen vnius tantum modi quatuor sunt, velut purpureus, candidus, niger & ruber. In Eua sunt clari, puri, & limpidi. Ex hisce coloribus quatuor, cuiuslibet hominis corpori color confertur pro mensura ea, qua temperantur, ad rubrum, album, nigrum, purpureum, &c. Insunt homini etiam complexiones quatuor, vt caliditas, humiditas, &c. Harum origo eiusmodi est. In Eua complexio fuit frigida & sicca, in Adamo calida & humida. Ex hisce duabus complexionibus contrariis per interuenientem mixtionem aliæ adhuc duæ prodierunt. Nam ex siccitate Euæ & caliditate Adami complexio orta est sicca & calida. Sic ex humiditate Adæ

Colores homini quatuor sunt.

Complexiones 4 homini, vnde orta.

Adam & Eua contrariæ complexionis.

&frigiditate Euę, ex vtriusq; inquam complexu, adhuc duæ enatæ sunt, dum calor Adæ euicit frigus Euæ, & siccitas superauit humiditatem, adeoque contrarium etiam in ceteris.

Cur alter altero furacior.

Quod porro homo vnus altero sit furacior, caussa ista est, quod scilicet omne honestum in Adamo fuit, & contrarium honestatis: inhonestas fuit in Eua. Hoc ipsum quoque similiter per libram descendit in semina. De quibus quantum portionis quilibet accepit, tantum se exserit in ipsius natura. Aliquando enim exuperauit natura furax, aliquando natura Venerea, aliquando natura aleatoria, &c.

Astronom. coguns ha no nem.

Nihil ergo nos hic moueat vana imperitorum Astronomorum doctrina, qui omnia eiusmodi astris accepta ferunt. Homo est creatura per se non minus, ac terra, aer, &c. Nec vllum est, quod vim habeat alterum ad fortunam cogendi. Libera est Luna, liberum cœlum, libera terra. Terra vtitur homo: cœlo vtitur terra, velut econtra etiam cœlum terra. Cœlum excrementa sua, & quicquid in ipso dissoluitur, deiicit in terrā: similiter & homo. Et terra omnia in se recipit. Ne vero sanitatis aut infirmitatis nostræ immemores simus, scire vos velim, eam non ex primo semine hæreditario hominem suscipere, sed ex priuato errore eorum, quæ ex semine primo prodeunt. Nec caussa hic vlla alia est, quam hæc, quod a Deo omnia ad interitum & dissolutionem prædestinata sint, veluti de conceptione traditur. Initium vero argumenti nostri de homine tradendi hoc sit, vt sciatur, quidnam sit id, quod ipsum ferat & enutriat. Terra ergo nos sustinet: aer vero, & quæ ex terra enascũtur, nos sustentant & nutriunt. Hoc in Nymphis diuersum est. Nec enim aere nec terra vtuntur. Hinc occasio & ansa datur inuestigandi, quidnam sit id, quo vescantur: deinde quanam re promte & faciliter nutriantur. Pro hoc argumento deducendo de cibis illarum ita differendum est. Nymphæ nimirum sunt, de quibus Christus dixit: *Omnes homines, qui non sunt de hoc ouili, sed ex hoc mundo nostro.* Non vt tres reliquos mundos excludamus, sed eosdem omnino connumeremus, ita, vt præter nos oues triplices sint, quarum pastor vnus, vnus custos. Nihil ergo hic angimur de scriptore illo, quem Diuum vocitant, quod tantum sit.

Homo quibus nutriatur.

Hominum & Nympharum diuersus cibus.

De Nymphis locus insacru.

Si quæ plura addidit Auctor, desiderantur.

LIBER METEORORVM.

PHILIPPI THEOPHRASTI PARACELSI, Philosophi & Medici excellentissimi.

CVm Deus terram condere vellet, & diuina sua prudentia eius deliberationem iniret, qualem scilicet ipsam, & quomodo crearet: ipsam

ipſam in partes diuiſit quatuor, ſeu quatuor corpora, quæ rerum vniuerſarum, ſubiectatum illi, quem Deus ſecundum imaginem ſuam creaturus erat, Homini ſcilicet Adamo, mater futura fuerant. Re ergo apud Deum ita deliberata & decreta, corpora creata ſunt quatuor, nimirum cœlum, terra, aqua, aer. Vt enim ſcriptura loquitur, primum creatum eſt cœlum, deinde terra, poſtea duo cetera.

Mundi partes 4.

Corpora pr marorum aliarũ matris.

Ex his iam ſciendum eſt, quatuor ſolum iſta corpora matres ſeu matrices exſiſtere, ita vt fructus ferant, & his commodent, per quos homo nutriatur. Sic, pro exemplo, terra ſuos fructus profert. His vtitur homo, non terra. Ita & cœlum corpus eſt liberum per ſe, ex quo fructus prodeunt tantum pro homine ſuſtentando. Quo vero modo cœlum ſuos fructus edat & gignat, hoc ſequente libro explicaturus ſum. Caput autem hoc ideo ſaltem præmiſi, vt ſciretur, cœlum per ſeipſum, ſolitariumque ſine reliquis corpus exſiſtere, & fructus ſuos homini promere, non minus ac ipſa terra.

Propter hominem mundus factus.

CAPVT I.

De Patre Elementato (al. elementorum) & Matre elementata.

DE elementis dictum eſt, quod ipſorum quatuor ſint. His homo opus habet. Diuiſa autem ſunt in quatuor complexiones: quæ ſe tamen haudquaquam habent, vt veteres cõmenti ſunt, terram ſcilicet eſſe frigidam & ſiccam: Hoc enim vanum eſt: ſed eadem nonnullis locis frigida eſt & ſicca, quibuſdam frigida & humida, aliquibus calida & humida, aliis calida & ſicca. Et tamen elementum ea vnicum eſt, hoc eſt, mater fructuum. Et elementum dicitur, quatenus mater eſt rerum earum, quibus homo ſuſtentatur, non propter complexionem. Eadem & aquæ ratio eſt. Hæc frigida & humida ſtatuitur. Humida quidem eſſe debet ipſa: non pariter etiam frigida. Ea autem humiditas multoties virtute ſua eſt ſicca, calidaque. Ipſum vero corpus in corporali natura eſt humidum: Terra eſt ſicca, vt fructus ex ipſa & in ipſa enaſci & promergere queant. Ita nec ipſum cœlum complexionis vnius eſt, ſed multiplicis: Non eſt ignis, & pro igne habetur. Eſt ignis, quia ex ipſo oritur & procedit. Ipſius ignis interdum eſt aqua, interdum ignis, interdum frigidus, interdum calidus, &c. Ratum id ergo habere oportet, quod elementa tantum matrices ſint, nec in vnam complexionem cogantur, ſed multas. Quale enim eſt id, quod ex aliquo creſcit: tale eſt etiam, quod illud genuit & produxit. Sic flammula naſcitur ex flammula, & ſolatrum ex ſolatro.

Elem. quomodo 4 cõplexiones ſint.

Temperatum.

Terra qualis complexio.

Elem. vnde dicatur,

Qualitates propter corpus, non cõplexiones.

Nati ſunt complexionati, non matres.

Terra qua lis sit. De his ita attendite. Terræ est, ferre & sustinere hominem, & ipsius domicilium, velut & saxa, lapides, arenas, & omnia crescentia. Ex eo iam patet, ipsam necessario esse elementum, compactum & solidum, ita, vt illis ferendis apta sit. Hinc etiam consequitur, ipsam duram esse. Vomere enim proscindi & arari vult. Sic iam æque aquam oportet esse humidam, vt per ipsam pisces moueri & natare possint, quod in terra minime fit. Eadem debet etiam gignere sal, & lapides. Hæc autem omnia in prima sua materia oportet esse humida, exq; humiditate transgredi in coagulatum. Quod vero ex terra enascitur, id semen habet, corpus scil. siccum, qualia sunt semina, radices, arbores, &c. Hæc enim omnia ex materia prima sicca & compacta sunt. Sed in aquam tamen similiter in materia prima nihil est, quod corpus compactum sit, sed omnia sunt liquor. Huius matrix est ex elemento aquæ. In hoc elemento crescunt vltimæ materiæ, cuius principium liquidum est & humidum. Tertium corpus est aer. Hoc ipsum quoq; elementum aliud corpus requirit, quod non sit humidum instar aquæ, aut solidum instar terræ. Ex hoc elemento enim quæcunq; enascuntur suum ingressum habent in corpore aeris, sicut piscis in aqua. In corpus aereum homo collocatus est, in ipso vt ambulet, sicut in aqua piscis. Sic aer omnes etiam arbores, & quæcunq; crescunt, suscipit. Necessarium est ergo, vt aer sit chaos, non terra, non aqua sed quiddam perspicuum, diaphanum, inpalpabile, inuisibile, vt palpabile & visibile per ipsum tangi, ac veluti per vitrum perspici possint. Sic porro & cœlum eiusmodi corpus est, non compactum, non solidū vt terra, non humidum vt aqua, non perspicuum, vt aer: sed id alterius essentię corpus habet, vt nimirū cœlum non sit terrestre, & tamen essentia compacta constat, non a. compacta terrena: est etiam tenue & permeabile, vt aqua, nec tamen aqua est: est limpidum & perspicuum, nec tamen vt aer: Sed potius est corpus quoddam simile fumo, qui substantia sua & corporalitate a ceteris corporib. diuersus est: hoc est, non est instar lapidis, aut ligni, aut terrę, aut aquę, aut aeris, sed corpus est, quod cum ceteris commixtionem & cognationem non habet. Eodem modo & cœlum corpus est, quod per fumum omnium optime intelligi potest. Tale autem id esse, ex eo liquet, quia, quæ ex ipso enascuntur corpora, talia omnino sunt, corpora scil. non corpora, compacta nō compacta, permeabilia vt aqua nec tamen aqua, perspicua & impalpabilia, vt aer, nec tamen aer. Tale, vt diximus, corpus Sol est. Tale luna & astra cetera. Iam id sine complexione est, & elementum ignis, matrixq; ex qua ignis gignitur & crescit. Sicut ergo corporalitatem quandam ignis habet, ita suam habet etiam cœlum & astra, quæ suam ex cœlo naturam & substantiam desumunt. De

Aqua qua lis sit.

Aer qualis

Cœlum quale.

Cœlū fumo simile.

Astra cœli naturam habent.

cœlo

cœlo ergo ita statuite, corpus id partem peculiarem, adeoq; ipsum elementum ignis existere. Et quicquid facturus est ignis, id facit cœlum, ex ex quo ignis prodit.

Sed porro et de coloribus cœli inquirendum est. Terræ color quoquo versum ater est. Quicquid vero coloris alterius est, id est minera. Sic suum colorem per omnia similem et aqua habet. In hac, quod colorem diuersum habet, minera & ipsum est. Color a.aquę nomen non habet, & nec albus est, nec cinereus, nec cæruleus, nec viridis, & tñ ad hos omnes referri potest. Ita & terræ color nec vere niger, nec purpureus est: & tñ his quadantenus conuenit. Eadem ipsius quoq; aeris est ratio: cuius color est purus, pellucidus in chao, & tamen nec candidus est, nec venetus, nec citrinus, &c. his tamen ex parte assimilatur. Sic & cœlo suus color est, similis viridi, similis cæruleo, similis rubro, &c. nec tamen horum colorum quisquã ei inest, licet tales appareant. Corpora etenim elementaria ita condita sunt, vt perfectum colorem nullum habeant, quo nominari queat. Quæ, vero ex ipsis producũtur distinctos suos, determinatos & nominabiles colores habẽt: licet colores perfectos ipsa elementa nõ ostendant. Nec enim vnus tantum ex ipsis color nascitur, sed plures. Ex multis ergo coloribus composita sunt, ex tot nimirum, quot ex sese producunt. Sic de terra exeunt viridis, ruber, cæruleus, niger, &c. Sic & ab aqua colores omnes manant. Itidem & de aere & cœlo. Sunt itaq; colores collecti ex multis in vnum cõgesti & permixti. Ea permixtio colorẽ expressum, determinatum & definitũ nullum profert. Horum exemplo de cœlo quoq; iam attendite, deq; eius fructibus. Videtis nimirum, omne, quod ex terra crescit, palpabilẽ suum pedem ac radicem habere, vt sunt arbores, & herbæ, &c. Iam vero stellę sunt fructus cœli, in cœlo tamen radices non agunt, sed infra cœlum stant, fixe, sine omni adminiculo aut adhæsione. Et plane hic oppositum fit cum terra: vnumq; fructus suos dat cum radicibus, alterum minime. Vnum sursum tendit, alterum deorsum spectat. Vnum fructus suos parturit & protrudit in sublime, alterum in decliue. Et veluti pisces rei nulli incumbunt, nec pedes habent, sed in aqua natitant: ita similiter natitant in cœlo stellæ, in corpore nempe cœli. De cœlo enim idem intelligendum est, quod de aqua. In natando autem eum tenent ordinem, quem Deus præscripsit, iam sublimius sese mouentes, iam humilius, iam propius, iam distantius, iam celerius, iam tardius, &c. quod hic prolixius non enarrandum, sed ad Astronomiã remittendum est. Hoc saltem retinendũ est, quod cœlum sit corpus, rẽ natatilem sustinere potens instar aquę, nec tñ aqua existens. sed siccum, & siccũ, quod in ipso natat. Et hoc naturę, natare non est, quia in aqua motus non fit, & tñ.

Terra nigra est.

Aqua color nomen non habet.

Aeris & cœli qualis color.

Elementa colore carentia, colores tamen omnes gignunt.

Colores collecti, &c.

Astra sunt fructus cœli, terra obuersi.

Astra & terra fructus suos contrario proferunt.

Stellæ in cœlo natant.

natationis more fit. Sic ille motus nec itio nec cursus est, cum non fiat pedibus: sed est opus miraculosum Dei, & elementum, quod reliqua omnia continet & concludit, atque in rotunditatem vel circulum cogit.

Stellæ quomodo se in cælo habeant.

Stellæ non nisi semel intereunt.

Iam de stellis etiam verba faciamus. Hęc ex cœlo enatę sunt, & stant in ipso, quasi volarent instar auis per aerem, secundum ordinem & circulum prout Deus ipsas ad motum destinauit & condidit. Semel aut conditæ, deinceps continenter ac perpetuo tales manent. Arbores & fructus terræ occidunt, & renascuntur. Stellæ autem semel tantum intereunt, nempe in fine mundi, nec denuo redeunt. Ceterum quod in elementis reliquis conditur, id omne exedit rubigo, blatta, mors. Solæ vero stellæ elementi cœlestis manent saluæ, fructus tamen ipsorũ oriuntur & occidunt, velut pluuia, nix, &c. Iam vero colorem potissimum vnicum habent, qui est igneus. Sicut terra viriditatem potissimum exhibet, & tamen colores etiam alios profert: sic & Sol in colore peculiaris est. Iste color etsi igneus sit, non tamen est igneus, vt ligni, sed vt elementi. Hoc enim casu discrimen est inter ignem & elementum cœli. Ignis elementum non est. Elemenrum aurem est cœlum. Ignis est materia, quæ coquit & frangit, ac in vltimam materiam perducit, similis morti. Ignis enim & mors similes sunt. Ignis consumit & deuorat omnia. Itidem & mors. Ignis ergo elementum esse non potest, potest tamen esse mors, mors visibilis & sensibilis. Altera enim mors inuisibilis est, quam nemo videt aut vidit. Et sicut ignis corrumpit & omnia consumit: ita mors destruit etiam hominem, & quicquid vitam participat. Sic ergo mors & ignis pari passu ambulant. Ignis autem qui elementum est, est cœlum cum suis fructibus, qui sunt stellæ. De igne enim repetendum est. quod is vnum ex quatuor elementis enumeratum fuerit, manifesta absurditate. Terra se quidem instar elementi exhibet: sic & aqua, sic & aer. Iam tum de elemento quarto dispice. Id minime ignis fuerit, quoniam elementaris nihil, nihil fructus homini confert, nec vllam cum homine, aut homo cum ipso, cognationem habet, sed omnino vim mortiferam habet, qua anima a corpore differaratur.]

Ignis & cœli discrimen.

Ignis verum mors.

Cœlum est elementum quartum, non ignis & cur.

Necesse ergo est, quartum elementum constitui cœlum. Hoc enim homini affine est, nec ipso homo carere vsque potest. Potest tamen carere igne, & citra ipsum viuere. Si ergo sine igne viuere homo potest: ignis pol elementum mimine erit, sed potius cœlum, diem proferens & noctem, parturiens æstatem & hyemem, & fructus omnes augens, ceterisque elementis omnibus auxilio veniens. Ita ergo cœlum elementum quartum est. Nec debet id elemẽtum ignis vocari, sed elementum cœli:

Sicut

Sicut enim dicimus elementum terræ, aeris, aquæ: ita elementum quartum & præcipuum dicendum est cœlum. Ita enim scriptura loquitur, quod primum Deus crearit cœlum & terram. In cœlo enim cetera elementa sunt, in externum elementum cœli inclusa. Sic, priusquam vinum exprimatur, dolium paratur. Et semper receptaculum reconcipienda prius est. Itaq; elementum cœli, elementum primum est: posterius terra, sicut prius est dolium, posterius vinum.

Cœlum elementum aliorū receptaculū.

CAPVT II.

De prima materia Cœli & Stellarum.

SEd iam, quale nam corpus cœli sit, intelligendum est. Peculiare enim suum corpus terra habet: sic & aqua & aer. Eodē modo & cœlum. Iam vero omnia quatuor corpora quatuor elemētorum ex nihilo facta sunt: hoc est, facta tantum per verbum Dei *fiat*. Hoc nihil, ex quo aliquid factum est, abiit in substantiam & corpus, vt manifestum est. Corpus id omnium quatuor elementorum, in tres distributum species est: ita vt verbum *fiat* euaserit in corpus triplex, h.e. in triplicia corpora distributum sit. Sic enim & terra triplex est, & triplex aqua in suo corpore, velut & aer & cœlum. Idemq; hic fit, ac si quis ex auro, argento, cuproq; varia instrumenta fabricaret, quorum quodlibet alteri simile esset corpore, non autem forma. Quanquam etiam discrimen sit in elemētis: ita vt non quadruplicia corpus sint vnum. Aliud enim corpus est aer, aliud est aqua, aliud terra. Sic & cœlum, si quatuor illa vasa corpus habeant simile. Allatum tamen exemplum eo facit tantum, vt intelligatur, triplicia corpora habere terram: sic & aerem, & cœlum & aquam. Et tamen, veluti videtis, aliud corpus esse lignum, aliud esse metallum, aliud esse lapidem, aliud spongiam: sic distincta quoq; & inuicem separata sunt inuicem 4. elementa corporum, ac si quis sumeret plumbum, & ex eo faceret minium, cerussam, vitrum, & spiritum Saturni. Hæc iam quatuor singula sunt plumbum, & tamen ex iis nullum paratur vt plumbum, sed alio atque alio modo. Breuiter ergo hoc hic repetitum velim, tres species ex verbo factas esse, easque tres species in 4. elementa distributas, cuilibet peculiari assignato corpore, quale quidem poposcit quodlibet elementum ad munus seu officium suum obeundum.

Fiat, causa effic. est cœli.

Nihili tres species factæ.

Elementa ex tribus producta.

Hanc autem Philosophiam nostram, quod tria prima in 4. elementa distributa sint, nemo admiretur. Si enim ad numeros exactius attendamus, Deus tria sibi proposuit, & ex tribus res omnes constituit, ac omnia in tria digessit. Origo enim huius numeri primitus est a Deo, hoc est, principium est tria in Deitate. Iam vero & verbū trium fuit. Trinitas

Ex tribus sunt omnia constituta.

Deus in tribus.

enim id elocuta est. Et verbum est principium cœli, terræ & creaturarum omnium. Ex numero ergo Trinitatis commonefimus in tribus speciebus. Deinceps ergo in tria congesta sunt omnia, nihilque in terra est, quod non in & ex tribus constet, & in tria denuo redigatur. Vt hinc iam conspicuum ac euidens sit, creaturam quamuis in tria distribui posse, quamlibet in locum suum. Quod autem de 4. rebus seu elementis pronuntiant, rem scilicet quamlibet constare ex quatuor elementis: id falsum est. Hoc verum est, rem quamlibet continere in sese complexionem vnam, non plures. Nec vllum etiam aliud elementum habere potest illa, quam quod a matre sua accepit. Exempli gratia, quælibet herba elementum tantum vnum habet, hoc est terræ. Quilibet lapis elementum tantum vnum habet, hoc est, aquæ. Præter hoc autem suscipit et complexionem, frigidam & humidam, frigidam & siccam, calidam & humidam, calidam & siccam. Id tñ non est elementum totum: sed matrix est elementum, vel aqua, vel terra. Exemplum: Homo tumtus est ex limo terræ. Iam vero elementum non est limus, sed est quintum esse. Fit tamen iterum elementum, hoc est, ad elementum redit, isto tamen discrimine, quod euidens est inter elementum & carnem. Hoc ex paragrapho intelligere debemus, quod elementa tantum in tria recurrant, quodque tria ista, prima elementorum materia sint. Aliter tamen se habet materia prima aquæ, aliter terræ, aeris, cœli. Numerus enim, *Tria*, tres tantum in veritate species constituit, quæ tria corpus perfectum faciunt: quæ eadem etiam per artem in omnibus naturæ corporibus inueniuntur. Numerū ergo hunc, *Tria*, notate, quod nulla ars naturæ, plures tribus speciebus inquirere debeat, eo magis inquam nec plures nec pauciores, quo magis numerus iste quoque in Deitate reperitur, quæ immote in Tribus consistit, nec vel plura vel pauciora admittit. Quæcunque autem ars plura tribus inuestigat, ea erronea & naturæ aduersa quærit, quod inueniri nequit. Tria hæc sunt prima materia, ac vnum tantum nomen habent. Vt Deus: ita materia prima. Et velut in Deitate tres personæ, alia tamen Pater, alia Filius, alia Spiritus sanctus: sic hic quoque quælibet species seorsim per se alia est, quoad officium. Ac sicut aliud officium Patris, aliud Filii, aliud sancti Spiritus: ita in tribus his triplicia quoque sunt officia, quæ tamen sub vno nomine, materia prima, comprehenduntur. Et in hoc numero materia prima quiescit. Vlterius vero materia hæc prima distributa a Deo est in quatuor partes, hoc est, in quatuor elementa, substantiis suis a Deo ipsomet distincta, hoc modo. Quicquid in materia prima inest terræ, separatur vel separatum est in terram. Idem verum etiam

Med. reprehens.

Homo ex limo.

Tria prima in omnibus naturalib.

Deitas in tribus.

Deitatis vnius tres personæ.

etiam de aere, aqua, cœlo. Adeoque vnum quodlibet in prædestinatam suam formam ordinatum est, terra in terram, cum suo officio, sic & aqua, sic aer, sic cœlum similiter. Et sicut ex exemplo de plumbo allato constat, omnia ex vno constant corpore, & tamen corpora sunt quatuor (quorum nullum alteri simile est) per artem naturæ eo redacta. Omni autem arte ac natura mirabilior in suis operibus Deus est: cuius rei hic expressum specimen dedit. Cœlum enim stupenda arte fecit: sic & terram, & aquam, & aerem: quæ omnia distributa sunt in corpora quatuor, ac ex vnica materia desumta, quæ ipsa triplex est, primum ex verbo condita.

Deus summa arte mirabilis.

Iam autem tria prima tres partes sunt, nempe Ignis, Sal & Balsamus. Hæc inquam tria illa sunt: & corpus quodlibet ex tribus istis constat. Nec ipsa elementa tantum, sed & ex ipsis prodeuntes fructus. Sic nimirum terra corpore suo triplex est, Ignis, Sal, Balsamus. Et quod ex ipsa crescit, id ipsum quoque similiter in tres species distributum est: velut arbor, cuius corpus est Ignis, Sal, Balsamus. Idem de herbis etiam verum est. Eodem modo & aqua, est Ignis, Sal, Balsamus. Et quæ ex aqua generantur, nihil aliud sunt, quam Ignis, Sal, Balsamus. Tales sunt omnes ēt lapides, omnia metalla, quorū matrix aqua est, hoc est, elementum. Sic & cœlum est Ignis, Sal, Balsamus. Tales etiam ipsius fructus, hoc est, Sol est Ignis, Sal, Balsamus: ita & nix, pluuia, &c. ex tribus primis corporibus in corpus vnum congesta. Ars ergo naturæ ex fructibus nihil elicere aliud docet, quam Ignem, Salem, & Balsamum. Quæ vi etiam ignis a se inuicem ita segregantur, vt seorsim sit ignis, seorsim Sal, seorsim Balsamus. Et his nec pauciora nec plura reperiri queunt. Quæ omnia eo numero, vt eo facilius Meteorica percipiatur. Alias in Philosophia planius & prolixius eadem quoque traduntur. Porro vero etiam admonendi estis, quod tria prima, Ignis, Sal, Balsamus, aliis quoque indigetari nominibus queant & soleant, sicut in Philosophia explicuimus. Ignis enim dicitur sulphur: Sal, Balsamus: Liquor Mercurius. Ita sulphur, Balsamus & Mercurius tria sunt, quæ vocantur *prima materia rerum*. Hæc ergo, hactenus dicta, pro exordio & in Meteorica introitu constituendo satis sint. Ideo autem primā hanc materiam indico, vt fructus elementi cœli eo facilius cognoscantur, qui scilicet impressiones cœlestes generentur, & quales secundum naturam suam exsistant. Præterea, ēt, vt virtutes in ipsis positę, a Medico & Meteorico eo felicius intelligantur. Sicut enim vsui est homini terra: ita & cœlum. Quodlibet enim elementum hominis gratia conditum est. Vnde conuenit, vt ea is probe cognoscat.

Tria prima quid sint.

Trium primorum diuersa appellationes.

Elementa a Medico recte cognoscenda.

Deinceps autem neceſſarium eſt, vt de elementis ēt conſtet nobis, quidnam elementum ſit, quid non ſit. Pro rei explicatione exemplum afferemus. Homo corpus magnum habet, & ſubſtantias in corpore multas. Quod autem homo ipſe eſt, id anima eſt, & ſpiritus, res parua. Quod vero corpus vocetur homo, ideo fit, quia homo in corpore latet & conditur, nec anima ſine corpore eſt, ſed vtraque iunguntur. Oculus pars in homine magna eſt. Vis vero, quæ videt, reſpectu oculi quātitas perexilis eſt. Sic & terra vocatur elementum, cum tamen ipſa nudum corpus ſit, & elementum terræ verum in iſto corpore lateat, & inuiſibile exiſtat, ſicut & ſpiritus hominis inuiſibilis eſt. Eadem ratione & cœlū, quod videmus, grande corpus eſt: cuius magnitudinis reſpectu, elementū ipſius eſt exiguus ſpiritus, quem cœlum habet. Homo ex ore ſuo verba dat. Non autem corpus loquitur, ſed ſpiritus. Ita terra fructus dat, non ipſa tamen, ſed ipſius elementum. Sic ergo elemēta quatuor corporalia ſunt: ſecundum ſubſtantiam autem & naturam ſunt ſpiritus. Mirabilis autem ac ſtupendus eſt Deus in ſuis creatis. Nec enim, vt faber ex corpore domum conſtruit, ſpiritus nulla cura habita. Illud enim corpus, quia ſpiritu caret, fructus nullos profert, ſed mortuum eſt, & vitæ expers. Spiritus enim eſt viuax, & vita eſt ſpiritus: vitaq; ac ſpiritus operantur omnia, & tamen res vna ſunt, non duæ. Quoties ergo auditis dici, hoc illud ve ex elemento, &c. prodire: de ipſo elemento cogitate, non de eius corpore.

Homo non eſt corpus, ſed anima.

Elementum quid vere ſit.

Deus mirus in ſuis creatis.

Spiritus omnia facit, non corpus.

Lingua loquitur, & non loquitur. Spiritus enim eſt, qui in ipſa loquitur, non ipſa per ſe caro. Ipſa tamen permixtio & vnio facit, vt corpus omnia facere putetur, adeoq; pro elemento ipſo habeatur: cum tamen id ſaltem corpus ſit, non ſpiritus. Ita nimirum caro & ſanguis homo non ſunt: ſpiritus autem eſt homo. Sic ergo animæ vel ſpiritus quatuor ſunt: vnus terra, alter aqua, tertius aer, quartus cœlum.

Homo eſt ſpiritus. Spiritus 4. ſunt.

His perceptis iam vlterius ſcitote, quod hoc modo ex terra omnia creſcant, & omnes fructus. Et quod ex ipſa creſcit, eius mater eſt elementum terræ: nimirū corpus habet, & in corpore ſpiritum. Spiritus eſt primarum: alterum nihili eſt. Buxus odorem habet. Odor iſte eſt ipſius ſpiritus: ceterum eſt corpus. Moſchus animam ſuam habet in odore. Eo perdito, moſchus eſt inſtar ligni præciſi, quod fructum amplius nō edit. Et quæ ratio odoris eſt, hoc eſt, ſicut ſpiritus eſt odor: ſic in corallis color eſt ſpiritus: ceterum eſt corpus. Ita fructus omnes ſuo elemento ſimiles ſunt cum corpore & ſpiritu. Non quod oculi omnino vident, fructus eſt: ſed fructus eſt ſpiritus.

Buxi odor quid. Moſchi odor quid.

Spiritus naturalis a ſupernaturali vt differt.

¶ Diſcrimen tamen quoddam eſt inter ſpiritum naturalem & ſuper-

pernaturalem. Naturalis est corporeus & materialis, in corpus peculiare insertus. Spiritus supernaturalis corporis omnis expers est. Etsi enim rubedo corallorum coralli sint, corpus autem nihili sit: nihilominus tamen rubedo ista corpus est: quod tamen corpus ipse spiritus adeo plene sibi vendicat, vt nihil putridi aut rudis amplius adsit. Et quia spiritus fructuum nec tangibiliter nec visibiliter adest: ideo natura ipsum corpore vestiuit, vt in ipso ageret, & corpori illi corpus aliud de suo elemento induit. Quando dicunt, corallos ad hoc vel illud vtiles esse, id de rubedine intelligendum est. Rubedo enim est corpus purum, in quo vis omnis conditur. Eodem modo etiam de cœlo iudicandum est. Fulmen quod decutitur, est substantia extracta, ex omnibus corporibus distributa in suum ipsius corpus. Et quia cœlum elementum est subtilissimũ, adeoque purissimum & purgatissimum: ideo ipsius quoque spiritus præ ceteris omnibus adeo vehemens & importunus est. Quæ omnia eo fine adduco, vt Meteoricam probe ac ex ipso fundamento intelligatis: adeoque per exempla elementorum ceterorum, ipsum cœli elementum etiam planissime edisçatur. Quæ Meteoricæ cõprehensio sine explicatis elementis ceteris impetrari minime potest, sed tota intricata manet, & confusa præceptione intelligenda offertur.

Coralli rubedo quid.

Fulmen quid.

Sed de cœlo hoc etiam attendamus, quod Deus ipsi nomen indiderit *Firmamentum*. Firmamentum enim est cœlum, & omnis ipsius substantia. Veluti etiam, si de terra loquimur, omnia ea, quæ in terra sunt, intelligimus. Cœlum itaque vocatur firmamentum. Et firmamentum est elementum secundum nomen primum. Cœlum est nomẽ alterum. Hoc autem nomine a Deo vocatum est, vt solidum & firmum esset, ac in natura sua (al. loco suo) qua a Deo conditum est, firmiter persisteret. Genuinum ergo nomen id est, quia a Deo ipsi impositum. Deus enim si nomina indit, talia indit tantũ, quæ rei ipsi conueniunt. Sic Petrum vocat saxum. Nomen hoc a Deo accepit, non ab homine. Ideo is etiam Petrus est, ac petra manet citra omnem mutationem. Idem etiam de firmamento statuendum est, quod scilicet idem sit, ac firmiter manens. Et nomen quidem hoc, ipsiusque virtus magna sunt. Tria enim cetera elementa in firmamentum inclusa sunt, velut ouum in putamen. Terra enim, & aqua, & aer in hoc elemento comprehenduntur, sicut vitellus, albumen, & pellicula obdita testa excipiuntur. Propter verbũ ergo hoc, quod Deus enunciauit, scilicet firmiter mane (quod est firmamentum) elementa e sede sua excidere minime queunt. Testa enim ouum continet, vt omnia iuncta maneant, quolibet suam sedem tenente. Testa hæc si confringatur, illa dissident, nec erunt, quod fuerunt in testa. Sic ergo

Cœlum cur firmamentum vocatum. Firmamentum quid.

Petrus a Deo ita nominatus.

Firmamentum elementa omnia comprehendit. Firmamenti & oui collatio.

per denominationem suam Deus ipse docet, quod firmamento vim indiderit, vt esset testa quædam, qua creata naturæ omnia firmiter contineantur. Magnum enim id onus est, elementa cetera, terram cumprimis & aerem, sustinere & ferre. Verbum ergo hoc, *Firmiter mane*, oppido necessarium fuit. Hoc enim verbo elementum quoduis in essentia sua & natura stabilitur. Id nimirum cœlum facit. Adeoque mira ista structura est, quod a corpore diaphano & impalpabili, obscurum & tangibile, imo graue a leui sustineri & fulciri debet. Et simile quiddam hic fere fit, quale in aqua, quæ nauem lapidibus oneratam sustinet, ne in fundum mergatur.

Mundus verbo Dei firmatus.

De cœli autem substantia & corporalitate deinceps intelligite, quomodo sustineat. In ouo conspicitis albumen, quod candidum est, purumque & tenue. Facultatem tamen habet ita continendi vitelli, vt ne loco suo emoueatur is, sed in medio omnino subsistat. Albumen hoc si esset aqua, vitellus deorsum per ipsam cadendo impingeret in testam. Itaque diuersitas facta est in albumine & aqua, vt albumen chaosiam eiusmodi naturam acquireret, per quam nihil decidere posset. Tale & firmamentum est in suo corpore, vt in medio contineat, quod ibi est, ne excidat. Et sicut, siue ouum sursum seu deorsum agatur, vitellus sua sede semper immotus hæret: sic se res etiam habet cum cœlo. Vbicunq. versamur, superius & inferius degimus, ac nos vel superiores vel inferiores vocare possumus. Circulus enim nec supremum nec infimum habet, & vna vbique situs ratio est. Et hoc caput, sex suis paragraphis instructum, necessario mihi constituendum fuit, pro aperiendo introitu ad Meteora, vt intelligeretur, ex quibus elementa cōdita sint; & quod tres species materia prima sint, & quod numerus ternarius in creationis illico principio exstiterit, & in tria omnia disposita sint: tandem, quod tres tantum species per artem inuestigari possint, vt sunt sulphur, Mercurius, & sal. Quæ horum caussa sit, abunde satis dictum est. De officiis autem singulorum satis in propriis Philosophiæ libris traditur.

Albumen vt vitellū sistat.

Circulus non agnoscit superum & inferum.

Sequitur iam deinceps caput de stellis seu Astris, qui scilicet corpora ista ex tribus primis constent, & quod vel quomodo fructus cœli sint, ac firmamentum constituant. His enim præintellectis, tradetur postea etiam, quænam illorum respectu elementorum ceterorum, & ipsius hominis operationes exsistant. Quę omnia ordine & more explicabuntur Meteorico.

CAPVT III.

De stellarum prima materia, & essentiis.

CVm hactenus de prima materia stellarum & cœli audiueritis, quod tres

tres sint species in vno corpore, sub vno nomine: iam porro cognoscite etiam, quale cœlum sit in sua corporalitate. Sed ante omnia ad hoc exemplum animum aduertite. Terra est atra, rudis, crassa, aspera, argillosa, lutosa, impura, sordida, &c. adeo inquam cruda, vt nihil ea crudius sit. Aqua autem est subtilior, purior, clarior, &c. vt per eam visus longe in fundum penetret. Tanto nimirum exquisitius clarefacta est aqua præ terra. Præterea aer totus est pellustris, intangibilis, ita exacte expurgatus, vt nihil in eo alienum conspiciatur. Hinc tu iam æstima, quam magna corporum inter se diuersitas sit, terræ ad aquam, aquæ ad aerem collatæ. Cœlum ergo iam intuere: hoc aere longe superius est. Itaque cœlum & terra, quantum quæso (quoad corporalitatem) inter se dissident? Quo crassior terra, eo subtilius cœlum. Quo obscurior terra, eo clarius cœlum, quod elementum est omnium clarissimum: & tamen est corpus, quia corpora etiam sunt ipsius fructus, vt sunt pluuia, nix, grando, fulmen, &c. vbi autem corpus non est, ibi corpus nullum gignitur. Vbi est, ibi gignitur. Iam fulmen non minus esse corpus liquet, quam est lignum in terra. Et tamen distant hæc duo inter se, quantum ipsa inuicem distant elementa. Ita videtis, qui sese lignum habeat ad fulmen, ad niuem, non aliter ac lapis ad rorem, &c. Et quanto cœlum ipsa terra subtilius est. eo subtiliores etiam ipsius fructus sunt fructibus elementorum ceterorum, quoad subtilitatem scilicet & operationem. Ex fructibus enim de ipsis iudicatur, vnde prodeant, & quidnam sit illud, ex quo producuntur. Arbor enim quæuis seipsam cognoscendam offert per fructum suum. Et a fructibus Philosophia incipit. non a matre inquam, sed a prole. Artifex cognoscitur ex opere suo, non opus ex artifice, sed contra.

Terra qualis. *Aqua qualis.* *Aer qualis.* *Cælum qualis.* *Cælum est corpus, &c. & cur?* *Fructus testantur de suo ortu.*

Ceterum de cœlo cum hactenus dictum satis sit: restat, vt de stellis etiam & ipsarum ortu nonnihil disseramus. Id fiet hoc modo. Videtis nimirum, terram in se nihil continere, sed quicquid habet, foras supra terram extrudere, ac sua omnia expromere. Hoc modo arbores, herbæque omnes ex terra & supra terram exsistunt, intra terram autem nihil est. Eadem ratione & ex cœlo Astra omnia enata & producta sunt. Nec stellæ ad cœlum aliter se habent, quam arbores ad terram. Et sicut arbores pedem habent in terra: sic ex aduerso stellæ in suo elemento pedem non habent. Cuius diuersitatis hæc caussa est, quia arboribus opus est, vt fixæ [illegible] nec suo loco emoueantur, quo plantatæ & collocatæ sunt. Stellæ autem stare aut quiescere non debent, sed per circulum suum omnino moueri. Itaque sunt orbes, continenter currentes, & fluctuantes, prout a manu DEI proiiciuntur. Sic ergo a cœlo

Terra omnia extrudit. *Stella ex cœlo, vt &c.* *Stella & arbores, quibus conuenit, quibus non.*

separatæ, & tamen in cœlo sunt. Sicut arbor terræ inserta est, nec sine ea subsistit, sed in ipsa necessario defigitur: ita similiter stellæ a cœlo non sunt. Suum enim a cœlo elementum habent. Ac vbi suas mansiones habent, ibi versantur quidem, sed inde non prodeunt, nihilo magis, ac arbor ex suo horto. Ex his de stellis cognoscite, quinam in suo elemento consistant, aut incorporentur, quodque fructus sint, vt arbores in terra. Vbi hoc etiam notandum est, tot naturas & societates esse stellarum, quot crescentia terræ sunt. Quoties enim nouum genus arboris: toties natura alia stellarum. Idem intelligi debet etiam de herbis, & omnibus terrenis crescentibus. Hoc ex isto patet, quod influentiarum & stellarum numero, totidem istiusmodi crescentia respondeant. Et genus quoduis abit in suum simile: nec dissimilia conueniunt: id quod ex Philosophia & Astronomia satis constat. Vnumquoduis enim elementum alteri conforme est, & simile in numero.

Stella quæuis suam proprietatem habet. Porro, sicut videtis, ex arboribus procedere fructus, & naturam illo loco vel casu proprietatem & essentiã existere, hoc est, dotem creatam vt scilicet hæc arbor pyra, illa poma &c. proferat: sic eiusdem etiam proprietatis sunt stellæ, quarum alia dat pluuias, alia niuem, alia grandinem &c. Et hac sorte, quæcunque de cœlo decidunt, gignuntur, velut in propriis capitulis & paragraphis demonstrabitur. Iam vero vos Solem aspicite, quid in ipso sit: nempe calor, nos irradians, ipsi ingenitus. *Sol natura calidus.* Eius enim ea est proprietas, vt sit calidus. Et quale in Æthneis ignibus ac aquis feruidis experimur: talis natura etiam in stellis viget, eo validior & fortior, quo elementum id terra & terrenis superius est. Videtis etiam vicissim, imo sentitis frigus lapidum, crystalli, &c. Simili frigore etiam quædam stellæ pollent, quod sibi congenitum habent. Vtque ad se allicit Magnes: ita attrahentes etiam sunt stellæ in firmamento. Itemque, vt res in terra quædam naturæ sunt siccæ, quædam humidæ: ita per omne firmamentum etiam stellæ aliæ aliis sicciores, &c. sunt. De operationibus itaque stellarum ita statuendum est, quod fiant ex congenitis proprietatibus, sibi datis & impressis. Operationes autem eiusmodi ex tribus primis oriuntur, vt deinceps pluribus explicabitur. *Physici reprehenduntur.* Falsa ergo & manca illa est Meteorica, quæ de calore Solis, de eius motu, aut aliis generationum modis, per attractionem ex terra factis, &c. nugatur. Non enim pro ipsorum opinione res se habet: sed ea natura est appropriata, dotata, qualis exemplo simili cuiuis creaturæ data est. Nulla est stella, quæ pluuiam attrahat, & eandem denuo refundat, aut simile quid aliud faciat: sed talia ex congenita ipsis natura fiunt, sicut natura pyri est, edere fructum. Quod Sol exsiccat, id in aere consumitur, sicut alias omnia

in ter-

In terra absumi solent. Et sic mors illarum rerum, quæ ex terra prodeũt, in terra est, ita vt omnia destruantur & consumantur: ita similis sepultura est etiam in aere, pro rebus humidis.

De æstate præterea & hyeme sciendum est, quod ipsæ quoque a stellis producantur. *Aestas & hyems vnde.* Æstiuo enim tẽpore, stellæ æstiuæ æstatem producunt: contra autumnales. Ex stellis æstiuis suprema est Sol, multis aliis stellis calorificis stipatus. *Sol prima stella æstiua.* Hæ oriuntur per initium æstatis, & calore suo inualescunt. Sicut arida arbor in hyeme nuda est, appellente autem æstate iam gemmulas protrudit, iam folia emittit, iam flores spargit, iam fructus gignit: ita stellæ etiam quædam sunt eius naturæ, vt per hyemem instar arboris aridæ squaleant. Quarum tamẽ si exortus instat, vim suam a Sole mutuantur, ac indies magis magisq; calore suo inualescunt. Cumque ad gradum ascenderint supremum, paulatim iterum deficiunt, ac ipsarum æstus deflagrat. His occidentib. oriuntur stellæ hyemales, suam & ipsæ naturam exserentes, & postea impellente æstate exarescentes. Harum vis si intensa est: bruma incumbit gelidior. Si potentes sint stellæ æstiuæ, æstatem vrentem inuehunt. Sicut enim alius annus alio melior, aut peior est: ita dissimiles etiam sunt stellæ eiusmodi, ascensu suo & descensu euariantes. Inter stellas hyemales prima est Luna & suprema, comitatu non leui instructa. *Luna stellarum hyemalium prima.* Si ergo stellæ deficerent æstiuæ, nulla vnquam æstas foret. Sol enim vnius & iugis caloris est, siue sublimis, siue humilis sit. Nisi ergo stellæ æstiuæ accederent, iugis & perpetua bruma rigeret. Luna siquidem cum suis stellis continenter gelida exsistit. Vicissitudinis autem caussa inde dependet, quod vtriusque naturæ stellæ sint, quæ mutuo exarescunt, pars scilicet vna in hyeme, pars altera in æstate. Altitudo Solis aut ipsius spatiosior circumuolutio, æstatem minime profert, sed hanc constituunt stellæ æstiuæ, quæ a Sole tamen suum incrementum sumunt. Itidem & Luna hyemem non parturit per sese, cum ad hanc producendam nimis infirma sit, velut & Sol ad æstatem. *Nec Sol, nec Luna, per se æstatis aut hyemis effic.* Luna tamen stellarum cognatarum ope brumam concitat.

Non diuersum quid diei quoque & nocti assignandum est. Dies enim oritur a lumine Solis. *Diei & noctis qua caussa.* Nox vero a lumine Lunæ. Diei enim claritatem Deus Soli inseuit, velut & claritatem quandam indidit igni & Lunæ. Idemque in firmamentum lumina duo congessit, Lumen scilicet diei, *Stella dialis, &c.* & Lumen noctis, quorum neutrum alteri simile est, altero candido, altero rubro lucente. Exoriente ergo lumine diei, dies ipsa ingruit, & nox recedit. Lumen enim diei lumina cetera omnia obscurandi vim habet. Et viciſsim, diei lumine occumbente, vbi cursum suum a DEO destinatum confecit: ibi lumen exoritur noctis, quod est Luna & te-

Solis occasus noctis caussa non est.
Stellæ nocturnæ.

nebræ. De nocte autem ita censebitis, quod Solis discessio noctem minime caussetur occasu suo. Solis enim splendor adeo fortis est, vt licet sub mediam noctem recta sub nobis currat, nihilominus tamen is splendoris sui reflexum nobis ita daturus sit, nosque die illo & diurno lumine vti frui possemus. Hæc itaque nox aut noctis caussa est, quod peculiaris ea natura quarundam stellarum sit, quæ tenebras inducat, adeo crassas, vt nisi Luna præsentia sua obstaret, nihil quicquam a nobis videri posset.

Eclipsis ca vessa noctis.

Sicut enim densa nubes Soli obiecta lumen diei intercipit: aut veluti eclipsis instans diem obfuscat, & noctem inducit: ita peculiares etiam quædam sunt tenebræ in cœlo, vt quamprimum Sol occidit, tenebræ eiusmodi inundent, & obscuram noctem inuehant, nisi Luna suo splendore fors aliquid luminis interiiciat. Nox ea tamdiu durat, donec Sol has tenebras ascensu suo iterum discutiat. Quod si etiam accidat, vt propter eclipsin Sol splendorem suum amittat: tenebras nocturnæ stellæ adeo crassas inuehunt, vt Sol easdem perlustrare minime possit.

Talem ergo stellis Deus cursum indidit, vt a manu ipsius in totius firmamenti orbitam coniectæ, ordinem ac progressum constantem retinerent. Vt enim non cessarent aut feriarentur, fecit Deus, vt absentibus nonnullis, præsentes aliæ suas operationes perficerent. Sic recedente Sole, stellæ nocturnæ operantur & noscuntur. Similiter etiam, si aliæ stellæ in sublimi sunt: aliæ vicissim humiles exsistunt. Si hæ versantur in exaltatione, illæ sunt in declinatione. Hac vicissitudine stella quæuis operationem suam, ad quam a Deo prædestinata est, complet & perficit, dum aliæ aliis loco cedunt. Exemplum in Sole euidens est. Ibi enim stella nulla feriatur, nulla quiescit, assiduoque id vniuersæ agunt, vt naturam excitent, & in operationem quotidianam quasi manuducant. Et sicut stellæ irrequietæ sunt: ita quiete carent etiam res naturales, quæ continenter operantur.

Quies nocturna quibus data.

Etsi vero per noctem quies detur: ista tamen quies saltem res sensu præditas attinet, vt vires recolligant. Nec enim ferre possunt illa, quæ stellæ & sensus expertia alia ne quidem sentiunt. Quanquam sua etiam rebus naturalibus quædam quies data sit, tempore hyemali. Nam & hæ, vbi fructus suos depromserunt, quiescere videntur. Ista tamen quies vera non est, sed iugiter & continenter operantur illę, & pro futura æstate nouam generationem & fructuum fœturam adornant.

In natura nihil otiosum.

Sic ergo nihil in natura feriatur, sed vniuersa horis ac momentis singulis in strenuo motu sunt. Solus homo feriatur sub noctem, & Sabbatum, propter datum mandatum. Et tamen mandato Sabbati animæ imperatum non est, vt & ipsa quiescat & ferietur, sed quies ea saltem spectat corpus, velut ipsa etiam bruta. Spiritus autem continenter ac

ter ac perpetuo ſeſe exercere debet, ita, vt nec ſomno nec Sabbato ſopitus ferietur & otietur. Ea creaturarum omnium quoque ratio eſt: vt licet corpus ferietur, ſpiritus tamen ipſarum indefeſſe exerceatur.

Ex his omnibus iam concludite, quod corpora eiuſmodi, ex quibus procedunt dies & nox, æſtas & hyems, & cetera omnia, de quibus aut iam dum diximus, aut deinceps dicemus, corpora nempe trium primorum, horum omnium cauſſæ ſint. Sol eſt ſal perſpicuum & diaphanum, ex tribus primis clarificatum, extractum, & ab omni obſcuritate emundatum. In iſta maſſa quicquid obſcuritatis & tenebrarum inhæſit, id omne alio digeſtum eſt, vt lucidum & clarum omne in maſſam vnam colligeretur, in vnam etiam, quicquid tenebroſum. Sic ſi album & nigrum permiſcentur, nec album nec nigrum prodit, ſed color quidam, minime perfectus, veluti cinereus aut cæſius. Si autem iterum ſeparantur: integrum vtrumque, tam album quam nigrum, iterum prodit. In ſilice latet lumen, etiam in pyrite, etiam in marmore. Tenebræ tamen obſtant, vt non flagrent. Nullum enim in his lumen animaduertitur. Si tamen lumen ſeu ſcintilla excutiatur, tunc ſeorſim eſt lumen, ſplendorem exſerens, & lapis ſeorſim manet tenebroſus. Sic ex maſſa primæ materiæ elementi cœli extractus fuit ſplendor: & ſplendor quidem candidus digeſtus in Solem: ruber vero in Lunam & ſtellas. Et diſtributionis ea ſeruata fuit ratio, vt diaphanitas & perſpicuitas candidi in ſulphure, ſale, & liquore inſtar ſpiritus extraherentur, & inde Sol conſtitueretur. Poſtea ſplendor rubri in corpus ſulphuris poſitus, & rubea diaphanitas ac perſpicuitas in corpus ſulphuris rubei congeſta fuit. Ita ſal eſt corpus Solis: ſulphur eſt corpus Lunæ: liquor eſt corpus tenebrarum. Hoc etiam inſuper nobis tenendum eſt, quod DEVS in prima materia res vniuerſas inexſiſtere fecerit. Eaſdem tamen iterum ſeparauit, & quodlibet id eſſe iuſſit, quod eſſe debet. Sex itaque diebus operatus eſt DEVS, donec extraheret, ſepararet & formaret vltimas materias ex materia prima, hoc eſt, vniuerſas creaturas, quas vſque ad finem mundi durare iuſſit. Idem ergo Deus eſt, qui initio res omnes in vnum creauit & congeſſit, & poſtea ſex dierum ſpatio, quicquid in illo confuſum latuit, extraxit ac digeſſit.

Sol quid.

Lumen eſt in ſilice, &c.

Solis & Lunæ ſplendor vnde.

Deus ſex diebus omnia fecit.

Et hoc omnino attendi exemplum oportet, quia intellectus noſter naturalis profundius penetrare non poteſt. Figulus argillam tractat. In argilla autem latent multa, eaque varia inſtrumenta & vaſa, ita vt ex eadem argilla mille & his plura inſtrumenta fingi queant. Sculptor tractat lignum, ex quo fingit, quicquid lubitum eſt, ſola illa ſcientia fretus, qua præcidit & ſeparat, quæ ſuperflua ſunt. Sic & Deus ex maſſa & mate-

Figuli exemplum

Sculptoris exemplum

ria vna creata omnia finxit, extraxit & separauit. Nec præsegmina hic vlla inutilia relicta sunt, verum vniuersa in materiam abierunt vltimam. Ideo sex etiam dies operando insumsit. Hoc spatio, quicquid ad stellas pertinebat, extraxit, & ex eo stellas fecit. Quicquid lumini conueniebat, in lumen formauit, & inde tenebras amolitus est. Eo ingenio quælibet in locum & naturam suam digessit, vt iam creandum nihil amplius supersit, sed creatorum numerus secūdum omnia genera & substantias penitus completus sit. Vbi rei iudicium ex hoc exemplo desumendū est. Terra est nigra, fusca & sordida, parum nitida aut pulcra. Et tamen in ipsa latet viride, cœruleum, candidum, rubrum, &c. colores summatim omnes, nec quidquam est, quod in ipsa non condatur. Appellente iam vere & æstate, colores hi omnes erumpunt, quos tanta varietate in terra latere, nemo quisquam vnquam credere potuisset. Iam sicut ex atra terra huiusmodi nobiles & subtiles colores egrediuntur: ita multiplices etiam ac infinitæ creaturæ prodierunt ex materia prima, quæ & ipsa in permixtione sua sordes fuit. Videtis enim, quidnam elementum aquæ sit, si in vno permixtum est. Et tamen ex illa oriuntur omnia metalla, omnes lapides, rubini, lucentes carbunculi, crystalli, aurum denique ac argentum. Quis vero est, qui discernere queat, quod in aqua sint metalla, lapides, nisi idipsum opus & euentus testetur? Ita & Deus ex tribus primis extraxit, quicquid in illa condidit, aut vnumquodlibet in prędestinationem & mansionem suam disposuit & sequestrauit.

Terra omnes colores continet.

Aqua omnia metalla & lapides habet.

CAPVT IV.

Quid in stellis de viuentibus speciebus.

QVandoquidem hactenus de sensu carentibus regionis Meteoricæ creatis pertractauerimus: iam deinceps etiam docendum nobis restat, quod & sensu prædita, hoc est, viuentia, sese mouentia, rationalia creata in iisdem regionibus Meteoricis versentur & degant. Hoc enim rate sciendum est, quod Deus elementis omnibus viuentes creaturas ingesserit, nec quicquam inane aut vacuum reliquerit. Non hic de irrationalibus tantum, sed & de rationalibus loquor. Ita in aqua degere videtis piscem: in terra talpam. Ex hoc coniecturam facite, diuersum nec in aere aut cœlo accidere, sed & in his omnino animalia certa viuere, vt sunt in aere *Matenæ*, id est, muscæ, in cœlo *Tortelli*. Eodem modo & viuentes sentientesque creaturæ forma spiritus: vt in aqua sunt *Nymphæ*: in terra *Gnomi*: in aere *Lemures*: in cœlo *Pennates*. Et quæ rudiore modo in inferiore sphæra seu globulo nobis monstrantur: ea nobis exemplo sunt, quod & in sphæra seu globo superiore similia sint & fiant: maxime cum talia

Viuentia animalia in omnib. elementis.

Matenæ. Tortelli. Nymphæ. Gnomi. Lemures. Pennates.

talia ab ipso euentu, a natura & arte confirmatius stabiliantur. De Nymphis autem ac gnomis, &c. hoc loco nihil differemus, sed Philosophiam hanc in locum alium reiiciemus. Id saltem hic obiter dictum volui, vt ex doctrina Meteorica constaret, quod etiam in elementis ipsis intelligentes creaturæ, ratione & sensibus prædıtæ versentur & habitent. Proponite vestris oculis multa prodigia, quæ per generationes supernas desuper in terram fiunt: & videbitis, citra eiusmodi intellectum talia euenire minime posse. Qui enim accideret, vt fulmen recta in definitum locum decideret, non potius in alium? Ex eo itaq; intelligi potest, talia omnino gubernari ita ab intellectu superiorum. Superi a. sunt *pennates.* Quæ iterum hoc fine inculco, vt tandem ex fundamento certi simus, solideq; sciamus, in firmamento quoq; creaturas versari, instar spirituum sapientia pollentes, vt; quę in mundo aguntur, in firmamento quoq; ipsis nota sint. Nec ista temere quis admirari debet. Etsi enim de gnomis & Nymphis auditu res mira sit, est tamen vera. Et licet hactenus quidem hominum captum talia effugerint: vere tamen fiunt, & euentu ipso magistro euincuntur.

Rationales creaturæ in elementis, & cur.

Cum ergo ex ipsis operib. talia confirmentur: iam officium est Meteoricorum scire, quod operationes nonnunquam a superis dirigantur ad hunc vel illum locum, velut a sagittariis quibusdam, ad scopum iaculantibus, idq; non semel, sed sæpius. Quorum industriam etsi hic accuratius non explicem: in propriis tamen capitulis Meteoricis, quātum potestatis habeant, indicabitur, velut & in Philosophia, ex qua Meteoricus plenum gustum & intellectum sumere potest. Vt autem in capitulis illis Meteoricis rectius intelligatur, de quib. equidem superis loquar: perfunctorie hic explico, quod versentur in firmamento, in eoq; habitent cum plena sapientia & intellectu, & artibus operationibusque aliis, naturæ limites transcendentibus. Sic & in nostro globo sunt gnomi, sunt lemures, &c. Non ergo nos soli homines, super terram constituti, humanum intellectum accepimus aut sortiti sumus: sed & alii sunt, eiusdem aut certe maioris sapientiæ nobiscum consortes in iis omnibus, quæ naturam & naturalem sensum spectant. Mirabilis enim Deus est in suis operibus & creaturis, qui sine fine miro impulsu ipsi homini, vt nobilissimæ creaturæ, ista talia philosophari, & in natura indagare mandauit, vt magnalia Dei eo latius paterent & diffunderentur. Quod enim hominis opus in hoc mundo gloriosius, quam in diuinis operibus cognoscendis sedulum esse? nec in iis rebus, quæ diuina non sunt opera, ambulare? Duplici enim ordine opera Dei distributa sunt: In opera naturæ, quæ Philosophia considerat: & in opera Christi, quæ tractat Theologia. Et

Superorum quæ operationes.

Superorum quis locus & status.

Opera Dei duplicia.

in his cognoſcendis ætas & tempus, quod in hoc mundo nobis datum eſt, obterere debemus, vt cum pace (al. gaudio) moriamur.

Sed & hoc hic adducendum eſt, quod Deus hominem creârit, ipſiq; creata cetera omnia ſubiecerit, atteſtante id Pſalmiſta, dum ait: Omnia ſubiecisti ipſi, &c. Vbi etſi de ouibus, tauris, auibus in aere, piſcibus in aqua, &c. mentionem faciat: quatuor tamen iſtorum generum elementarium, de quibus in præcedenti paragrapho diximus, ne verbo quidem vnico meminit. Vnde liquet, quod illi nequicquā homini ſubiecti non ſint. Vana ergo iſtorum artificum ars eſt, qui *Saganas* huiuſmodi pro ſuo arbitrio cogere annituntur. Quod faciunt illi, qui magiam ſuam iactant, qua illis dominari ſe poſſe gloriantur. Hoc enim ſemel tenendum eſt, quod, quę Deus homini non dedit, aut pedibus eius ſubiecit, is ea domare aut coercere nulla vi, nullo niſu poſſit. Contra quæ Deus homini ſubdidit, in ea ius & poteſtatem habet. Cum ergo de 4. Elementorum Saganis dictum ſit, quod in illis habitent, non apud nos homines: iam etiam pādendum eſt diſcrimen, q̄ illis nobiſcum ſit. Nos homines a Deo creati ſumus, intus foriſque cum anima, ſine morte, quam animam saganę non habent. Humanum quidem intellectum & artes habent, non item humanam animam: ſed ſunt homines pecuini, ſeu brutales. Gnomi omnes hominum artes callent, eaſq; exercent. Sic & Nymphæ, &c. Animam tamen non acceperunt. Pro qua redimenda Chriſtus mortuus eſt. Pro iis enim ſaltem hominib. mortuus eſt, per quorum carnem & membra locutus eſt. Etſi vero hæc iam plus ſint Philoſophica quam Meteorica, de ipſis tamen hic ita philoſophandum eſt, vt in paragraphis & capitibus propriis eiuſmodi operationes eo promtius & clarius citra errorem cognoſci queant & declarari. Multa enim paſſim naturæ aſcribuntur, quæ per naturam ita non fiunt, ſed per ſaganas: ſicut de his expreſſa documenta reperiuntur in montibus, vallibus, terra, aquis & ſimilibus. Deus enim mirabilis.

Saganæ homini ſubiectæ nō ſunt.

Saganæ qualem animam habeant.

Saganæ ſunt homines brutales.

Chriſtus pro ſaganis non eſt mortuus.

Et de homine noſcendum eſt, quod nullius is priuatim elementi ſit, ſed eſt liber, & ex omnibus elementis viuit, in omnibus illis ambulat, & ipſius cauſſa omnia creata ſunt, ac denique, omnia eius arbitrio & imperio parere coguntur. Gnomi autem manent in terra, & nec aere, nec aqua, nec cœlo frui poſſunt, veluti Talpa. Nymphæ in ſolis aquis degunt, vt haleces. Lemures in ſolo aere, vt volucres. Homo autem non eſt in elementis corporaliter, ſed libere verſatur ſuper terra, non intra eam: ſuper aqua, non intra eam: ſub cœlo, non in ipſo: iuxta aerem, non intra illum: & tamen in omnibus quatuor eſt centrum, in quod omnes operationes, omnes reflexus, omnes radii impingunt.

Homo nulli elemento addictus.

Saganarū quæ propria loca.

Homo elementorum centrum.

Sed

Sed &, quoad intellectum, hominum & saganarum certa discrepantia est, scilicet inter vtrorumque sapientiam, artes, operationes & mansiones. Quod iterum hoc fine adduco, ne quisquam fors hominum cogitet, nullum præter se esse alium metallarium, cum ipsis hominibus gnomi multo præstantiores metallarii sint, vt qui in metallis mediis habitant. Sic nec homo solus nouit, quæ in aquis sint & gerantur. Hæc enim exactius norunt Nymphæ, in aquis degentes. Idem etiam de Lemuribus & superis similiter iudicandum est. In suo enim elemento & firmamento omnes ipso homine peritiores sunt. Homo de iis saltem philosophari scit, quæ ad ipsum fiunt aut geruntur, aut efferuntur, vt sunt herbæ & gramina, ex terra: mineralia ex aquis progenita; Item, quæ aer & firmamentum demittunt. In hisce enim tantum Philosophia eius occupatur. Saganæ autem de iis philosophari & operari sciunt, quæ in materia prima latent: quod multo sublimius & præstantius est, quam philosophari de materia vltima. Etsi vero & homo materiam primam intelligat: idem tamen hic fit, ac si quis e distanti Fabricam ferrariam introspiciat: vbi peritior & certior est, qui in fabrica habitat & operatur, quam qui foris introspicit.

Gnomi optimi metallarij.

Saganarũ industria.

Vt vero, quid vlterius in stellis, hoc est, firmamento habitet, liquidius adhuc & plenius edisseram: proponendus vobis est etiam Vulcanus, qui Fabricator est & Architectus rerum omnium, cuiusque habitatio non in cœlo tantum est, hoc est, in firmamento, sed in omnibus æque elementis ceteris.

Vulcanus, in omnibus elementis Faber.

Hic autem primum adducto exemplo vobis expediendus est. Hominum ea sors & ratio est, vt nihil præparatum habeant, sed in vltimam materiam omnia omnino reducere cogantur. Sic, si domo opus est, ad eam exstruendam subiecta omnia conquirere & adornare is necesse habet. Sic omnia in omnibus homo laboribus susceptis moliri cogitur, velut & Propheta attestatur, dum inquit: Manus tuorum laborum gustabis: & in sudore vultus tui comedes panem tuum, &c. Hoc onus vt homini impositum est, sic illud gestat. Præterea alius quidam etiam requiritur, qui res eas faciat, quæ homo aliter facit, & vsurpat. Sic opus est, aliquem dari, qui herbas & gramina loco Dei producat seu faciat. Sicut enim domum homo sibi ipsi exstruit, nõ Deus homini: sic aliquis est etiam intra terram, qui facit ea, quæ ex terra prodeunt. Talis quispiam etiam in aqua est, qui composita eius congerit. Talis quoque in aere & firmamento. Nec enim satis est nos dicere, Deum ita ordinasse, vt quotannis res emergerent. Hoc quidem non falsum est. Constituit tamen quendam Deus & ordinauit, qui talia faciat, formet, corporet, ordi-

Homo laboribus omnia quærit.

net, vt opus illud deinceps vi naturę excrescat. Quanto minus enim ipse Deus homini tunicam non consuit, sed operi huic sartorem præfecit, tanto minus etiam sine laboratore aliquo gramen emerget, & in formam suam reducetur. Ergo, qui ista ita ordinat, & ex semine in vltimam

Philos. Aristotelica nugax.

naturam deducit, Vulcanus est. Quæ nostra philosophia etsi quidem nouitia videatur: nihil interest. Philosophia siquidem Aristotelica, nugis & mendaciis, inconditisque deliramentis plurimis, contra naturæ lumen fœde pugnantibus, tota conferta & infarcta est. Nullius ergo verbo simpliciter & absolute fides nuncupanda est. Spiritus enim spirat seu animat vbi vult, non in vno tantum, alterove ac tertio, &c.

Vulcani opera in firmamento.

Porro autem de Vulcano firmamenti tenendum est, quod is in potestate sua habeat Tres primas, in vnica materia prima, ex qua in firmamento, vbi habitat, facit & producit omnia, quę facere ipsum Deus iussit. Is componit, dispensat & ordinat pluuiam, niuem, pruinam, grandinem, fulmen, & quæcunque aliæ cœli operationes sunt. Harum

Vulcanus quo differat a Saganis.

Vulcani & ignis collatio.

siquidem omnium is sculptor est, est faber & structor. Vulcanus iste spiritus non est, non est etiam persona. Et secundum hæc differt a saganis. Sed & laborator, qui nihil aliud agit, nisi vt naturæ vacet & studeat, ex eaque producat, quæ intra ipsam sunt, aut quæ Deus illi indidit, vt educantur in vltimam materiam. Et operarius iste sese habet vt ignis, qui operatur in rem quamlibet sibi impositam: colliquat metalla, consumit ligna, & mutat ea in vitrum, & varia præparat, ac nec est spiritus, nec anima, nec persona. Nihilominus tamen vi præditus est res varias varie præparandi, transmutandi: estque Vulcanus, subiectus homini. Vulcanus autem elementorum cogi non potest, vt homini obtemperet, sed pēsum & officium suum omne in natura exsequitur. Sicut autem homo laborem suum vsque ad vltimam materiam intendere cogitur, & vera genuinaque materia vltima per hominem fieri debet: ita Vulcanus elementorum vltimam suam materiam aliam non facit, quam quæ apud hominem materia est media, ex qua materia media homo materiam vltimam præparat, ad quod opus omnino requirit Vulcanum, hoc est,

Vulcanus ignis est seruus artium naturaliū.

ignem, qui Vulcani vices obit. Is autem Vulcanus dicitur ignis, qui mediastinus est ac famulus artium naturalium, quas homo nouit, adeoque locum Vulcani naturalis elementaris supplet. Quod vero exemplum de Vulcano ignis adductum docet: id similiter etiam intelligi oportet de Vulcano elementato, qui solus sine ope aliorum, sua opera perficit, velut & ignis metalla liquat, solus, quod homo non potest, aut exurit li-

Vulcano cur natura opus sit.

gnum, quod itidem nequit homo. Substantia huiusmodi, quæ Vulcania vi & proprietate polleat, in natura omnino necessaria est, vt ex ea aliquid

fiat

fiat & progignatur. Citra ipsam enim nihil producitur, sed omnia torpẽt & emoriuntur, nec ad præfinitum finem suum perducuntur.

Sed quæ plura in natura sint, aduertite. Etsi enim hic Meteoricam saltem mihi describere proposuerim: tamen & accessoria alia Philosophia opus est propter intellectum exemplorum. Ita discurremus. In Firmamento natura adhuc alia latet, quæ se exserit in suis proprietatibus, ac more Vulcani Ignei operatur, ita scilicet. Videtis nempe, quod pluuia de cœlo faciat enasci herbas & gramina, sine qua illa perfici minime possent. In pluuia illa vsac natura inest, quæ illico in gramine ac terræ crescentibus erumpit. Sic ergo, quod Vulcanus terræ fabricat, id vegetatur & protruditur a pluuia, ita vt indies crescat & augescat. Et vis hæc augescens, aut crescens natura, virtus seu vis est alia, non Vulcanus Igneus, sed Iliaster: qui nec ipse est spiritus creatus, nec persona, nec anima, sed tantum virtus quædam ita operans: Ita vicissim in natura vis alia est, quę separat & extrahit florem seu herbam ab alia flore seu herba, vel ẽt materiam ferri a materia plumbi. Vis ea est *Archeus*, qui omnia in suam essentiam ordinat, vnumq; ab alio secernit, vnicuilibet semini dans, quod opus est, h. e. Vulcano terræ instrumenta sua ad necessitatem confert. Eodem modo & Iliaster est in firmamento, velut & Archeus, cum Vulcano firmamentali. Vt enim quæ cœlum gignit perfecta fiant, adest Vulcanus, adest Iliaster, adest Archeus, qui opus totum perficiunt & ducunt vsque ad locum debitum. Ita generantur pluuiæ, niues tonitrua, &c. omnia ab ipsis fabrefacta. Quæ si in fabrica illa perfecta fuerint, ad nos deorsum mittuntur. Nostra enim caussa operarii illi vigilant nocte dieque, & ex mandatu Dei nostri curam gerunt. Atq; vt eo prudentiores euadamus, nec in vita pia ac Deo placente impediamur, citra nostram omnem curam, omnem laborem & sudorem ista ad nos omnia descendunt, nec vel minimus ad nos flosculus penetraret, Deo non singula ita dispensante & largiente.

Pluuia vim habet vegetandi herbas &c.

Iliaster &c.

Vis separans &c.

Archeus.

Præterea autem iam omnibus factis, & in manum hominis traditis, vis quædam superest consequens, quæ manet in rebus, Archeo, Iliastro & Vulcano etiam discedentibus. Hæc est essentia, hæc sunt magnalia, quæ in natura abscondita latent, varia certe & multiplicia. Genuinum tamen illius nomen est, *Essentia*, quæ supremis etiam inest fructib. & materiebus vltimis. Porro a veritate non abest, quod dicunt, non omnia sine medio homini conducere, sed cum medio. Pluuia enim sine medio homini non confert, sed per medium, hoc est, folia & herbas ac gramina, &c. Idem similiter etiam de reliquis impressionibus Meteoricis intelligi debet. Quoddam tamen genus in cœlo est eorum, quæ homini

Essentia.

commodant, nec fructus sunt tangibiles, visibiles aut materiales, sed recta ingrediuntur in hominem, veluti Sol suo splendore. Sicut autem Sol operationem suam omnium manifestissime & euidentissime in stellas omnes vim suam exserit: ita hunc morem ceteræ quoq; stellæ habent familiarem, vt veluti Sol, per suos radios efficaciter operentur in homines insensibiliter quidem & inconspicue, vere tamen & efficaciter, q. cum

Impressiones quid. ex euētu, tum Astronomia satis patet. Eæ autem impressiones sunt, ideo, quod homini ferendæ & tolerandæ, omninoque admittendæ sint, velut æstus in canicularibus, frigus in hyeme, similiter & Pestes, Febres, &c.

Inclinationes quid. Præter has sunt etiam inclinationes, quæ inuadunt. Ideo vero, quia non imprimunt, impressiones non sunt, sed inclinant ea, quæ homo facit aut facturus est. Insuper sunt etiam generationes, fructus nempe Meteorici

Generationes quid. stellarum. Et quamuis omnes Astronomici, omnes Meteorici sint: discrimen tamen in eo est, q. Astronomiæ commendentur pro sua parte inuisibiles: & visibiles pro sua parte Meteoricæ. Iam ergo, quæ in stellis sint, vel non sint, comprehensum est. Et quilibet ita statuat, quod, quę in Meteorica non reperiuntur, pandantur in Astronomia. Sic enim omnia conueniente suo loco tradita & explanata sunt. Quę autem plura de parte Meteorica cognoscenda sunt, ea deinceps in suis paragraphis, & capitibus explicabuntur.

CAPVT V.

De Generatione Ventorum.

ABunde satis hactenus principiis Meteoricis explicatis & percognitis: proximum iam est, vt etiam de Meteoricis generatis & generationib. aliquid tradatur. Primo autem de ortu & generatione ventorum, a prędestinatis suis circulis prodeuntium, scribemus. De his ita attēdite.

Venti quadruplices sunt. Orbis & circuli ventorum partes 4. sunt: vna respicit ortum: altera occasum: tertia meridiem: quarta septentrionem. Circuli a. ea ratio est. Sicut in firmamenti medio duo elementa, terra & aqua, posita sunt, & inter elementum cœli & globum inferiorem, elementum aeris consistit: sicut inquam terra in medio sita est, quam cœlum vndiquaque ambit: ita

Circulus ventorum vt ex ouo comprehendatur. secundum planitiem transuersim procedit aut excurrit circulus in medio cœli, & terrę aquęque, ambitu simili. In exemplo rem intelligetis. Ouum accipite, id ponite in alterutram basin, & non deorsum, sed transuersim medium quærite per ambitū oui, ita vt in medium illud vitellus quoq; incidat aut propendeat, sicut hoc ipsa distributio docet. Eodem modo notabitis, ipsum quoq; cœlum circulo quodam mundum ambire. In hoc circulo consistunt ventorum Matres, & loca, ex quibus venti sur-

furgunt, qui prę destinati sunt. Hi si egressuri sunt, a circulo illo spirant in globum per elementum aeris. Dum autem perueniunt ad rotūditatem globi terrestris, & impingunt, fieri potest, vt venti aut infra globum concitentur & impellantur ad eos, qui infra nos habitant, aut supra globum ferantur ad superiores: aut in partem vtramq; distrahantur per globi sublimitatem aut humilitatem. Hoc modo incitantur venti per aerem vltra mare & terrā, tamdiu, quamdiu sufficit, donec scilicet ob viæ distantiam & motum vehementem aut consumatur, aut dispellatur, aut ita exsolescat, vt materia nulla amplius reliqua sit. *Venti vt spirent.*

Quælibet quatuor harum partium peculiarem ac sibi propriam naturam habet. Pars n. orientalis calida est & sicca: non quod id a Sole acceperit, vt calida & sicca sit, aut, quod orientem occupet: sed quod talis ipsius natura sit, ex tribus primis deducta. Ideo etiam in vero Euro & ipsius comitibus natura ac operatio alia nulla deprehenditur, quam calida & sicca. Cōtra vero, Zephyrus, ad solis occasum, frigidus est & humidus, non quia ex occasu oritur (Oriētis enim & occidentis vna eademq; est complexio) sed quia ventorum materia in occidente frigida & humida creata est. A septentrione venti spirant frigidæ & siccæ naturæ, qua ēt regiones illas inficiunt: non quod venti a regionibus ita temperentur, sed quod regiones a ventis naturam illam accipiāt. Auster in meridie est calidus & humidus, septentrioni contrarius: non quia ibi multum aquæ cumulatur, aut loca vda & humida sunt, sed quod talis intima ipsius natura sit, quæ generationes similes profert. Obseruādum ergo hoc est, quod venti naturam nullam extrinsecus asciscant, sed ex seipsis ita temperati sint. Quod si auster naturæ siccæ esset, vt Boreas, a nulla humiditate imbui posset, sed siccus perpetuo maneret, nullo maris respectu habito. Ita pariter, si Boreæ natura insita humida esset, nunquam siccus fieret, vtcunq; sese regio illa haberet. Generationes ergo ventorum sunt in circulo, a propria ipsorum natura: fiuntq; a stellis, & stellę sunt istorum matres. Stellæ huiusmodi innumeræ sunt in parte Boreali, Euroali, Zephyrali & Australi: non vna inquam, non tres, sed infinitæ, vt numerari nequeant. Ab his venti omnes prodeunt. Etsi autem venti quoq; suscitentur a stellis aliis pluuialibus aut grandinalibus: circulo tamen illi non annumerantur, vt quatuor cardinales. *Eurus, calidus & siccus, & cur. Zephyrus frig. & humidus & cur. Boreas frigidus & siccus. Auster calidus & humidus. Venti nascuntur vnde habeant. Stellæ ventorum infinitæ.*

Quandoquidem vero hactenus de scaturigine ventorum, eorumq; loco disseruimus, quod ab extimo cœlo trans mare & terrā flent per medium aerem: iam consequenter ēt addendum est, ꝙ stellę illę vim habeant generādi ventos & disponendi pro natura ac proprietate sua. Sicut n.

Venti ſunt ſtellarum fructus.

arbor fructus ſuos profert &edit, ex natura intima, quæ conſiſtit in ligno medulla: ſic idem ſimiliter etiam de ſtellis cenſendum eſt. Semen autem ventorum eſt prima materia, trium primorum, nempe de ſale, ſulphure, & Liquore. Hæc tria ſunt matres, ex quibus naſcuntur fœtus, quos ventos nominamus, ſulphur nempe, liquor, & ſal. In partibus ſeptentrionalibus illa ſunt naturæ frigidæ & ſiccæ: in meridionalibus calidę & humidæ: ad earum calidæ & ſiccæ: ad Zephyrum, frigidæ & humidæ. Qualis enim trium primorum natura eſt, talis & ipſorum fructus. Præterea noſcendum eſt vētos ex ſuis ſtellis oriri pro temporis & periodi ratione. Etſi enim iam magis, iam minus ſpirent: ſine tamen certis & ſtatis temporib. dominantur, prout maturantur & ſui temporis proprietatem accipiunt. Trium enim primorũ naturam retinēt. Et tñ, quia longinqua interdum via ꝑmeant, virib. detritis ſæpius laſſantur, & quandoq; infirmiores perflant. Sic Boreas ſuam in ęſtate proprietatem habere aut retinere nō poteſt, quia a ſtellis æſtiuis calefit. Retinet autem ſuam naturam in hyeme, quia vis eius a ſtellis brumalib. non infringitur. Si ceſſura eſt hyems, vim ſuā retinet tādiu, donec a ſtellis ęſtiuis tēperet. Si Boreas eſt ſulphureus, ſulphureos morbos infligit. Si eſt ſalſus, labra findit & os, ac in proprietate ſua fit velut guttæ ſalis a carne ſalſa: vnde multas ſcabras & Alopecias, &c. immittit. Auſter etiam ſuo tēpore ſaluberrimus eſt, nempe in vere. Sic ſuum cuilibet peculiare tempus eſt in anno, quo gignitur & operatur citra ſui diſſolutionem.

Ventorum quod ſemē.

Ventorum natura vt infringatur.

Hos ventorum exortus exemplo probare terreſtri poteſtis. Videtis n. aquam in olla bullientem, ventum emittere: veluti certum eſt, vētum gigni ex rebus omnibus ebullientib. ſiue ſiccis ſiue humidis. Aqua quæ coquitur, ventum gignit calidum & humidum, ſicut hoc res ipſa docet. Coctura ſicca (quæ Alchimiſtis nota eſt) ventum gignit ſiccum. Pro horum ergo exemplo attendite, quod Vulcanus igneus in ſtellis coquat tria prima, qualia ſecūdum naturam ſunt. Hinc fit ventus, cum ſuis proprietatibus, ſicut Igneus ēt Vulcanus in ligno operatur. Et Igneus Vulcanus ventus ipſe eſt. Ex trib. n. primis conſtat. Vbi tria prima deſunt, ibi Igneus deeſt. Similiter eſt etiam in ſtellis ventorum. Hinc colligendum eſt, q; Vulcanus Igneus nihil ſit aliud, quam ſulphur, ſal nitrum, & Mercurius. Iam, ſi ſcintilla ignis in tria iſta cadit, actionē ille ſuam orditur, & officium ſuum facit ac exſequitur, prout tria prima diſpoſita fuerint. Aliud enim eſt ſulphur ligni, quam ſulphur vētorum: aliud ſalnitrum ligni quam ſalnitrum ventorum: aliud Mercurius ligni, quam Mercurius ventorum. Qualis iam cuiuſq; natura, talis & ignis, talis operatio. Quicquid enim creſcit, ex hiſce tribus eſt. Ante omnia ergo opus eſt, tria prima recte

Venti quomodo in externis rebus cognoſcēdi.

Vulcanus Igneus quid.

recte cognosci. Secundum enim naturam suam, rerum omnium matres sunt. Porro nemo est, qui non videat, quantopere vulgaris ignis operetur in communi sulphure, sale & Mercurio. Quanto autem magis is gradatus est in prima materia firmamenti? Quanto est fortior & potentior? Certo ergo statui debet, ventorum nullam aliam generationem esse, quam si tria prima a Vulcano commouentur & aguntur in suam operationem. Tunc enim illa tria in actionem ducuntur. Hæc actio ventum progignit, & eidem suam naturam indit, vel calidam, vel frigidam, vel humidam, vel siccam, vt dictum est. Et sicut ventus oritur ab igne, ceu diximus, ita idem hic etiam intelligi debet. Deus enim generationem firmamenti tali conditione & proprietate constituit, vt tria hæc vniuersa gignerent & parerent in suis locis, in quos a Deo ordinata sunt, & cum suis operationibus in centrum terræ contenderent. *Venti quando & vt fiant.*

Sed vt Vulcaniam hanc operationem recte intelligatis, exemplum terrenum attendite. Nouistis, sulphur esse ignem, qui ardeat. Nouistis etiam sal nitrum ardere: similiter & Mercurium: ac omnia tria naturæ igneæ esse, donec perueniant in operationem suam, hoc est, in vltimam suam materiam. Iam sulphur concipit Vulcanum igneum. Et quia cetera ipsi conserta sunt, ideo vnum cum altero mouetur, & simul omnia tria in ignem facessunt. Ignis autem coquit ventum. De terrenis enim trium primorum manifeste animaduertitis, quomodo impetum, motusque ac tempestates concitent. Vnde sequitur, in generatione ventorum stellas esse phiolas & cucurbitas, continentes in sese Meteoricum sulphur, Mercurium & sal pro conditione æthereа, quæ per Vulcanum æthereum in istis phiolis operantur. Ex operationibus hisce æthereis nascuntur opera ætherea, qualia sunt venti, qui expelluntur ex istis concauitatibus, sed rarius ad globum inferiorem, nempe pro natura & fortitudine illarum trium rerum primarum. Ex terrenis itaque exemplis iudicium facite de operationibus firmamentalibus, nō quidem secundum gradum vnum; sed quanto cœlum sublimius terra est, tanto ipsa etiam est validius. Et quanto cœlum plus claritatis habet vltra terrestrem crassitiem: tanto sublimius quoque gradata & intensa eiusdem est operatio, tantoque plus mutata in tribus speciebus seu rebus. Terrenum ergo exemplum ad Meteoricam hanc intelligendam sufficit: eaque per illud satis declarata est. Vbique enim ita comparatum est, vt, quod oculis nostris inexploratum est, per exploratius & certius aliud intelligendum & demonstrandum sit. Sic & terrena operatio satis nobis superq; cognita & intellecta est. Ea autem pro exemplo & similitudine adducenda, vt id quoque inde percipiatur, quod simile quidem est, nec ta- *Stellæ sunt phiolæ trium primorum ipsorum continentium.* *Cœlum terra multo virtuosius.* *Ignotum per notius docendum.*

Christus cur parabolis v, &c.

men oculis nostris expositum. Ita & Christo placuit per parabolas suum nobis verbum denunciare, per quas parabolas plus aliquid & maius intelligi debet. Sic ego quoque terrenum firmamentali adhibeo, quod, vt terrenum, æque quoque caducum est.

Venti vnde multi & validi.

Venti sunt corporei.

Scitote autem, quod hora & tempus istorum ventorum generationis ex parte oppido, ac ex fundamento per Astronomiam & ipsius species cognosci queat. Et tamen id Meteoricum non est, sed est Astronomicum, quo etiam negotium iam relego. Si autem venti spirant, pergũt ad loca sibi deputata & consentanea. Multaq; concordantia multum validi venti producit. Sæpe concordare & generare, est sæpe ventos excitare. Multæ species & fortis Vulcanus, gignunt magnos & impetuosos ventos, qui domos etiam & arbores deiiciant. Ventus enim secundũ naturam suam æque corporalis & substantialis est, ac materia vel lapis e sublimi deorsum exturbatus. Et licet aliud quidem corpus habeat lapis, aliud ventus, nihil tamen ad hanc rem intercst. Nam & ventus corpus est, corpus aliud quatere & deiicere potens, ceu corpus aliud visibile. Nec enim visibile tantum corpus est: verum cum visibili etiam inuisibile a Deo conditum, corporeum exsistit, sub diuersa quidem specie, cum

Ventorum vis exemplo aqua docetur.

Boreas coagulat. Auster resoluit. &c.

virtute tamen æquali. Aqua enim, vtcunque mollissima sit, grande tamen ligni pondus sustinet, ac vasta in riuis saxa proiicit & emotat, licet tenuis & mollis sit. Similem virtutem venti quoque habent. De ventorum ergo origine concludendum est, quod in solis stellis ventosis nascantur, & Vulcaneo opere, suo tempore maturẽtur, & in centrum globi erumpant, vt, quæ contingunt obuia, in naturam suam & proprietatem conuertant. Sic Boreas coagulat: Auster resoluit: Eurus cõseruat: Zephyrus putrefacit. Operationem enim suam perficiunt, prout infrã sibi naturam habent. Quod si spirent eiusmodi temporibus, quibus malitia innata ipsis adimi & temperari queat: tunc insigne nihil moliuntur aut perficiunt.

Peroledus.

Quando ergo venti ex suis emunctoriis in circulo ventoso erumpũt: primo exsultu mare transpirant. Circulus iste vero recta mare nõ transit: sed adeo latus est, vt infimum quoque circulum inferioris globi, hoc est, tertium *peroledum*, superne & inferne attingat. Itaque, quia superior tertius *peroledus*, & *peroledus* tertius inferior, medium ipsum quoque constituunt: ob id *peroledi* medii corpus æque facile feritur & tangitur, ac ventus ex latere secedat, siue superne siue inferne, siue hoc vel illo latere, siue regio Arctica sit, siue Antarctica. Tertius ergo *peroledus* quando feritur, ventus impellitur in aquam, quo hæc mouetur adeo, vt sursum deorsum pro sui impetus modo aquam penetret, altera parte supra

aquam

aquam manente. Sed & illa pars venti intra aquam non manet, sed foras ex aqua prodit in aerem, istoque transitu mouet cietq; tempestates in mari & fluminibus. Non enim ita irrupisse debebat, sed super aquis spirare. Interim, sicut impetu suo fertur in aere: ita etiam in aquis: vnde in mari fluctus & vortices cōcitantur, multo grauiores & formidabiliores, quam in fluminibus. Attollit enim aquam, eamq; in sublime iactat: nec quisquam scire potest, quanto robore aquę sese inseruerit. Valido enim suo impetu euincit aquas, quibus ob id opus est, vt cataractas & cauernas moliantur, quo expedite in corpus elementorum erumpere is possit. Non autem per cauernas perpetuo ventus omnis erumpit: sed adeo subtilis est, vt etiam poros terræ penetret, & peruadat muros ac parietes, sicut euidens ac in propatulo est. Eadem tenuitate perrumpit etiam montes & scopulos, si super aquis feratur.

Tempestates qui fiant. *Venti vis mira.*

Sed de hac re plura notate. Quicquid venti in aquis remanet, nec ex illis iterum exspirat: id penetrat in terram, quam permeat & pertundit tamdiu, donec aut alicubi exitum inueniat, aut in seipso consumatur: vnde terræmotus generantur. (Quanquam hæc terræmotus caussa nec vnica, nec sola sit.) Eodem modo enim ventus terrę motum ciet, quo concitat in aquis fluctus. In quibus si stent naues aut triremes, illæ simul contremiscunt, nec statione firma frui queunt. Dum ergo firmiter & æqualiter stare non possunt: motus iste est aquæmotus. Eadem ratione per poros terræ, siue maiores, siue minores, &c. ventus terram quoque concutere nouit, licet non æqua facilitate, vt aquam, quæ procliuius cedit instanti & deflectit. Quicquid enim nascitur, consumendum est, & finem habet. Ita suum terminum etiam ventus habet, quem transgredi nequit, sed illo instante emori cogitur & exspirare. Sciendum ergo est, terram ipsam per se ventos non gignere, sed impulsos suscipere. Et licet quidem Vulcanus in ipsa quoque terra & aqua sit: in his tamen non est fulguralis. Fulguralis enim tantum est in firmamento, in quo tempestualem impetum molitur. Hæc vis & natura est venti, qui vim habet, omnes lapides, omnia metalla penetrandi, & peruadendi terram, ac omnia, nullo excepto. Cui quicquid obnititur, id dissipat aut deiicit. Sicut enim puluis pyrius facit incensus, vt & Bombarda & tellus concutiatur & contremiscat, nullo quoque impetui ipsius resistente: ita pulueris illius instar est etiam sulphur, sal, & Mercurius, quorum violentiæ nihil obluctari potest. Et licet nec ignis sint, nec fument, nec crepent: sunt tamen puluis pyrius æthereus, genitus ac prodiens ex cauernis & emunctoriis cataractarum & stellatum ventosarum Vulcaniarum. Estq; adeo ventosum salnitrū, sulphur & Mercurius,

Terræmotus vt fiant.

Vulcanus in terra non est fulguralis.

quæ omnia mirabiliter perficiunt. Citra tres enim has species impossibile est quicquam fieri. Discrimen tamen in hoc est, quod alterum est naturæ terrenæ, alterum conditionis & proprietatis æthereæ.

CAPVT VI.

De generationibus undarum.

Stella pluuiales, &c.

SImilis causa & origo etiam pluuiarum est. Sunt enim stellæ quædam pluuiales, aut pluuialibus congeneres. Eiusdem omnino illę modi ac formæ sunt cum stellis Ventosis, similiter ex tribus primis, vt prima materia, constitutæ, & ad pluuiam ordinatę ac separatæ. Sicut arbor sui fructus modis omnibus exemplum perfectum, certum & verum exhibet: ita visibile hoc, quod apud nos est, & inuisibile, quod supra nos est, simili & eodem pacto intelligenda sunt. Nam quod dicunt, pluuiam esse exhalationem, factam ex infernis aquis, quæ ascendens iterum destillet; id iam plane nugatorium est. Caussa siquidem rei iam ex ante dictis satis patet. Sic quinimo statuere debemus, quod cuiuslibet pluuiæ sua quædam peculiaris origo sit, & noua generatio eius, quæ antea non fuit: non secus, ac Pyrum, quod hoc anno nascitur, præterito nondum fuit, nec vnquam antea exstitit. Sic etiam semina sunt, sese inuicem consequentia, quæ suos pariunt fructus, tempore eo, quod Deus præstituit. Porro autem stellarum numerus enarrari minime potest. Totum enim firmamentum illis refertum est, per vniuersas totius globi regiones distributis. Et quanquam vsu veniat, vt in regionibus nonnullis pluuiosarum stellarum effectus nō semper procedat, sed aut raro inibi aut nunquam pluat: istius tamen rei non ea caussa est, quod stellæ tales non adsint; sed quod ab istius terræ aut regionis ventis & constellationibus illæ exsiccentur & exhauriantur. Sicut enim exsiccatur arbor, aut fructus, qui ob ariditatem maturescere non potest: sic idem frequenter etiam stellis pluuialibus accidit, in illis locis, in quibus versantur. Econtra, si stellæ istæ constellationibus humidis, & stellis ventosis vicinæ iunguntur, tunc imbres copiosiores parturiunt, hoc est, in seipsis augescunt, nec suæ naturæ quicquam perdunt. Quod autem præterea pluuiæ interdum maturius, interdum serius, nonnunquam copiosius, aliquando parcius decumbant: id non fit, quia inaruerunt, sed quia hoc anno fœcundiores seu feraciores sunt, quam alio. Et hæc varietas in crescentibus omnibus obseruatur, velut & in firmamento similiter.

Philosophorum opinio de pluuia refutatur.

Stella numerari nequeunt.

Cur in locis quibusdam non pluat.

Cur pluuia frequentiores vel pauciores.

Pluuia vt fiat.

Ad principium autem pluuiarum ita attendite. Quando æthereus ipsarum paroxismus imminet, ita, vt autumnus præsto sit, qui maturitatem exigit: tunc Vulcanus ac Iliaster, Archeusque in illis stellis operari incipiunt, veluti in olla quadam, ac dispensant seu præparant pluuiam. Tem-

Tempore autem digestionis exspectato, flores prodeunt, velut ex arbore, & primum oritur nubecula, quę sensim augetur, vel citius pro stellarũ istarum conditione, multitudine aut magnitudine. Initio enim fumus prodit æthereus. Qui, quia a communi fumo differt, nubes vocatur. Nubes ea, postquam a stellis genita prodiit, deorsum subsidit in aerem, vbi suspensa hæret. Et per se quidem aqua est, nondum tamen integre præparata: ipsiusq; materia est sal, sulphur & Mercurius, quæ tria omnia extra stellas in resolutionem abeunt, veluti tartarum in cella aquescit. Nã & aer huius calcinationis aut digestionis cella est, in qua tria illa soluuntur & expediuntur. Iam si nubes in aere, tanquam in cella consistit: tunc si probe præparata sit, eo citius mouetur: sin minus, eo diutius persistit in aere. Cuius, si quandoque moles parua sit, ea aut disparet, aut pluuiam odoremq; facit, terram non attingentem. Si maneat ac ad pluuiam destinata sit, tandem resoluitur in aquam. Qualis vero pluuia, talis resolutio: & pluuia ex nube, nubes ex stellis generatur. Sæpius fit, vt pluuia talis continenter duret, ideo, quia nubes quotidie ex stellis pluuialibus defluit, iisque aut multis cumulatis, aut sese inuicem consequentibus, prout concordantia cadit. Aliæ enim stellæ nubem emittunt per horam vnam, aliæ per plures: quædam per diem, quædam per plures: aliquæ per septimanam, aliquæ per plures, sicut magna ipsarum varietas & inconstantia est, &c. Vtut autem res se habeat, ante omnia pręparatio in stellis ex tribus primis tali, vt diximus, ratione fit, postea fit resolutio in aere per aerem. Denique pluuia terram imbuens.

Nubes quid.

Tartarum in cella aquescit.

Stellarum pluuialiũ differentia.

Resolutionis autem iste modus est. Quamprimũ pluuiosa nubes aerem ceu cellam occupauit: tunc instante resolutionis tempore resoluitur specie guttarum, non confertim & magna mole, sed quasi deorsum stillaret. Et hoc ex arte Alchimistica a diuina prouidentia ita constitutũ est, vt gutta vna post alteram quasi filtretur, destillet, & guttatim, ceu videmus, defluat. Quod si resolutio tardius fiat, tardius quoque guttæ decidunt. Eædem quandoque celerius & rapidius stillant, prout cõiunctio est, & amuratio fert, vt guttæ vel plures, vel pauciores, vel maiores, vel minores cogantur. Sic ergo quælibet pluuia nihil est aliud, quam resolutum sal, sulphur, & Mercurius, quæ forma stillæ per primam extractionẽ & separationem separantur. Sex diebus illis, quibus Deus omnia creauit, omnia in loca sua debito ordine & modo digessit, sua cuilibet addita proprietate. Ea se præparat vlterius in igneo Vulcano, fitque pluuia, sicut tartarum aqua, & alia plura, quorum vltima materia primæ similis non apparet. Huiusmodi ergo pluuiæ, de quib. iam dissero, pluuiæ sunt mediæ & optimæ, quæ omnium commodissime terram refrigerant, hu-

Pluuia cur guttatim.

Pluuia quid.

mectantque, velut etiam eædem saluberrimæ sunt. Oriuntur enim ex primæ materiæ tribus primis moderatissimis. Nam & aliæ sunt rigidiores, ex natura asperiore progenitæ. Sunt etiam pluuiæ, longe lateque sese effundentes. Hæ fiunt ex concordantiis coincidentibus, quando ipsarum plures congeruntur, ac simul vna præparantur. Vbi ergo huiusmodi concordantiæ confluunt, ibi pluuiæ variæ permiscentur, quæ ex guttis interstingui possunt. Aliæ omnino subtiles sunt, vt *Alcool*: aliç grādiores, & sic gradatim ascendendo, prout vsus & experientia docet.

Pluuia vt sese vnde

Præter iam dictas sunt etiam stellæ aliæ pluuiosæ, stillarum pincernæ. Harum proprietas est, vt comites habeant ventos. Rei hæc caussa est, quia sal in stellis illis, & Mercurius, non omnino probe præparati sunt, hoc est, quia impetus ipsis a Vulcano non plene ademtus est. Et hoc genus peculiare est. Ex his stellis procedunt venti sine pluuia, horis aliquot ac diebus, &c. Ventis autem compositis & sedatis, signū est, quod Mercurius & sal cum sulphure sese vnierint. Eo facto abeunt in nubes, aerem occupantes, interdum cum vento, aliquando cum vento & nubibus iunctim. Nubes huiusmodi pluuiosæ cum propriis ventis rarius fiunt. Quæ si in cella æthereæ resolutionis resoluuntur, pluuiæ eo modo, quo diximus, decidunt. Vbi hoc quoq; notādum venit, quod si ventus in pluuia, hoc est, in resolutione manet, tum temporis ventus resolutionē differt, & resolutas guttas disiiciat, vnam in partes duas vel ternas. Easdem etiā præcipitantius deiicit, quam pro more. Guttæ ergo huc illuc iactantur, vt pro sua natura & debito destillare nequeant. Sed & hoc obseruatione dignum videtur, quod nubes hæ & aliç pluuiosæ, quæ in montanis librātur, facilius promoueantur, quam quæ in regionibus planis. Montana enim frigus quoddam habēt: in quod si incidant nubes, ocyus ibi resoluuntur, cum in aliis locis consumantur. Multæ siquidem pluuiosæ sunt nubes, quæ a constellationibus aliis consumuntur, quæ consumtio in dictis montanis locum non inuenit. Si ergo olla, hoc est, stella autumnum ac messem suam effudit semel, quiescit tantisper, donec primæ materiæ tria prima, pro suo tempore iterum crescant. Tunc enim operationes earum de nouo incipiunt, sicut hactenus de pluuia dictum est.

Pluuia in montanis [illegible] frequētiores.

Insuper aliquando etiam accidit, terram & aquā ex sese ipsis, per contentos fontes & aquas, frigus promere & exspirare, quo ipse etiā aer efficacius refrigeretur. Frigiditas ea vbi aerem attigit, nubes multç resoluūtur, quæ alias consumerentur. Ex monrosis autem locis præcipue frigus id in sublime emitti solet. Aer enim est cella, ac in sublimi viget frigiditas & humiditas, nec calor est, nisi vbi reflexus est, & quousq; ille pertingit. Ibi ergo duo frigora cōcurrunt: quorum vnum alterum reficit. Quæ

Aer est cella mundi.

autem

autem sublimior aer, eo frigidior. Interdum nubes ita graues & ponderosæ fiunt, vt profundius sese dimittant, & propius ad loca calida residăt. Et tunc generantur pluuiæ calidæ, quæ soli grauitati nubiū acceptę ferri debent. Vbi paucę sunt, resoluuntur in sublimiorib. & ex alto decidunt. Sed & ventus ex illa stella emanans, per seipsum humidus est, instar Zephyri. Dum ergo Zephyrus ex circulo suo spirat, & stellæ operationi vacant, promte nascuntur pluuiæ. Is enim vna cum vento pluuioso peruadit aerem, ipsumq; refrigerat & humectat, vt cito resoluatur, & in guttas liquescat. Etsi vero stellæ pluuiosæ exstarent, & ventus spiraret aridus: tamen nisi pluuia insignis operationis esset, ipsa ab arido consumeretur & dispelleretur. Quod singulariter obseruandum est. Vbi enim huiusmodi concordantia accidit in humiditate cellæ, hoc est, aeris, ibi multa se signa produnt, ex quibus notitia capi potest. Ædium enim vexilla & cardines strident: homines sunt animi tristioris, aer surgit vaporosus, & grauis, humectans spongias, cineres, arenas, &c. quæ signa omnia enumerari nequeunt. Pluuiæ tamen sequuntur eo maiores.

Aer sublimior, gelidior.

Pluuiæ calidæ vnde.

De nubibus vero ac eiusmodi coniunctionibus adhuc plura notate. Si Luna, tempus, & stellæ ventosæ concordant & confluunt: stellæ autem ventosæ celeris operationis sunt, ac valide agunt, idque quod genitum & in locum suffectum est, vberius est, ac resolutio fit festinanter: tunc violenti generantur imbres, quorum multi diuersique notantur. Si vero fors fieret, vt resolutio eiusmodi illico in puncto, quo ex *Athanar* peruenit in cellam, iam ante resoluta esset (veluti frequenter euenit, vt in *Aludel* resolutio incoetur, & in humiditate celerrime perficiatur) si, inquam, in illis generationibus tale quid fors fieret, tunc vniuersa nubes cogeretur in vnicam tantum guttam, seu cogeretur in vnam aquam. Cumque procurari non possit, vt illa guttatim decidat: ideo affatim & confertim ipsa deruit, instar vnius guttæ. Etsi enim parum quiddam a vi casus & ventorum disiiciatur, tamen moles ingens per resolutionem celerrimam violenter decidit. Hoc interdum diu durat. Interdum præcedit & sequitur pluuia iustæ destillationis. Hi autem nubium lapsus, cum stellam, tum materiam aliam habent. Coincidere autem vna quoq; possunt, venti & alia plura, sicut sulphur, sal & Mercurius variam ac diuersam naturam in hoc illoue exserunt. Et talis est origo pluuiarum naturalium, cum terræ tum homini commodarum: quarum finis ac prædestinatio est, vt terram humectent. Sunt autem porro venti etiam alii, & aliæ nubes, nō pluuiosæ, sed a natura siccæ. Harum explicatio sequetur. Plura de stellis scienda, Astronomia docet, quæ huic Meteoricæ singulatim inserenda non fuerunt.

Imbres vt fiant.

Athanar.

Aludel.

Nubium lapsus vt fiat.

Pluuiarū finis.

V 2

Stellæ vento'æ particulares.

De nubibus siccis iam scitote, stellas aliquas exsistere, non ad pluuiam aut pluuiosos ventos dispositas, nec etiam ad stellas ventosas referendas, licet illarum naturæ similes sint. Sunt enim stellæ ventosæ particulares, non vniuersales, vt stellæ ventosæ de *peroledis*. Hæ, quoad colorem, sunt lucidæ, claræ, sublimes, quas cellæ æthereæ resoluere nequit. Sunt enim aridæ instar aridi ligni, quod in aquam nunquam resolui potest. Oriuntur ex sulphure sicco, & tali sale ac Mercurio, in quibus nulla humiditas viget. Vnde nec ad humiditatem disponi possunt. Sed & venti illi sunt lenes, amœni, grati, sani, & homini toleratu faciles. Probe siquidem tẽperãtur & emergunt ex primæ materiæ tribus primis optimis, recreantque ac reficiunt ipsum hominem. Et quicquid de stellis huiusmodi defluit: id probe digestum & clare subtiliatum est. Vbi autem crassæ species iacent trium primorum, velut in stellis pluuialibus, &c. in illis locis crassæ etiam ac atræ, obscuræque & rudes nubes fiunt. Hæc enim omnia ex materia prima dependent. Similem naturam etiam stellæ ventosæ habent, sed nullam pluuiam ferũt. Complexionem quidem & proprietatem participant: sed nubes non gignunt, ideo nec pluuias. Has tamen aut promouent, aut impediunt, vt dictum est. In stellis amœnis commoditas etiam hæc latet, quod nubes illæ suas serenas conseruent. Sol enim eo loco pellucet ac perradiat, & eas adhuc magis subtiliat. Nihil autem tale perficit in nubibus pluuiosis. Vt enim prouerbium habet, ex coruo non nascitur falco: sic neque Sol ex crassis illis partibus subtile quid producere potest. Et sic se habet generatio nubis & venti clari, facta a subtili & præparato sulphure, sale ac Mercurio, ope ipsius Vulcani, qui istarum rerum præparator est perfectus & industrius.

Ex coruo nõ nascitur falco.

Quia hactenus de tempestatibus pluuiosis dictum est: sciendum præterea est, quasdam adhuc apparentias restare, quę & ipsę pluuiam & eiusmodi tempestates pluuiosas (de quibus diximus) prænuntient, hoc modo. Aiunt, auroræ ruborem, vesperi lutum portendere. Id verum est. Nam si stella pluuiosa oritur, sulphur continens crassius, aut crassius sal, ac Mercurium, quæ crassities tantum spuma est: tunc spuma eiicitur in sublime, quæ postea instar nubis apparet, nec tamen nubes est, sed tantum spuma aut vapor multis coloribus insignis. Ruber est a sulphure & Mercurio: cœruleus, Venetus, luteus, a sale, licet luteus etiam ex parte a Mercurio. Tempore autem matutino apparent, quia Sol oriens ipsos in alto tolerare non potest, sed ad huius conspectum illi disparent, ac colores propter obiectum Solis splendorem videri nequeunt, vt neq; Luna, neq; aliæ stellæ, quæ eiusmodi colores vberiores habent. Si ergo stellæ huiusmodi oriuntur, & spuma ipsarum in euaporationem vergit:

Ruber matutinus quid portendat.

tunc

tunc præparationes cateræ sese inuicem sequuntur, vt nubes, ventus, pluuia, idque pro stellæ illius natura, interdum celeriter, eodem die, aut paulo post, nisi fors concordantia aliqua confluat a contrariis planetis, Luna & stellis ventosis, quæ illas destruat. Raro tamen apparent, quin aliquid sequatur, & maxime pluuiæ diutinæ. Ibi enim multitudo stellarum est. Hisce ergo hactenus dictis caput præsens de origine pluuiarum adiectis debitis paragraphis satis pertractatum est. Vbi hoc notabitis, Stellas esse arbores, fructus suos edentes, velut in terra. Et cum vtrinq; vnius massæ & materiæ sint, oppido concordant, & sibi mutuo commodant. Sicut homo, quia de terra est, terræ adhæret, ex eaque sumto & petito alimento opus habet: ita & hic. Et quod interdum longo tempore non pluit, ideo fit, quia stellæ sese omnino profuderunt, & nouam materiam iam colligunt. Vbi tempore iusto appellente, omnia simul & semel sarciuntur & rependuntur, nec quid necessarii omittitur. Quod vno tempore deficit: id altero cum fœnore refunditur.

Stellæ arbores sunt.

CAPVT VII.

De Congelatione.

COgnoscendum iam deinceps vobis etiam est de Congelatis, hoc est, glaciosis, aquis niualibus, & naturis niuosis aliis, seu de iis, quæ hyemem constituunt. Primo autem in genere hoc tenendum est, arbores tantum, hoc est, stellas esse, ex quibus illa generantur pro ordinatione diuina. Necessarium itaq; est, stellas istas hyemales secundum essentiam & species suas recte intelligi. Nam & hæ sunt de prima materia trium primorum, veluti de speciebus ceteris docuimus. De generationis occasione ita statuite: quod stellæ quędam sint, Soli contrarię. Sol ergo quando de exaltatione sua remittit, quod in hyeme fit, contrariæ istæ stellæ abundant. Ex his species vna eius naturæ est, vt, quicquid Sol resoluit, ipsę coagulent, hoc est, aquam omnem in glaciem congelent. Vis ipsarum ita constituta est. Videtis nempe, Deum a se inuicem distinxisse lucem & tenebras, hoc est, diem & noctem. Idem Deus in vnum locum digessit calidum, hoc est, Solem: in alterum, frigidum, quod est circulus hyemalis. Ita calor vim habet resoluendi, frigus coagulandi. Quando calor & frigus iuncta hærebant, ibi nec calidum nec frigidum extitit. Quæ tamen qualitates emerserunt, quando diuina Alchimia illas separauit. Et sicut calor secessit in Solem & Solares stellas: ita frigus quoque in suas stellas diuertit. Dominandi autem tempus debitum datum est Soli seu calori: suum etiam conueniens frigori: ita vt suus vtriq; constitutus terminus sit. Vnde liquet, quodlibet sui regni tempore efficax esse ad ef-

Stellæ hyemales soli contrariæ.

Caloris est resoluere, frigoris coagulare.

Alchimia diuinum opus.

ficium complendum. Et licet quidem aliquando frigus prodire nequeat, quia vel ab intensiore calore reprimitur, aut a natura regionis & constellationis impeditur: vis tamen natiua ipsi adempta non est. Sic enim nec Sol omnem vim eliquare potest. Non ergo mirum, si quid vicissim etiam frigori resistat.

Sed de frigore plura dicenda sunt. Ex igne, velut exemplo quodam solis calor, & operatio satis cognosci potest. Suum vero exemplum frigus non æque habet, vt calor, nisi in solo elemento aquæ, penes Crystallum ac lapides alios. Ita enim res habet. Crystalli nascuntur ex aquis. Cum materia ipsorum ita comparatum est, vt in seipsis contineant spiritum coagulationis, a quo etiam coagulantur, velut a frigorificis & glacialibus stellis aqua. Qua ergo ratione spiritus coagulationis sese habet in locis fructuum aquæ: ita se habet etiam in stellis glacialibus. Is spiritus si suo tempore in aquam incidat, ipsam conglaciat & coagulat. Quod autem non duret ac constet, hæc caussa est, quod aqua illa non sit corpus, quod coagulatum esse debeat, sed potius resolutum, cuiusque tinctura hoc loco nihili sit. Si autem materia gemmarum præsto esset, nondum coagulata, tunc ibi cito coagularetur, coagulatione solida & durabili. Hoc quidem verum est, si ipsius exaltatio iugiter & continenter vigeret, glaciem nunquam iterum resolutum iri, non tamen constantem in tinctura naturæ crystallinæ. Hæ glacialis naturæ stellæ moderantur hyemem, in aqua, in fructibus, in tellure, &c. vbicunq; enim humiditas est, ea congelationi subiicitur. Stellæ ceteræ, niuis & aliorum cũ hyemalibus exquisite comparari non possunt. Nix enim, hyemis est pluuia, isto quidem tẽpore vtilior & cõuenientior pluuia ipsa. Qua gratia Deus quoq; ita constitutum voluit. De glacialib. itaq; stellis, veram hyemem generantibus, ita statuetis, quod spiritum ipsę habeant coagulationis in omnibus humiditatibus vndosis, & quod in Sulphur, Sal & Mercurium ita sint positę vt nihil quicquam ipsis frigidius esse possit. Sic nempe calidissima prima materia in Solem, & frigidissima in Saturnum relata est. Saturnus enim ipsius frigiditatis filius est, vna cum stellis reliquis vẽtosis.

Crystallus & lapides fiunt ex aqua.

Spiritus coagulationis &c.

Stellæ niuales, &c.

Nix & pluuia hyemis.

Saturnus frigiditatis filius.

De errore porro stellarum tenendum est, sæpius nem pe fieri, vt discordantia inter ipsas intercidat, atq; stellę hyemales in ęstate ascendant, hoc est, in æstate maturescant, non in hyeme, adeoq; cunctentur in cursu laboris, non in motu circuli aut eius cursu. Iam si in æstate tempus Zephyrale aut Borale cluet, & Luna ad hanc naturam consentit, & interea temporis stellæ fœcundæ fiunt: tunc procedunt, & niuem suam exhibẽt in æstate. Si vero tempus eiusmodi non sit, hoc est, Luna non cõsentiret, nec coauxiliarentur vẽti, ac regio æquo humilior, cõstellatioq; calidior esset:

esset: tunc ex niue illa fieret pluuia. Subiecta enim stellę caliditas in aere ipsam resolueret in aquam quę guttatim destillat, hoc est, scintilla quęlibet niuis guttam daret. Pręterea operatio sępius ēt incipit in sublimi, vbi propter frigiditatem cellæ resolutio non est tam expedita. Si tamen nix propius admoueatur terrę, in aquam resoluitur. Fit etiam, vt stellę ęstiuę pluuiales in hyeme maturescant & prodeant. Eæ sese non emittunt, nisi quo tempore stellæ brumales languidissimæ sunt. Tunc enim decidunt, & pluuias æstiuas faciunt. Et licet quidem glaciales stellæ simul incidanr, in cadendo tamen nihil coagulare possunt, sed congelatio demum fit in terra. Nec enim hoc verum est, quod aiunt, pluuiam ab hyeme in niuem mutari & transformari. Stellæ siquidem niuales peculiarem sibi arborem vendicant, ex qua erumpunt. Illa ergo sententia nauci est. Et quamuis congelatio daretur: nihil tamen ab illa fieret aliud, quam conglaciata aqua, qualis ipsa nix minime est. Ipsa enim nix, forma niuis ex matre sua prodiit, nec vnquam aqua fuit. Et sic intelligendi sunt errores, in crescentibus stellarum vtrinque, tam in æstate, quam hyeme, euenientes. Quæ euariationes in quibus locis nec fiunt, nec sentiuntur: in illis hyemes sunt gelidissimæ & æstates calidissimæ. Sed hæc ad Astronomos.

Nix quo abeat in pluuiam.

Opinio de niuibus refutatur.

Præterea stellarum hyemalium adhuc aliud genus est, dans grandines & gemmas, quæ nix non sunt, sed coagulatæ aquæ, quæ tamen nec ipsę aqua vnquam fuerunt, ita ex prima sua materia genitæ. Stellę illę circulum peculiarem pererrant, suntq; eius naturæ & ingenii, vt æstatem & hyemem, omnibus quatuor anni temporibus, nullo respectu aut loci naturæ, aut constellationis, aut Lunæ, aut stellarum ventaliū habito, grandines & gēmas suas producant. Tempore niuis in hyeme non prodeunt, vt nec tempore pluuiæ, de qua priore capite diximus: sed accedunt tantū tempore æstatis & hyemis, quo frigus & ventum a seipsis habent, nec ab alio contrario impugnari queunt. Ipsarum siquidem generatio fieri non potest tēpore leni, placido & tranquillo, sed potius eo aspero & rigido, siue ęstas siue hyems instet. Quanq̄ Gēmę & grandines discrimen habeant in cadendo. Grandines siquidem cadunt potissimum mensib. Aprili Martio sub exitū niuis, aut eo certe tēpore, quo stellæ niuosæ nō sunt lenes, aut anni temporib. etiam aliis. Nec enim necessario egent tempore rigido, sed tempestate ēt placidiore generari queunt. Gemmæ a. nō nisi tempore importuno fiunt, tempusq; alias cōmodum futurum prurbant, ac placidis omnibus insultanr. Et licet Gemmæ minus, q̄ grandines pro stellis hyemalib. habeant, quia scil. frequentius in æstate q̄ hyeme decidunt: generatio tamen ipsarum nihilominus est a natura brumali. Vnde

Stellæ grandinales.

Gemmæ & grandines quo differant.

Grandines quo tempore generentur.

Gemmæ quando fiant.

inter glaciosas etiam referuntur. Itaque deinceps sequitur ipsarum generatio & prima materia, ex qua fiunt: item, cur ita ordinatæ & constitutæ sint, & ad quid commodent. Videntur enim contra elementorum naturam pugnare.

Gemmarũ generatio. Gemmarum ergo natura est concreta proprietas ex Sulphure, Sale & Mercurio, quæ genere suo separata sunt ab omni calore. Et hic sola frigiditas est: velut in carbone tantum nigredo est, ceteris coloribus omnibus exclusis. Maturationis itaque suæ tempore (sicut & de aliis stellis diximus) dum in decoctione sunt, sibi inuicem contratiantur. *Prima tria oriuntur sine tumultu* Vulcanus enim Sulphur, Nitrum & Mercurium in vnum conciliare aut cogere minime potest, citra magnum impetum, aut ebullitionem ac ventum. *Aludel.* Donec enim in suo *Aludel* vniantur, & in perfectionem suam ordinentur, multum temporis intercidit, vbi interea frigidæ & malignæ tempestates incumbunt. Primo enim emittunt frigus quoddam, ex quo nosci facile queunt: licet etiam tardius & celerius generentur. Sed exemplum dabimus. Si frigidum Sulphur, simul humidum, aut Nitrum pingue, aut Mercurius lenis, in vnam mixturam assumantur, triaque hæc in vnum componi corpus debeant, vt nihil aliud quam vnitas sit: propter innatam singulis contrarietatem longo interdum tempore opus est, dum coeant & permisceantur, quod non fit sine multo strepitu, ebullitione, tonitru & similibus tempestatibus aliis. Multo magis talia in cœlo fient ac stellis, quæ longe maioris sunt efficaciæ, quam terrena. Vnde tumultum etiam grauiorem surgere consentaneum est. Dum ergo in perfectionem abeunt, duorum generum fit separatio: vnum est coagulatum, ex quo fiunt Gemmæ: alterum est resolutum, ex quo oriuntur pluuiæ. Et penes vtrumque est proprius ventus, frigus, & importunitas. Ita stella illud eiicit in cellam aeris, in qua resoluitur pars vna, & specie pluuiæ in terram decidit: pars altera coagulatur., Vulcanum enim coagulationis in se continet, & corpus id, quod in resolutionem non abit, vertit in globos, vel maiores vel minores, prout materia multa vel pauca est. Et hinc oriuntur gemmæ.

Grando vt fiat. Grandines vero generantur aut cum pluuia, aut sine ipsa. Si cum pluuia: modus generationis iam dictus est. Si autem abit in grandines, simile quid fit cum prædictis gemmis, nisi quod non idem impetus sit. Hoc enim frigidum Sulphur, Mercurius & Sal, non ita crassa, & ad impetum intensa sunt. Et licet quidem ventos & frigora dent: non tamen eius generis sunt, vt gẽmę. Porro in eiusmodi stellis perpetuo duę naturę sunt, pluuia & lapilli, vt dictum est: hoc est, habent naturam geminam, vnam hyeme, alteram æstate. Propter pluuiam enim sunt stellę æstiuę: propter

coa-

coagulationem,sunt brumales.Suum ēt peculiarem cursum habent prę ceteris stellis,quo se aut in hyeme aut æstate proferunt. Quanquam & hic discrimen fit. Quod coagulatum est,æstiuum habet impetum: æstiuæ enim tempestates sunt sæuæ. Contra hyemales,lenes & placidæ,vt nix. Itaq; spiritum vnum & vnam materiam primam a natura habent æstiua:& vnum a natura hyemali,dum per Vulcanum suum elaborantur. Et sunt velut Hermaphroditæ,de vtraq; natura participantes,& iā hyemales,iam æstiuæ apparentes. Et hoc casu contraria duo in vno corpore consistunt,quod nunquam alias cōcedi potest,nisi in Hermaphroditis. Quilibet enim Hermaphroditus,perfectus,vtraq; parte aptus est. Tales etiam sunt generationes supernæ,grando & pruina,ab vtrisq; nempe tempestatibus natæ,& vtriusq; naturæ participes,velut etiam Mulus, qui neque Asinus est,neq; Equus. Quod enim frigidum est,nullum deberet habere tonitru,nullum impetum. Habet autem,quod in calore consistit. Sic ergo quasi duo contraria inter se sunt,& vno quasi fœdere iuncta cooperantur vna.

Tempestates æstiuæ sæuiores hyemalib.

Hermaphrodita stella &c.

Mulus nec equus,nec asinus.

Generatio niuis,tantum est ordinata creatura a Deo,qui in suis operibus multiplex & mirabilis videri vult. De hac nihil aliud hic scribendum videtur,quam quod Deus,eiusmodi quoque arbores,quæ sunt stellę,in firmamentum implantarit,quę suo tempore niuem parturiant. Constant autem ex prima materia trium primorum,a frigidis trib. primis ad naturam hyemalem directæ,hoc modo,vt in seipsis quoque præparentur decoctione facta per Vulcanum æthereum,sicut non minus tempus requiritur certum a Vulcano terreno,vt sub autumnum fructus proferat. Omnia enim suo ordine discreta & distincta sunt. Operatio autem eiusmodi est. Tria prima specie pluuiæ eiiciunt nubes suas niuosas.Has vero appellentes,cella aeris corrumpere non potest:sed cum nimis sit frigida & sicca,substantiam earum intactam relinquit. Itaque quamprimum stellam egrediuntur,granulantur & guttantur in scintillas,hoc est,in floccos niueos,& in terram deuolant. Naturæ enim sunt lenis & moderatæ. Quandoque fit,vt pluuia & nix simul vna decidant. Id non contingit ob stellas pluuiosas,sed quod nix ita mollis & subtilis sit,vt pars eius aliqua resoluatur in aquam,pars altera maneat, sicque vtraque iunctim decidant. Accidit interdum,vt præcedat ventus,quia forte stellæ grandinales præsto sunt,non omnino tamen grandinis naturam habentes,sed aliquid etiam dispositionis niualis. Eæ exorientes,ventum & prodromum molestum præmittunt,postea grandines,tandem niuem. Atq; hæc natura peculiaris est,nec tota grandinosa,nec tota gemmosa,nec niuosa penitus,sed ex vtraque permixta.

Deus in operibus varius.

Stellæ niuales.

Nix vt generetur.

Scire ergo conuenit, quod, quoties noua ac singularis natura exhibetur, toties alia stella eam producat. Species enim multiplices sunt, quas Deus ita ordinauit.

Tempesta-tes contra-ria vnde. Præterea tam in æstate quam hyeme tam euidens sæpe contrarium accidit, vt in hyeme operationes aliquando adeo æstiuæ fiant, vt & fulgura & tonitrua, & grandines increbrescant, niue & pluuia nihilominus etiam concurrente. Peculiaris itaque naturæ & hæ stellæ sunt, aliter non constitutæ, quam sese produnt: plusq; habent naturæ Hermaphroditicæ ab æstate, quam hyeme. Similes enim æstiuis sunt, simul coruscantes, & nihilominus lapides iactantes, quæ natura est niuis. Compositum id constat ex frigido & calido Sulphure, Sale & Mercurio, simul permixtis, & per Vulcanum vnitis. Impossibile autem est homini, ex fundamento hæc ita cognoscere, vt & ipse quoq; huiusmodi cõtraria æmulari & facere possit. Is enim a naturalibus terrenis & aqueis instru-*Ir. strumen-ta in causa-re, versatum rei vim.*ctus est, non de superioribus speciebus firmamenti petitis. Alias idem quoq; ipse exprimere posset. Nihil enim quicquam fieri potest sine instrumento requisito, quod nempe, producat producendum. Itaque & cœlum hic peculiare quid operatur, longeq; naturã aliam gignit, quam ceteris elementis possibile sit. Vnicuiq; siquidem elemento [illegible] afflictionem Deus addidit, vt quoduis sui curam ageret, non alterius. Ita manifestantur magnalia Dei, quæ mirabiliter edit quotidie in elementis omnibus, horis singulis, tam in æstate quam in hyeme. Cur vero hoc fiat, nix, illud grando, &c. scire nihil attinet, præscripta satis sint. Sic enim Deus constituit, vt hoc vel illud fieret, etsi homini caussa incognita sit. Quod homo facit, id scire potest, & caussam modumque simul intelligere.

CAPVT VIII.

De Fulgure.

Fulgur o-pus firma-menti ma-ximum. Fulgur o-pus naturæ. Fulguritia prima de-mõstrat. DVm de actionibus firmamenti tractamus: differendum est etiam de fulgure, quod opus firmamenti est maximum & violentissimum ex actionibus ceteris Meteoricis omnibus. Nisi enim firmamentum speciimen tale visibile & substantiale ederet, credi a nemine posset, quod in natura firmamenti vis tam potens latesceret, ita captui nostro res illa mira occurrit. Non tamen præter naturam fit, sed a natura. Et tamen ardua hominis contemplatione res digna est. Hinc enim euidenter demonstratur, quod Deus Sulphur, Sal, Mercurium, firmamento iniecerit, ex quibus materialiter vniuersa generantur. Etsi vero & hoc genus ad actiones Meteoricas spectet: tamen a ceteris omnibus diuersum est. Adeoq; stellæ

stellæ illæ peculiares sunt, quæ ad hanc naturam propendent. Sunt meri pyrites, ad numerũ stellarum æstiualium censendi. Tanto tamen fortiores inter se sunt, quanto magis vim suam exserunt. Aliæ enim sunt gradus primi: aliç secundi, tertii, & sic porro vsque ad 32. gradum. Et in hisce 32. gradibus consistunt stellæ fulgureæ, vsq; adeo in tribus primis materiæ primæ gradatæ. Sed iuxta & hoc tenendum est, quod inter illas sint, quæ errent & distrahantur in operatione sua, aut æquo citius maturentur, ita vt nonnunquam etiam in hyeme parturiant. Quocunq; tamen tempore gignantur, tanto cum impetu iactantur, vt nec tẽporis, nec Lunæ, nec stellarum hyemalium, &c. rationẽ habeant, sed recta penetrent. Fulgurum ortus signa & prodromi sunt intensi æstus. Æstus hi surgunt ab ipsorum decoctione, vel celeri, vel lenta, prout materia prima a Vulcano præparatur & inuenitur. In fulgureis hisce stellis Sulphur gradum suum tenet: & Nitrum summam pinguedinem habet: ac Mercurius in summa contrarietate agit. Sulphur enim est corpus: Nitrum est spiritus: Mercurius est contrarium in vtraque, nempe acrior quam nitrum, potentior quam Sulphur. Ex his tribus generatur tonitru, fulgurque, quod omnium totius firmamenti opus est validissimum.

Pyritum gradus sunt 32.

Fulgurum signa.

Fulgurum decoctio.

Iam, si tempus generationis vicinũ autumno est, maturitatem dans, tunc compositum, Sulphur, Sal & Mercurius, vt diximus, in summa sua virtute & robore constituta sunt. Et dum vna sunt, Vulcanus præparare ea incipit, & reducere in materiam vltimam, quæ fulgur est. Facta inchoatione, opus illud in suum augmentum procedit, gradusq; ignis ad summum ascendunt & intenduntur. Intensio ea gradus Ignei, intendit calorem æstatis, vt solito & naturali suo statu plus ferueat; ascenditq; ad extremum, donec præparatio a Vulcano perfecta sit. Accidit aliquando, vt materia prima ad finem non perueniat, sed soluatur. Postea & immodicus calor desinit. Quandoq; tempestas leuis ex ea oritur, similis vulgari pluuiæ; sed cum hac etiam desinit. Nonnunquam deficitur, sensim portione aliqua secedente, vt in vnam massam non glomeretur. Interdum vnum ex tribus perit, non perfectum. Ita nihil inde producitur. Sæpius illiditur in montem, aut præmaturius intercidit stella ventosa, quæ materiam refrigerat, vt in cella aeris compleri ac perfici nequeat. Interdum abit seu degenerat in nubem, vbi simile quid fit, sed ignauius, quia Mercurius & Nitrũ non satis tyrannidis habent. Sic nihil ex illis gignitur euidens. Ceterũ vbi hæc impedimenta nõ incidunt, sed omnia debito modo succedunt, tunc natura species suas & materias firmamenti ostentat, qualia nam subiecta habeat, & quę producat. Compositio itaq; fulgureæ huiꝰ generationis sunt, vt diximus, tria prima sume gradata, vnoquolibet

Fulguris generat omnem qua impediant

ad violentiam & tyrannidem summam ascendente. Sal nitrum autem validissimum tum est, si in pinguedine viuit. Pinguedo enim ipsius tyrãnis est. Mercurius in contrarietate aduersatur omnibus, omni aduerso alio hostilior. Sulphur est viscidissimum & subtilissimum corpus, cum reliquis in substantiam perfectam commixtum.

Fulgur vt generetur. Percepta iam fulguris, ex qua fit, materia: iam etiam, qui fiat, attendite. Ne aũt fallamini, exemplum proponemus terrenum. Suprema enim cœli merito & commode per terrena explicantur. Sumite nempe Terrenum Sulphur, Salnitrum, Mercuriumq;, & tria hęc per artẽ in corpus vnum redigite. Ita pro modo terreno, admirabilem impetum in natura terrena obseruabitis, qui tamen respectu firmamenti nihili est. Euidens hoc est in tormẽtis bellicis, quod exemplum minime repudiabitis. Eodem modo & in cœlis, a Superis, h.e. Magistris, ętthereum Sulphur, æthereum Salnitrum, æthereus Mercurius sumitur, quæ iuncta cõgetuntur in *Aludel*, id est, in stellam suam, vbi partes illę pręparantur & inuicem permutantur, vt diximus. *Aludel.* Primo liquat' Sulphur: postea Salnitrum, exiguo calore. Tandem Mercurius. Ea ita vniuntur, sine tamen cõmotione & impetu, nec quicq̃ decedit ipsis, nisi superfluus gradus caloris, vt ante diximus. Pręparatione hac facta, stella effundit ipsam in externas regiones, h.e. in aerem, vnde nubes fit: quæ primo probe conspici non potest ꝑpter sublimitatẽ, & præparationis subtilitatem, non cõspicuam prius, quam descendat. Tunc vnum post alterũ decidit, & congeruntur omnia in nubem magnam vel paruam, prout stella multum materiæ primæ habuerit. Interdum fulgura plura sunt vno: quæ aut conueniunt, aut sese insequuntur. Ex vna nube fulgura etiam plura erumpere possunt, prout concordantia & natura stellarum disponit. Nam & hæ plerunq; naturæ geminæ sunt, vt bis vel ter feriant. In qua re conueniunt partubus: quibus interdum plures, quam pro numero solito eduntur.

Arcułina fulguris. Dum ergo dicto modo in nube aliqua congregantur vna, tunc præparantur ibi vsq; ad finem. In aere enim culinam habent, qua ad finem deduci desiderant, h.e. in aere fieri potest, quod in *Aludel* non potest. Ibi ergo tria ista incipiunt sibi inuicem contrariari: & nitrum recalcitrat ac intumescit in Sulphure, nec in ipso includi se patitur, quia tria illa inter se sunt massæ igneæ. In aere autem gradus ignis incipiunt, ita vt subinde intensiores fiant, & nitrum altius ascendat. Quoties intumescit, toties massam terræ motu quatit, ita, vt nubes hiscant, & fulgetrum, hoc est, splendorem igneum ex massa excutiant super terram. Colluctatio hæc iteratur aliquoties, tam strenue diuque, donec nouissime ardori ta intendatur, vt ipse quoq; Mercurius in massam, hoc est, in

actionem abeat. Is quamprimum inuaditur, suffultum ciet, & eiaculatur ex massa violento impetu splendorem igneum per omnes nubes (quæ tamen nubes ipsorum saltem fumus est, niger & variorum colorum, sicut colores omnes sunt in sulphure, sale & Mercurio.) Quamprimum autem coruscatio illa a Mercurio mota, apparuit, sequitur illico tonitru: quod generatur, quia illisionem & contrarietatem inuicem habent, nec concordare possunt. Illisio illa fit, quasi quis hydrargyrum in argentum infunderet, vbi fragor exauditur. Fragor ille reboat in toto firmamento. Et sicut tormentum, quod in cauernoso loco disploditur, tonitru ciet: ita illa cauerna vel fornix cœlum est, vbi fragor fit. Et tonitru est crepitus, a contrarietate natus illa, quod sulphur, Mercurius & nitrum vna subsistere nequeant. Simile quid etiam in terrenis obseruare licet, quando in præparatione aquæ salis nitri primo coruscatio fit, postea tonitru sequitur. Eadem generatio & in cœlo est, sed gradus tamen intensioris & violentioris, quo formido, & tremor maior incutitur. Massa enim illa admodum potens est & arduæ graduationis, qua nõ est superior alia. Ex celeritate enim & fortitudine ipsius Christus vaticiniũ sui aduentus petiuit. *Coruscatio vi fiat.* *Tonitru vt fiat.*

His iam indiciis & signis apparentibus, fieri tamen nihilominus potest, vt fulgur dissoluatur, nec aliud quicquam fiat, quã pluuia, aut a vento, sponte sua coorto, in locum alium transportetur. Fit enim, vt massa, antequam exacte præparetur, vltro citroque dissiliat, velut inclusus puluis pyrius, qui accensus hac illac fluctuat. Sursum non ascendit, quod in firmamento est. Quod enim in terra euolat sursum, id in firmamento descendit deorsum. Terræ ascensus est firmamenti descensus, & econtra. Hinc etiam subinde magis magisque declinat ad terram, cum auctiore fumo, prout huius materiæ natura est. Si autem perfectio incipit, ita, vt hoc loco massa in fulgur abeat, eo modo, quo perficitur & vnitur in suam massam: tunc massam illam nihil esse aliud, credite, quam tormentum probe & arcte obturatum: cuius partus quo propior, eo cutis solidior, ac nouissime, si plene maturuit, veluti in testa iacet, ceu ouũ in suo putamine. Ita præparatum si in testa iacet: tunc nubes reliquæ, huic vicinæ, ad pluuiam saltem dispositæ sunt, quæ ob id resoluuntur in aquam. Quæ resolutio si incipit, incipit etiam ventus & impetus in omnibus per massam, ipsiusq; nubes omnes, ad tempestates genitæ sunt, quas cum importunitate perficiant. Iam si massa, in testa recondita, a nube humiditatem persentiscit, dum scilicet humiditas ad massam penetrat: simile quid euenit illi, quando quis aquam in æs fusile, aut aliud simile infundat. Quamprimum aqua massam attingit, ipsa dissilit in *Fulgur cur non sursum feratur.*

omnes mundi partes, ac vna cum fragore coruscationem emittit celerem & late vagantem. In quot vero partes massa dirimitur, tot tonitrua fiunt, fragore quolibet tonitru vnum faciente.

Fulgur qua erumpat. Hoc facto massa illa versus altitudinem suam, hoc est, terram, ignem eiaculatur, quasi ad scopum aliquem. Et prout initio foramen patens reperit, ita eo exsilit prorsum, non retrorsum. Antrorsum enim rumpitur, non retrorsum. Vbi ergo erumpit, ibi cognoscitur esse, nempe corpus quoddam, nihil exsistens aliud quam ignis, in exiguam massam coactus, maiorem vel minorem, pro conditione rei: quod corpus compactum, adeoq; spirituale, aereum & ęthereum est, vnde generatio emergit eiusmodi, de quo nemo ambigere possit, quod penetret & perrūpat omnia instar spiritus, qui neq; corpus, nec carnem, nec sanguinem, &c. habeat. *Fulguris quale corpus. Fulguris mira vis.* Nec penetrationem ipsius, quisquā digne pleneq; describere possit. Eius ictus adeo præceps & impetuosus est, vt omnia obuia terræ affligantur, ipsiq; cedere loco cogantur. Ignis iste adeo subtilis est, vt momento vno quæ terra tangit, fundat & eliquet. Vnde gradus Olympi æstimādi sunt, quam sublimes eius operationes sint, quamq; respectu elemētorum ceterorum sæuæ & violentæ. Ex violentia ista & celeritate coniectura facienda est de spiritu, & aduentu Christi, qui per illā præfiguratus est. Quid enim aut potentius, aut violentius, aut in operatione sua ipso fulgure admirabilius est? *Christi aduentus simile fulguri.* Quod si ergo Christo ipsi placuit prædicere, quod aduentus ipsius sit futurus instar fulguris de cœlo missi: fas omnino ac conueniens est, vt fulguris natura nobis probe cognita sit. Ferit enim id fortiter & penetranter, tamq; miræ est naturæ & conditionis, vt non satis excogitari ab homine, nedum plene sciri queat. Hac specie & modo ipse quoq; Christus venturus est. Quique apud se expendit, fulgur nobis ipso exemplo præstitutum esse: is in posterum ab omni peccato abstinere, nec vias Dei temere transgredi debet. Horū subinde plura genera proueniunt, quæ inexplicata omittere non possumus.

Fulgurum varia differentia. Accurate ergo ad fulguris miras naturas attendite. Quędam sunt frigida, quorum generatio similis est ignitorum generationi, nisi quod calore destituantur. Ad finem enim cadunt in coagulationem, quorum coagulatio est fixa, cum gemmarū ceterarum generatio fixa nō sit. Hæc inquam fixa est & constans. Concipiunt autem fixationem suam a spiritu proprio, qui seipsum in frigiditate coagulat in corpus fixū. *Fulgurum varia opera.* Porro fulgura sæpius metalla frangunt & liquant, illęso relicto corio. Sæpius hominem interimunt, nulla apparente plaga. Sępius in fenestris plumbum liquant, intacto vitro. Sæpius cranium comburunt, non adustis capillis. Sæpius culcitram amburunt aut penitus exurunt, nihil violatis pennis.

Sæpius

Sæpius per Ephippium equum occidunt, Ephippio saluo. Sępius tunicā comburunt, intacto corpore. Sæpius in clausa & obserata cista pecunias fundunt, ligno non adusto. Nemo non est vspiā, qui fulguris vim & opera mirabilia vllo sermone satis expedire & explicare queat. Mihi quidē caussa ea naturalis videri minime potest, quia necesse est, stupēdam huiusmodi operationem emergere ex eo, vt nobis exemplo sit, Christum ipsum tali cum prodigio venturum, nec fractam arundinē læsurum, aut scintillans linum extincturum esse, sed ea, quæ circa ista sunt. Aut opus est, vt superi hac arte vtantur. Aut Diabolus talia perficit. Ego tamen ex sententia priore sto, quia Christus ipse exemplum id inuexit, quod ita venturus sit ad iudicandum viuos & mortuos: vt scilicet hoc pacto peculiaria signa, captum humanum omnem excedentia ederet, nosq; per ea moneret, quod ea de[illegible] cum celeritate dies quoque extrema incubitura & iudicii seueritas pro[illegible]cessura sit. *Fulguris vis Theophrasto nō naturalis.*

In principio autem Meteoricæ huius descriptionis appello *pennates*, hoc est, superos in firmamento. Hi istorum operum magistri sunt præparandorum & fabricandorum. Isti sunt, qui fulgur mittunt & dirigunt, h[illegible]c e[illegible], sunt balistarii, qui tormenta dirigunt, quo vult Christus, nempe in [illegible] quod extra Dei tramitem exorbitat, seu in Dei hostes, non in amicos. Hoc enim euincitur exemplo, quod Christus nemini iniuriā factu[illegible]rus sit, sed dicturus tantū: *Abite maledicti in gehennam.* Præsagia ergo sunt non tantum fulgura, sed tempestates etiam aliæ, quæcunque tanta cum importunitate & impetu inundant, vt sunt tonitrua, venti, grandines, & q[illegible] vniuersa quoq; hic comprehenduntur. Suspiciāt ergo, qui feriuntur. Nam & Sodoma ac Gomorrha tactæ sunt. Præsagia ista sunt terribilia, quia sunt exemplo, taliter quoq; Christum venturum esse. Præterea, nemo inficiari potest, adeoq; in propatulo est, posse Diabolum obsidere ipsum hominem, eumq; importunum reddere, velut & pecora, vt sues. Quod si hanc potestatē accepit, acceperit eandem vtiq; in canes, catos, equos, & omnia quæ hominis sunt. Sic concessum eidem quoq; est præsidere tempestatibus, fulguri, grandini, & varios trucesq; tumultus suscitare, ac fulgura, &c. eo eiaculari, quo vult, & a Deo permissum est. Vtut autem hæc sint: ex permissione certe Dei eueniunt. Ex quo concludere possumus, quod eo modo Deus etiā Diabolum in terram missurus sit, vt sua inde mancipia in æternū ignem violenter secū abripiat. Sapiētiæ ergo & iudicio diuino hęc, nō homini adscribenda sunt. Quod vt cogitē, hęc me caussa instigat, quod per hęc Deus seipsum pręfigurauit, qui fractam arundinē non cōminuet, aut fumans linū non extinguet, sed tamē id quod integrū est, & [illegible] figrat, quod ex tonitru & tempestatib. facile intelligi potest. Sic ergo caussa & generatio fulguris, & nubiū, tempestatumq; in fir- *Pennates fulguris directores, &c.* *Fulgura, &c. sunt præsagia.* *Diabolus cur fulgura facere possit.*

mamento respectu terræ, crescens stupendum est; magis autem admirandum ipsius opus. NOTA: *Erunt signa in Sole*, &c. Item, *Clanget tuba*, &c. id est, tonitru fulguris Christi, tonitru cœleste, tubæ.

CAPVT IX.

De Extraneis.

DIcendum iam porro etiam de generatione est illa, qua interdum ranæ, vermes, aut viuentia animalia alia e sublimi deiiciuntur & inueniuntur. Hic repetetis vobiscum, quod initio dixi de animalibus in cœlo, nullum nempe elementum exsistere, quod non in se contineat viuens animal, hoc est, multiplex. Sic in terra sunt varii vermes, varii in aqua, varii in aere. Sic & in firmamento. Nec hoc cuiquam mirum obuenire debet, cum natura mater sit in elementis, tam superioribus quam inferioribus. Quando ergó dicunt, pluisse ranas: statui debet, ranas istas de firmamento prodiisse, ac in ipso ex similibus ranis progenitas esse. Inciderunt enim in terram illæ, sicut etiam talpæ persæpe super terram prodeunt & discurrunt, quæ tamen ipsis natiua non est. Eadem & aliorum vermium natura est. Non ergo absurdum est, tales etiam in firmamento reperiri, ex quibus illæ descendunt. Quanquã impossibile sit, aliquid desuper ad nos cadere. Id n. sursum est. Idemq; esset, si nos sursum in cœlum caderemus. Verum quidem est, eas decidere: ipsis tamen id est sursum, prout cœli natura fert. Generari a. nequeunt, nisi tẽpestas quædam ejusmodi destructionem in illis locis moliatur, ob quam illæ cum impetu delabantur, ita, vt cum pluuia aut alio quodam decidant. Sed & hoc verum est, quod mense Maio sperma decidat, ex quo ranę virides seu arboreæ generentur. Ranulæ enim huiusmodi omnes ex firmamento sunt, spermatis specie decidentes, & postea quasi per messem plenius succrescentes. Hoc non de ranis saltem, verum & generibus aliis omnibus verum est, vt, quod non corporaliter decidit, specie tamen seminis delabatur. Vnde sæpius in loco quodam animal reperitur, quo parentes ipsius non penetrarunt. Hæc omnis caussa est firmamenti in aliquibus. In aliquibus caussa est aer, qui & ipse generata huiusmodi specie multiplici continet, non minus, quam vel terra vel aqua. Huius censuus est generatio quoque Basilisci, & rarorum insolitorumque animalium aliorum, quorum origo ac partus citra terrenam matricem fit, secus quam animalium ceterorum terrestrium aut aquatilium.

Ita quandoque etiam fit, vt dicatur pluere sanguis. Cum hoc ita comparatum est. Aurora, quæ spuma est de sulphure & tribus primis, interdum decoquitur in tenacitatem & naturam spumæ deponit, veluti de auro-

Nullum elementum animalib. caret.

Ranæ pluũt ex firmamento.

Ranæ vnde generentur.

Ranæ virides mense Maio.

Basiliscus.

Sanguis vt pluat.

Aurora est trium primorum spuma.

aurora diximus, quod ſpuma ſit leuis. Spuma ea ſi in mucilaginem aut bituminoſam naturam abeat, tunc a ſuo Aſtro coquitur, vt rubeſcat. Ipſius enim color ruber eſt, & ſubſtantia tenuitatem aut craſſitudinem ſanguinis habet. Ita præparatam & tranſmutatam, cœlum demittit. Nullum enim ſuſtinet corpus tangibile, hoc eſt, quod ex intangibili tangibile fit, ſed omnia a ſeſe eiicit. Idem ita quoque deſtillat, interdum ſponte & per ſe, interdum cum pluuia, prout res fert. Ranæ in firmamēto ſubſtantiæ non ſunt. Cum autem ſubſtantiæ fiunt, decidunt. Idem etiam circa ſpumas exhalationeſque ſimiles accidit, vt ſpecie ea, qua in coloribus ſunt, in colores incorporentur, qui colores poſtea decidunt, candidi, cyanei, nigri, &c. Aqua enim de cœlo ſtillans non vnius perpetuo coloris eſt, ſed multas differentias habet. Alicubi in montanis quādoq; fit, vt lacte pluat, non minus quam ſanguine. Huius quod in lapides decumbit, albam & bituminoſam vſneam gignit, quæ cū tempore coagulatur & induratur inſtar lapidis, ex alio enati. Huiuſmodi cœleſtes vſneæ colore vario ſunt, rubro, id eſt, ſanguineo, viridi, cœruleo, nigro, luteo, &c. Quod in terram illabitur, velut & aquam, vaneſcit. Tum & depluēdo multum in colore mutatur, vt non, qualia ſunt, omnia in terram decidant. Nec nobis ignotum eſt, quod naturales priſci per eiuſmodi vſneas multa tentarint & moliti ſint in Medicina, velut & in Alchimia, vbicunque eas impetrare potuerunt. Eaſque vocarunt Flores cœleſtes. Quid vero effecerint, neſcio. Haud dubio tamen aliquid. Speculationes enim eorum fundamento non caruerunt. Loquor autem de genuinis naturalibus, non de Ariſtotele.

Lac cur pluat. *Lac lapideſcat.* *Vſnea Flores cœleſtes.*

Præterea viſus eſt interdum etiam depluere ignis. Cuius hæc cauſſa eſt. Pluuia omnis, qualiſcunque ſit, nihil eſt aliud quam Sulphur, Sal & Mercurius. Sulphur eſt naturæ igneæ per ſe, & ardendo ſeu deflagrando reſoluitur in aquam. Iam ſi fiat, vt in aerem perueniat, ex ſuis ſtellis elapſum, nondum tamen ad gradum ſeu locum ſuum ſatis præparatum, ſed tantum ex parte aliqua: tunc præparata pluuia more ſuo decidit. Poſtea decidit etiam reliquum, nondum omnino reſolutum. Dum ergo ita deturbatur, in iſta actione ſulphur eſt adhuc flagrans, atque ita cum pluuia, in qua eſt, conſumitur, ſiue parum ſiue multum ſit. Si enim coruſcatio aut fulgur igneum de cœlo cadere poteſt: poterit idem etiam illud, de quo loquimur. Omnia enim ſunt de Sulphure ardente, quod aut fixum eſt, vt in fulgure: aut minime fixum, vt in pluuia. Poteſt tamen priuſquam matureſcat, ſeſe demittere: velut in ſublimitate nubium operatur, vt manifeſte oculis conſpici poſſit. Et ſi in cœlo ardet, ignis iſte propter Solem, aut obiectas nubes videri nequit. Ignis iſte

Ignis cur depluat. *Pluuia quid.*

decidens, nihil adurit. Quanquam si sine pluuia terram prehendat, eam vstulet, aut arefaciat: Vt aliquandiu post ibi nihil crescat. Si vero cum aqua permiscetur, aqua quodammodo ipsum cohibet. Coruscationes nocturnæ, sine tonitrubus fientes, eiusdem quoque naturæ sunt, effunduntur q; in aerem, & ab aere deorsum mittuntur, hoc est, præceps flamma cadit, quæ in seipsa deflagrat. Coruscationes huiusmodi oriuntur a stellis æstiuis, non brumalibus, suntque ipsarum expurgationes, quas eiiciunt vel superflua & excrementa. Hanc enim naturam habent, vt ipsæ quidem nihil sint aliud, quam sulphura ardentia, qui sulphureus ardor æstatem parit. Et hi flores sunt, qui noctu coruscant. Non autem de noctu saltem fiunt, sed & de die, de die tamen non conspiciuntur. In terram omnino cadunt. Et nisi pluuiæ sæpius coincidant, aut stellæ æstiuæ frequenter coruscent, cum herbas, tum gramina exsiccant, maxime versus meridiem, vbi in summa exaltatione sunt, & versus Orientem, &c. Nec culpa ea Solis est, sed stellarum æstiualium propter sulphureas coruscationes, quod ita adurant, ac interdum etiam syluas ac domos incendant, nullo igne viso: ne de nocte quidem, quia frigiditas noctis resistit.

Coruscationes quid.

Cruces, flagella, &c. vt pluant. Pennates eorum caussa.

Interdum etiam figuræ e cœlo in terram labuntur, specie varia, interdum crucis, interdum flagelli, aut cranii humani, ac signis aliis, passionem Christi aut gesta alia repræsentantibus. Quæ etsi quidem Meteorica minime sint, caussa tamen ipsorum in Meteorica comprehẽditur, ea ratione, quia *pennates* istarum rerum pictores sunt, figurasque effictas deorsum in terram proiiciunt, cadentes vel super homines, vel ligna, vel lapides, vel vbicunque ab hominibus conspici queunt. Nec enim minorem illi iaculandi peritiam habent, ac Sol, qui radiis suis terram ferit. De his tamen tenendum est, quod nunquam fiant, nisi præsagia quædam instent. Sic mea ætate, cruces, galli, flagra, columnæ, Pilatus, &c. super homines ceciderunt, eo modo ac forma, velut scriptum legimus. Non autem hoc est ex natura, sed ex ordinatione diuina, vt illis præfiguretur noua alteratio futura apud hos, qui huiusmodi signis vtuntur, sicut post euentus docuit, & vel dum docet. Simili modo in cœlo interdum etiam præsentantur figuræ quædam, nihil aliud portendentes, quam futura aut euentura talia esse illis, qui ipsis forte vtuntur. Sic annis proximis visus in Silesia rex est, vario habitu, personisq; insolitis cinctus. Quod præsagiũ est, idipsum suo tempore ita completum iri. *Pennates* n. superi præsagiorum eiusmodi magistri, opifices, elaboratores ac formatores exsistunt. Nihil ergo res illæ aliud censendæ sunt, quã quod ex natura, per *pennates superos* productæ factæq; sint, ex intimo cœlo ita demandatæ, vt futurorum

Theophrasti ætate pluit crucibus, gallis, flagris, &c.

Præsagia quid moneant.

rum temporum euentus prænuncient. Qui mirabilium istarum figurarum & similitudinum naturas ac apparẽtias describere vellet: huic nulli libri sufficerent. Sunt enim euentus longi & admirandi. Hominis ergo officium est, ad ea multo accuratius attendere, quam ad naturalia cetera vniuersa. Præsagiunt enim ipsius vitia & flagitia. Sic nec tonitrua suo mirabili euentu carent. Deus enim in suis operibus imperscrutabilis est: nec quisquam ea ad amussim penitus explorare & indagare nouit.

Dei opera imperscrutabilia.

Lapides & metalla cœlo lapsa.

Vsu venit etiam quandoque, vt lapides & metalla de cœlo labantur. De his ita disquiremus. Vnicuilibet elemento primam suam materiam Deus contribuit, ex quo produceret, quod conueniret ipsi. Sic terræ conueniunt plantæ: aquæ mineralia: aeri *Tereniabin:* suæ itidem peculiares generationes cœlo. Iam autem quodlibet suo tantum operi vacat, nec generat aliud. Fieri itaque nulla ratione potest, vt aqua aut terra generet fulgur, pluuiam, niuem. Hæ enim generationes cœlo debentur ex officio. Sic viciſſim, cœlum generare minime potest, quæ ceteris elementis conueniũt. A cœlo ergo nullum Minerale, siue lapis aut ferrum fit, produci potest. Iam vero vsu & experientia constat, factum esse, vt veri ac naturales lapides de cœlo deciderint. Nec cum fide pugnat, similiter & metalla delapsa esse, licet præter ferrum nullum notatum sit. Nam & caussa est, cur fieri non possit, vt alia quoque instar ferri decidant, velut & genus vnum de lapide. Modus fiendi is est. Videtis scilicet stellas vniuersas virtute attractrice præditas esse. Sol attrahit, quod humidum est: Luna attrahit, quod natura calidum est. Sic ergo, quod frigidum Sol attrahit, id est, aquam, id manifestũ est. Ita & Luna attrahit quod calidum est, hoc est, si in creato aliquo natura calida latet, hanc Luna extrahit. Hinc fit, quod homines, ex quibus Luna calorẽ extrahit, si morbis obsessi sint calidis, leuius habeant, & econtra. Nam ex multis indispositis ipsam quoque vitam extrahit. Idem aut simile stellæ quoq; aliæ faciunt, modis aliis.

Elementa proprium suum seruant.

Attractrix vis in omnibus stellis. Sol humidum: Luna calidum trahit.

Ex his colligite, stellas etiam quasdam esse, Magnetica vi insignes, qua ferrum ad se trahant. Præter hoc enim aliud metallum attrahi nullum potest. Dum ergo eiusmodi attractio instituitur, non inconueniens est credere, in sublime attrahi ferrum, ad mansionem stellarum illarum attrahentium. Id demonstrat mons Magnes in terra, qui circumcirca ferrum ad se attrahit. Quod tamen non facit confertim, & in vna mole, sed secundum proportionem corradit, quantum quidem cedit, dum multum colligere possit. Eodem modo & stella Magnes ferrũ ad se allicit, forma tenui & ex his ex finib. & locis propinquis, sursum in suã mansionẽ. Id si accepit, rodit & cõmolit, velut Magnes, æruginẽq; decidere

Ferrum solum cœlo delabitur, & cur.

Magnes mons.

patitur, ac fit *Alcool.* Quicquid *Alcool* in Sole est, est de corporibus ita attractis, & a superioribus stellis corrodēdo in Alcool redactis. Sed & hoc memoratu dignum est, quod & ligna & similia alia attrahantur varia. Experimur enim, si *Alcool* Solis colligantur in cumulum vnum, ea non dissimilia apparere ligno putrido, & similib. aliis. Nec enim hæc omnia in terram abeunt, sed quædam a Sole & stellis commoliuntur, & cōminuta attrahuntur in firmamentum, non minus ac aqua a Sole, humiditasque hominis calida a Luna. Quia vero in consumtione illa mors est, quæ rem depopulatur, vt ignis: ideo ad nos nō redit aut recidit, sicut nec aqua a Sole attracta, ad nos relabitur, sed in aere emoritur, & penitus consumitur.

Lignum a cœlo attractum.

Atque huiusmodi res per Philosophiam, stellarumq; virtutem commode quidem stabiliri possunt. Quicquid enim Soli expositum iacet, euidentius consumitur eo, quod ipsi expositum non est, siue metallum sit, seu res alia, quæ fixi non est corporis. Quod enim fixum non est, abit. Exemplum: Quicquid ignis depopulatur & consumit, inficiari nequit quisquam, quod idem quoque facere possit suo tempore cœlum. Ignis autem consumit id hora vna, quod natura per se non facit multis annis.

Sol omnia depopulatur quægnu.

De ferro autem quod relabitur, hoc tenendum est. Magnes iste æthereus attrahit ad se, vt dictum est, ferrum. Nec enim fixum est. Id transmutat in æruginem, quam attrahit, a Magnete sibi præparatā. Hoc ferrum si ipsi appropinquat: tunc, si nimium est, & Vulcanus celerior incidit, quid id cum *æthereo Borra* corripit, cōfluxile illud facere potest in massam vnam, quasi iacuisset in fornace fusoria. Cum ergo hoc modo id in corpus vnum confluxit, firmamēto onerosum relabitur. Et hoc ferrum si alicubi reperiatur, alio genere multo præstantius est. Borras enim æthereus id depurauit, & gradibus multis intendit. Quoties autem natura sese talem pręstat, res haud vulgaris est. Latet enim in hoc mysterium singulare. Fieri autem & hoc potest, vt generationes eiusmodi, ex infernis attractę, a *pennatibus* assumantur, qui fabricatas eas iterū deiiciant. *Superi* enim in stellis Magneticis habitant, quod talibus operibus præcipue delectentur.

Ferrū quomodo paretur, vt recidat.

Borras.

Pennates in stellis Magneticis.

Post hæc contingit quoque, vt lapides quandoque deruant. Quanquam nec hoc vulgare fit, sed res rara, cum præsagio coniuncta, sicut sine præsagio nec metalla decidunt. Lapides hi in stellis generantur. Fulgur enim frigidum, nihil est quam durus lapis, similis alii cuidam. Iam si natura Olympi in fulgure frigido lapidem gignit, fieri etiam poterit, vt huiusmodi lapides in terram decidant extra fulgur. Cumque euidenter illi præsagia sint, & signa rerum futurarum: pennates omnino superi

Lapidum casus præsagus.

Fulgur est lapis.

Lapides fiunt a pennatibus.

mate-

materiam eiusmodi fabricant, & in lapidem transformant. Materiam quidem habent a generatione frigida, sed non coniunctam, nec in lapidem mutabilem, sed modis aliis resolubilem. Superi autem sunt, qui propter præsagium, materiam illam ad resolutionem peruenire non sinunt, sed potius ex illa lapidem fingunt: quem postea, idoneo & iusto tempore in terram cadere permittunt. Nam lapides attrahi, nec a natura est nec alio ipsi simili. Isti enim fixi sunt, ac in terra immoti manent. De ferro autem contradicere nemo potest. Hoc enim cum magnes ad se attrahat: cogitatu facile est, Magnetes similiter & in cœlo vigere idem facientes, ceu diximus. Et quicquid in humiditate consistit, aut putrescendo in humiditatem facessere potest, id omni attractioni idoneum est, velut lignum putridum, aut putrescentes res aliæ, tamdiu, donec nihil eius supersit. Ex hisce ergo punctis Meteoricis, quæ singularia in natura accidunt, cognosci & expendi debent, vt dictum est. Natura enim in suis operibus mira & abdita est, ac miris magnisque virtutibus a Deo dotata & coornata. Dictorum autem cognitionem largitur cum ipsa experientia, tum ocularis demonstratio: insuper ipsum quoq; lumen naturæ, quod se ipsum pandit ac profert, nec homini quicquam absconditum esse vult, in ipso inquirenti. Nihil enim adeo arcanum est, quin manifestetur: nihil tam exile, quin in apricum, hoc est, hominis intellectum proferatur.

Lapides sunt fixi.

Humida & putrescibilia omnia attractioni apta.

Lumen naturæ &c.

CAPVT X.

De Exhalationibus.

DEinceps etiam notandum vobis est, quod stellæ, æstiuæ ac hyemales sese frequenter expurgent, non per coruscationem, sed cum corpore, quod ex sese eiiciunt. Id vocatur exhalatio stellarum. Huius origo est, quod stellæ in firmamento suam nutricationem habeant, qua ab elemento isto conseruentur. Nihil enim vspiam creatum est, quod non indies, vt homo, suo alimento egeat. Vnde sequitur & stellas ex suo elemento edere & nutriri. Porro quicquid cibo nutritur potuque, id suum etiam excrementum profert. Iam constat, illas non nisi igne sustentari, sicut homo nutritur terra, de qua est. Ex igne illo essentiam suam extrahunt, sicut homo ex cibo sanguinem suum ac carnem. Ita quod non est essentia, sit excrementum. Et quia statum suum tempus stellæ habent, conceptum suum excrementum deponendi, tunc, si interdiu id fit, nemo obseruat: si noctu, notatur. Estque ignea stella, in longum porrecta, desuper de cœlo ex stellis orta, licet, quam sublimiter decidat, dignosci non queat. Si tamen in cœlos inferiores aut aerem sese de-

Nutritione omnia egent.

Stellæ nutriuntur igne.

Exhalatio quid.

mittat,ibi primum conſpicuum fit,ac in terram labitur, vbi inſtar liquaminis iacere reperitur. Nō quidem inficiamur,aliis quoq; viis ſtellas expurgari,non tanta cum igneitate,vbi tamen ignis aliquis ſit,licet inconſpicuus. Vnde multæ exhalationes candidæ,ex ſtellis frigidis excuſſæ reperiuntur. Huius rei multum per pluuiam decidit:multum per nubium lapſum:multum per frigora & grandines. Hæ enim tempeſtates omnes, ſtellarum ſunt purgamenta,ad exitum tendentia. Dum vero euadunt ignea, idem accidit, quod illis qui potant aquam,& aquam reddunt. Sic ſtellæ potant ignem,& ignem iterum excernunt. Is autem quā primum terram attigerit, ignis amplius non eſt, ſed eſt terrenum liquamen aut mucilago, ſimilis rubeo aut flauo ſpermati ranarum.

Excrementa cibis ſunt ſimilia.

Præterea, natura quoq; volucres facit,igneas & volantes, quas vocant dracones,a monte vno ad alterum traiicientes. Dracones hi interdum ignis ſunt ſubſtantialis, vt inſtar fulminis accendant obuia. Interdum fiunt liquamen, inſtar excrementi ſtellarum, aliquando toti conſumuntur, quandoque dum conſumuntur, terrum odorem emittunt. Horum generatio talis eſt. Notum eſt, ex multis rebus fieri animalia viuentia, vt ſcarabæos, muſcas, araneas ab aere, quæ ſemen non habent in eo,ex quo oriuntur, ſed oportet ipſa ſine ſemine aut ſpermate fieri, ſicut de aere Philoſophia demonſtrat. Eodem modo ipſe quoq; Olympus genus quoddam animalium gignit in ſuo firmamento: nec ſolum dracones,ſed & alia,vitam & brutalem ſenſum habentia,ad volandum & traiiciendum, tam die, quam nocte. Quod ſi enim elementum aquæ multa monſtra parturit, & terra varios vermes, ac aer diuerſos ſcarabæos ac muſcas: vtique & cœlum Salamandris variis abundat. Hæ enim veræ & genuinæ ſunt Salamandræ, quę ex igne,hoc eſt, ex putrefactione ardentis ſulphuris generantur. Et ſunt illæ vnum ex quatuor miraculis elemētorum, pecora nempe Olympi. Et quo ſenſu pollent pecora in aqua, terra & aere: eodem prædita ſunt & Salamandræ. Vita ipſarum diuturna non eſt. Dum autem viuunt, meram & ſcopum longinquum volando & iciendo conficiunt, nempe centena aliquot milliaria:q, non volatu vno & continuo p̄ſtant, ſed interrupto, iam ad hunc, iam ad illum locū facto. Vbi ſemel conſidunt, ignei Dracones non apparent. Tales tamen apparent iterum, quamprimum ſeſe in aerem nonnihil attollunt. Ignei facti, illico iterū fulgent. Suam ipſi etiam quietem, ſuum ſomnum habent. Hoc tempore nihil lucent: ſed tantum, quando loco mouentur, aut in longum euolant.

Dracones volantes quid.

Draconum generatio.

Muſca aranea &c. ab aere.

Salamandra vnde generetur.

Dracones quouſq; volent.

Dracones dormiunt.

Sed & hoc ſæpe fit, vt duo treſve ſoles, aut totidem Lunæ, aut ſpecies aliæ, æquo plures, conſpiciantur. Quæ ſi fiunt, præſagia ſunt, non genui-

Soles & Luna plures præſagia ſunt.

nuina naturæ crescentia. Illa enim *Pennates* superi faciunt, similitudinem talem futuram ipso opere præsagientes. Sic ab eiusmodi visis euentus sæpe docuit, quidnam portenderint. A pennatis autem fiunt, non secus ac si artifex quispiam, arborem, a natura productam, cera aut re alia exprimeret, aut corallum natiuum, arte sua ita affabre æmularetur, vt e distanti vtraque vnum apparerent & dicerentur. A vero enim genuinoque, factitio quoque nomen inditur. Aut quasi vas aureum (quod vere tale esset) ab artifice præfiguraretur, ita vt is duo triaue vasa ex orichalco, auro, plane ac apprime similia effingeret, eaque induraret. Tunc omnia tria æque aurea viderentur & dicerentur. Sic & pennates materiæ & instrumentorum in firmamento satis habent, quibus eiusmodi Soles orichalceos, & Lunas similes, quot velint, fingere possint. Citra numerum tamen hoc cauent, ne plures faciant, quam præsagium poscit. Hoc enim fine pennates in cœlo sunt, vt hæc officia dispensent. Bene autem illi, qui, quid & cur pennates species tales præfigurent, cognoscit. Nihil enim arduum ac sublime vel nascitur vel incoatur, quod ipsi non præsagiant. Sed ista pertinent ad Magos, minime ad Astrologos & Astronomos. Nec vero in Sole ac Luna tantum illi talia operantur, sed & circa stellas alias idoneas occupantur, quas aut maiores faciunt, aut alias, nouasque, insolitas & mirabiles, prout ipsorum opificium ferr.

Fiunt a pennatibus.

Solium numerus vnde constituatur.

Pennates iidem arcus etiam seu irides Soli Lunæve circumducunt, aut signa alia, varie colorata producunt. Quas autem ipsi irides faciunt, præsagæ sunt. Sunt enim & aliæ, naturales. Quando enim per iridem pax in specie significata est, aut significatur, illa a pennatis constituitur. Hæ ergo a naturalibus distinguendæ sunt. Naturalium enim generatio talis est. Iris nempe nihil est aliud, quam Sulphur, Sal, & Mercurius, cum suis coloribus, quæ eo loco subtilissime & exquisitissime digesta sunt. Generantur in firmamento a stellis aqueis, quarum flos sunt, si pluuiam inuehunt. Sine præmisso tali flore nulla pluuia incumbit. Quoties enim stella pluuiam parturit, iris ceu flos primum est, deinde pluuia. Non tamen irides toties conspiciuntur, quoties pluit: quia in aere sæpius vanescunt & consumuntur. Vbi autem pluuiarum eruptus insignes fiunt, ibi conspicuæ irides apparent, quæ a stellis & nubibus in terram sese demittunt, duobus apicibus telluri incumbentes, & in orbem sese sursum effundentes, tamque diu durantes, dum ab aere consumantur. Sic binæ interdum irides fiunt, vt Gemini: quibus duplex & diuturna pluuia portenditur. Altera enim in seipsam intendit. Et hæc ex diuina ordinatione & prouidentia ita eueniunt.

Irides duplices sunt.

Irides naturales vt fiant.

Iris flos pluuiæ.

Flore nihil caret. Nihil enim est vspiam, quod non florem emittat. Coruscatio est flos fulguris & fulminis. Sic & in ceteris. Multi rerum flores sunt, quos nec vidimus, nec nouimus, quia in aere consumuntur & disparent. Saltem vidimus illos, qui humilius exhibentur, & ad nos decidunt.

Sequitur descriptio alia Meteororum, quinque succinctis libris distincta.

LIBER PRIMUS.

DE IRIDE.

Iridis & partus muliebris cōparatio. ORtus ac generatio iridis, respondet partui mulieris. Sicut enim mulier requirit tempus, ad maturandum fœtum: ita suum tempus poscit etiam iris. Et veluti mulier interdum duos tresve fœtus parturit: ita & irides iam geminæ, iam ternæ producuntur. Vtrobique enim vna ratio est.

De motu autem eius tenendum est, Irides alias simul cum stellis aqueis currere: alias extra illas: quasdam in linea circuli Zodiaci, &c. Insuper & diuerso tempore oriuntur. Quædam enim sunt æstiuales, quædam hyemales, hoc est, sunt omnium horarum. Sicut enim fœmina omnibus horis parere potest: ita & iris. Nec enim definitam messem autumnumve illæ habent: sed quando coniunctiones earum fiunt, tunc generationis ipsarum tempus instat.

Iris tempe- ratione ge- neratur. Quanquam vix centesima Iris conspiciatur. Ad generationem enim suam & operationem, contemperationem singularem requirunt, hoc est, nec calorem nimium, nec frigus, nec siccitatem, nec humiditatem. Quę enim Irides in hyeme existunt, a frigore congelantur, & destruuntur. Quæ per æstatem sole claro & sicco fiunt, eæ exarescunt & comburuntur. Hinc fit, vt illæ non conspiciantur, cum alias indies Irides apparerēt. Mane autem & vesperi, aut tempore pluuioso temperatura vigente, generationis idoneam occasionem habent.

Iris cur prænuntia pluuia. A Germanis Iris, arcus pluuialis dicitur, quia pluuias prænuntiat, cuius denominationis hæc caussa est, quod pluuioso tempore perficiatur, cum tamen aliis temporibus aut exsiccetur aut congeletur. Hinc etiam pro pluuiarum prænuntio habetur, sed ita, vt diximus. Itaque nihil certi statui potest. Sicut enim incerti sunt partus fœminarum: ita & Irides, nihilque certi denuntiant.

Iridis colo- res vnde. Irides colorem suum mutuantur ex Sale Ignis. Egrediuntur enim ex elemento ignis: & hi ignis etiam colores sunt, non alii. Et, si Sal iniiciatur, ignem videtis diuersimode efflagrare, iam viridem, iam citrinum

num, iam cœruleum, iam flammeum, iam rubrum, &c. Sicut ergo colores isti non permiscentur inuicem, sed liberi ascendunt, iuxta sese diuisi: ita & iris colores suos, quos ex virtute spiritus Salis, in igne contenti, habet, distinguit & discernit. Talis enim ipsius est natura & congenita proprietas.

Sed & de eiusdem forma ac specie cognoscite. Videtis nempe, omnia in certas formas dirigi. Sic homo, sic pecora, sic herbæ, sic arbores, sic lapides, &c. Forma hæc Philosophiæ imperscrutabilis est, cur nam ita condita sit. De homine quidem iudicare possumus, ad quid manus pedesque, ac oculi & lingua, &c. conducant. Multo minus autem de creaturis reliquis: nec dicere quicquam possumus aliud, quam quod Deo ita placuerit. Ita n. suam formam rosę, suam lilio datam esse videmus, saltem vt oculis nostris miraculo sint. Hominis formā requirit necessitas. Non item aliorum: nisi fors illa forma ex proprietate procederet, hoc est, res vna & eadem esset. Quod tamen fieri minime posse, dissolutio indicat formę, manentibus rei proprietatibus. Sicut ergo in natura forma ex semine procedit cum tempore ad fructum: ita & iris ex stella sua in inferiore firmamento inuisibiliter crescit, donec quadraginta suas hebdomadas compleuerit. Quibus completis, & hora partus instante, si nubes temperata adest, tunc sese iris exhibet, ac perficitur in sua forma ac coloribus, sicut natura ignis ipsam constituit.

Formarum ratio imperscrutabilis.

Duratio eius longa non est. Sicut enim definitum vitæ tempus omnia habent: ita & iris. Vsq; adeo enim tenera & subtilis est, vt a leui aduersitate facile frangatur & dispellatur. Durat tamen plerunq; ad horam vnam aut sesquialteram. Quanq̃ aliæ breuiores, aliæ diuturniores sint: sicut creatura quælibet ante & post tempus dissolutionem pati potest. Quod enim interuallum est inter senem centum annorum morientem, & vnius mensis infantem? Sic & inter semen aut puerum, & quadragenarium? Porro omnis iridis hæc natura est, vt pedibus vtrisq; desistat in terram, cū ab aere detruditur aut demergitur in solum. Et sicut flores omnes cum suis foliis sursum tendunt: ita impressiones superiores diriguntur deorsum. Deorsum enim est illis sursum. Radices namque superius sunt. Vnde & crescens ipsum descendere de solo, non in solum debet.

Iridis duratio quanta.

Iridis situs quis.

Cœlestia deorsum, terrestria sursum vergunt.

De Figuris in Cœlo mirabilibus.

Figuræ in cœlo multifariȩ nascuntur, similitudine viri, pecudis, rerum aliarum ratarum & inauditarum. Generatio eiusmodi in firmamento naturalis est. Ex stellis enim suum corpus, suam materiam, velut & formam desumunt. Sicut autem inter homines monstra nascuntur, fœ-

Figuræ cœli cur naturales.

tus nempe insolita & stupenda nec describenda forma: sic iridem & hæ figuræ cœli monstra sunt, partim ex iridibus, partim ex siccis nubibus, partim ex formarum permixtione progenita. Ac veluti ex ternis quaternisve spermatibus confusis producitur monstrum: ita & hoc casu spermatum stellarium permixtio fit. Quod si enim corpora illa coeāt, quodlibet properando suam formam intendit. Hoc studio, vnum subinde alterum infringit. Oriuntur ergo inde formæ, quas nemo prędicere nouit, propter varię permixtionis incertitudinem. Itaq; formę huiusmodi nō pro miraculis aut præsagiis agnoscendæ sunt. Huiusmodi enim errata in natura multa accidunt.

Figuræ cœli monstra.

Figuræ vt generentur

Ex qualibet ergo iride, male cadente, nubes fit, varie colorata & effigiata rubea, viridis, lutea, &c. maxime, si aliarum formarū nubes in cœlo coincidant. Nubes huiusmodi vbi conspiciuntur, monstra sunt ex iride nata, siue interdiu fiant, siue noctu.

De Lanceis.

Lanceæ vt generentur

SEd & lanceæ & formæ aliæ similes ostenduntur. Quæ, si irides simul adsint, illarum monstra sunt. Quod enim in arcum abire debebat, id abit in longitudinem: quæ ipsa tamen nonnunquam præsecatur, ita, vt plures partes fiant. Cōuoluitur interdum in globum vel annulum, vel aliud simile, prout cuiuslibet dissolutionis natura est. Quis enim dissolutiones rerum satis explicare queat, quam varie, aut in quot fragmina distrahantur? congeruntur interdum ita, vt arces repræsentent, aut templa, aut orbes. Itaque ex monstrificis his homo præsagii multum sumere minime debet. Nam & in terra fiunt similiter, & rebus omnibus. Dictæ itaque figuræ nihil sunt, nisi fractæ irides, & harum corpus, color substantia, sicut inuicem separantur & dissoluuntur, tam ratione colorum, quam formæ. Suam etiam peculiarem ætatem habent, ac viuere queunt vel diutius vel breuius, prout iridum conditio est.

Lanceæ quid.

Forma Lunaris, vt generentur

Fiunt in cœlo aliquando etiam figuræ & formæ claræ, veluti noua Luna, aut Lunæ similitudo, aut forma alia, etiam ignea, vt diximus. Harum origo est ex excrementis stellarum, hoc pacto. Videtis, stellas subinde sese expurgare, & tractum igneum in terram deiicere. Ista naturaliter fiunt: suntque ipsarum flores, sicut flores suos etiam arbor exprimit. Sicut enim stellæ luminosæ sunt: ita & ipsarum flores, quamdiu durant. Et sicut videtis, vermiculos micantes, stellas seu lucem suam noctu ostendere, non interdiu: ita & illa. Imo, veluti vermiculi lucem illam tantum viuentes habent: ita & iactus stellarum lucent, quamdiu viuunt. Quamprimum in terram cadunt, refrigerantur, & emoriuntur,

nec

nec amplius lucent. Ea materia, dum cadit, interdum sese pandit aut extendit, vt iam lanceæ, iam draconi, &c. assimiletur. Et tamen nihil est aliud, quam stellę expurgatio in florem. Nam & in terra plantæ sunt, similiter facientes.

Monstra similia etiam fiunt, si excrementa eiusmodi in aere sustinentur instar nubis, ob læuitatem & aeream naturam. Floramentũ id si conglobatum manet, nec discidit, grandem stellam aut lunam refert. Prout enim materię vel multum vel parum est, aut propius adest terræ, ita maior vel minor stella apparet. Potest etiam in fragmenta dilabi, & alias figuras exhibere, veluti superius de iride definiuimus. De igneis hisce figuris formisque hoc tenendum est, quod scil. stella ea in terram lapsura fuerit. Impedita vero aliunde, in cœlo medio substitit, ac ibi varie formata est, prout a vento iactatur. Hac de caussa interdum apparent ignei viri, igneæ lanceæ, ignei gladii, &c. de quibus omnibus aliter non statuendum est, quam de monstrosis formis dictum est.

Sic etiam duę, tresve Lunę, pauciores vel plures, maiores aut minores apparere queunt. Nam & Luna sua excrementa deponit. Quæ, si eiicit, cadere non finit, sed suam illis formam indit, ac vel infra vel iuxta sese ipsa collocat, vel duo, vel plura, prout spermatis multum est, vel consequitur. Multa enim in cœlo crescentia sunt, repente ac festinanter, vt crocus, surgentia & crescentia. *Lunæ plures vnde.*

Eodem modo Sol quoq; sese emungit, & Soles plures generat: qui tamen frequenter ipsi opponuntur, hoc est, extra ipsius circulum sunt in opposito. Sol enim si in oriente versatur, soboles eius est in occidente. Et viciſſim. In caussa est ventus, qui difflat. Tum etiam, si Sol in oriente consistit, & soboles eius in occidente, caussa est, quod ipsa heri genita sit, & illic tam diu constiterit, ac increuerit. Idem verum est etiam econtra. Si autem vel Soles vel Lunę ad Austrum aut Boream apparerent, in caussa esset ventus, qui illos extra sui circuli lineam eiecerit. Auster nempe eos disiicit in septentrionem, septentrio in Austrum, idq; vel sublimius, vel humilius, longius, vel propius. Sed & ex hisce solis generationibus, aliud nihil augurari oportet, quam naturalem ipsius cursum. Sol enim sese quotidie emungit, velut & stellę reliquæ. Ipsius tamen emunctio Ros est. Hoc cadente, Soles non fiunt. Ros autem si non caderet, sed in vno corpore maneret, nec in rorem abiret, tunc Sol fieret, hoc est, stella Soli similis. Ros enim per se ex Sole est, adeoq; Solis sudor, Solis splendorem participans, donec resoluatur. Defectus ergo roris, occasio & generatio est alterius Solis. *Solis plures vnde.* *Ros, uid.*

De Draconibus.

Dracones interdum *syluas & domos incendunt.*

COnspiciuntur interdum Dracones, transuersim volitantes, a monte vno ad alterũ transilientes, non desuper sese librantes. Hi ardentes sunt, & nonnunq̃ syluas, ciuitates, pagosque, & quicquid ignem concipere potest, incenduntac inflammant, non secus ac fulmen, ac pluuia ignea. Quorum hæc caussa est. Monstra nempe sunt, ab igneo fulgure, quæ præmaturius compositum egrediuntur, & in montes decidunt, vnde trãsuersim iterum sussultant, sicut ea fulguris natura est. Fulgur enim igneum est, & portio coacta. Iam si monstrum fit, prolongatur & extenditur, sibiq; totum corpus annectit: quod nihil est aliud, quam Sulphur & Sal ardens, quæ omnia abeunt in monstrum. Eodem contendit etiam materia coruscationis, ita vt crescens, grandescat, ardeatque ceu verus ignis. Fulgur enim ignis est, ipsiusq; corpus est verum Sulphur, & ardens Sal. Hinc sequitur, hoc monstrum iactandi naturam quoq; habere, sicut habet fulgur. Non tamen æque validum est in muros, &c. nec erumpit cum tonitru & fragore, sed lene est & tranquillum, vt crescentia dissoluta esse solent. Potentiamq; maiorem non habet, quam vt transiliat aut volitet, instar Draconis Volantis. Volando enim cauda relinquitur, & corpus, (vt solent esse monstra) quasi in alas finditur, expressis etiam pedibus & ore, cum tamen horum nihil vere fit, sed tantum ita exhibeatur. Ex hoc monstro, si scintillæ decidant, & ardentes terram vel rem accensilem aliam corripiant, eam inflammant & comburunt. Hoc modo & ipse draco consumitur, dum minutatim decidit & deflagrat.

Dracones vt fiant.

Salamita *sagarum amasius.*

Ex Draconibus his oritur *Salamita*, sagarum amasius. Si Draco huiusmodi, ex sua natura gignit, ipse adest, seseque immiscet, ac illum ad sagam suam ducit, quasi esset (al. solus) omnia. Hinc fit, vt domus aliquando incendantur, &c. Idem ex hoc Dracone etiam loquitur, & mouetur, quasi homo esset.

Salamita *in fulgure.*

Hic idem *Salamita* etiam Diabolus est, qui in firmamento omnia dispicit. Et si tonitru instat, tunc in materiam fulguris se immittit, & cum fulgure deturbatur. Quo fulgur est præcipitatius: eo magis ille gaudet. Ita illa persæpe fulgur dirigit. Et sunt hæc ea fulgura, quæ percutiunt homines, & turres, & sese ingerunt pulueri tormenrario, ac rebus aliis, a quibus damni multum exspectandum est. Is enim fulguris moderator est, si sese illi insinuauit.

Idem per hunc Draconem incantat etiam. Cum enim is naturalis sit, & naturali modo operetur, ideo ducit & trahit illum quasi obsessum hominem, ipsumq; ad placitum suum gubernat.

Quæ ergo hactenus de abortibus figurarum, colorum & similium, in cœlo

cœlo tam interdiu quam noctu apparentium disseruimus, pro monstris omnia habenda sunt, generatis ex præpostera & erronea naturæ operatione.

De noxa nocturna, aut vento nocturno.

NOctu quam interdiu cœlum sese multo accuratius emungit. Sequitur ergo, naturaliter fieri, vt multum aeris, &c. infecti noctu vagetur, potius quam interdiu: veluti videtis, ex cœlo fieri tonitrua, grandines, frigora, &c. Quæ si superius eueniunt, multę simul infectiones concurrunt. Dum ergo infectum tale excrementum ab astris decidit, id aerem simul ac ventum contaminat sibi cōtiguum. Hanc infectionem Salamita sedulo obseruat, ac, si potest, illi sese permiscet, suaque ex malitia illam secum abripit ad domos, ad stabula pecorum, ad fenestras, ex quibus prospectantes homines insidiose afflat. Hoc ergo non perpetuo fit: sed tum demum, si Salamita infecti eiusmodi aeris compos fieri potest, quem ita regat & moderetur. Quos autem homines infectione illa afflauit, his fere exasperatur facies & intumescit, corpus apostematibus obsidetur feruidis, & morbis similibus lancinatur aliis, naturaliter ita genitis, ac a Salamita inflictis. Qui si perpetuo talem materiam haberet, nunquam non malum infligeret. Summam enim motuum firmamentalium cognitionem habet.

Emunctiones cœli noctu frequentiores.

Salamita infectiones aeris regit.

Salamita astrorum peritus.

De Cometis.

COmeta est crescens singulare, ex nulla matrice, ex nullo semine prognatum, sed a spiritibus compositum. Hi enim futuros euentus, fortunam aut infortunium, mortem ac vitam, bellum ac annonæ caritatem præsciunt. Hæc ergo talia, si illi ex caussa sibi nota proditura sunt, stellam formant ex cœlo sumtam, ex eaq; condunt figuram & speciem, quæ peregrina & mira aspectu sit, ac ipsam per aerem ducunt, trahuntq; siue sublimius, siue pressius, prout populo euenturum omnium maxime & certissime potest. Cometarum itaque ortum præsagire posse, a sorte est, quam spiritus illi sortilegis deferunt, quasi artem eam ex natura hausissent. Huius enim ingenii sunt illi spiritus, vt, quod ad hæc attinet, prę figurationibus denuntiare soleant. Et hæc ad cœli motum vel cursum nihil attinent: hoc est, si quid contra consuetum ordinem futurum est, id manifestatur, quasi ex natura nosceretur. Sortilegorum itaq; horum genera duo sunt: vnum eorum, qui stellarum futurum cursum prædicunt, id quod ad sola elementa spectat: alterum illorum, qui præter cursum, hoc est, sine cursus cognitione, hominum futuros euentus præsagiunt, cuius classis sunt natiuitas, mors, &c. Hoc ex notitia cometarum fit, non ex cursu cœli.

Cometa quid.

Spirituum præscientia quanta.

Cometa vt fiat.

Sortilegi duplices sunt.

LIBER SECUNDUS:

De impreßionibus coagulatis.

De Ranis.

Ranæ vt pluant.

POst hactenus commemorata, indicandum vobis etiã est, quod persæpe ranæ, vermes, & similia de cœlo pluant. Illorum generatio talis est. Si super terra iacentia spermata animalium (siue sint vermes, siue serpentes, ac viperæ, siue bufones) pluuia aut frigus ac pruina, &c. cadat, quæ spermatis generationem & perfectionem impediat aut dissoluat: tunc sperma illud in putredinem abit. Quicquid enim dissoluitur, necessario putrescit. Postea recedente frigore, &c. ex putredine illa generantur praui partus, similes quadamtenus illis animalibus, ex quorum semine orti sunt. Sed hæc peruersa monstra sunt: quę putantur cum pluuia de cœlo lapsa esse. Nec enim ortus ipsorum exploratus est. Vnde pro pluuialibus habentur.

Sed & ex stellis cœli spermata excernuntur, & in terram decidunt, ex quibus simile quid ranis, &c. nascitur, quasi de cœlo lapsæ essent. Id hoc modo fit. In omnibus foliis, aut herbis, aut lignis, vt corylo, &c. semina latent, ex quibus tineæ, erucæ, teredines & campę nascuntur, folia perdentes. Vbicunq; ergo huiusmodi semina & spermata iacent, vel visibiliter vel inuisibiliter: si super ipsa stellarum quarundam australes pluuiæ cadunt, tunc in actum deducuntur, fiuntq; monstra, donec a pluuia adhuc madescunt. Per pluuias enim hasce latentes generationes eliciuntur: vnde ranæ virides & similia enascuntur.

Vbicunque ergo huiusmodi animalia a pluuia producuntur, necesse est, spermata illorum prius hinc inde dispersa iacuisse, quæ postea a putrida australi pluuia transmutãtur in vermẽ aut aliud quoddam animal. Compluuntur autẽ illa spermata vel semel, vel iterum, vel tertio, donec tandem in actum erumpant, & prodeant veluti hoc ipso momento primum enata, cum tamen principium a prioribus pluuiis sumserint.

De Sanguine.

Sanguinis pluuiæ caussa.

FIt etiam quandoque, vt pluuia sanguinalis, seu sanguini similis decidar, aspectu mira. Huius rei caussa est, quod stellarum excrementa pluuiis interdum permisceantur, & cum ipsis vna decidant. Guttæ illæ stellares, vbi vel super lapides aut terram cadunt, colore rubro ea tingũt, & tamen per se claræ, vt aqua, sunt. In permixtione tamen super terra facta colorem asciscunt.

Sæpe etiam ex Iridibus proueniunt, ita vt resoluantur in aquam. Quæ

cum in sese colores omnes habeant, illi cum pluuia simul in terram cadunt. Postea super eodem fundo similiter quoq; coloratæ pluuiæ visuntur, vbi scilicet Irides in pluuiis stant, quæ magnæ & validæ sunt. Dum incipiunt resolui, vna cum pluuia discedunt. Si quis in illis locis sub Iride, tempore resolutionis eius, linteis candidis tectus stet, colores illi expresse in linteis notantur & deprehenduntur, modo pluuia simul non vbertim coincidat, & colores abluat. Quanquam non Irides omnes in aquā resoluantur. Sunt enim quædam aereæ. Magnæ tamen, pluuiosę & salis plenæ, natura aquea constant. Vnde etiam resoluuntur.

De crucibus & figuris impressis super tunicis & cutibus.

GVttæ supradictæ coloratæ, si in pannos subtiles cadunt, nec a pluuia nimium abluuntur, cruciculas huiusmodi & figuras alias (quasi quid portenderent) imprimunt, dum secundum fili ductum diffluunt. Quædam etiam adeo subtiles sunt, vt in homines cadendo, aquæ more exundent, & fluant, ac eiusmodi figuras constituant. Fit etiam, vt colores eiusmodi claro cœlo existēte cadant, nec pluuia fiant, aut sparsim etiam interdum guttæ quædam decidant. Vbi autem decidunt, ibi maculas & næuos imprimunt. Colores autē isti ex stellis, vt diximus, prodeunt. Et licet huiusmodi rarius cadant quidem: tamen generatio ipsorum quotidiana est. Cruces tamen & maculę a pluuia abluuntur aut consumuntur, vt non animaduertantur. Ex hisce coloribus potestatem sibi Salamita sumit, & hominum vestibus impingit cruces, columnas, flagella, tesseras & alia, quæ de fulgure & dracone recensuimus. Cuiuscunq; ergo coloris gutta cadat, ex ea imaginem quandam pingit, iam hanc, iam aliam, vt stuporem hominibus incutiat. Res autem sacras præcipue pingit, quia hæ profanis magis conspicuæ sunt. *Cruces, &c. vt gignerentur.* *Salamita cruces depingit in vestes, &c.*

Ob hos autē cadentes colores obstupescere nemo debet. Sunt enim multiplices, prout eos cernitis in Iride, in nubibus, in stellis. Quod si color aliquis cadat, non firmamentalis: cogitate, quod & putredo colores pariat. Sic enim, si lignum, quod candidum est, putrescit, fit viride aut flauum, &c. Huiusmodi generata hic quoque sunt, quorum Salamita sedulus obseruator est, eaque huc illuc traiicit.

De Lapillis.

A Pluuiis generantur etiam lapides, hoc est, omnes lapides a sale indurantur & coagulantur. Similiter etiam omnia ligna, &c. sal compacta & corporalia facit: nec sine sale quicquam durescere potest. Iam ergo, si salia resoluuntur in cœlo, & decidunt: quicquid attingunt penetrabile, id indurant, & sui generis lapidem faciunt. Sic si purū sal in aquā coniiciatis, & addatis pisa, lentesue, aut fabas, hæcque iunctim reficcari *Lapides a pluuia indurati.* *Sal indurat.*

& indurescere sinatis: tunc fabæ illæ aut lentes, &c. duræ fient ceu lapis. Quod ergo fabæ, pisa, lentes, & similia, non vt debebant, coctione mollescant: ex prædicta caussa fit. Omnis etiam putredo, fructus tentans, ex pluuia oritur, quæ transmutandi illam vim habet.

Pisa, &c. cur coctione non mollescãt.

Fit etiam nonnunquam, vt sementis, hoc est, sata pisa, lentesue, in terra lapidescant. In agro enim illo seu fundo salis flos conditur, & agrum obsidet. Iniectam ergo sementem si pluuia feriat, quæ salis florem dissoluat: tunc, quicquid ibi seminatum est, lapidescit. Quicquid enim in flore salis a pluuia dissoluto iacet, siue lignum sit, siue aliud, id lapideam naturam asciscit. Huius naturæ sunt etiam quidam fontes, qui vim illam a flore salis assumunt.

Flos salis omnia indurat.

De lapide e cœlo.

IN sublimitate firmamenti, vt dictum est in principio Theoricæ, consistunt tria prima, ex quibus impressiones oriuntur. Tria hæc prima adeo alta & sublimia sunt, vt formam ipsorum videre nequeamus, & tamen formam habent. Saltem videmus viride, quod ipsorum color est, Hinc conficitur, quod in elemento ignis generationes lapidum etiam fiant. Vbi, qui lapides generantur, decidunt. Hoc etsi mirum, rarum, inauditumq; putetur: frequentius tamen in mari accidit, quam apud nos.

Lapides in elemento ignis fiunt.

Lapidum istorum generationes hoc se modo habent. Compertum vobis est, quo pacto fulmẽ nascatur, quod lapis est, & manifeste quidem. Iam si tonitrus principia adsint, & colligantur in fulmen, & possibile & naturale est, vt per generationem eiusmodi fulmina decem, viginti, plura, paucioraue producantur. Quot enim fragores, tot lapides. Huiusmodi autem generationum multæ si in generationem vnam coeant, ex omnibus lapis fit vnicus, qui fulgur est. Hinc sequitur magnitudo aut multitudo lapidis, ac ipsius forma naturaque, prout cognoscitur. Si ergo talis generatio est, in tempestatem grauiorem desinere non potest. Generatio enim ea nimis celeriter fit, & excidit ex aere, quamprimũ coagulata fuerit. Et sicut aqua initio per se mollis est, congelata autem fit dura: sic ista quoque materia initio est res aerea, postea, vt aqua incipit coagulari. Indurata autem non amplius est aerea, sed fit terrea. Ipsam ergo aer amplius retinere non potest, sed elabi sinit.

Fulmina plura simul generari.

Fulmen quid.

Ex hoc liquet, fieri posse, vt huiusmodi materiæ cõueniant, sine omni tempestate, & sese citra omnem cursum in cœlo congregent, eiusque omnino sint naturæ, vt conueniant, & se inuicem indurent. Sic plumbum liquefactum, quamprimum aquæ infunditur, momento induruit. Huiusmodi materiæ sunt etiam in firmamento ignis. Quæ donec contrarium non habent, aereæ manent. Vbi autem extraneum contrarium incidit,

Contrarii vis.

cidit, aliæ fiunt, & aereæ esse desinunt. Ita & de pluuia notum est, donec nubes est, terram non attingit, sed libratur in sublimitate. Quamprimũ autem coniunctionem peregrinam assumit, & dissoluitur, fit corporea & terrestris. Inde ergo aqua fit, & pluuia, in sublimitate amplius contineri non valens, sed decidens. Tales in cœlo sunt etiam materiæ, ex quibus lapides fiunt ob naturam tonitrualem, hoc est, fulmineam. Sic & alia plura, si a contrariis impetantur, lapides fiunt.

De Metallis.

EOdem modo & natura metallica in elemẽto ignis viget. Sicut enim in cœlo lapides sunt: ita etiam metalla. Metallum tamen alienum est terreno dissimile, ita vt a nullo cognosci queat. Pro his scitote, q; ignea fulmina cum coruscationibus tantum metalla sint, omni ferro aut chalybe duriora, & vt cuprum fluxilia, coloribus permixta, & instar fulminis formata. Hæc enim omnia in cœlo sunt non minus ac in terra. Sicut vero horum nihil e terra sursum rapitur: ita de superioribus etiam nihil deorsum cadit, nisi quod coniunctio 4. elementorum requirit, aut miraculum accidens variaue coniunctio, ex qua corpus fit. Nec minus miræ & variæ res sursum in cœlum ferũtur, ac deorsum ad nos cadunt, modo in camera sublimi sedere & hæc obseruare nobis cõcederetur. Nam si fieri posset, vt stellæ Mercurii, Salis & Sulphuris vna ac simili copulatione iungerentur, huiusmodi impressionum plurimæ singulis horis super nos caderent. Ita vero non oẽs dispositæ sunt, nisi quod ad fulgur attinet. Itaq; & lapides & metalla decidunt, quarum generatio similis est fulguri. ¶ Grandis ille lapis, Ensishemii in Suntgauia asseruatus, cẽtenarii vnius pondus habens, genitus est ex materia fulminum lapidosorum, ita vt ad generationem eius coniunctiones plus mille fulgurum confluxerint, adeo celeriter coagulatæ, vt coagulatur argentum liquidum, effusum. Eadẽ enim velocitate materia illa indurata fuit, & in corpus coacta. Ex forma siquidem eius & tuberibus patet, quod in plena ebullitione & intumescentia constituta materia, derepente & velociter refrixerit & deciderit, sicut de fulgure dictũ est. In elemento enim ignis omnia liquefacta versantur, lapides, metalla, & quicquid ibi est, feruidum est. Ex hac regione, si quid in frigus incidit, illico duratur, & cadit. Donec vero ebullit, & in igne seruatur, continuo aereum est, nec decidit. Si vero inde effertur & coagulatur, necessario decidit.

Metalla qualia in cœlo.

Lapis Ensishemii fulminalis pondus centenarium habens.

In elemento ignis omnia feruent.

LIBER TERTIUS.

De Ventis.

SEd & venti radicem ac principium suum in stellis habent. Sicut enim stellæ quædam niuẽ, aliæ pluuiam, &c. gignunt, q; Meteorica tradit:

Stellæ ventosæ. ita stellæ quædam etiam sunt ventosæ, quæ ventum naturalem producunt, & præterea nec niuem, nec pluuiam, &c. Quod si autem fors cum ventis pluuia & nix coincidat: id ventis imputari aliter non debet, quam quod ex locis & regionibus aliis perflatu suo illas aduexerint. De pluuiis autem ventos comitantibus in suis capitibus docebitur.

Venti infiniti, non. Venti hi, quantum natura docet, definitum suum numerum ita non habent, vt dici queat, ipsorum tantum 4. esse. Cœlum enim totum stellis ventosis refertum est, in sphęram superiorem & inferiorem distributis. Multi enim venti ex Oriente Galliam afflant, qui in Hungaria oriũtur. Multi ex Hungaria perguntin Thraciam. Hi tamen ob id nec Zephyrus sunt, nec Eurus. Sic venti in Alpibus nati, Longobardiam perflant, similiter & Sueuiam. Sed & hi nec Auster sunt, nec Eurus. Ita & venti perflant, qui ex medio globo, veluti ad partem Austri surgẽtes, infra globum ad Boream, & supra globũ ad regionem Germaniæ contendunt. Hi Auster sunt & Septentrio. Sic & Eurus persæpe infra globum regiones Zephyri adit. Zephyrus tamẽ minime est, sed est Eurus. Similiter & ceteri. Nec hi solum, sed & alii. Quousq; enim cœlum patet, frequenter accidit, vt supra nos exoriẽs ventus in latus alterũ secedat. Nec tamen aut natura aut nomen eius 4. ventis conuenit. Nec enim 4. venti hoc modo intelligẽdi sunt. Naturalis quidem ventorum distributio ista est, vt stans aut spectans versus Orientem ventos omnes aduersos vocet Euros; auersos oẽs Zephyros: laterales Austros & Septentriones: quibus postea pro suo arbitrio cõnumeret etiã collaterales. Sed ista minime recta & vera est ratio: nec quia ita ille vẽtos nominat, tales necessario sunt.

Venti quomodo distribuendi.

Iam fieri potest, vt recta supra nos ventus impetat. Exempli gratia: Heluetia, Sueuia, ventum vnum habere ponatur, spirantem ex meridie, quem Longobardi & maritimi minime perciperent. Iste ventus, vndenam oritur? Ex eo scilicet loco, vbi incipit. Nec est, vt quis putet, idem hic fieri, quod pluuiæ accidit, quæ, priusquam decidat, centum milliaria nonnunquam meando confecit & peragrauit. Hæc persuasio nihili est. Nec enim ventus nubes est: sed quamprimum cauernã suam egreditur, iam generatus est. Ita de ventis etiam ceteris iudicandum est. Similiter etiam, si ventus 30. aut 60. milliaria peragrauerit, exspirat. Est enim spiramentum stellæ, longius non procurrens, sed seipsum cõsumens. Cum ergo venti ita consumantur, nec in infinitum perflare possint: qui quæso Eurus ab Oriẽte, hoc est, trans mare ad nos in Occidentem, aut Zephyrus ad Oriẽtales penetrare queat? Stellæ autem intermediæ partes alias pellunt, ita vt omnis ventus pellendo iuuetur. Et non 4. tantum aut 12. sed multæ millenæ ventorum origines sunt, huc illuc disseminatæ.

Venti quantum spatii peragrent. Ventus quid.

Ventorum ortus infiniti.

Ven-

Venti vero fortes & validi, qui & diu spirant, & sine adiuuãtibus venris procedunt infracti, pluuiam sæpe per Septentrionem, per Austrum aduehunt, & tamen pluuia illa ex regione tali non oritur, sed frequenter ex Austro, & est Boreas, est Zephyrus, est Eurus. Vnde patet, non debere pluuias secundum ventos diiudicari, nisi pluuialis ventus sit inquilinus, veluti suo loco tradidimus. Hinc etiam depromitur caussa, cur anni iam sint steriles, iam fructus acidi, iam pauci, iam cariosi aut vermiculosi &c. Regio enim quęlibet stellas suas proprias habet, quæ pluuiam naturalem illi loco afferunt. Eiusmodi pluuia si per stellam ventosam difflatur (seu matura sit, seu immatura) in terram regioni isti minus cõuenientem: tunc regioni illi ipsa noxia est, in fructibus, in crescentibus, & natis ceteris omnibus. Quæuis enim regio ordinaria & natiua sua tempestate, pluuia, aere, &c. gaudet. His mutatis & peruersis, detrimentũ id sentiunt fruges, & fructus omnes. Et hæ caussæ sunt caritatis annonæ, vitiosorum fructuum, & eorum omnium, quę regioni illi aduersa obueniunt.

Cum hactenus de ortu ventorum dictum sit: scire oportet iam, varias quoq; ipsorum naturas esse, commodas scilicet & aduersas. Sicut enim certæ differentiæ in plantis terræ notantur: ita suũ discrimen ipsi quoq; venti experiuntur. Ex his enim peculiares diuersique morbi, putredinis &c. infliguntur. Ventorum ergo omnis proprietas noscenda est, vndenam spirent, qua origine constent, hac ratione. Notum vobis est, in arbore florem vigere dierum 3. 4. 6. &c. spatio. Idem tempus etiam venti habent, quo spirent. Vnus flat triduo: alter die saltem vno: nõ nemo horis binis: quidam vix hora vnica: alii septimana, aut mense, &c. sicut vniuersa crescentia definitum suæ exaltationis tempus habẽt, quamdiu durare, & quando vigere debeant. Secundum hunc ordinem ipsæ quoque stellæ suis cũ ventis procedunt, dum alius hanc regionẽ adit, ille aliam, quolibet ad regionem suam tendente, & suo tempore flante, & debitam distantiam attingente, & conueniente robore aut infirmitate spirante. *Ventorum differentia.*

Ventorum itaque hæc ratio est. Ventus, stellarum illarum, ex quibus procedit, non minus planta est, quam arbor est planta terrę, aut gramen. Discrimẽ in hoc saltem est, quod ventus propior ac similior sit igni, hoc modo. Notum est, lignorum struem congestam, omni momento igni & concremationi præparatam & idoneam esse. Huic si admoueatur ignis, iam ardebunt ligna, & ignis flagrabit vsque ad ipsorum consumtionem. Similem accensionem etiam in stellis ventorum fieri necesse est. Sciendum itaq; est, in hisce stellis venti materiã iacere, sese habẽtem vt ligna, quæ postmodũ ex firmamento accenditur. Quamdiu hæc incensio durat, tamdiu durat ventus. Materia hæc est firmamẽtale Sulphur, Mercu- *Ventus natura ignea.* *Ventorum materia in stellis qualis.*

rius & Sal, sine pluuia, aut huius materia, sed tantum ventosa. Et qualis ignis virtus est, ita hic quoque viuens & mobilis res crescit, quæ sensibiliter percipi potest.

Emunctoria ventorum qualia. Venti ergo hoc modo geniti, & ad flandum dispositi, spirant secundum latus. Emunctoria enim ipsorum spectant latera. Vnus ergo tendit in Orientem, alter in Occidentem: vnus meridiem, alter septentrionem. *Ventorum latitudo.* Stella ventosa nonnunquam respicit Sclauoniam, quam superspirans, in Austria se demum demittit, & hinc secundum suam lineam pertendit. Meta enim feruntur recta, quocunq; vadunt, velut telum ab arcu. Quædam stellæ incumbunt Sueuiæ, & sua emunctoria dirigentes trans Alpes in Italia decidunt. Quædam in Saxonia stant, & diriguntur in Bohemiā & Poloniā. Quædam ex Portugallia vergunt & pergunt ad mare. Quædam ex Anglia in Barbariam meant. Quædam ex Turcia, abeunt in Apuliam. Sic de omnibus ventis statuendum est, quod certos suos tractus habeant, & definitam latitudinem. Si enim ex stellis elabuntur, cum quoquo versum distribuuntur: sicut videtis etiam arbores supra terram longe spatiosiores extendi, quam sunt intra terram.

Venti calidi in septentrione, frigidi in meridie. Calidi vel frigidi sunt venti, pro naturæ ac originis suæ proprietate. Nam & frigidi in meridie sunt: & calidi in Septentrione. Eadem & ortus ac occasus ratio est. Quanquam frigidiores potissimum in Septentrione, calidiores in meridie constituantur. Ob id tamen hi vel illi non in genere omnes aut calidi aut frigidi censendi sunt. Sunt enim inuicem permixti. Sed & hoc vsu venit, vt stellæ calidæ in Septentrione positæ a frigiditate regionis frigus: & frigidæ meridionales a loco & Sole calorē concipiant. Sicut enim nix liquescit, suumq; frigus amittit, ac feruens aqua a frigore congelatur: sic & venti suam naturam perdunt, ab extraneis alterati. Hoc tamen substantiale nō est, sed est accidentale. Pro hac *Ventorum natura unde æstimanda.* tamen dispositione ventus nullus vel calidus vel frigidus appellādus est, sed pro insita natura æstimandus. Vt enim in terra calidæ simul ac frigidæ herbæ iunctim inueniuntur: sic eadem sors etiam stellarum ventosarum est. *Turbinum caussa & ortus.* ¶ Sæpius experimur, repente ac de subito validum ac importunum ventum surgere. Is similis est labenti nubi. Sicut enim præceps aliquando resolutio nubium est; ita stella etiā nonnunquam insperato obtruncatur, vt cōfertim ac affatim elabatur, quod longo alias tēpore mānsurum fuisset. Sunt etiā stellæ quædam, quę raro ventos gignant. Dum autem gignunt, turbo interdū adeo præceps & violentus erūpit, vt domus sæpe ac arbores ex fundamento euertat. Surgunt nempe ex alto: ac vice vna violenter terræ illiduntur. Vbi terram attigerunt, impetu suo feruntur, tamdiu durantes, donec consumantur. Multi etiam venti in sublimitate

coeli

cœli manent, nec descendunt. Horum emunctoria versus altum directa sunt. Fieri etiam potest, vt triginta aut quinquaginta, &c. venti simul ac vna spirent, sibi inuicem occursantes, quolibet suam metam & violentiam tenente: adeoque vel permiscentur inuicem, vel alter alterum elidit, expellitque, & sibi viam struit, non secus ac a viatoribus sibi occurrentibus fieri videmus. Stellæ etiam quædam sunt æstiuales, quædam hyemales: quæ comparari possunt cum herbis secundum autumnum & messem. Sicut ergo suum tempus quo præcipue pariat, æstas habet: ita etiam stella, quæ vel in vere, vel autumno &c. maturescit, prout omnia suo ordine & conuenienti modo constituta sunt. *Ventorum varia differentia.*

LIBER QVARTVS.

DE TONITRVIS.

SIcut sua impressionum aliarum origo est: ita de coruscatione quoque idem sentiendum est. Stellæ sunt nimirum quędam, quę fumum tantum Sulphuris seu vaporem emittunt. Is stellam suam egressus, ac a vento in cœlum medium actus, a Sole incenditur, & ardet. In momento tamen vno deflagrauit iterum; sicut spiritus vini, Sulphuris, aut res aliæ. Vaporis consumtio, coruscationis finis est. Præterea, coruscatio huiusmodi non ex vna tantum stella oritur, sed ex pluribus etiam, vno cursu sociatis, & sese simul ac vna emungentibus. Insuper & ex vna stella interdum coruscationes triginta emergunt, hoc pacto: Quoties fumus egreditur, toties coruscatio alia. De caussa coruscationis tenendum est, quod Sol virtute sua fumos eos accendat in sublimi, nō in fundo seu imo: In imo enim frequentes sunt nubes pluuiosæ & frigora, &c. vbi coruscationibus locus non datur. Stella tamen fumum ex se egressum, afflando in imum detrudit, non secus, ac si quis ore parietem afflaret. Inflatu hoc in fumum sulphureum facto, Sol superior ipsum incendit. Quantus ergo fumus est, tantus flagrat, siue in aqua sit, siue in nubibus, &c. non secus ac spiritus vini, is ardet, quam late patet, vbicunque sit. *Coruscatio vt fiat.*

Huiusmodi vapores multi etiam sub noctem oriuntur: qui tamen generis ac naturæ diuersæ sunt. Videtis nempe, quod aer spiritum Sulphuris & Salis incendat. Huius naturæ etiam stellæ sunt: quarum vapor sic exit, & ab aere contingitur, illico ardet. Nec enim frigidum & humidum aerem tolerare potest, vt quem incendat. Nam si spiritum Salis & Sulphuris, &c. componatis, hoc illoue modo: quamprimum is in aerem effunditur, tunc ardet e vestigio, quicquid effusum est. Hinc liquet, quod nox etiam aere suo frigido & humido Sulphur hoc & spiritum

Incensio a frigido & humido. Salis incendat, & coruſcationes faciat, ſicut interdiu. Suus tamen iſtarum ſtellarum ordo eſt. Hæ ſiquidem conſtituunt æſtatem, veluti ſtellæ niuales hyemem. Illæ ſi deſint, Sol completam æſtatem nunquam producere poteſt. Harum itaque ſtellarum ſi in motu multæ ſunt, & ſint validæ potenteſq;: pro ratione hac æſtas fit vel calidior vel frigidior. Stellarum harum natura eſt ſicca & calida, ardentque inſtar ignis, & fumum ceu ligna fundunt, qui interdiu a Sole, noctu a frigore & humiditate incenditur, prout vaporum iſtiuſmodi natura eſt, vt ita incendantur, ceu de vtraque coruſcatione dictum eſt.

De Tonitru, claro Cœlo exſiſtente.

Tonitru vt fiat. DE Tonitru ſimiliter ſciendum eſt, quod ſtella ſit, quæ fragorem eiuſmodi ex ſeipſa cieat, hac ratione. Nihil contrarium in operatione ſubſiſtere poteſt. Hæc a. ſtella continet Sulphur & Nitrum, quæ duo fragorem & tonitru excitant, ita. Stellæ huius tonitrualis tantus ardor & feruor eſt, vt egeſtionem ſuam omnem bullientem eiiciat. Iam vt videtis, in olla coqui poſſe fixum Sulphur & fixum Sal, & hoc, quam primum aerem aut humiditatem attingit, efferueſcere & tonare incipere, donec refrigeretur: ita hic quoque, ſi mucillago Sulphuris & Salis ex ſtella excidit, & aerem attingit, tunc Nitrum cum Sulphure iunctum manere nequit. Eius enim naturæ eſt, vt humido aere tactum, illico tonet. Idem & Sulphur facit, illi iunctum. *Nitrum & Sulphur humorem non ferunt.* Tale ergo ſi ex ſtella elapſum in aerem cadit, donec ibi refrigeretur, tremit & ſuccutitur, toneſcitque inſtar terræmotus. Hoc tonitru deorſum vergit ad terram, ac in medio cœlo reboat & reſonat, vnde fragorem eius exaudimus quidem, multo tamen noſtra opinione ſublimiorem. Tamdiu ergo tonitru durat, donec in aere refrigeſcat, hoc eſt, donec omnia diſſipentur, & a ventis diſiiciantur. Tum & a vi propria diſpellitur, inſtar rei, quæ contrarium ſuum auerſatur & declinat.

De Fulgure.

Fulgur vt generetur. SI ſtella aliqua fulgur mouet, ſciendum eſt, id ipſum quoq; ſuum a Sulphure & Sale principium ſumere. Inſtante itaq; meſſis tempore ſeu emunctionis periodo, primo excutitur vapor inſtar rei bullientis. Poſtea vapor iſte coruſcat, ſiue dies, ſiue nox ſit. Sol enim ipſum non incendit, ſed tantum aer. Ideo tam interdiu quam noctu incenſiones eiuſmodi fiunt. Itaq; dum ſtella ita efferueſcit, vapor exoritur. Is quouſq; exhalat, eo vſq; inflammatur & coruſcat. Poſtea ſtella excrementum fundit, quod tonare incipit, quaſi liquatum argentũ in aquam coniiciatur, quod tamdiu ſtridet & tonat, quamdiu feruet. Ratione ergo huiuſmodi ſtellæ fit,

vt mul-

vt multæ & numerosæ ebullitiones iactentur seu emittantur, ita vt tonitru ac coruscatio aut simul fiant, aut inuicem sese sequantur. Insuper & istarum stellarum natura est, vt simul pluuiam faciant. Vapor n. omnis, a Spiritu Salis exiens, degenerat in pluuiā, & qui de sulphure secedit, abit in coruscationem. Pro conditione ergo stellæ coruscationes & pluuiæ fiunt, plures vel pauciores, vt vel stellæ natura fert, vel multum egestionis est. Sic ergo simul coruscat pluit, tonat, donec desinat. Cuius rei caussa alia non est, quam ebullitio materiæ: sicut & humiditas calorque, vt pluuiarum, &c. natura se habet.

De Grandinibus.

PORRO stellæ sunt etiam aliæ, quæ priorum exemplo gliscunt coruscationibus, tonitruis, pluuiis, & insuper lapidibus, h. e. grandinibus. Horum caussa est, quod tempestas hæc per se adeo res frigida, & simul adeo calida sit, vt ex calida, coruscatio, tonitru, & pluuia generari possit. Frigida vero natura adeo potens & efficax est, vt quamprimum aqua resoluitur in guttas, quælibet illico gutta cōgeletur, & lapis glacialis fiat, simulque eodem impetu decidat, velut & pluuia. Hæc natura emergit ex Sale Crystalli, adeo potente, vt in stella magna vi resoluatur. Separatio enim eadem est, ac si nix & aqua feruens in vnum permisceantur, ac citra corruptionem alterutrius vtraq; in suam essentiam reducatur. Nulla enim adeo feruida res est, quin aliquid frigiditatis habeat, & econtra. Separatio ergo in hac stella fit, ex qua duo secernuntur, calidum & frigidum: calidum in suam pluuiam, frigidum in genus suum cōgelatum. Ita enim fert vtriusq; proprietas. Hic admonendi estis, Salamitam sese in guttas has aqueas & res similes ētinsinuare, priusquam congelentur. Has postea dirigit & vibrat, quo placet. Idem grandines etiam stellares huiusmodi facere nouit, si pręsto sit materia, quę alias disparerer, &c. quas postea ad libitum suum traiicit.

Grando vt generetur.

Salamita grandini se inserit.

De Fulmine.

DE fulmine noscendum, ipsius duo etiam genera esse: frigidum & calidum, quæ vtraque ex stella vna prodire queunt, si frigidum & calidum separantur, quodlibet ad suam naturam, velut de Thermis docuimus. Generationis modus iste est. Stellarum harum, quę fulmen pariūt, alia est cū fulgure, alia minus: quę huiusmodi fulgur habet, illa suæ messis tempore egestionem suam emungit. Si ergo stellę non admodum & violenter operant̄, primo ebulliunt, & vaporem effundunt, qui est coruscatio. Ebullitionē postea sequit̄ tonitru. Interea separant̄ Salia a terrestreitate, (al. humiditate terrea) & in pluuiā abeūt. His e porro stellis plerūq;

Fulminis generatio.

connata est natura ventosa ex ebullitione, & insita vi ventali. Adest præterea etiam natura metallica, silicea, marmorea, ex Sale, ita vt lapis compactus fiat. Et quicquid huius naturæ est, abit in lapidem. Quicquid eius naturæ non est, id in egestiones alias abit. Quod in hanc naturam secedit, id comburitur, estq; Mercurius, & Sal, & Sulphur, adeo inter se implicita, vt per operationem & contrarietatem ex stella eiiciantur in terram, adeo rapide, vt & muros cōfringant, tantus impetus est. Fulmina hæc sunt integræ stellæ. Multæ enim in cœlo stellæ fiunt, quæ iterum abeunt, & in hanc vel alias generationes transeunt.

Foramen Mercurii quid.

Habent autem hanc naturam, vt admodum velociter transeant. Id Mercurius caussatur, qui ex cauerna illa elidit, bulliensque Sal tolerare nequit. Dum enim generatio incoatur, contrapugnat Mercurius, & refragatur, hoc est, si ex coniunctione erumpit, & materia ob stellarum conuentum in generationem abit: sicut & in rebus obseruatis aliis, dum iam maturatur radix, iam caulis, iam folium, iam flos, denique fructus. Hæc iam vt suo sese ordine consequuntur: ita & in cœlo seu stellis. Primo generantur genera Sulphurea, ex quibus coruscatio oritur. Postea Sal: ex quo pluuia fit. Deinde vtraque: vnde tonitru emergit. Tandem Mercurius, ex quo fulmen erumpit. Hoc modo sese inuicem celeriter sequuntur, comitante natura ventosa. Denique Mercurius disploditur hoc modo. Postquam omnia maturuerunt, & in cœlum medium recesserunt, Mercurius adeo præceps est, vt quamprimum ab humiditate in sua regione attingatur, per emunctorium suum erumpat, fragore vel crepitu vnico. Per foramē enim angustum ipsi erumpendum est. Quod quo patentius est, eo fragor violentior. Hoc aūt foramen nihil est aliud, quam nubes ex aqua, in qua conditus iacet. Ea resoluta, quamprimum tangitur, per siccas nubes transuerberat. Si foramen admodū humidum & resolutum sit, fragor eo durior eliditur.

Fulmina frigida duplicia.

Fulminis mira natura.

Porro de huiusmodi fulminibus id scitote, quod partim exstinguantur in aqua, & frigida in terram decidant: partim sunt frigida ex natura. Quæ vero calida sunt, nec restinguuntur, feruida terram attingunt. Sunt autem initio liquefactum Sal, & compactus vapor sine coagulatione. Vapor iste seu spiritus Salis, vento similis, per rimas transverberat, sicut sudor penetrat per poros, aut ventus per parietes & muros: quæ etsi longe inferiora & mitiora sunt fulmine, tamen ita generantur. Ita ergo peruadit rimas, & per poros iterum euolat, vt venti natura est. Quia enim ventus est siccus, quicquid apprehendit, adurit, aut comburit, prout naturam acceperit. Quidam enim comburit aurum: alius sericum: alius lignum: quæ diuersitas omnis a Sale inexsistente dependet. Ex vi Salis con-

conglutinat etiam patinas, coadunat ferra, & feras facit fluxiles. Iste enim genuinus est Borras, aptus ad conglutinationem: sic ipsi simile est etiam sal. Spiritus iste penetrat muros. Muri enim omnes porosi sunt, & penetrationi apti. Spiritus iste comminuit gladios, illæsa vagina. Spiritus iste insinuat se terræ, & locis aliis, nec foramen facit. Compactus n. tantum ventus est, adeo magna moles coacta in paruam. Sicut videtis, in Sole magnum calorem esse, & maiorem quam in stellis ceteris omnibus, & tamen illum paruum exsistere: ita simile quid est etiam in vento seu fulmine. In isto enim compacto vento plus continetur, quam in aliis mille miliaribus. Generationes huiusmodi multę sunt in cœlo, quib. in compactionem ita quiddam cogitur, vt vnica oneratio mille centenarios excedat, ex qua tanta vis erumpit. Sicut enim crocus multis gradibus flammulam superat in flauedine: ita hic quoque. Cetera autem fulmina coagulata, foramina faciunt, plusq; ceteris damni inferunt, viæ tamen ipsorum, quibus transeunt, conspiciuntur.

Sic ergo tonitrua, fulmina, grandines, &c. generantur, vnum subinde post alterum, intercidente tempore. Et sicut planta, ex semine primum erumpit in radicem, deinde in caulem, postea in herbam, porro in florem, denique in fructum: sic coruscatio est flos, tonitru est caulis, pluuia corona, fulmen fructus: suumque cuilibet peculiare tempus est, sicut etiam herbis. Quotuplices enim herbæ: tot generum etiam impressiones.

LIBER QVINTVS.

DE PLVVIIS.

DE stellis pluuialibus tenete, quod sint fixæ, & in regione illa, vbi nascuntur, quiescant. Sicut enim regiones stant seu quiescunt: sic quiescunt omnes etiam stellæ, ipsis dedicatæ. Exemplum. Videtis, in omni mundo aerem esse. Is multiplex est & varius, pro conditione regionum. Quiescit tamen, & fixus est, hoc est, aer Africanus non transfertur in Europam, vt nec Asianus. Sic suum aerem peculiarem quælibet regiones & habent & seruant. Pannonia, Sarmatia, Dania, Sueuia, &c. omnes fixum suum aerem habent, qui non mutatur. Sicut enim albumen in ouo non mutatur, sed suo loco fixum manet, vtcunque vertatur & inuertatur ouum: sic pariter & aer. Eodem modo & stellæ pluuiales se habent ad regiones suas. Quod si stellæ pluuiales interdum pluuias dent vltra suas regiones, id fit propter implicantes se stellas ventosas, quæ no-

Stellæ pluuiales fixæ.

Aer peculiaris cuilibet regioni.

bes longius quam ad definitas regiones dispellunt: vnde illius loci fœcunditas destruitur. Stellæ autem regionales, quæ a ventis nō turbantur, a propriis ēt ventis actæ, longius progrediuntur, quam cadens ipsarum linea est. Non tamen extra regionem. Præterea sciendum est, peculiares ēt stellas esse, ad pluuiam destinatas, ex quibus illa etiam egreditur, ceu loca quædam in campo, ex quibus sauina, vt ex aliis origanum, atq; iterum ex aliis serpillum enascitur, ceteris propinquis nihil læsis: Et si iste.

Sequentia omnia ad verbū habentur in autographo.

Quære primum capitulum secundi tractatus.

Iam si talis stella aquosa oritur, incremento suo inualescit ceu Luna, quæ iam dimidiata est, iam quarta, iam nulla, & sic retro: tandem plena. Ita enim & hisce in stellis incrementum fit, non secus ac semen in campo enascitur. Primo erumpit & prodit. Et q, arbor fieri debet, id decidit de stella, velut arbor ex terra sursum. Hoc semen crescit vsq; &c. Quære in secundo tractatu, hoc signum (&c.) altitudo ipsius loci, talis est. Intra cœlum & terram distantiæ duæ sunt: vna nubium: altera fructuum terræ. hac ex caussa nulla arbor crescit vltra suam distantiam, vt nec nubes vlla infra suam distantiam, hoc est in latitudinem terrenam. Sic vnumquodlibet suam altitudinem habet. A qua extra terram erumpit tantum vsque ad auram, vltra quam ne latum quidem vnguem ascendere potest, etsi in terra multa millena miliaria eruperit sursum, & adhuc altius ascendere posset, si terra productior esset. Eodem modo nec arbor vltra suam altitudinem crescit. Ita nec pluuia. *Quære hoc signo* [&c.]

*Cetera quære in libro de * aquis præcipitantibus.*

** (Vel agneis præcipitantibus.)*

LECTORI.

Sequentes iam libelli, beneuole Lector, in quibus vice quarta generationes Meteorica elementi ignis ab auctore describuntur, integri non sunt, sed fragmentatim (vt ita dicere liceat) collecti & ita digesti.

PROLOGVS

IN LIBROS METEORORVM, THOEPHRATSI Hohenheimensis Philosophi.

NE, Lector, dum ethnicam Philosophiam tractamus, ethnici reputemur, sed nos ex fidelibus esse, testatum faciamus: vobis quidem, ceu nostris discipulis, quod discrimen inter ethnicos & fideles sit, explicare consultum visum est. Priusquam vero hæc duo definiamus, Præfatiunculam quandam, argumenti loco, præmittemus, talem scilicet. Conueniens quidē & dignum est Philosopho, vt cum principium tum finē sciat eius rei, de qua philosophatur. Nos vero Meteorica scribimus, nec finis tamen

Philosopho quæ scienda.

tamen, nec principii, qui fiant & dissoluantur, adeo certi. Etsi vero ista quidem ignoremus: hoc tamen scimus, quid id sit, de quo scribimus. Scimus nempe, nec in hoc erramus, quidnam corpora sint, quid contineant, & quid ex ipsis generetur. Nec enim in his fallit visus, vt nec experientia. Sed & hoc praeterea scimus, vndenā corpora facta sint. Vnde vero facta sit illa, aut sumta, id ignoramus. Id ergo relinquimus, & meteorisamus de illo, quod per fructū & opera & indicia cognoscimus, velut pater noscitur per filium. Hoc in scripturam inserere nihil tenemur, sed credere: hoc est, credere & experiri, ita se habent. Quod scimus creaturam esse, id magis dependet ex experientia & fide oculorum ac aurium. Ipsam ergo creationem in hisce libris missam facimus, & philosophamur de eo, quod creatum est: adeoq́ elinguium more obmutescimus ad quaestionem, qui ista creata sint. Dum vero de creaturis loquimur, id nostra erit Philosophia, cuius pars est Meteorica. Id enim scimus, nō credimus. De hoc ergo vt libere, nihil aduersariorum obiectionibus absterriti, philosophemur adeoq́ omnia, quantum quidem ipsa magistra natura docet, & suggerit, rectius enodemus, omnino nobis ius fasq́ est.

Iam vero aduersarius aliquis mihi obiicere possit, quod ethnicum agam: cum tamen, quia fidelibus me annumerem, ex fide procedendum & differendum sit. Sed iste sermo arrogans simul ac inconditus est, nullius plane sapientiae specimen redolens. Loquimur hoc ad obiectionem, quod oporteat quemlibet fidei sapientem, esse Philosophum. Et qui fidelis est, nec idem Philosophus, is in fide sapiens non est. Fas est, fidelem esse sapientem, industrium, vt, quid credat, sciat & compertum habeat. Fatuus, qui credit, is in fide mortuus est. Opera enim fidem faciunt, hoc est, opera naturae, signorum & miraculorum. Iam cum fides, emergat ex signis, ex operibus, ex miraculis: aequum vtique erit nos philosophari vt fideles, non vt gentes, & tamen nos Christianos iactantes. Fidei vero & scientiae hic discrimen constituimus. Qui credere vult, scire debet. Pro scientia enim sua credit. Cum vero scire illud ex Philosophia oriatur, & postea fides, & sic beatus quis fit: etiam non beatus inde fieri potest, qualis is est, qui nouit omnia signa & miracula Dei, & omnia credit. Sed tamen fructus ipsius scientiae non prodit, sed emoritur. Hinc vocamus Philosophum mortuum. Qui enim multa scit: multos fructus operari debet. Sin minus, pro mendace, & non Philosopho censeatur. Nam scire, postea credere, denique fructificare, hoc verum Philosophi fundamentum est. Fidei & scientiae discrimen.

His praemissis, Philosophiam iam in genera seu facultates tres diuidimus: in Philosophos, tractantes de generatione & ortu, qui vocantur Philosophi naturales: In Philosophos tractantes de rerum dissolutione & interitu, qui Philosophi Medici dicuntur: in Philosophos, tractantes de miraculis contra naturam, & Philosophi sancti nuncupantur. Philosophia triplex.

Bb 2

Cum ergo Christiana Philosophia tres sint, ad solam fidem attendentes: eas iam iterum differentia duplici distinguemus, vt vna sit, quæ per signa & naturam Deum cognoscit: altera, quæ Deum non nouit, nec scit, quo opera faciant. Christianus Philosophus nouit, fidem esse ex operibus, quæ fecit is, in quem credendum est. Dum ergo finire debemus in vno, in hoc scilicet, a quo opera emanant, in Philosophia nobis opera duplicia offeruntur, vera scilicet & falsa. Vera, quod herbæ & gramina crescant; & omnia animalia ac similia alia, &, quod mortui reuiuiscant. Falsi sunt, per magiam morbum infligere, & eundem sanare, tempestates & similia facere. De primis nobis philosophandum, & in ipsa credendum est. De secundis minime, vt nec de eo, qui ipsa facit: sed potius in eum, qui & hunc creauit, qui talia potest.

Fides ex quibus operibus.

PROLOGVS II.

Conuenit ergo, nos fideles esse Philosophos, qui confidenter ad naturæ opera respiciamus, & illis operam demus, & quotidie ipsa contemplemur. Quo enim maior cognitio operum Dei: eo maior fides, eo maior beatitas. Et qui multorum naturæ operum peritus & conscius est, is in fide sublimis est; cuius Doctor est ipse creator. Qui multa de operibus miraculorum explorata habet, is in beatitudine præcipuus est. Talis fuit Plato, *quem non tantum naturalem iudicamus, sed etiam ipsorum miraculorum conscium. Quid saluat Petrum aliud, quam opera Christi, per quæ factus est fidelis? Alias fides in ipso fuisset mortua. Quid saluat naturalem? Opera herbarum. Maximus iste, qui naturam & miracula nouit, discit & experitur. Qui nescius est illorum & imperitus, is mortuus est. Sed hæc omnia omittimus, pro responsione id resumentes, ad animam nostram omnino requiri nos Philosophos naturæ & signorum esse. Hinc ergo digressi, operationem naturæ indagabimus, vt prologus primus indicat. Fas ergo cum sit; quemlibet esse virum sapientem, hoc est, Philosophum: deinceps indicabimus, hoc ad corpus referendum esse, non ad animam, sicut paulo ante diximus de operibus ad salutem facientibus. Operationes enim naturales in hominibus, & miracula sunt opera ad salutem, vnde anima in cœlum penetrat. Per ipsa enim est fides. Naturales autem Philosophos omnino decet, vt ex lumine naturæ philosophentur, quicunq; fideles esse satagunt, vt sciant, quæ vitam aut prolongent aut decurtent, ne decedant de quotidiana cognitione miraculorum diuinorum, sed vt viuant, vltra tempus cæcitatis, vltra tempus aboliti auditus, tamdiu scilicet, dum ipsa lingua rigescat, & ratio pereat.*

Fides ex operibus.

Plato beatus.

Talis Philosophus fidelis quilibet esse debet; aut eiusmodi vicinum habere, vt sciat, quænam vita ipsius sanitatem conseruent & firment. Hoc enim fine a Deo data Medicina est, vt necessaria & conferentia discantur. Scire debet, quid edat, quid bibat, quid agat & operetur, quis ad prolongationem vitæ futurus euentus sit. Opera

enim

enim quæ quis facit ad producendam vitam, sunt opera, ad cælum ducentia. Quod quis edit sanitatis gratia, quique vitat, quæ vitæ detrimēto esse queant, is demum probus ieiunator est: Vitæ enim conseruationem omnia spectare debent. Debet etiam nouisse omnes Impressiones, vt intelligat, quanta possit, qui ex nihilo aliquid fecit. De Firmamento scire debet, quale id sit in suo effectu: De terra, quid crescat: de mari & aere, quid contineant, vt ex omnibus rebus creatorem suum agnoscat. Mutilus vero ille & claudus contemplator est, qui, quod Deus condidit, credit, & ita suffocatur: Is contra diues est, qui ipsum cognoscit ex operibus, & propter illa in eum credit, non vt cæcus credit de colore. Vult enim Deus, se solide cognosci, non temulenter & superficiarie. Hæc vnica etiam caussa fuit aduentus ipsius in terram, vt ab hominibus recte agnosceretur. Omnis enim salus dependet ex cognitione operum, quæ ipse fecit. Et homini insuper Deus vim & intellectum largitus est, iudicandi de iis, quæ videt. Ad quid enim is prodest, nisi vt sua contemplatione iudicet opera Dei, vt ex iudicio proprio sciat, quis Deus sit, & quid sit, & quomodo sit, & id sciat plene, non ex dimidio, opinando saltem & credendo? Ratio siquidem nobis ad nihil aliud data est, quam ad cognoscendum & trutinandum opera Dei; quæ nostri caussa edit, vt firmius eo credamus in ipsum, qui rationem eam nobis dedit. Merito ergo corporis necessitas, vtilitas, & conseruatio expendenda est, velut & ipsius animæ: quod commodius non fit, nisi per cognitionem operum Diuinorum, quæ nos saluos faciunt.

Cura sanitatis, [illegible]

Deus agnosci vult.

Homini ratio quo data.

Pro introitu ergo de quatuor elementis initio tractabimus, velut & de iis, quæ gignunt & continent, vbi omnes impressiones enumerabimus, quæ ex Elementis oriuntur, fiuntque aut in humani corporis vsum & vtilitatē, aut animæ salutem, quam opera Dei per cognitionem in homine procurant.

LIBER PRIMVS

METEORORVM THEOPHRASTI HOHENHEIMENSIS, PHILOSOPHI Germani, de Elemento Aeris Volumen primum.


RATIAS primum Deo ago, quod me natum Germanum voluit. Deinde, quod per ipsius gratiam in egestate & fame iuuentutem meam consumsi, adeoq; gratulor mihi de die & fine meorum laborum, a quibus iam data quies est. Denique laudo Deum, quod me commendarit Virgini, quæ perfectam facit Sanctam Trinitatem, in protectionem nostri, cuius gratia, institutione & auspicio nostram Philosophiam exordimur, continentem quatuor libros Meteo-

rorũ de quatuor elementis tractantes, & in duos paragraphos, quorum vterq; duobus libris constat, diuisos. Horum paragraphorum alter externa Elementa considerat, alter seorsim Globum tractat. De his diuina gratia philosophando tractabimus, assidue intenti ad æternitatem hanc vitam secuturam, quando mundus & hoc corpus interierit: Christum ergo oramus, vt nobis, ceu fidelibus, auxilio suo præsto sit. Amen.

Elementa tantũ duo sunt. Philosophia hæc vera & genuina est, quando dicimus, elementa tantum duo esse, calidum & frigidum, sub calido intelligitur & siccum, sub frigido humidum: ita vt sub vna materia virtutes geminæ comprehendantur. Inconditus iste est Philosophus, qui de elementis quatuor differit, vt sunt calidum & siccum, calidum & humidum, frigidum & humidum, frigidum & siccum. Quatuor enim elementa non sunt, sed tantum duo. Caliditas enim & humiditas non iunguntur, vt nec frigiditas & siccitas. Sicut enim vir & fœmina vnus tantum homo sunt, seu, sicut vterque per se homo non est, sed vterique simul hominem vnum constituunt, & in humanitate vna manent: sic & de elementis sciendum est, ignem & aerem vnum esse, vnum etiam aquam & terram.

Quanquam autem de complexionibus elementorum, ita quidem philosophari possimus: Id tamen pro re non satis est. Philosophari enim possumus, ignem & aerem complexionem nullam habere, sicut nec terram & aquam, hoc modo. Calor de igne, est fructus ignis, quo creaturæ viuunt, velut & aeris. Frigiditas terræ & ipsa fructus est, ad commodum creaturarum. Sic quod ignis per æstatem exsiccauit, id per hyemem iterum humectatur ad futuram fœcunditatem. Nec vlla alia philosophia vtilis est, quam philosophia frigiditatis, sicut de frigiditate proprio capitulo differitur. Quanquam enim frigoris & caloris plus minusue in Globo reperiatur: vnum tamen alteri æque succedit, & vices alterius pensat. Philosophicum ergo nihil de complexionibus disserendum restat, quam de domo, in qua omnes Philosophi iacent & virent seu vernant.

Elementũ quid sit. Id ergo elementum est, quod vim habet refrigerandi & calefaciendi. Ita Cœlum Elementum vnum est, licet sit duplex. Terra elementum vnum est, sed duplex. Et philosophia ista cognoscenda est, quod distincti & diuersi fructus gignantur seorsim, in aqua & terra. Hac de caussa duo elementa intelliguntur, ratione scilicet fructuum, non ipsius naturæ. Hoc etiam respectu duo libri duobus elementis assignantur, veluti etiam vir & fœmina vnicus tantum homo est, sed ex quo duo fructus na-

ctus nascantur, veluti generatio hominis docet. Cum ergo ex duobus elementis, Terra & Aqua, duo fructus gignantur, pro elementis merito reputantur. Quod enim fructus profert, ad vitam creaturarum necessarios, id elementum est.

Cælum elementum duplex.

Cœlum est elementum duplex, duplex etiam Terra. Principalius pro viro sumitur: alterum pro fœmina habetur, vtrumque in complexione vna. Omnia enim fructus & crescentia sunt. Et sicut lapides ex aqua fiunt, & pluuia ex stellis, & herbæ ex terra: sic frigus ex globo, & calor ex cœlo oritur. Sunt ergo elementa tantum domicilia, in quibus habitat Arcanum, quod est virtus, ex qua fructus omnes nascuntur, sicut Philosopho exploratum esse decet.

Elementum nullum calidum & humidum.

Philosophi reprehendi.

Denique ea Philosophia est, quod in calore tantum & frigore elementa consistant, non etiam in humiditate & siccitate. Nulla enim res calida, simul humida est, nec vlla res frigida, simul sicca in elemento. Siccitas est in cœlo, sicut visus in oculo. Sic & humiditas in aqua. Visus non facit oculum, sed oculus visum. Ita vnumquodlibet elementum suum socium habet, a quo integratur, veluti oculus per visum integratur. Sic enim & calor siccitate perficitur. Et quamdiu humiditas adest, tamdiu non adest calor. Vt enim oculus sine visu non est, aut, sicut per oculum audiri non potest, nec per aurem videri: ita nec frigus esse siccum, nec calor esse humidus potest. Et in hoc veteres quidem hallucinati sunt, dum calidum & humidum elemẽtum ponunt, quod elementum esse non potest. Thermes quidem nasci non potest calidus & humidus. Sed id substantiale est, non elementale. Philosophorum tamen quidam complexionem substantialem elementum vocant, quod mendacium maximum est philosophorum tam recentium quam veterum.

De Aere.

Aer elementa omnia conseruat.

Sed vt deinceps de Aere loquamur, scire hos velim, aerem elementa & creaturas vniuersas conseruare, vt in cursu & centro suo persistant, hoc modo. Terra & Mare ceu elementa bina, ex creaturis sunt media, veluti centrum circuli, ex quo elementum aeris egreditur. Id per se rotundum, vt centrum, minime conseruaretur, ni aliquid esset, q taliter ipsum conseruaret. Rem ita intelligite. Terra & aqua globum vnum constituunt, nulli rei incumbentẽ, sed vndiquaque liberum sine omni alligatione & adhæsione. Etsi vero a nullo extraneo suffulciatur, q tamen non cadat, id Philosopho admirationi non esse debet. Similiter nec admirari debet Physicus, quasi a Deo singulari arte mũdus sustineatur, sicut lapis quidã in sublimi sine omni extraneo adminiculo sistitur. Res enim ita sese nullo pacto habet: sed duorum elemẽtorum globi illi

Globus terræ & aeris cur non cadat.

non decidunt, nō quia fulcris incumbunt, aut mirabiliter librantur, sed quia ab elemento Aeris ambiuntur. Id nihil est aliud, quam purus seu merus Aer, crassæ & cōspicuæ substantiæ, velut vastum chaos, per quod minime transpici potest id, quod imperiti cœlum vocitant. Chaos illud est veluti arbor elementi Aeris, ex qua aer emergit seu enascitur, & in creata omnia transit, rotundus nimirum, ac sphæram seu globum vndiquaque ambiens ita, vt quicquid de ceteris tribus elementis complectitur, intra sese sutineat, & quasi includat. Nec extra chaos alia vlla creatura est, quæ elementis subiiciatur, sed intra chaos vniuersæ conclusæ sunt & inuolutæ. Hoc chaos terrā & mare in suo centro continet, ne qua excidant, quod ita intelliges. Sicut vitellus in ouo testam non attingit, ꝓpter sustinens īterieсtum albumen: ita similiter albumē quoddā inter Elementū aeris & terræ interieсtū est, faciens, vt sphęra seu globus sustineatur aut portetur, ne qua excidat, sicut nec vitellus, quocunq; ouum moueatur, loco suo elabitur. Cur vero id, ꝙ globum Aquæ sustinet, non æque vt albumen visibile & tangibile sit, hoc potissimū caussæ est, quia nimirum alterum est elementū, ex chao genitum, quod secundum ordinem ac speciem suam ita se habet. Ex elemento aeris, seu ex circulo illo, quo omnia creata includuntur, quique chaos dicitur, egreditur albumen, quod sphęram sustinet. Imo ex chao egreditur vsque ad sphæram seu globum, sustinens aut coercens omnia, ne quid ex globo emoueri, aut excidere queat. Cum ergo hoc modo aer cetera elementa omnia, adeoque quæ in illis sunt, vniuersa contineat & includat, per inclusionem illam operatio eius penetrat, vsq; ad centrum, hoc est, sphæram seu globum. Ea operatio est albumen, quod sphæram sustinet. Donec ergo aer huiusmodi chaos esse pergit integrum & solidum, nulla in mundo dissolutio est. Quod si vero aeris elementum in chao suo

Elementorum dissolutio vnde. secundum prouidentiam diuinam, quid detrimenti & noxæ accipiet: tum demum albumen exitum & eruptionem faciet, quam proxime sequetur dissolutio elementorum & rerum vniuersarum destruсtio. Alias minime. Quamdiu enim elementum integrum est, tandiu integrum manet etiam albumen: adeo vt nihil suo loco excidere possit. Vnde sphæra seu globus in medio elemento aeris stat, velut centrum in suo circulo.

Sed vt vlterius philosophando inquiramus, cur nam creata omnia sursum stent, hoc est, videantur sibi superiora, & cetera respeсtu globi inferiora: ratio tenenda ista est, quod omnia a centro ad circulum proxime egrediant̃. Sic si circulus describatur, ex medio eius centro infinitæ

finitæ lineæ recta ad ambitum circuli proxime excurrunt. Simili modo etiam crescētia & animalia omnia versus cœlum tendunt, veluti secundum rectam lineam ad chaos, lateraliter vel deorsum. Ita etiam omne id quod in sphæra est, secundum lineam tendit ad chaos, nec, quo minus cadat, sustentamen aliud vllum habet, quam ipsum albumen. Omne enim secundū latus aut deorsum respicit. Quod vero interim nec deorsum, nec ad latus spectare videatur, id creatio[illegible] diuinæ opus singulare est. Qui enim infra globum nobis obuersantur, horum capita deorsum propendent, & tamen non cadunt, sed pendent. Ex quo Dei miraculum peculiare elucet, de quo nihil philosophari possumus. Ita enim ordinatum acconstrutum est, vt omnia sursum spectare aut tendere videantur. Rudis vero & incondita ea Philosophia est, quæ Solem ad sese trahere, & quicquid ille attrahit, id sursum stare contendit. Multa enim hic incongrua dicuntur, nec ex genuino Philosophiæ fundamento veritas ista protrahitur. Nulla namq; vis inest Astris seu firmamento quoad eiusmodi attractionem. Et mirum insuper est, quid responsuri sint illi, si rogetur, quidnam fiat ac obstet, cur ab Astris crescentia ipsa non totaliter quoque attrahantur? sed fanatici suo spiritu ita aguntur.

Philosophia reprehensio de attractione Solis.

CAPVT V.

CVm superius a nobis traditum sit, quod Deus diuina potentia, ex nihilo ipsa elementa produxerit & constituerit: deinceps etiam edisserendum est, quonam collocarit is hoc, quod in illo loco prius cōsederat. Hoc facto, deinceps in elemento aeris describendo pergemus. Eo loco, vbi iam quatuor subsistunt elementa, morabatur aut subsistebat is, qui inde cum sua familia deturbatus est in infernum. Hoc enim cœlum est, ex quo ille eiectus est, locus nempe, in quo elementa quatuor continentur. Et quicquid de illo eiectum non est in infernum, id inibi est, nempe quod mortalitati exemtum est, hoc est, *Paradysus*. Alter locus ipsorum est elementorum. Porro autem elementa substantialia & completiua facta sunt, suum nimirum orbem explentia, ita, vt locus nullus amplius ibi sit vel paradysiacus vel infernalis: nisi fortassis in illis locis aliquid sit, vbi humani nihil est, vel esse potest, sed infernus subsistit aut includitur, vbi nempe congregantur, qui damnati sunt. Aut necesse est eos infra nos esse, vi & gaudio omni orbatos, aut saltem in substantiam elementorum relegatos. Is enim infernus est maximus, vt in caduco illi versentur & habitent, non in regno suo pristino. Vere enim pro inferno id habendum est, quando Angelorum quispiam ex paradyso eliminatur, & in mundum ita exturbatur, vt deinceps paradyso ei

Elementa quo loco contineantur.

Paradysus &c. vbi.

Infernus vbi & qualis.

carendum sit. Nec enim atrocior infernus vllus esse possit, quam si æternum quid & mortalitatis expers in caduco habitare cogatur: qua pœna nulla alia grauior. Concludimus ergo locum, quo elementa quatuor hodie continentur, cœlum exstitisse Luciferi: vnde is quidem eiectus non est, sed tamen id cœlum caducum, & in elementa positum est, vt ibi pœnæ loco versaretur. Quod quidem is nunquam sperauerat fore, vt Deus cœlum eiusmodi, tam amœnum paradisum, in elementa conuerteret: sed potius crediderat, se in cœlo perpetuo moraturum, adeoque gaudio præconcepto nihil quicquam vnquam defuturum esse. Cum ergo nullo contradicente Deus elementa ipsa conderet: illius exturbatio in infernum creata est, hoc est, vt pro lumine cœli tenebris inferni, & fragilis mundi deinceps frueretur. Ipsius ergo nonnulli complices habitant in igne, quidam in aere, aliqui in terra, quidam in aqua. Nec extra elementa nullus Dæmon versatur, sed intra ipsa elementa vniuersi coacti sunt. Ad mundi autem finem ac dissolutionem ouile futurum est vnum eorum omnium, qui quatuor elementis includuntur. Ita ergo principium quatuor elementorum ex nihilo creatum est. Vbi enim iam continentur, ibi caduci nihil antea exstitit, ex quo caducum condi aut generari potuisset. Immortale ergo cessit in Paradysum: in cuius locum substitutum a Deo mortale est, nempe ante omnia cœlum, hoc est, chaos, seu elementum aeris, vt antea diximus: postea suo etiam ordine elementa cetera. Non inficias quidem imus, in siccitate aeris, ac in eiusdem egestione intra chaos & globum spiritus numerosiores versari. Sed id ceteris elementis nihil derogat. Ceterum, quia elementum aeris in tres materias seu partes separatum esse diximus: quæ qualisue singularum operatio sit, deinceps explicabitur.

Luciferi quæ pœna maxima.

Luciferi complices vbi habitent.

Spiritus vbi numerosiores habitent.

CAPVT VI.

DVm de elemento aeris loquimur, cognoscendum vobis est, quod aer elementa cetera ac creata omnia in sese concludat & conseruet, vt congenitum sibi ac destinatum ordinem seruent. In aeris enim potestate tria cetera elementa posita sunt, vt ab eo sustententur. Et veluti domus fundamento alicui superinstruitur: ita superinstructa sunt elementa aeri, vt ab ipso figantur & seruentur. Cum ergo aer dicto modo elementa cetera seruet, vt in sua sede immote maneant: porro philosophari etiam conuenit, quidnam aerem sufferat & sustineat. Vis autem ac potestas ea est sita in exteriore parte elementi, in qua Deus trinus habitat, Aerem ita regens & sustinens, vt ne cedat, aut

Aer basis trium ceterorum elementorum.

Aer a quo sustineatur.

cedere possit, vel frangi. Impossibile enim est, vt caducum seu mortale concidat in immortale. Tum nec ideo cadere potest, quia omnia sursum vergunt, nihil deorsum, nec fundus aut profunditas adest. Aer enim vsque adeo compactus, & in circulo suo firmatus est, vt nihilo magis frangatur aut dissoluatur, quam regnum externum interire potest. Quando vero omnino pereundum ipsi erit, dissolutionis alia ratio futura non est, quam vt omnia in centrum concidant. Aer enim ipse ac Astra in globum corruent, globusque ab ipsis ita consumetur, vt nullus cinis reliquus maneat. Mortalis ergo cœli & terræ, ipsorumque elementorum interitus ea ratio futura est, vt nihil foras, sed omnia intro corruitura sint in centrum. Et summum hoc est in Philosophia cognoscendum arcanum, quod circulus in centrum ideo ruat, quia profunditas nulla exterius, sed interius tantum datur, & interiorum nihil sursum, sed omnia deorsum spectent, ita vt cœlum inferius non minus ac ipsum superius in centro versetur. Sic nimirum cœlum in toto circulo supernum & nihil infernum est: licet in suo circulo supernum & infernum sit.

CAPVT VII.

De Elemento ignis, quomodo transit.

COgnoscendum post iam dicta etiam hoc superest, quo pacto interna elementa in prænominato circulo diuidantur. Id fiet hac ratione. Primo loco aer est, extimus. Succedit ignis, hoc est, firmamentum. Hi duo chaos constituunt, & globum ambiunt. Globum hunc constituunt terra & aqua, sibi permixtæ & cohærentes, qualibet tamen peculiarem elementi perfecti locum constituente. Duo superiora elementa impressiones suas, immittunt duobus inferioribus, hoc est, globo. Duo altera in globo impressiones suas cohibent, nec eas eiiciunt, sed ea retinent, sicut capita de impressionibus seorsim de quolibet docent. Præterea etiam intelligendum est, qui sese elementa illa habeant, ne circulum suum egrediantur. Aer, vt diximus, non foras excidit, sed intro directus est. Globus enim infimus, & aer supremus est. Etsi vero hic etiam infra globum sit: id tamen ex miraculis diuinis vnum est. Interim considerationis est philosophicæ, quo pacto globus sustineatur. Ignis a Deo ita dispositus & digestus est in stellas, vt locum non egrediatur, vt telum ex chalybe. Quod vero in globum non decidat, ea caussa est, quod ab aere sustineatur, veluti auis, vtpote cui subiicitur. Cur autem globus (duo scilicet elementa interna, grauissima, materialia, substantialia, & tota compacta) non decidat, hoc est, cur inferius mare & terra non cadant,

Elementa quo ordine sita sint.

Globus impressiones nullas emittit.

Ignis cur in globum nō cadat.

Globus cur non corruat.

quidue sit id, a quo sustineantur: de hoc ita statui debet. Aer nempe in suo vase, hoc est, in omnibus elementis, ita potens & validus est, vt in centrum vehementer egrediens faciat, quo minus terra vel globus decidat. Quicquid enim inter globum & chaos interiacet, id adeo validum ac potens est elementum, vt non aliter sustineat, ac terra sustinet saxum. Et quemadmodum hac ratione terra adeo compacta est, vt nihil intra sese admittat: ita etiam aer.

Cælum non rotari aut circumuolui, sed ab elemento ignis ebullire, & albumen seu aerem gignere.

CAPVT II.

CEterum de elemento aeris porro philosophandum restat, quidnam in ipso moueatur, aut quid sit, quod ipsum moueat, aut an moueatur vel minus. De his ita disquisitio instituetur. Nonnullorum ea glitcit opinio, aerem, hoc est, cœlum in orbem agi. Qui tamen circularis motus concedi non potest. Nec enim cœli est moueri loco & circumuolui, sed quiete & fixe in vno loco stare. Aer autem ex ipso, qui egreditur in mũdum, hoc est, albumen, quod continet, oritur ex ipsius chao, hoc est, ex circulo elementi aeris, nõ tamen propter ipsius cursum, ascensum, motumue, vt nõnulli autumant: sed potius emergit ex egestione chai, dum quædam in elemento ebullitio & digestio fit, quæ spiritum ciet aut eiicit, aerem nobis in mundo sufficientem: estque mundo instar albuminis ad sustinendum centrum.

Cælum nõ rotatur.

Centrum ab aere quo sustineatur.

De motu autem vel quiete cœli ita iudicandum est: quod nec cœlum in orbem agatur, nec motus ille mundo aerem suscitet. Hoc enim si ita foret, quidnam albumen gigneret, quo mundus & mare sustinetur? Præterea motus ventum tantum non aerem gignit: & alia est caussa venti, alia aeris. Diuersa enim duo sunt aer & ventus. Quiescere vero ipsum & necessarium simul & vtile est. Dum enim quiescit, egestione sua æqualem aerem, quali mundus opus habet, nec pauciorem, nec copiosiorem, diffundit. Rotunditate siquidem sua in centrum æqualiter operatur. Sic homo, quando superiorem partem centri ad latus, vbi aeris minus est, egreditur, aeris minus non habet, quam in ipso centro, vbi aeris plurimum. Id hoc modo æstima. Sicut centrum, hoc est, mundus & mare, in medio iacent, quæ postea obire deberet cœlum: ita nota, quod ventus iste, qui a cœlo spirare deberet, & aerem facere, inæqualiter spiraturus esset. Collateralia enim sphæræ minus haberent aeris, quam linea circumuolutionis. Ita collateralia suffocarentur ratione

Ventus & aer differunt.

aeris,

aeris minore iusto copia afflantis, cum econtra, qui aeris lineam occuparent, venti, nimium haurirent: quod tolerabile minime foret.

Ita ergo sese res habet. Si chaos ebullit, & spiritum ex se instar ferventis ollæ exprimit: tunc vapor iste secundum lineam ad centrum, hoc est, iuxta lineam, in qua crescens mundi cœlum respicit, pergit. Hac ergo ratione ex chao vapor æqualis in mundum exspirat: hoc est, ventus purus ex sola ebullitione & euaporatione nascitur. Ebullitio hæc vaporis non ex propria forma, virtute ac vi chai fit, ita vt ex seipso ita ebulliat, sed vnum elementum hæret in altero, nec vnum citra alterum subsistere potest. Sic elementum ignis, quod proximum aeri subiacet, est astrũ ac firmamentum. Id igne suo, quatenus elementum est, chaos superius ebullire facit. Nec id euenit, vt, quo loco plures stellæ apparent, ibidem vberior quoque ebullitio, & sic consequenter plus etiam aeris fiat: sed ebullitionis ea potius est ratio, quæ ollæ, a quatuor ignibus efferuescentis. Etsi enim quatuor ignes: plures tamen vna ollæ non feruent. Similiter & elementum ignis non ornatus, sed necessitatis & commodi gratia distributum est, vt nimirum caussa fieret ebullitionis in chao, vnde vapor egreditur, hoc est, albumen, Aerve, qui mundum in centro sustinet, hominique aerem & respirationem, qua indiget, largitur adeo, vt eo bono nulla creata defraudentur, duraturo scilicet ad elementorum omnium consumtionem. Ebullitio ea semel tantum est, iugiter & continuo durans. Sicut enim aqua feruida, quæ feruidior fieri non potest, si talis maneat, assiduo euaporat: ita etiam ebullitio illa se habet.

Venti vt fiant.

Ebullitio chai a quo caussa fiat.

Hic autem notandum est, quod Deus elementum ignis stellas condiderit, easque per vniuersum cœlum distribuerit, sicut carbones circumponuntur ollæ. Nam & stellæ tantum carbones sunt, a quibus elementum aeris ebullit. Et licet quidem in orbem eant, nec vno loco quietæ stent: sed sedes suas subinde mutent: ista tamen distributio adeo exacta est, vt nullus earum toto cœlo defectus sit, sed vbiuis in cœlo carbones eiusmodi, qui cœlum calefaciant, reperiantur. Quod autem carbones nonnulli aliis temporibus magis minusve feruidi appareant, id fit propter æstatem. Eadem etenim est egestio, sicut de hyeme & æstate dictum est. Et vnius gradus omnes sunt. Si stella vna minuitur, altera augescit, si carbo vnus deflagrat, alter excandescit. *Deficiunt quædam*------ & ne vnica quidem in parte collaterali, aut linea media, &c. Id autem præter rei veritatem est. Globus enim superior, collateralis, & inferior, aerem omnes æqualem habent, & nullum ventum, viuuntque ab aere, velut quatuor elementa & non a vento.

Stellæ sunt instar carbonum.

Hactenus ergo satis demonstratum est, cœlum esse elementum, & aerem esse cœlum, ipsumq; quietum stare ob multas caussas, quas vitandi tædii caussa hic omittimus. Vbi etiam hoc simul declaratum est, ventum elementum non esse, sed impressionem & viuentia non ex vento sed aere viuere. Hoc loco & aliud quiddam nobis discutiendum restat, quod phantastæ quidam sominant, ex cœlestium nempe corporum motu cõcentum & harmoniam fieri, adeo suauem, vt æque iucunda nulli vnquã homini aut audita aut cogitata sit. Hunc sonum honesto etiam nomine donant, ipsumq; Symphoniam cœlestem nuncupant. Quo quæso fine alio ista comminiscuntur, nisi vt ploratum infantibus se dent? Si n. cœlum, eo modo, quo ipsi tradunt, volueretur, strepitum potius quam cantum ederet. Nec enim cantilena alia ex Symphonia cœlesti exspectanda foret, quam qualis auditur in molis & saxosis riuis. Nam & ista similem stridorem emittunt.

Viuentia aere viunt non vento.

Symphonia cœlestis ridetur.

De Coloribus.

Sicut de Elemento aeris & chao diximus, hunc scil. esse circum domicilia omnia concludentẽ: item ex nubib. oriri aerem: ita econtra tam ex modernis quam veterib. fuerunt multi, qui chaos cœlum vocitarunt, nec cogitarunt id mortale esse, quale similiter non est cœlum. Hoc alii æstimant viride, quoad colores, alii cœruleum, pro hebetudine scilicet suorum oculorum iudicantes. Color chai aut caduci cœli est candidus, & clarus admodum. Cœlum enim seu elementum aeris consistit in candore trium primorum, sicut ignis in horum rubedine, & terra in eorundem nigredine, & aqua in illorum viriditate. Quod vero candor, qualis est, non ita conspiciatur, sed pro videntium conditione viridis aut cœruleus color appareat: eius rei hæc caussa est, quod nempe fumi & vapores, ex stellis egredientes, interuallum obiectum pro sua natura tingant, ita, vt fumus ipsarum a Sale præmicet in purpureo, lazurio & viridi, quanquam in duobus postremis maxime. Sic ergo inter verum chaos & nos interiectum est chaos aliud vel cyaneum vel viride, prout stellę suos splendores emittunt, aut nubes permiscentur. Hinc enim color euariatur. Nec aliud in cœlo ibi adest, quam Salis vapor, ex stellis ita exiens. Quanquam inueniantur etiam qui asserant, cœlum esse viride, sed ꝓpter distantiã apparere cœruleum. Hi non recte expenderunt, ex quanam re cœlum conditum sit, quodq; chaos sit, & aer, & elementum, non cœlum: veluti nec hoc trutinarunt, vnde nam aer factus sit, & in quibus consistat. Etsi vero cœlum per se candidum, clarum & densum sit, propter tria, quæ continet, prima: non tamen caussa sit colorum, rerum, viuentium in terris.

Philosophi reprehend.

Qui cuiuslibet El. color sit.

Cœli quanus color.

Sequi-

SEQVITVR FRAGMENTVM, QVOD IPSVM *quoque fors ad hanc de aere Philosophiam spectat.*

Electionis Luciferi non ea est ratio, quasi is ex suo regno in aliud sphæræ regnũ exturbatus sit: sed ita sese res habet. Mansit nẽpe in sede sua. hæc tamen in locum impurissimum, & naturæ ipsius contrarium, nempe in mortalem, mutata est. Sic ergo ceu Angelus in diuersa sede morari cogitur, vbi nulla maior contrarietas euenire potest, quam quod æternum & mortale in vno cogantur.

Lucifer quomodo ex suo Regno eiectus sit.

Sic nec Adamus ex Paradiso ita eiectus est, vt ex regione vna in alteram deportaretur: sed eiectione illa Paradysus ipsi ademtus est, isque sub pedibus & aspectu eius mutatus in mundum caducum, in corpus mortale, in morbos, in ærumnas. Idem locus mansit ei: sed mutatus.

Adæ eiectio ex Paradyso qualis.

Similiter nec infernus extra centrum est, sed in centro, in illis locis & sedibus, in quibus homo habitat. Si anima a corpore secessionem facit, manet ibi, vbi corpus fuerat, nec infinitis milliaribus sursum aut deorsum tendit. Si salua est: manet ibi. Si infernalis manet. Ibi enim in vno loco sunt & gaudium & mœror. Quod saluatur, in eodem loco gaudio fruitur, in quo damnatum luget: vniusq; gaudium est alterius planctus.

Infernus vbi.

Pro conclusione hoc addemus, quod omne hoc, quod cum cœlo & terra centrum complectitur, Paradysus fuerit, in id tamen mutatus, quod diximus. Quod si cœlum & terra iterum peribunt; tunc ibi Paradysus iterum erit, vna nempe essentia, æternum quippe, nulli mortalitati confusum. Nobiscum ita philosophari & sentire difficile est, nisi Sophista expendat & probe attendat ad rerum caducarum & hominum originem. Eo enim facto, probabile fieri possit Philosophio id, quod modo diximus: quem etiam ob id relegamus ad libros nostros *de Lapsu Luciferi, expulsione Adæ* aut *Regno cœlesti & infernali.* Isti enim libri a primo esse incipiunt, & tractando descendunt ad creaturas rerum caducarum, cœli & terræ, & hominis, vbi desinunt. Tum demum Philosophia nostra orditur a quatuor elementis. Vnde non immerito digitum intendimus ad principia ea, ex quibus Philosophia nostra dimanat & stabilitur. Etsi vero hoc lumen naturæ Sophistis minime gratum acciderit: multum tamen non intererit. Aperte enim profitemur, quod a principio hominum illico erratum sit de statu Luciferi, & expulsione Adæ, & conditione Paradysi. Quem errorem postea errarunt successores vniuersi etiam, meris imaginationibus, commentisque ac quæstionibus subinde intenti, nihilque pensi habentes, an textus, quem tractant,

Paradysus quid & vbi fuerit.

genuinæ lucis sit, vel minus, aut an ex parte aliqua a vobis intelligi possit, aut secus. Ista siquidem omnia Philosopho probanda incumbunt, non sophistæ, qui deliramenta tantum sui cerebri, quod erroribus refertum est, profert & obtrudit.

LIBER SECUNDUS METEORORUM, QUI HUC SPECTABAT, non est repertus.

SEQUITUR

LIBER TERTIUS METEORORUM THEOPHRASTI HOHENHEIMENSIS, PHILOSOPHI Teutonis, DE METEORICIS EX ELEMENTO IGNIS & impressionibus eorundem.

PRÆFATIO THEOPHRASTI, DE IMPRESSIONIBUS ELEMENTI IGNIS, HOC EST, Firmamenti.



Impressionum quis ortus in genere.

Vandoquidem in superioribus præfationibus, de tribus primis ita disserimus, quod Meteoricæ operationes omnes in ipsis consistant, & per ipsa (firmamentum enim & elementa in ipsis consistunt, & impressiones ex ipsis oriuntur) fiant: ideo hoc tertio libro idem otiose repetendum non est, quod traditum est in prioribus. Hoc loco saltem repetendum est, quod impressiones omnes suum ortum ex stellis & elementis habeant, sicut deinceps enumerabuntur. Qui vero impressiones illæ fiant, deinceps hoc libro Meteororum explicabimus. Quod vero, qui Auctores alias de Meteoricis commentati sunt, Philosophiæ nostræ modum non tenuerint, sed diversa Meteorica tradiderint: in caussa fors est & culpa ipsorum spiritus, qui Meteora ipsa ad illorum commenta & placita direxit. Interim tamen fas minime est, nos in cuiuslibet fictitii spiritus vagis commentis acquiescere. Nisi enim ipsa natura genuinum spiritum det, seu fundamentum ostendat ex infallibili experientia: Philosophus nemo erit. Gignitur enim Philosophus ex ipsa natura, & per experientiam confirmatur, non per acrimoniam & subtilitatem phantasiæ, per omnia quoquo versum temere volitantis. Quicunque itaque genuinus esse Philosophus satagit, is rem nobiscum indicio tali trutinet, quod incorporei spiritus ad nos collati aliter sese non habeant, quam sese habent domini ad servos & subditos. Res ita putan-

Philosophus verus unde.

putanda est. Domini nimirum iubent & mandant, quod fieri opus est. Si serui nihil sunt aliud, quam suorum Dominorum fatui. Quilibet enim per se posset esse Dominus, nec esset fatuus. Sed propter prædestinationem etiam fatui præsto sunt. Sic & incorporei spiritus sese nobis Dominos constituunt: quo fit vtique, vt nos simus stulti. Quod si enim ex phantasia nostra artes, sapientiam & prudentiam constituamus, sine omni experientia, quæ illarum esse debet mater: ea ratione omnino stultos nos facimus spirituum, qui nobiscum ludunt ceu Domini cum morionibus, faciuntque, vt, quæ velint, & iubeant, nos confecta demus. Econtra, ampla laude sapiens iste dignus est, qui sapientiam suam venatur ex experientia; veluti vicissim reprehensione dignus est, qui seipsum pro sapiente habens, ludibrium fit spirituum. His constitutis fatemur quidem vltro, nos in fornace aut olla illa nunquam versatos esse, ex qua impressiones deducimus. Nec enim regiones illas adire nobis necessitas erit. Nobis hoc ad rem satis est, quod inferiorem naturam, viuum certe experientiæ speculum, ex quo superiorum natura, substantia & proprietas abunde discitur, cognouerimus. Ius ergo nobis ac fas est, ab experientia vna meteoricam dirigere in aliam. Nostra enim illa altera demonstrant. Deinceps ergo ex ordine impressiones omnes secundum suas caussas ortusque explicabimus.

Spiritus incorporei Domini terreni similes.

Experientia non phantasia, artium mater.

Inferiora superiorum speculum.

De Frigore seu pruina.

PRuinę generatio hæc est. Si firmamenti motus æstiuus est, comitantibus ventis & auris Orientalibus borealibusque, instante tempore æstatis: tunc aeris & ventorum natura adeo frigida & gelida est, vt materia roris in glaciem cogatur. Pruina enim qualibet ros tantum est congelatus, nec aliud sui ortus principium habet quam rorem. Quæ vero caussa sit, quod pruina aquæ glaciatę similis non sit, cum sit granulata: id noscetis, si cogitetis, quod ros sit Sal resolutum, & in aquam versum: cuius ea proprietas est, vt, quoties aut ex natura propria, aut artis operibus, aut motu metallico in congelationem cogitur, in grana abeat angulosa & lapidosa. Hoc modo, si frigus percellit rorem, & in congelationem agit: tunc is natiuam formam suam induit, & fit quod diximus.

Pruina quæ generatio.

Pruina quid.

De Rore.

ROs hoc modo fit. Si firmamenti motus cum claritate & siccitate fiunt, Solque terram claris radiis illustrat: claritate illa, tria prima expurgantur & depurantur ita exquisite, vt rem bis pluriesve destillatam referant. Depuratio ea abit in congelationem, aridam & siccam omnino. Ea congelata ariditas seu siccitas tamdiu saltem durat, quamdiu durat firmamenti calor, qui illam conseruat. Illo iam suum calo-

Ros vt gignatur.

rem remittente, & Sole recedente ab istis: prima tria demum diuiduntur, & quod de Sale est, id resolutum decidit in terram, vsque adeo subtile, vt nec videri nec internosci possit prius, quam terram attigerit. Sal enim id adeo clarum, & a sole rectificatum est, vt subtilius aliud nullum reperiri queat. Quicquid vero de Mercurio & Sulphure est, id frigus infernum refrigerat. Hoc ex parte Sali sese permiscet, licet Sal prædominetur. Id vero, quod a Sole non exquisite depuratum est, in mediis interstitiis manet. Hinc fit, vt quo potentius & integrius Sol operatur, eo plus grandescat ros. Ros ergo quidpiam est, non ex terra nascens, sed Sal in terram cadens, per quod terra temperationem concipit, sicut iusculum a Sale fit sapidum.

De Trono.

Troni quæ caussa.

TRoni origo ita se habet, vt de depuratione roris dictum est. Si enim Sol Mercurium transit & depurat ex tribus primis: tunc Mercurius iste a calore firmamenti, velut ros, frigiditate imbuitur. Calore enim recedente Mercurius sese continere non potest, quin decidat. Nec n. a frigido sustineri potest. Et licet quidem tota nocte sustineatur, instar roris: auroræ tamen frigiditate ita percellitur, vt necessario in terram decidat, non sparsim ac diffuse, ceu ros, sed inæqualiter ad spatium hoc vel illud, non simul ad omnia. Mercurius enim cum grauis sit, roris instar a vento sese difflari non sinit. Ros namque quia subtilis, lente decidendo magis difflatur: non itidem & Mercurius, etsi rori permisceatur. Ros enim est ex Mercurio sine substantia, in Sal congestum quid. Trono vero sua est & substantia & materia, quo nihil dulcius ex cœlo in terram decidit, crassiusculum, & nonnihil viscosum, bene coloratum, pure candidum. Est enim de duobus ceteris separatum. Ros per se cadit, tantum ex Sale: Tronum ex Mercurio: Sulphur in sua substantia conflagrat. Quæ autem essentiam in sese continent, ceteris permiscentur.

Roris & Troni differentia.

De Nebula.

Nebulæ generatio qualis.

NEbula generatur, quando Sulphur trium primorum ob humiditatem Salis a calore Solis comburi aut consumi non potest, sed abit in substantiam, hoc est, a duobus reliquis separatur. Quicquid enim substantiam induit, id iam res generata est, ab ingenerata separata. Sic & tria prima in mediis interstitiis ingenerata, & mutuo cógregata sunt. Quorum, quod per firmamentum substantiam acquirit, id trium primorum iam alia soboles est. Ita ros soboles est Salis: Tronum proles Mercurii. generata enim sunt & substantia facta per cursum firmamenti. Hinc etiam

iama non generatis prima decidunt. Eodem modo & nebula soboles est Sulphuris, vt diximus. Ros enim fieri illa nequit, ob crassitiem, quæ depurationem effugit. Nec etiam in tronum mutari potest, quia non est resolubilis in succosam rem. Vim tamẽ habet, vaporem crassum emittendi. Hoc modo si cursus firmamentales aliquid gignunt, nebula tantum fit. Sal enim ipsam absumi non finit: vnde fit, vt ab ingeneratis decidat deorsum in terram, cum obscuritate & crassitie, & fœtore, & vdore, quæ a sale habet. Et sicut Sal proprietate sua est mater roris: ita Sulphur est mater nebulæ. Ita nimirum gignuntur tria generata, & a non generatis secedunt, quodlibet pro ortus sui conditione. Nebulæ huiusmodi Sole in aere non sustinentur, sed horis singulis decidunt, quamprimum generatæ fuerint. Ceterum nebulæ, quæ ex pauco sulphure genitæ sunt, in terra aut nihil aut minimum sentiuntur: deprehenduntur tamẽ in aqua. Aqua n. Sal in sulphure humectat, vt densitatem contrahat. Salis namq; contrarium, hoc est, humiditas sulphur pellit. Alias sine humiditate Salis non ita turbaretur. Estque adeo post trium primorum separationem hic particularitas, respectu terræ & aquæ.

Nebula soboles sulphuris.

Sal mater roris.

Nebula tamen in aquis manifestior.

Nubes.

NVbium hæc generatio est. In stellis firmamentalibus quædam inest naturarum contrarietas. Quæ si inuicem operantur, oriuntur generationes nubium, hoc pacto. Natura formarũ sulphurearum, si in essentias stellarum Sulphureorũ aut Mercurialium agit, tunc prima tria congrediuntur in contrarietatem. Contraria hæc congregatio caussa fit nubiũ, ita scilicet. Stellæ constant ex tribus: Sale, Sulphure & Mercurio. Et stella quęlibet in suis tribus potens & perfecta est. Iam si natura stellarum Salis agit in Stellas Sulphuris, duæ contrarietates fiunt. Sulphur enim in suis stellis ardet: nitrum vero in suis ebullit. His iam coeuntibus, stella sulphurea nitream incendit, ac inde pro geminarum stellarum conditione oritur fulgur. Si accensio est frigida, ita vt Sulphur in nitro non integre sit, fortis incensio non sequitur, sed tantum aliqualis. Sic enim Arsenicum, licet Sal sit, attamen quia mortuum Sal est, si in ignem coniiciatur, nihil aliud facit quam effumat: similiter & Antimonium ac cetera: ita, quemadmodum varia & mortua & viuentia Salia sunt, varię quoque similiter stellarum naturæ existunt. Hoc iam pacto, si stellæ Sulphureæ nitreas incendunt, pro conditione ipsarum emergit fumus, quem nubem vocant. Nubes enim quælibet suæ stellæ tantum nubes est. Sic ergo nubes quoq; non aliter generatur, nisi per incensionem factam a stellis Sulphureis in stellis Salis & Mercurii. Sub hisce enim tribus stellæ omnes continentur.

Nubium generatio qua.

Stellarum qualis materia.

Nubes quid.

Pluuiæ.

Pluuiarum quæ generatio.

QValis origo nubium: talis etiam pluuiarum: varia nempe genera nubium. Arſenicalis nubes pluuiam minime gignit, ſed craſſamētum tm̄ nubis, q̄ iterum ſine humore vaneſcit. Arſenicalium huiuſmodi nubium ſunt plurimæ, pure & obſcure candicantes, ac colores alios exprimentes, inter ſeſe diuerſos, prout Arſenici multum parumve eſt, aut natura Salis alia acceſſit. Hæc enim eiuſmodi nubes gignunt. Nubes vero pluuiales ita ſe habent. Quæ ſtellæ Sulphureæ ſunt, eæ a Sole omnes plus minusve ſunt calidæ, ardentes & incendentes, prout a Sole expurgantur & incenduntur. Iam ſi Sol ſtellas Sulphureas probe accendat, & ardere faciat: tunc ſtellæ omnium nubium & tempeſtatum fiunt cauſſa. Sic vbi ſtella quępiam ceterorum duorum priorum naturę, huiuſmodi ſtellam feriat, ardebit ipſa pro materiæ ſuæ ratione. Qualis enim rei natura: talis eiuſdem quoq; operatio. Accenſa ſtella Salis, nubes humida generatur. Nubes ea eſt purum Sal, quod ex ſtellis Salis prodit. Quamprimum autem ea ex non generato generatur, foras ex ſtellis ſeparatur, ac a ventis agitari incipit. Secreta enim ex ſtellis illico graueſcit, ac verſus vel in terram decidit, quia non exquiſite excoctum Sal eſt. Dum autem in mediis interſtitiis ita moratur, ac pręleuitate ratione venti & aeris in terram non deſcendit, poſtea incipit reſolui, & in medio cœlo reſoluitur in aquam, non cōfertim, ſimul & ſemel, ſed ſenſim, ſucceſſiueq;. Quicquid vero de ſubſtantia nubis reſoluitur, id deuergit, quia in ſe ventum non continet. Propter lapſus autem profunditatem quatitur quaſi ac diſſilit vi aeris & venti perrupta. Ipſa enim lapſus præcipitantia facit, vt nubes in guttas diffluat. Sicut enim amphora aquæ e ſublimi turri effuſa deſuper, non cateruatim, vt effuſa eſt, ſed diuiſim & guttatim decidit: ita & nubes reſoluuntur tamdiu, donec Sal humidum omne ſegregetur. Multæ enim nubes ſunt, quæ ex pluribus quam decem ſtellis conſtant, tam humidæ quam ſiccæ. Quæ humida eſt, decidit. Quæ ſicca eſt, in ſublimi manet.

Stillarum ſeu guttarum quæ cauſſa.

Lapſus nubis.

Nubes vt labantur.

FIunt nubium lapſus, quando ſtella ſulphurea accendit ſtellam, vel Salis, vel Arſenici, vel Antimonii naturam habentem. Ea generatio ſi a ſtella ſecernitur: tunc, ſi ſtella ea tota fuit ſalis, aerem nullum cōtinet. Quæ a. nubes aerem non habent, eæ in interſtitiis mediis non manent, ſed in terram decidunt. Ceteræ contra nubes omnes, quæ imbris ſpecie in terram non decidunt, continent in ſeſe Arſenicum, Antimonium, &c. q̄ nihil decidere ſinunt: ſed quicquid de ipſis abit in nubes imbriferas, id poſt reſolutionem ſuo more depluit. Sunt ergo lapſus pluuiarum nihil aliud

aliud, quam per ſtellam ſulphuream & firmamentum bene præparatum ſal. Id conflatum eſt ex generibus ceteris omnibus ſalis & ſtellarum: & quamprimum corripit aerem, hoc eſt, quamprimum ex ſtella excidit in aerem, nihil habet, quo ſuſtineatur: eſt enim aqua compacta, & in maſſam reſoluta. Hoc facto, vna ac confertim nubes in terram deturbatur, quia reſolutio illa præceps eſt, & confertim fit, non diuiſim, ſicut pluuiæ ceteræ fiunt.

Fulgur & Tonitru.

TOnitrua generantur, ſicut diximus de proprietatibus ſtellarũ, quod aliquæ totæ adhuc ſint in ſulphure, aliquæ in ſale, aliquæ in Mercurio. Iam ſi ſtella quædam ſulphurea feriat nitroſam: tunc antequam hæ duæ ſubſtantialiter cum ſuis materiis congrediantur, iam ſibi mutuo contrariantur. Sulphur enim & nitrum nunquam vniuntur. Itaque ſi Sol ardore ſuo æſtiuo ſulphur incendit, aut ſulphur ipſum, natura ſua fragrabile, in hyeme inceditur per ſe, & nitroſam ſtellam frangit: principio ſuſcitatur fumus, hoc eſt, nubes, ex nitro procedens, ac ante incenſionem iam effumans. Poſtea ſi ſeſe non contingunt, nubes augeſcit. Porro vero ſulphur ſal nitri adeo valide mouet, vt ex contrario impulſu ventus oriatur. Et dum a ſe inuicem recedunt, ventus ita miteſcit. Si vero ſeſe mutuo contingant: ſulphur in ſal ſubinde magis magiſque agendo operatur, quo propius id contingat. Ita oriuntur nubes, ſubinde ſeipſis validiores. Vis enim iſta omnis ex contrarietate illa exoritur. Vbi autem ſulphur violenter incidit in nitrum, hoc veluti renititur, ſulphurque ardens a ſe extrudit per nubes, proiecto vno, altero, ternoue. Ab huiuſmodi reniſu pulſuque, quem ſal nitri facit, producitur iam fulgur. Nec enim ſulphur aliud quidquam eſt, quam retrocuſſum a nitro ſulphur, vice iterata. Per contactum iſtum, ſi ſal nitrum pinguedine ſua nihil de ſulphure contraxit, ita, vt non flagret, finis eſt in coruſcatione. Si vero ardorem concepit, & ſulphur per nubes ad coruſcationem egit: tunc & ipſum frangitur, & contrarietas iſtorum geminorum retrocuſſionem ſuſcitans facit, vt pulſu illo tonitru emergat. Tonitru facto, reſoluitur nubes in pluuiam, ex proprietate ſalis. Ibi ergo ſulphur in ſuo ardore deflagrat, ac ſimul interit ſal nitrum, & tandem ſerenitas ſequitur.

Tonitruorum generatio.

Sulphur & nitrum nũ vniuntur.

Sulphuris generatio.

Fit etiam ſimiliter, vt in contrariis iſtis operationibus ſulphuris & ſalis nitri in nubibus pluuia cooriatur. Quæ ſi ſupra duo illa prima fiat, & luctam eam attingat, tonitrua omnium maxima & ſæuiſſima cientur. Aqua enim illa iſti igni maxime aduerſa eſt. Sic pariter, ſi ſtella

Mercurialis accedat, tonitrua & fulgura intenduntur. Tunc siquidem vniuersa tria in sua contrarietate concurrunt: quæ si sibi mutuo illiduntur, iuncta persistere nequeunt, quia ebullitione & ardore mutuo quasi furiunt. A Sole enim incenduntur & efferuescunt, non secus ac si ad ignem ebullirent. Quatenus ergo ita feruida sibi mutuo occurrunt, sese inuicem facile incendunt. Dumque in permixtionem coituriunt, dissiliunt.

Grando.

(Origo grandinis est, quando stella sulphurea stellam nitrosam corripit, &c.)

QVod de proprietatibus stellarum multoties inculcauimus, id hic resumimus. Si enim stella salis sub Sole valido motu cieatur, Solque radios suos ipsi violenter imprimat: fit demum, vt materia Salis digeratur, & per calorem Solis coquatur. Ea vero in omni Sale natura est, vt per quamcunque digestionem coaguletur in grana. Digestione ita facta, sal seipsum cogit in grana, prout natura ipsius fert, vt sal sit vel bonum vel malum, humidum, vel siccum, acre vel dulce, &c. Hoc iam in generatione sua stans, prius non perficitur, nisi ardor sulphureus incidat, qui cum tonittu & fulgure inflammet. Per incensionem istam (sicut de tonitru diximus) sal nitrum dissilit. Et licet in lapides ac grana nondum penitus reductum fuerit, id tamen perficitur in decidendo, vt hac aut illa forma grando fiat, sicut salis in coagulatione natura est.

Grando vt fiat.

Si vero stella quæpiam nitrosa istam coagulationis proprietatem habet, Solque calore & illapsu suo splendorem incutiendo illam incendat, citra tamen ardorem (stellæ siquidem nullum ex tribus primis præter sulphur incendunt) tunc, si stella illa a Sole ita ebullit, ac veluti a calore efferuescit, operatio perfecta in sale solo fit, vt granuletur in lapides, pro natura & conditione salis, quale id secundum suam qualitatem est. Interim tamen humiditas, sal nitrum adhuc occupans, coagulationem illam perfici non sinit, sed nonnihil impedit. Quamprimum vero stella sulphurea coincidit, & igne suo stellam nitrosam ferit, idem omnino Meteorum oritur, sicut de fulgure & tonitru diximus. Dum ergo sal petræ flammam a sulphure concipit, aliquoties seipsum disrumpit, toties nimirum, quoties tonat. Desinente autem cum incensione & tonitru dissolutione, operationes productæ decidunt: & quod naturam Salis in se habet, id per vstionem Salis comburitur in lapides: ceterum vero resoluitur in pluuiam seu aquam: vbi simul ac vna ex nube eadem grando & imber decidunt. Materia enim illa excocta est ex ardente

dente sulphure tantum in stella Salis: nec tale fit vnquam, nisi in intensis ardoribus. Hoc enim casu, vehementi Solis digestione opus est.

Fulmen.

CAussa fulminis ita se habet. Sicut de triplicibus stellis per se dictum est: ita scire vobis conuenit, quod, si trium istarum stellarum in motum & circulum vnum coincidat coniunctio, ebullitione quidem valida fiente, necdum tamen (vt recensuimus) Sulphure ardente, tum demum tres stellæ priores coeant, & in materiam vnam cogantur Sulphur, Sal & Mercurius. Per ingentem ergo calorem Solis coeunt in permixtionem vnam. Et licet suis quidem contrarietatibus priuentur minime, tamen illæ nihil iam obstant, quia degenerant in nubem aut ventum: aut si separatur aqua Salis, vel Arsenicum, tunc abeunt in pluuiam. Quando autem vnius operationis sunt in aqua: materia ita disposita est, vt propter insignem calorem omnia a sese reiiciat, quæ in aquam aut pluuiam verti queunt. Sic iam stellæ in se manent, ex quibus compactio colligitur, compresse cohærens cum commotione valida. Post ista omnia, si Sol vegeto & intenso calore suo Sulphur in compactione incendat, Mercurius, Nitrum & Sulphur vna iactantur ab vno loco in alium per medium cœlum, nec mutuo dissoluuntur, sed in compacta sua congelatione iunctim firma manent. Et si disrumperentur quidē, frusta tamen ignea & ardentia conglutinata manerent. Eo tempore vis ac importunitas Salis nitri Mercuriique adeo in ardendo valida est, vt ex suo loco in alium fragor seu ictus feratur adeo violentus, vt omnes & nubes & pluuias ante se propellat. Quod si displosio illa sursum tendat: qualis sit, in terra non sentitur. In sublimitate siquidem quasi suffocatur, sine euidenti ardore, ac ita exstinguitur, tandemque sine importunitate deorsum cadit. Si autem per pluuiam cadit, ibi illiditur seu impingit. Aqua enim pluuiæ, & calor proprius, sibi mutuo ita aduersantur, vt sine lucta non contingant sese. Tum ergo deturbatur in terram, prout a contrarietate fortius impellitur: & prout magis minusue feruet, ita etiam vehementius vel ignauius operatur. Id fulmen vocatur frigidum. Licet enim fuerit aut sit igneum, dum tamen a nubibus pluuiosis exstinguitur, frigidum est, non igneum. Principio quidem omnia sunt ignea, perrumpentia & perfringentia, prout validæ compactionis, & magnæ contrarietatis fuerint. Si vero fulmen igneum maneat, & deorsum feratur, ardet simul ipsum, ac incendit alia, itaque rapide omnia contun-

Fulmen vt signatur.

Fulminis motus duplex.

Fulminis genus duplex.

dit & penetrat, vt vis tanta nullius hominis ſit. Summa enim ibi contrarietas in compactione vna iungitur, qua maior & hoſtilior nuſquam inueniri queat, niſi in iſtis tribus. Et compactionis inſuper illius nulla diſſolutio, nulla diſſipatio fit. Sol enim inſigniter adeo illa vniuit & colligauit, vt de ſignis iſtis & operibus longo grauique diſcurſu iure dici debeat.

De Tempeſtatibus Sagarum.

Tempeſtates a ſagis vt cieantur.

DE his ita dicemus. Cum tempeſtates a ſagis motæ minime naturales ſint; ideo de illis in hoc noſtro Meteorico nihil occupabimur, aut perartes ipſarum infamiam nobis conflabimus. Quantum vero ad ipſam naturam, Meteoricam talem ſtatuemus. Prima tempeſtatum iſtarum origo cauſſam ſumit in homine: quod iam mittimus. Deinde rem ita definiemus, quod ſpiritus infernales huiuſmodi tempeſtates moueant. Quibus vero ex cauſſis in gratiam hominum illas cieant, pandere hic nihil attinet. Nihil autem ſunt ipſi aliud, quam ſulphur, pix, ſal & Mercurius, idque formis infinitis. Hinc cauſſam hanc exſtiuemus, quod ſcilicet ſpiritus iſti, qui ita hominis libidini obtemperant, ex locis ac ſedibus ſuis in media interſtitia ſeſe ingerant, & tumultuentur hoc modo. Sol enim illuſtris, & firmamentum ſerenum eoſdem minime ferunt, ſed ſubinde longe a ſe ex medio cœlo ipſos excutiunt & deturbant. Qui dum fortius reniruntur, & quaſi contrapugnant, ſtrepitus & turba cooritur, diu minime durabilis. Strepitus autem iſte ab ipſorum poteſtate & natura pendet, dum ex proprio ſuo Sulphure, Sale & Mercurio fumum, nubesque ac pluuias, & ſimilia alia producunt. Sicut enim de ſtellarum digeſtionibus dictum eſt, quomodo ex ipſis egeſtiones defluant: ita ſimilis etiam in infernalibus ſpiritibus eſt digeſtio, egeſtionem proferens. Egeſtio illa ipſorum eſt domicilium ſeu hoſpitium. Itaque dum ſub cœlum emigrant, egeſtiones ſuas ac operationes ſibi natiuas emittunt, quæ iam nihil aliud ſunt quam ventus, grando, pruina, fulmen, &c. omnia certe longe pernicioſiora, quam quæ a firmamento fiunt. Huiuſmodi infernalium ſpirituum operatio tendit ac fertur in partes ac regiones certas, vt ibi inimicitia ſtruatur, ac ita etiam finitur. Sic ergo ſagarum illæ tempeſtates nihil ſunt aliud, quam egeſtio infernalium ſpirituum, qui ex congenita ſibi proprietate vim hanc & poteſtatem habent tempeſtates ciendi, quarum nocte dieque pleni ſunt. Sed de ſpiritibus hiſce, quæ dicenda reſtant, in libro de natura ſpirituum definiemus. Hic iam de cauſſa & modo tempeſtatum ſagarum dictum ſatis ſit.

Diaboli ſunt ſulphur, pix, &c.

Egeſtio Diabolorum materia tempeſtatum.

De Iride.

(Desideratur principium.)

* in tabernaculum, tunc pedes quoque demittit. Circulus tamen nullus integratur, ideo, quia centrum in fundo positum est, & in altum tendit, ac profundum, ita, vt in profundum penetrare nequeat, infra suum centrum. Si enim centrum hæreat in arbore (sicut de montibus diximus) aut saxo, aut crepidine, tunc demum pede suo se demittit. Similiter, si in aquam cadat, ita se habet, velut super terra: circulus tamen est perfectior & integrior, hoc est, vltra partem dimidiam, propter centrum, quod valde sublime est, & veluti lucidum Sal in aere apparet. Sæpe enim iris fit exigua, vix ex tertia parte constans: cuius rei caussa est, quia liquor Salis in iride latius non extenditur, quam eousque propter suam imbecillitatem. Si liquor multus est & fortis, circulum magnum constituit. Si paucus, contra. Si est debilis, vix dimidium aut partem tertiam: aut impeditur is illapsu aliquo aquæ Solisue: aut præciditur a seipso iusto citius: aut a terra contrahitur, ne perfecte pandatur. Quod vero tandem dispareat, caussa hæc est, quia centrum, hoc est, liquor consumtus est. Iridis autem geminæ caussa est centri diuisio, qua duæ partes, simul cadentes, quælibet suam expulsionem habet. Nec plures numerantur irides, quam partes sunt. Sunt autem ad summum tres. Possent quidem fieri plures, licet non animaduertantur, propter liquorem, qui non separatur. Quælibet enim regio vnum tantum liquorem habet. Quoties vero peculiaris nubes: toties peculiare centrum. Centrum hoc est superfluitas & fixitas nubium, ex humida nube proueniens, & ex pluuia in terram decidens. Tum enim colores suos fundit, vnum post alterum, quam potest latissime: qui durant, donec centrum consumatur. Centrum hoc coloribus imbutum est, vt Sal in igne iacens, & fumum suum emittens. Fumus iste ipsius est vapor, omnibus coloribus insignis, ita constitutus a natura, vt colores iactet. Sic inquam & centrum se habet, cuius ambitus post circulum fumus est. Irides huiusmodi calidis tantummodo temporibus fiunt. Frigiditate enim ipsarum centrum dissoluitur, vt colores nullos iactet.

Iris cur interdum nō integretur.

Iris cur exigua & magna.

Iris cur desinat.

Iris cur duplex.

Centrum in iride quid.

Sanguinis, Ranarum & animalium similium, ac hominum (vt gigantum) pluuia.

QVælibet stella est semen vnius ex tribus primis: & quodlibet ex tribus primis multiplicis & variæ speciei est. Sic & lignum multiplex est, & tamen vnum lignum. Sic & lapis & similia. Hinc fit, vt in stellis

Pluuia sanguinis caussa. nonnullis gignatur Sulphur rubrum, Arsenicum flauum, omniumque colorum, Mercurius omnium colorum. Dum ergo stella quædam tale quid ex natura propria progenuit: idem continuo emittit. Nec enim genitum retinere potest. Si ergo per stellæ luxuriem rubedo ex ipsius semine gignitur, siue naturæ sit sulphureæ, siue Mercurialis, tunc illa subito effunditur, ac versus terram cadit, instar pluuiæ e sublimi cadendo dissipatæ, quæ instar sanguinis rubra apparet. Hæc autem vere pluuia non est, nec pluuiæ materiam habet, sed est superfluum sperma stellæ alicuius, quæ suam luxuriem profundit in terram. *Pluuia animalium & hominis caussa.* Cum ergo spermatis luxuriem in stellis abundare sciamus: noscẽdum insuper est, stellas multas etiam genituram profundere, ex qua viuum quiddam, ceu vermes aut ranæ enasci possint. Hoc tamen genus se non propagat, sed emoritur. Possibile etiam est, stellas plurimas ipsos etiam homines parere, sed propagandi vi vel semine destitutos. Sic ergo hæ pluuiæ a ceteris differunt, quod veræ pluuiæ incensio sint ab vna stella in alteram facta, per naturam variam & multiplicem. Alteræ vero sunt cuiuslibet stellæ luxuries seorsim.

Pluuiæ Metallorum.

Pluuiæ metallorum caussa. Metallorum pluentium hæc caussa est. In inanibus firmamenti regionibus, inter stellas in firmamento cœli tria prima iacent ac cõstituta sunt, quolibet suam essentiam, naturam & conditionem ab initio tenente, ex quibus cetera tria omnia, extra stellas suum principium sumunt. Hæc enim sunt matrices ceterorum trium primorum, in medio habitantium. In stellis sunt proprietates, &c.

Deficiunt cetera huius capitis.

Metallorum & lapidum casus.

Lapidum cadentium hæc caussa est. Quæ stellæ continent viscosam naturam de sulphure, hoc est, salsum sulphur, ceu sunt stellæ, quę sulphur & salis fluxum gignunt: eæ, si materiam intra sese pariunt, ad finem suæ operationis illam extra se eiiciunt. *Stellarum seminis caussa.* Hinc semen oritur omnium stellarum. Generatio enim Astrorum non procedit ex natura terrea, aut ex incremento spontaneo, aut ex alio quodam: sed proxime ex illis stellis, quę suam genituram effundunt, tali exemplo. Si herba quæda in campo crescit, cuius semen illic seminatum non est: eius generationis caussa nulla dari potest alia, quam quod stella genituram suam illuc profuderit, ex qua herba eiusmodi enata sit: sicut de ortu herbarum traditur. Solæ siquidem stellæ illas in principio, velut ex semine producunt.

Quod

Quod vero herba semen proferat, ex quo enascatur simile: sciẽdum est, stellam esse nullam, quæ suum principium non habeat, &c.

Reliqua non habentur.

De Terræmotu.

(Deest principium.)

* arenosa, aut arundinosa, aut lutosa terra est: tunc, si pars talis a pedibus de superiore terræ parte deciditur, lapsus tremorem in loco isto, vbi oritur, concitat pro multitudine & grauitate sui numeri. Sic etiam, si terra infra se cryptam & cauernam haberet: tunc si aliquid de terra caderet in illam cauernam, terræmotus vtique fierent. Eodem modo etiam, si cryptæ duæ conciderent: aut si terra in profundiorem locum subsideret. Hæc enim omnia caussæ fiunt terræmotus particularis & similium. Sic si talis residentia terræ fiat, aut pars de pede dilabatur in inferius mare, aut specus repleatur, aut cryptæ intra se concidant: hæc omnia ventum magnum cient, & exprimunt ex prædictis, vt loco cedere cogatur. Iste ergo ventus sibi ipsi exitum & cataractas molitur, quod citra commotionem terræ non fit. Ita terræmotus omnes fiunt aut ratione lapsus, aut ratione ventorum. Impetus enim venti violentus est & validus, vel a terra, vel eius parte cadẽte. Vbi enim nullus casus: ibi nullum damnum. Vbi autem casus magni fiunt: ibi venti violentius eliduntur, & terræmotum faciunt. Terræmotuum huiusmodi fient quamplurimi, si scopuli & montes vasti considebunt, & si pedes ipsorum vacillabunt. Hos enim mundus vniuersus sensurus est. *Terræmotus varia caussa.*

De Lorindo.

LOrindi generatio eiusmodi est, cuiusmodi est etiam terræmotus. Principium tale est. Si in vastis & nauigabilibus aquis, siue Oceani sint, siue flumina, cataractæ accidant, fundusque Oceani foramine per emollitionem aquæ facto pertundatur: aqua maritima perlabitur in inferiorem aquam. Dum vero casus iste fit, propter aerem stridor seu sonitus editur, ac si quis aquam ex vase effunderet. Sibilus iste per hyemem auditur: quia frigus resonantiam aquarum caussatur. Ibidem tonus etiam mutatur in aqua, quasi vox alia ederetur, non secus, ac si quis in ollam, vndæ demersam, clamitaret. Nec enim illius vox ita internosceretur, nec etiam clamantis locus sciretur. Dum ergo & motus aquarum fiunt hoc modo, quia per aquas huiusmodi foramina panduntur: aquæ per illos hiatus omnino perfluunt. Flatatio illa autem sonum edit, prout maior, vel minor est. Sonitus ille ex *Lorindi generatio qualis.*

Lorindus quid. aqua Lorindus est: qui tamdiu durat, donec hiatus iterum oppleatur. Quiuis ergo Lorindus est aqua deorsum fluitans. Hi autem hyeme præcipue ac temporibus gelidis audiuntur. Æstas enim sonitum minuit: *Lorindus cur hyeme præcipue audibilis.* quia aqua calida huiusmodi vocem infringit. Quo frigidius: eo is exilior. Lorindi etiam nonnulli oriuntur, quando Oceanus desuper congelatur aut totus, aut ex parte. Ibi enim magna euaporatio, sub glacie turgens, glaciem ita tentat, vt rumpatur eo loco, quo imbecillima est. Iam ita foramine facto, aut rima, vapor ex aqua infra glaciem erumpit versus foramen illud. Quantum huius erumpit: tantum sonitus cietur. Impetus enim vehemens, aerem sub glacie coactum concitat, vt violenter eruptionem quærere cogatur. Expulsionis ille impetus, suo clamore & sonitu minime caret. Sic enim & olla, quæ tecta arcte ebullit, operculum cum sonitu perfringit. Ea ergo euaporationis arctatæ natura est, vt cum impetu exeat. Propter intensum autem frigus, clamor frigidus erumpit, infra glaciem incipiens, & ad foramen eluctans. Quanto autem foramen arctius: tanto vox exilior. Quiuis ergo Lorindus, ab euaporatione excitatus, non est nisi fistulatio quædam, a vento sonante ficta. Eiusdem etiam generis est euaporatio infra glaciem coercita, eruptionem faciens.

De Vento.

DE ventis disquisituri, tale exordium faciemus. In ambitu seu planitie terræ, pro linearum tractu, stellæ in firmamento constitutæ sunt, fixæ & sibi constantes, naturam ac substantiam propriam secundum cōplexiones quatuor sortitæ, quæ ob conditionem elementarem, elementarium etiam operationum similitudinem habent. Ita de ventis traditur, hunc esse calidum, illum frigidum, hunc humidum, alium siccum. Stellæ hæ in ambitu planitiei, firmamento adhærentis, emunctorium *Ventus quid.* suum versus planitiem obtendunt, vltra terras & maria transpirandi & perflandi. Ventus iam stellarum istarum, quarum numerosæ exsistunt in circulo ambitus, genimen est. Nascitur enim ex illis, veluti egestio quædam. Nec ventus vllus quicquam est aliud quam egestio, ita ordinata. Dum enim stellæ suas digestiones expurgant, ventos huiusmodi ex *Venti duplices.* sese gignunt. Et ventus cardinalis quilibet est egestio suæ stellæ. Et licet quidem venti alii plures sint, ex tempestatibus orti, sicuti de aqua & pluuia dictum est: isti tamen particulares tantum sunt, non palmarii. Hi n. soli ex stellis illis oriuntur per emunctionem, versus terram, trans mare *Venti vnde calidi, frigidi, &c.* factam. Sunt ergo stellæ materiæ, nihil concipiētes aut ascitscentes. Nec enim, quia trans mare spirāt, ob id humidi sunt: aut quia a Septentrione perflant, frigidi. Etsi enim frigidus quidem sit Boreas: nō tamen frigidus est pro-

est propter septentrionem, sed quia eiusmodi stellas non habet. Alias æque calidus esset ac Eurus vel Auster. Quin imo ipsa natura, quæ in stellis hæret, frigida exsistit. Et licet quidem eundem cum austro Solem haberet, nihilominus tamen naturæ esset frigidæ. Sol enim naturam ventis non indit, sed stella. Quod si Sol quidem ventum faciat calidum vel calidiorem, quam per se est: ea tamen ipsius naturæ mutatio non est, sed tantum sensus. Ita nec mare ventum humidum facit: sed stella. Stellis enim eiusmodi natura insita est, vt trans mare pluuias aduehant, citra opem maris, ex Sale nempe proprio, quo constant. Quælibet enim stella ventosa consistit in contrarietate trium primorum effectualiter, in seipsa. Et sicut stellas alias, quæ tempestates seu fulgura parituræ sunt, oportet esse duas pluresve: ita hic vna sufficit. Et quando digestio corruptionem facit, egestionemque extrudit: id non sine magno tonitru & fulgure fit. Distantia tamen, ab illo loco ad nos, tonitru ac fulgur infringit, vt saltem ventum sentiamus. Quanquam stellæ quædam ventos bonos proferant, vt Eurus & similes. Caussa hæc est, quia materiam eiusmodi in se non fortem, sed placidam habent. Ita quælibet operatur pro debito suo modo. Hi itaque venti ex elemento stellarum, veluti egestio exeunt, ita ordinati, vt faciem terræ transpirent, donec consumantur. Venti ceteri sunt particulares, sub his comprehensi. Sed & his definitum suum tempus est, quo spirant. alii mature, alii sero. Quod non a tempore anni dependet: verum motus illi suos habent, pro egestionis prouentu. Quod autem aliquando frigidiores aut calidiores sunt ceteris, caussa a Sole petenda est, qui ventos aliis atque aliis temporibus magis minusve temperat. Calores enim eiusmodi sunt accidétales, non ex intima natura. Sol namque septentrionem facit calidiorem, quam a natura est: & hyems Eurum seipso frigidiorem efficit. Sic boreas motum suum conficit in hyeme, Eurus in æstate, prout anni vicissitudo est. Quanquam interdum etiam secus moueantur, non pro ordine suo, sed vel citius, vel serius. Prout enim egestio ipsorum præsto est, ita terram etiam transpirant vel longius vel propius; multique in mari consumuntur prius, quam terram attingant.

Vento um qualitas duplex.

Venti cur celerius & cũctantius spirant.

De Die & Nocte.

(Deest initium.)

Idque hoc modo. Omnis claritas, quæ in elemento * noctem producit, ignea est, & duplex, candida & rubra. Candida ex Mercurio & Sale: rubra ex puro Sulphure. Duo hi colores sunt in his tribus, caussa exuperantis ignis in substantia. Duo hi colores diuisi sunt: Ruber, in partem vnam:

Claritas candida & rubra unde.

& albus in vnam: Ruber distributus est in omnes stellas: albus in vnam tantum. Quod si autem ruber, velut albus in stellam vnicam compactus & digestus esset, & non in partes tam multas: splendor vtique ruber æque magnus esset ad rubedinem, ac candidus est ad candorem. Et vicissim: si stella candida ita districta & distributa esset, & rubra: continenter etiam dies esset, sed obscurior. Nec enim splendor perfectus & vnitus tellurem ita collustraret, sed imbecillior & distractior. Id cederet in obscurationem diei.

Diei caussa. Diei aũt Philosophia eiusmodi est, quod vniuersus Mercurii splendor, ex tribus primis, in orbem vnum congestus, seu in stellam vnam collectus est, quæ motum suum insuper accepit pro arbitrio creatoris, secundum quod creata omnia condita sunt. Huius stellæ motus fit circa globum. Quæ vbi tellurem ferit, ibi dies est: vbi terram non irradiat, nox est. Dialis enim omnis splendor in ipsa est: nec citra irradiationem ipsius splendor vllus in terra est. Splendor ruber stellarum reliquarum, est lumen ignis in rubro, tantum in Sulphure, vbi nullus Mercurius aut Sal adest. Duo enim ista splendorem externum dant: nullum aũt splendorem clarum ad candidum (Mercurius siquidem nullus rubrũ resplendet) quam Sulphur confert. Ceteri itaque colores omnes cæci sunt, nec colorem dant, præter istos duos, optimum candidum, minorem rubeum. Quanquam color etiam viridis, luteusque splendere possit in tenebris. Id tamen ratione alia non fit, quam per intermixtum candidum aut rubrum, in ceteris absconditum.

Noctis caussa.

CAPVT XXXIII.

De Impressionalibus corporis morbis per Elementum Ignis.

QVa ratione corpus naturaliter morbis afficiatur ab Astris (ceu de morborum origine in medicina traditur) hoc loco nõ inquiremus. Id enim plus spectat ad Physicam, quam Philosophiam. Alia vero ratione corpora, non hominum tãtum, sed & lapidum, lignorum & crescentium vniuersorum ab astris morbos ẽt concipiunt. Cuius rei hæc caussa est, quod aliquid in elemẽto ignis lateat. Quod si corpus afficiat vel sensibiliter vel insensibiliter, id e vestigio ita inquinat, vt aliquando guttæ cadant super homines & pecudes, quæ post se vlcera ac foramina relinquant. Illæ si super herbas stillent, quas pecora postea demetunt, aut homines esitant: euidentes ilicet morbi & alia mala multa enascuntur. Hæ cadentes interdum maculas, hominibus imprimunt, aut excauant lapides, aut putrefaciunt ligna, corrumpunt fruges etiam optimi habitus, in

Corpora vt ab igne afficiantur.

teria

terra optima. Eædem persæpe specie crucis super homines cadunt, coloribus variis. Quando in lintea decidunt, guttæ secundum fili longitudinem & latitudinem effunduntur, & figuram * exprimunt. Ita figurant etiam sæpius ligna & alia corpora, ita vt abstergi queant. Figurarum huiusmodi plurimæ fiunt. *Cruces fi-* *gure v f. b.*

Omnium autem origo ista est, quod aliquid Arsenici, Auripigmentive vel sulphuris ex corpore stellarum destillatur. Quod vbi decidit, ibi adhærescit. Cur vero figuræ istæ interdum aliquem præ ceteris tingant: caussa ista danda est, quod spiritus aeris casum illum pro suo libitu ita moderetur, veluti de spiritibus dictum est. Quanquam etiam Magis & Magiæ ista adscribãtur. Ista tamen Magia nulla est, sed præsagiũ alicuius. Et licet quidem discrete illę cadant, veluti præsagium a spiritibus, aut vaticinium: ortus tamen ex stellis est. Quod si Magia tale quid operetur: id non ab artificum arte est: sed spiritus id tamen nihilominus ita præstitissent. Interim tamen hisce persuasionibus ipsi homines ludificant, vt suis seorsim libris traditur. *vnde.*

Sed vt iam de præsagio spiritus externo tractemus: principio paulo plenius explicandum est. pręsagium quid sit. Est a. signum seu indicium, rem ita futuram esse. Sic Christus fuit præsagium, indicans, Iudæos interituros esse. Idem designatur etiam Christianis, si contra rationem naturalem viuant, & Iudęis se similes præstent, fore, vt pereant & aboleantur. Sed hos hic sermones præcidimus, & loquimur de spiritibus externis: quæ tractatio paruo libello complebitur, vt sequitur. *Præsagium quid.* *Christus præsagium interitus Iudæorum.*

Sicuti de spiritibus internis disseruimus: ita deinceps etiam tradendum est de externis, hoc modo. Spiritus externi norunt & perspecta habent omnia quę hominibus accident aut accident. Eadem hominib. etiam patefacere possunt per signa cœlestia, vt aliquid in cœlo appareat, quod nunquam antea visum est. Ex quo et colligi potest, apparitionem illam nouam, nouum etiam quiddam mundo portendere, indicantibus id in cœlo spiritibus. Vbi ergo huiusmodi signa produntur, indicant, euentum inhiberi posse. Signa siquidem illa rem futuram nouam, noua gesta, quæ auerti nequeant, pronuntiant. *Spiritus hominum fortunas norunt.*

Cometa quæ apparet, ex naturali caussa non oritur: sed initium est, & vestigium, a spiritibus expressum, quod nouum quiddam, aut mutationem, aut malum publicum, aut quicquid aliud regionibus dãnosum esse potest, designat. Cursus & motio ipsius dirigitur a spiritibus, vt insignes mutationes aut diuturnas afflictiones, casusque miros alios portendant. Idem de ceteris quoque stellis iudicandum est, quæ recenter exoriuntur prius non visæ, cometicę naturę participes. Sic nimirum per *Cometa quid sit & portendat.*

potentiam spirituum in cœlo panduntur variæ figuræ, peculiaribus ciuitatibus ominabiles, non item ceteris. Vbi enim aut cui regioni fulgent, eidem futurum malum præsagiunt. Ex ipsis quidem plane intelligi non potest, quidnam præcise futurum sit:: & tamen suo effectu non carent, quin semper aliquid fiat, cui simile prius non gestum sit. Itaque quo admirabiliores figuræ: eo variabiliores euentus. Ita signa fiunt modo vel spirituali, vel mundano. Ex fundamento tamen penito, quidnam euenturum sit, præsciri nihil potest: sed præsagium post rem factam demum certum est.

Præsagia ante euentũ incerta.

Interdum animalia, aut ipsorum partes in cœlo conspiciuntur. Id præsagit damnum futurum illi, qui per animal istud denotatur. Interdum etiam stellæ naturales præter naturalem modum & caussam duplices apparent. Sic Luna malum capitibus seu primoribus denuntiat. Sicut enim Luna stellis ceteris prior: sic malum attinget eum, qui hominibus ceteris superior est. Sic Sol qui supremus est inter stellas, malum summo capiti portendit. Similiter etiam si quid de cœlo decidat præter motum & consuetudinem stellarum: id regioni illi malum prӕsignat futurum. Ista enim omnia præsagia sunt, a spiritibus ostentata, ex quibus homines intelligant euentura sibi mala, quæ nondum alias intelligerent. Et hæc spirituum potentia est, sicuti de potentiis spirituum docetur.

Animalia in cœlo quid præsagiant.
Stella, &c. quid.
Luna, &c.
Sol, &c.

Cruces de cœlo super homines cadentes, velut & figuræ aliæ, prӕsagia sunt, testantia de leuitate hominum, & populi praua vita. Cruces indicant superstitionem populi. Claui idem significant. Ceteræ diuorum figuræ, vt crates Laurentii, &c. præsagiunt superstitionem in diuos: populo etiam denuntiant futurum malum, & pœnam, aut alia varia. Qualia enim perpessi diui sunt: talia etiam per ostentata instrumenta patientur homines. Quæcunq; enim signa apparent, ea protrahentur. Sic si cadit crates, portendit ignem super homines casurum. Palus, significat carnificem, hominibus superuenturum. Et sic de ceteris: quorum nullum irritum est.

Quid præsagiant Cruces. Claui. Crates.
Palus.

Sed de crucibus cadentibus plenius instituendi estis. A spiritibus illæ factæ, proiiciuntur. Quanquam Vitonissa sibi hanc laudem arrogare queat. Sed id fieri nequit: sicut de potentiis Vitonissarum traditur. Cruces autem & figuræ eiusmodi aliæ prænuntiant futuram pœnam, & ingentem calamitatem iis, qui ex cruce viuunt & sustentantur: iisdem portendunt vindictam & bellum publicum: itẽ schismata in religione, quæ pœna est populi. Cruces cadentes præsagium summum & ceteris longe valentius sunt. Post has sunt signa alia simul cadentia, quæ culpæ, malæque

Cruces.

que

quæ vitæ meritam pœnam denuntiant, & conclusiue prædicunt innouationem & mutationem in religione, quam vetera gesta & Martyria afflictionesq; insecuturæ sint, donec ad statum priorē omnia reducantur. *Tesseræ* indicant, quod, sicut de regno Christi olim tesseris lusum est, de ipso vel dum eodem modo ludatur: & designāt in populo aliquid glisceré, quod bonum & rectum videatur: cum tamen id rectius non sit, quam fuerit ludus Iudæorum de regno Christi. *Flagella* prænuntiant, flagellatum iri eos, qui crucem Christi inique portant. *Columnæ* indicant, vinctum iri Diabolum, hoc est, omnes eos, ex diabolo qui sunt. Gallus, indicat horam instare. Similiter & signa alia, quæ aliud nihil præsagiunt quam defectionem in fide, quæ abroganda & antiquanda erit. *Tesseræ.* *Flagella.* *Columnæ.* *Gallus.*

Quæ de præsagiis intelliguntur, ad tempus referenda sunt. Id hoc modo inuenitur. Si signum exercitus bellici apparet, indicat finem fore illius aut alterius belli, propter caussam, quæ sub illo signo tractatur. Tale signum si per eiusmodi tumultus prodeat, prouide attendendum est ad illa consilia. Nullius enim obliuiscuntur spiritus. Ita, si per deliberationem religionis cruces cadunt, deliberationis illius finis erit. Sic si quid porro in religione tractetur, & error magnus fit, qua caussa cruces illo tempore cadunt: finietur id in illa deliberatione, antequam dimittatur, &c. In Iubilæo quod præsagitur, eo Iubilæo finitur. Si cadant cruces, operationes illæ suas proximo Iubilæo exhibebunt. Post elapsum hoc Iubilæum, cruces demum intelligentur. Fiunt etiam per spiritus supernos signa viua, vt sunt numerosæ muscæ & culices, &c. quæ minime naturales sunt, sed a spiritibus collectæ, & regioni certæ immissæ. Huc pertinent etiam scarabæi. Animalium istorum generatio naturalis non est, sed ipsa præsagiunt pœnam populo, quæ talis, vt exhibetur, futura sit. Nec præsagia ista inania sunt, sed semper nouum quid & horrendum prædicunt. Idem de viuis præsagiis aliis quoque ita intelligi debet. *Muscæ.* *Scarabæi.* *Stella Magorum.*

Stella ea, quæ locum nati Christi designauit, præsagium fuit mundo, indicans potentissimum in mundo & cœlo: Illeque cometa omnium summus fuit, citra similem alium. Confectus aūt est a spiritib. vt locum Christi ostenderet. Præsagia enim omnia in manu ipsorum sunt. Beatus ille, qui ipsa intelligit, & quid vel quo modo sint, nouit. Tales fuere tres de *Saba*, qui non ex singulari, qua ceteris præeminerent, diuina gratia, sed ex intellectu proprio & congenito rationis lumine magnum illum cometam cognouerunt, non per illuminationem aut patefactionem Dei. Maioris æstimationis merito is homo est, qui industria & intellectu proprio rem aliquam nouit, quam qui a Deo ducitur aut dirigitur. *Magi cometam nouerint.*

Prophetæ non ſunt præſagi. *Præſagiū & prophetiæ differentia.*

Prophetæ prophetati ſunt, non præſagia poſuerunt: quia a Deo id profectum eſt, præter ipſorum ſcientiam. Non ergo illi ſunt præſagi, ſed Prophetæ. Similiter & Sibylla. Diſcrimen eſt inter præſagum & Prophetam, tale ſcilicet, quod a Propheta prædicitur, quod nec ipſemet intelligit, nec ex ſeipſo facere poteſt. Præſagium eſt res, cuius finem nouit qui præſagit, ante hūc, qui ex Deo eſt. Præſagium facit ad populum. Prophetia ad animam. Et quodlibet præſagium originem ſuam ex Prophetia ſumit. Quin ipſe quoq; Propheta præſagium eſt, noui aliquid in mundo portendens: & quod is portendit, hoc os ipſius loquitur, quod cetera præſagia minime faciunt. Id intereſt inter os Prophetæ & præſagium, quod Propheta ex Deo loquatur, hortetur, prædicet ſenſu aperto malū, quod declinari poteſt. Præſagia aūt id tantum indicant, quod auerti non poteſt, ſed neceſſario euenit, quaſi pronuntiata ſemel ſententia, non retractanda. Præſagia enim quæ portendunt, ea irrefragabiliter fiunt.

Sequuntur Fragmenta alia Meteorica.

De Pruina.

Pruinæ cauſſa.

SI curſus ſeu motus æſtiui firmamenti fiunt cum frigidis & ſiccis ventis vel auris, pro natura illius temporis: ventorum illorum qualitas adeo frigida & rigida euadit, adeoque cum virtutibus congelatiuis implicatur, vt ex congelatiua ſua natura & proprietate rorem, ita cadentem, congelet. Quod aquam frigus non congelet, in cauſſa eſt naturæ eius imbecillitas. Ros autem tenuis eſt & ſubtilis, vt ob id facile a frigida aura penetretur, & in glaciem congeletur. Sic quælibet pruina tantum eſt ros congelatus, & nec principium aliud aut materiam habet, quam ex rore ſumtum. Hoc tamen ita accipi debet, quod ros aliquid participet de ſale trium primorū, & eiuſdem reſolutionis ſit, vt aqua Salis. Hac ex cauſſa ſi congelatur, granulatur, & in formam ſuæ naturæ, ſcilicet Salis abit. Quælibet namque impreſſio, a Sale exiens, & in coagulationem citra materiam aliam pergens, granulatur. Ita formata etiam ſecundum naturam ſuam eſt pruina, & ros quilibet congelatus, coagulatur ad ſui ſalis naturam granuloſam. Quod autem grani forma decidat, id a caſu ſeu lapſu eſt, quo congelatur, & poſtea foliis & herbis adhęreſcit ob ipſarum humiditatem, quæ facit vt agglutinetur. Alias in terram ac imum decideret. Decidit etiam pruina humida, & in cadendo cohæreſcit, & cumulatur in ramis, priuſquam in vera grana ſeparetur. Congelatio hæc eſt ſubtiliſſima. Ros enim eſt puriſſimum & acerrimum, ſi ex Sale acri proueniat.

Ros cur citius congeletur.

CAPVT De Rore.

QVando firmamenti motus superni puri & sicci sunt, Solque purus & limpidus terram illustrat: ex claritate illa insigni tria prima sese expurgant, adeoque exquisitæ depurant, vt pellucidam, iterumq; destillatam aquam referant. Destillatio illa & depuratio abit in coagulationem, ita vt ad siccitatem & duritiem perducatur. Vbi primum aũt motus & calor præteriit, frigusque incumbit, Sal illico a duobus reliquis se resoluit, & deorsum cadit. Vbi enim Sole priuatur, seruari aut sustineri nequit: & econtra frigus est humiditas, & resolutionis caussa. Resolutio hęc est omnium subtilissima & rarissima. Tria enim prima sunt vapor de tribus primis superioribus. Sic namq; interdiu ebullitione sua vaporem emittunt, qui per ardorem siccatur: sed per frigus iterum soluitur. Prima duo reliqua in hoc loco potentia non sunt, sed pauca exsistunt, & in coagulatione manent, nec liquescunt. Non secus ac lutum in aqua, instar aquæ tenue est: Si tamen aqua defluxit, ad statum priorem se recipit: ita pariter, si Salis ros a duobus ceteris separatur, duo illa in sua duritie manent, solumque Sal resolutum est. Hac ratione ros generatur a superioribus.

Roris generatio.

Frigus caussa resolutionis.

De Ventis.

VT sciamus, vnde nam venti oriantur, hoc discursu rem expediemus. Firmamentales stellæ in cœlo suos motus ac cursus certos tenent. Huiusmodi stella quædam, si cursu suo in faciem terræ recta impingat, tunc ventus, a motu ipsius proueniens, trans mare & terram spirat, prout cursus eius rapidus fuerit. Terram a. ventus propter altitudinem transpirat, nec eam tangit. Similiter etiam si stellæ duæ, tresve pluresve lineã vnam cursu suo permeent, venti a multitudine stellarum augentur. Qui si terram e latere vicinam habent, ipsam transiliunt, donec consumantur. Ventorum horum natura & essentia dependet a stellis. Stellæ si fuerint frigidæ, frigidum ventum gignent: si humidæ, humidum. Itaque attende, quod cursus stellarum caussa sit frigoris & caloris, hoc est, hyemis & æstatis.

Ventorum caussa stella.

Ventorum natura unde.

Præterea sunt etiam venti, ex vaporibus trium primorum prognati. Hæc si incẽsa tonitruare aut fulgurare, aut in aliam dissolutionem abire satagunt: tale quid sine vento non fit. Ventus iste non caret accidentibus naturæ impressionalis. Ex altero autem stellarum vento, tonitru fulgurve nullum oritur: nec enim præter calorem frigusque, ac humiditatem & siccitatem vim aliam habet a stellis attributam. Et licet quidem cursus vnus vnum ventum gignat: quilibet tamen ventus siccus est: hoc tamen ipsum facit humidum.

Venti in natura quatuor sunt. Quæ stellę in Oriente dominantur, siccæ sunt & calidæ, quorum motus in ęstate fit. Occidentales his contrarię sunt. Materia ista a stellis ventosis est. Siccæ stellę ventum siccum, humidæ humidum gignunt.

Venti quadruplices.

CAPVT

De Fulgure & Tonitru.

FVlguris rationem ita intellige. Sicut in initio de primis tribus dictum est, quod ex ipsis omnes impressiones, & quicquid in mediis interstitiis nascitur, oriantur: ita hic scitote, fulgurationem esse ignē mortuum, non vrentem aut incendentem, & tamen flagrantem, sine tamen omni calore. Modo duplici apparet noctibus serenis, & diebus illis, quibus graues & propinquę pluuię incumbūt. Horum duplex principium. Fulgur sub noctem serenam, est sulphur separatum, ab omnium trium fructibus quasi leuissimum prognatum, & extractum hoc modo. Trium primorum digestione eiicitur vapor similis vento, aut fumo, nec tamen fumi exemplo visibilis, venti tamen more tangibilis, aut vento saltem similis. Ventus iste oritur ex trium primorum digestione. Quia enim coctioni ipsorum non conuenit, ideo eiicitur. Quamprimum vero egreditur, & a digestione separatur seorsim in suam partem: tunc a vento externo sibi obuio incenditur. Externi siquidem venti, Eurus & Auster (nam hoc a solis hisce duobus fit) quando eiectum separatum ventum corripiunt, ipsum incendunt. Quod Solis ille intelligit, qui secretorum naturæ iustam peritiam habet. Per hanc contrariorum in vento incensionem ad destructionem ceterorum, excitatur flamma specie coruscantis facis: quæ, quia ventus est, facile tamen iterum deflagrat: quam subinde aliæ atque aliæ sequuntur, pro natura, fortitudine & copia digestionis. Omnia tamen sine pluuia & humiditate serenam tantum tempestatem & calorem intensum indicant. Calor enim trium primorum in digestione talia caussatur, sicut de digestione docetur.

Fulgur ignis mortuus. *Fulgur duplex.* *Fulguris generatio.*

Quando vero cum fulgure diei & noctis violentæ tempestates concurrunt, iam huius rei caussa alia est: talis scil. quia, vt ex digestione vētus egreditur, ex domo digestionis trium primorum: hic idem quoq; fit. Isto tamen loco digestio humida est. Ea humiditas cōmouetur in digestione & permiscetur, sicut res bulliens. Bullitio illa ventum dat. Ventus ab ebullitione rerum humidarū incenditur ab externo aere, sicut serenum fulgur noctis. Hinc insequitur tonitru. Dum n. Salnitrum, Mercurius ac sulphur mutuo efferuescūt, quiescere ac vna stare nō possunt. Propter natiuā n. contrarietatē, qua hostilior nulla esse potest, nō conueniūt in vnū.

Tonitrus generatio.

Sic

Sic ergo inuicem colluctantur, & ebullitione sua ventum emittunt, qui accenditur, quousque quidem progreditur. Is si incensus est, tunc Sulphur illud, Sulphur in digestione incendit, ita vt ab igne mortuo iam flagret, ex naturæ suæ proprietate. Postea Sulphur incendit etiam Sal nitrum: quod quamprimum ardet, a se illico diuerberat omnes nubes, quas attingit, & digestionem destruit. Hinc est, quod fulgur plerunque tonitru sequitur: quia Mercurius incendit Sulphur: Sulphur incendit Nitrum: hoc percutit, quamprimum ardens nubes vicinas aqueas sentit. Similia tonitrua multa sunt, quæ fulgurent, priusquam tonent: quia scilicet digestionis ventus adeo magnus non est, vt terram apprehendat aut se visibilem faciat: & tamen supra nostrum aspectum est. A solo enim fulgure incendi potest & debet. Hoc modo fulgura etiam sunt quædam, quæ tonitrua non cient. Exstinguuntur enim prius, quam in digestionem redeant, aut violenter exspirentur a nubibus aqueis, quæ intercidunt & impediunt, ne flamma fulguris resilire queat.

Fragmentum ex alio libro Meteororum. Ex Autographo Theophrasti.

De Iride.

IAm notate porro. Si nubes valida in cœlo stet, ex tribus primis, vt dictum est, nata, triumque primorum colores efficaces habens, coctione tamen Solis destituta, qui Sol spumam nubium excoquat, & ex ea nubem rubeam producat: iam intelligite, quod nubes per seipsam ex vi Salis, Sulphuris & Mercurii calorem suscitet per motum illum, quo in nubem pluuiam abit, ita, vt operatio generationis nubis, non minus ac stellæ spumam, non tamen perfectam nubem producat. Sol enim spumam ad se trahit, & aquam dilabi sinit. Ita nubes rubra post pluuiam in cœlo conspicitur. Spuma autem illa, quam tria prima ex seipsis per generationem fortem gignunt, non est æque nubilosa ac ea, quam Sol genuit. De nube hac ita notate. Quando materia nubem pluuiosam pariens, in operatione sua versatur, sub generationis medium materiam incipit coquere in nubem pluuiam, spumamque a centro expellit ad fines materiæ, adeo pure, vt tota nubes omni spuma & colore careat, ac in nigro consistat ceu fex adusta. Illa iam resoluitur in aquam, & humescit, sicut quælibet fex mortua in humiditatem abit. Sic vero ceteri colores omnes foras ad extremitatem circuli ex centro illo transeunt. Nec enim eius naturæ sunt, vt aquescant aut resoluantur. Hoc modo generantur irides, quæ nihil sunt aliud, quam trium primorum spuma, cum omnibus coloribus, excepto nigro & albo, imo multo pluribus, quam internosci queant, permixta. Et colores isti sunt optimi: quia tria ista

Iridis generatio.

Colores in iride vt disponantur.

nobilissimos colores in se continent, sine confusione totos puros. Qui vero dispellantur ita, vt alii penes vel supra alios collocati videantur: hic modus teneatur. Colores Mercurii summo loco consistunt. Sequuntur colores salis. Infimi sunt sulphuris. Nec hi colores inuicem confunduntur, propter pinguedinem, quam habēt variam. Sicut enim rubrum oleum sulphuris, cum sulphuris lacte non permiscetur, licet vtrique sint liquores aut olea: aut sicut oleum & aqua nunquam permiscentur: ita nec illi colores. Quod vero non ex nube qualibet iris fiat: caussa hæc est, quia non omnes huiusmodi spumam habent, aut in perfectam operationem seu digestionem pertingunt. Multæ etiam irides fiunt ex solius Mercurii coloribus, aut ex coloribus solius sulphuris, aut salis, aut ex horum binis ternisue permixtis. Vnde secundum colores irides variæ conspiciuntur, non quidem in simili circulo, terram attingente, hac scilicet ex caussa, quia nubes vsque ad terram descendit, suumque in terra centrum habet. Conuenit enim iridem terram attingere secundum latitudinem, profunditatem & altitudinem, pro centri sui positu. Interdum nubes etiam altior est, centrum hoc transcendens, nec iridem fundens, sed pluuiam, propter inhærentem cruditatem. Sed & nubes interdum duæ tresue fiunt, sibi inuicem oppositæ ideo, quia insignes nubes adsunt a Mercurio, Sale & Sulphure, minime permixtæ aut confusæ, qualibet suum proprium centrum tenente. Et sic quando quodlibet centrū suas exhalationes, coloresque, & interdum duo centra dat, quę cum suis speciebus inuicem permiscentur, vnoquolibet stante seorsum: id signum est multitudinis materiæ primorum trium, quæ potentia sunt ad multas pluuias gignendas. Vbi enim talem spumam iactant, signum est multitudinis superfluitatis, ex qua spuma oritur. Hac ratione pluuiæ & nubes gignuntur & inueniuntur.

Iridis colores cur non confunduntur.

Iris cur nō ex nube qualibet.

Iridis centrum terra.

De Iride, Aliter.

IRis ex stella nascitur, sicut fructus alius ex suo semine. Sicut enim in terra fieri videtis, vt vnica stirps frequenter tres quatuorque, &c. colores exhibeat (rosa enim est viridis, est cœrulea, est rubra, est lutea, &c. Sic etiam *Arona*, sic saluia, &c. quæ omnes sunt stirpes terræ) sic & iris stirps seu herba est cœli. Cuius stella si emergit, ipsam effundit primo in nubes medias, postea in terram. Ita suam formam, suum colorem, & reliqua necessaria adipiscitur, non secus, ac quæ crescit arbor, suos ramos, suos cortices, sua folia, suos flores, &c. acquirit. Itaque de ordinatione diuina, quoad formam, disputare nulli fas est. Quicquid enim formæ est, id ex Deo procedit, nec ab homine sciri potest.

Iris est herba cœli.

Iridis

Iridis nascituræ hæc ratio est, hæc natura. Principio sunt octo vel nouem, stellam suam indefinito tempore habentes, velut & incerto tempore infans paritur, quod æque fieri in æstate ac hyeme potest. Non minus & irides. Hyeme tamen obrigescunt, ne in fundum descēdere queant. Sic etiam in summo calore. Iris autem ex stella quadam peculiari generatur, sicut herba ex peculiari suo semine. Gignitur enim ex cōiunctione (al. corruptione) quæ in stella illa accidit: hoc est, est ipsius ouum proprium, quod cum tempore excluditur. Dum crescit, formam & colorem debitum acquirit ceu herba, inuisibiliter tamen. Instante iusto tempore demittit se in fundum. Vbi si terrena humiditate madescit, colores primum exserit, & fit conspicua. Et veluti mulier gemellos interdum parit: ita & irides ex eadem caussa duæ pluresue gignuntur. Irides huiusmodi multæ quotannis fiunt, tam æstate, quam hyeme. Attamen cum crescens sit subtile iris, frigus ipsam tollit, hoc est, congelatur, ante maturitatem. Similiter & sub intensum æstum a Sole absumitur & comburitur, vt nō emergat. Difflatur etiam a ventis, dum nimis adhuc tenera est, necdum obfirmata. Omnium autem felicissime enascuntur temporib. vdis & humidis, ex semisse calidis & frigidis. Sic enim rectius frōdent & vernant. Vnde fit, vt pluuiarū tempore præcipue appareant: non quod pluuias denuntient, sed quod pluuioso aere gaudeant. Quo enim aer pluuiosior: eo melior ipsarum conditio: nisi fors lapsus nubium fieret, vnde in cœlo resoluerentur. Oriuntur mane, sero, &c. non secus, ac partus mulieris inæqualibus & indefinitis horis prodit. Quanquam noctu ob splendorem non frequenter appareant, Nec enim radiorum Lunarium ea claritas est, vt cōspici illæ queant. Similiter nec tenebræ, &c. Irides fiunt, vbicunq; cœlum patet. In vna tamen regione frequentius, quam in altera conspiciuntur, hoc est, secūdum calorem Solis, frigus aeris aut ventos, &c. In vno enim loco persæpe oriuntur felicius, ac in alio.

Iris vi fiat.

Irides cur duæ pluresue.

Irides cur nulla hyeme.

Iridum quod tempus.

Irides cur noctu non conspicuæ.

Iris, vbicunque apparet, indicat, quod cœlum, &c.

In media pagina scribere desiit.

De Cometis.

COmetarum caussam & ortum nosci turi, id repetere nobiscum debemus, quod Cometa quilibet futurum quid denūtiet hominibus, ceu Prodromus. Vnde liquet, ipsum ex natura oriri nō posse. Nec enim natura *phytonissa* est. Et licet arboris quidem flos, fructus prænuntius sit: hic tamen res ita se non habet. Est enim Cometa opus a spiritibus aeris confectum, sicut Magus faciem facit sui heredis. Cum autem res ac negotia, &c. nostra ex Astris veniant, necesse est ex Astris ea progigni, sicut corpus ex terra. Ita mutat glob⁹ corporis caussam, velut & testā rationis. Et sicut corpus ex mūdo, rude, crassū, &c. subtile, &c. ꝓducitur: tale

Cometa an naturalis.

& ingenium a testa creatur. Matres ergo iam duæ sunt: vna in terra, altera in cœlo. Sicut iam autem videtis, corpus ex terra transmutari: sic ratio quoque a testa transmutari potest. Vtrobique enim eadem est ratio corporis & ingenii: & sunt veluti duo corpora. Corpus iam non est corpus de terra, hoc est, non est terræ simile: sic nec ingenium testæ. Vtrinque tamen forma inditur corpori a terra, ingenio a testa. Cum ergo hoc respectu duo in homine corpora sint: duo etiam erunt præsagia, vnum corporis de terra, alterum ingenii de testa. Vt magni & multi fructus, magnos futuros morbos, hoc est, secundos annos, &c. peiores sequentes indicant: sic præsagia sua etiam rationis sunt. Hic tamen notate, vnam esse arborem, vnum annum, hoc exemplo. Videtis nimirum arborem fructus daturam, principio germinare, dein folia mittere, postea florere, &c. postea a fructu finis est. Semperque vnum alterius fructus existit.

Præsagia duplicia.

Hinc sequitur, omnem sapientiam & prudentiam, ab Adamo vsque ad nouissima tempora, rationem aliam non habere, quam habet arbor, quæ primo emisit germina, post folia, &c. Eodem modo insunt etiam in quatuor elementis. Ex quibus cometa fit, sicut vermis. Qui illapsus facit arborem exarescere: sic & cometa, &c.

Salanita, sagarum procus, latro nocturnus.

Pluuia.

PORro de naturalibus aquis ignis sciendum est, quod ex cœlo quoque aquæ scaturiant, vt sunt pluuiæ, & nix, &c.

Ea enim totius sphæræ natura est, vt omnia sibi opponantur: hoc est, Aqua globi ascendit: aqua Testæ descendit, adeoq; vtrinque sibi aduersim fluunt.

Iam aqua pluuia, aqua est, quæ nec ipsa ex aliquo generatur, sed modis variis, per coniunctionem, & alias per se.

Scitote ergo ipsas diuisas esse in tot partes, quot partes sunt terræ, & species generatorum. Tot enim oportet esse virtutes, quot ex terra proueniunt. Non tamen, quod sint fructus terræ, hoc est, quod vnumquodlibet ad suum destinatum tendat: sed propria ea est superbia, non minus aspici quærens, ac aqua cum suis mineralibus, & terra cum suis fructibus. Ita cœlum est minera in seipso. Qua de caussa eius hic aquam describimus, prout instituti nostri ratio fert.

De differentiis aquarum noscendis ita docemus, quod tot in cœlo semina sint, quot sunt in terra aut aqua. Semina ea protetũt pluuiam. Nostrum tamen non est nosse, cuius seminis quælibet pluuia sit, sicut nec ex

colo-

coloribus herbas cognoscimus, cum omnes virides sint. Adeoque nulla ipsarum notitia nobis daretur, nisi formæ cognitio penes nos foret. Iam vero aqua formæ expers est, vt ex ea nihil concludere possimus, ceu facimus de Maiorana, & Lauendula, &c. Licet enim pluuia quidem alia, alia est purior, sicut in viriditate herbarum idem quoque experimur: isti tamen gradus ad cognitionem nullam faciunt.

Reliqua defuerunt.

I.	II.	III.	IV.	V.
Superiores impressiones.	Pluuiales impressiones.	Temporales impressiones.	Raræ impressiones.	Niueæ impressiones.
1 Sol.	*1 Nubes.*	*1 Ventus.*	*1 Pluuia lapidū*	*1 Psecas.*
2 Luna.	*2 Pluuia.*	*2 Aestas.*	*2 Pluuia metallorum.*	*2 Nebula.*
3 Stellæ.	*3 Nubiū casus.*	*3 Hyems.*	*3 Pluuia sanguinis.*	*3 Nix.*
4 Cometa.	*4 Aurora & serotina.*	*4 Dies.*	*4 Pluuia ranarum.*	*4 Pruina.*
5 Galaxa.	*5 Colores Solis & Lunæ.*	*5 Nox.*	*5 Irides.*	
6 Lancea.	*6 Fulgura.*	*6 Claritas.*	*6 Troni.*	
7 Iactus stellarum.	*7 Tonitrua.*	*7 Obscuritas.*		
8 Draco volans	*8 Grandines.*	*8 Decoloratio terræ.*		
9 Solis pluralitas & Lumen.	*9 Fulmina.*	*9 Ros.*		
10 Figura miraculosæ, vt capita, canda.	*10 Frigus.*			
	11 Exhalatio.			

PHILIPPPI THEOPHRASTI

De

MINERALIBVS

Liber.



QVANDOQVIDEM mihi præsumtum & decretum sit, tradere de omnibus mineralibus, & quæ ad mineralia spectant, aut mineralium generationem, naturamque respiciunt: ante omnia vos scire velim, haud paucos iam præ me de ortu mineralium quoque edidisse. Quos equidem legens, multis erroribus inuolutos deprehendi.

Materia vltima te-statur de prima. Quantum enim ex scriptis eorum patet, vltimam materiam, quid esset, nunquam solide intellexerunt. Quod si materia non recte intelligatur vltima: quid fiet quæso de prima? Quicunque enim principium describpturus est: huic de fine & vltimo omnino constare fas est. Quid enim Theologus, sui finis nescius? Quid Astronomus nullius luminis peritus? Cum ergo auctores illi maximopere hallucinari in fine, hoc est, vltima materia deprehendantur: quanto credibilius id erit de principio? Scripta ergo & literas ipsorum repudio, nō ipsum fundamentum. Vt autem ex documento breui cognoscatis, multo plus de hac materia scribendi mihi dexteritatis esse, quam illis meis antecessoribus: omnium primo vobis vltimam mineralium materiam explicabo, vt, quo fundamento rem istam tractem, aperte cognoscatis, & hinc, quodnam principium sit, rectius intelligatis. Medico enim ante omnia opus est nouisse morbum: eo cognito, quid agendum sit, vltro pandetur. Nosse autem morbum finis est, non principium. In exitu ars posita est, non in introitu. Introitus cœcus & dubius est: exitus est euidēs. In hoc latet cognitio. Fundamentum ergo hoc indico, rem quamlibet in suo principio probe cognoscendam esse ideo, vt exactius etiam intelligatur id, cuius gratia res ipsa condita est. Quod si enim homo opera Dei proponere sibi & vsurpare debet: opus est, ea ipsum minime latere, sed ex fundamento cognita prostare: alias enim ipsis abutetur. Quid enim prodest securis ei, qui ipsius vsum ignorat? Sumat ipsam, qui vti illa nouit. Eodem modo, quicquid Deus creauit, id hominem habere decet illum, qui nouit, quomodo vti debeat. Hæc scire & discere fas est homini, non nugas & phantasmata a Diabolo suscitata.

Prima ex vltimis discenda. Cum ergo de ortu mineralium omnium scribere proposuerim, non ex me id quidem, sed ex experientia, per illum, a quo accepi: quod in paragrapho primo dixi, hic iam repeto, nempe, vltimum cognoscendum esse ante primum; & ex vltimo primum intelligi debere. Hoc declaro exemplo Christi, qui vsque eo intellectus non fuit, donec Spiritum sanctum mitteret, qui adueniens reuelauit omnia. Per hunc iam intelligimus Christum, etsi post Christum venerit. Sic ab eodem vltimo, scilicet Spiritu sancto, intelligimus iam & patrem & filium.

Vltima materia quid. Hoc non inepte accommodo Philosophię de Mineralibus, quod scilicet vltima materia sint res eæ, quę principium suę matris seu ortus docent. Ex illis hic cognosci debet. Iam vero in aliis Philosophiæ paragraphis tria subinde inculcaui, tria, Sulphur nempe, Sal & Mercurium principium exsistere rerum istarum omnium, quæ ex 4. matricibus, hoc est, 4. elementis oriuntur. Hoc iam in generatione mineralium opus est, vt expli-

explicetur, ferrum, chalybem, plumbum, Smaragdum, Saphyrum, Silicem, Duelech, &c. nihil aliud esse, quâ Sulphur, Sal & Mercurium. Res enim quælibet a natura progenita fragilis & corruptibilis est, & per artē cognosci potest, ex quanam re prodierit. Iam hoc naturæ documentum est, quod in ære tria iam dicta non minus insint, ac in ligno aut rebus aliis, nempe igni, balsamo, Mercurio. Quod si enim artis ope resoluatis chalybem, aurum, perlas, corallos: & sulphur, & sal, & Mercurium inuenietis. His per artem extractis, nihil eius mineræ amplius restat, sed omnia dissoluta sunt. Cum ergo dissolutio substantias rerum prodat particulariter, quid sint, & quid in ipsis sit: iam colligite, tria omnino esse, ex quibus mineralia omnia fiunt, nempe Sal & Mercurium. Tria hæc sunt corpus: & in vniuersali corpus vnum est, sed res ternæ. De tribus hisce doctrinam meam iam exordiar, vt sciatis, in vltima materia tria esse, & nec plura, nec pauciora, ex quibus tribus mineralia omnia constituantur. Quomodo vero vlterius naturam crearit, id deinceps tradetur. In hac enim doctrina nihil desiderabitur. *Tria prima qua sunt.* *Tria primaria in omnibus.* *Mineralia omnia ex tribus primis.* *Vltima materia omnium in tribus.*

Ceterum, placuit in principio Deo, vt vnum elementum faceret *Aquam*, cui indidit vim generationis Mineralium, vt ipsa subinde crescerent, & sic deinceps humanis vsibus commodarent. Aquam inquam tali muneri destinauit, vt matrix esset metallorum, per tria illa dicta, nempe ignem, sal & Mercurium. Qua ordinatione id prudentiæ & discriminis obseruauit, vt ex vno elemento aquæ fierent metalla, gemmæ, lapides, & vniuersæ mineræ. Et licet fructus quidem dissimilis sit suæ matri: sic tamen DEVS voluit, vt quoduis fieret secundum suam naturam. Aliud est auis in aere: aliud, piscis in vnda. Quantum itaque hæc duo inuicem distant: tantum & naturæ ceterorum. Dependent illa omnia a potestate DEI, qui suam voluntatem in his completam voluit. *Mineralium matrix aqua.* *Voluntas diuina vis.*

Sciendum autem primo est, elementum aquæ matrem esse omnium mineralium, licet ipsa aqua illis minime similis sit. Sic enim & terra lignum est, nec tamen est lignum. Lignum tamen nihilominus ex ipsa fit. Eodem modo & lapis, & ferrum, &c. ex aqua fiunt. Aqua fit id, quod non est ipsamet. Fit terra, quod minime est. Sic necesse est & hominem fieri, quod non est. Quicquid in vltimam abire materiam debet, id necesse est aliud quid fieri a suo principio. Principium enim nulli prodest. Iam vero in aqua materia prima inest, nempe tria prima, Ignis, Sal, & Mercurius, quæ diuersis aliquot naturis constant, sicut deinceps docebitur. Habent enim metalla, habent gemmas, habent lapides, habent silices, & huius generis multa. Aliud est metallum, aliud lapis, *Aqua qua prima materia.*

aliud silex. Sic & in cœlo, aliud nix, aliud fulmen, aliud iris, aliud fulgur. Similiter & in terra, aliud est lignum, aliud herba, aliud flos, aliud fungus. Talem se Deus artificem protulit, rerum omnium magistrum, cuius opera nemo æmulari potest. Is solus est omnia in omnibus: is est rerum prima materia, is est rerum vltima materia, is est omnia. Deinceps ergo de mineralibus explicaturi, ante omnia dicemus de proprietate matricis, hoc est, de elemento aquæ, discursu sequente. Quinquam, de quibus hic equidem scribo, veteres ista ex terra oriri prodiderint. Bonus quidem sensus, sed mala probatio, qua destituuntur illi, velut & his, ad probandum quæ requiruntur.

Dei laus.

Mineralia non ex terra.

Iam vero primum apud Deum fuit principium, hoc est, vltima materia. Vltimam hanc materiam deduxit in materiam primam. Sic fructus fructum alium producturus, semen habet. Semen est in prima materia. Ita & Mineralium vltima materia in primam reducta est, velut in semen. Id semen est elementum aquæ. Hoc resoluit Deus, vt iam aqua sit. Illi præterea hanc naturam contulit, vt vltimam materiam produceret, quæ in aqua est. Hanc aqua suę pręparationi subiicit. Quod metallicum est, separat in metalla, & metallum quoduis seorsim. Quod gemmeum est, & ipsum in suam naturam digessit. Quod lapideum est, similiter. Idem iudicãdum etiam de Marcasitis & speciebus ceteris. Porro si Deus tempus creauit, frumentis messem, fructibus autumnum: suam messem, suum autumnum vtique & elemento aquæ destinauerit: vt rerum vniuersarum certa messis, definitus autumnus esset. Sic ergo aqua est elementum, est matrix; est semen, est radix omnium mineralium. *Archeus* autem in ipsa est is, qui in natura omnia disponit & ordinat, vt quoduis ad vltimam suæ naturæ materiam perducatur. De natura sumit ea homo, & ducit ad vltimam materiam suam, hoc est, vbi natura definit, ibi homo incipit. Et materia vltima naturæ est prima hominis: dissolutioq; naturæ per artem facta est vltima materia hominis. Sic ergo mirabili consilio Deus constituit, vt prima materia naturæ esset aqua, mollis, lenis, potabilis: & tamen fœtus seu fructus ipsius est durus, vt metalla, lapides, quibus nihil durius est. Durissimum ergo ex mollissimo, ignis ex aqua oritur præter captum hominis. Cum vero elementum aquæ matrix sit mineralium, præter captum id non est naturæ. Deus enim miram sobolem ex matre produxit. Contemplemini hominem a matre. Quilibet sui sensus & proprietatis est, non secundum corpus, sed secũdum naturam. Ita & metalla omnia secundum corpus aqua sunt: secundum proprietatem autem sunt metalla, sunt lapides, sunt Marcasitæ. Nec enim ratio docet, in substantia & corpore eadem esse alia.

Archeus aqua qualis, &c.

Materia prima est diuersa.

Durissimũ ex mollissimo.

Sic er-

Sic ergo Deus Elementum aquæ creauit, vt elementum esset omnium metallorum & lapidum: eamque a tribus reliquis elementis separauit in peculiare corpus, quod non esset in aere, non in terra, non in cœlo, sed esset peculiare aliud, ab illis diuersum. Id autem collocauit in globum inferiorem, ita, vt esset super terra, & in terra cauitatem haberet, qua iaceret. Tam miro autem id ingenio condidit, vt vna cum terra portaret hominem, qui super ipso ambularet & moueretur. In quo hoc etcomprimis stupendum est, quod circum circa globum cingat & obeat, nec tamen e sede sua excidat: ita vt pars nobis subiecta, non minus sursum vertatur, ac nosmet, & tamen deorsum propendeat. Stuporem hunc auget, quod fauces genuini elementi, hoc est, quo loco in exaltatione sua & centro est, omni fundo careant, ita, vt a terra nihil adminiculi aqua accipiat, cui incumbat, sed libere; sicut ouũ, in seipso consistat, nec ex testa quicquam excidat, quod miraculum Dei haud ineuidens est. In hoc iam elemento generationes fiunt omnium metallorum & lapidum, quæ naturis & formis multifariis sese exhibent. Porro, veluti videtis ex terra fructus omnes in aerem crescere, nihilq; in terra manere; sed eam vtique excedere, ac veluti ab ea separari: sic & ab aqua crescentia exeũt *Metalla, Salia, Gemmæ, Lapides, Talca, Marcasita, Sulphura, &c.* omnia scilicet ex matrice elementi in matricem aliam, hoc est, in terram, vbi suam operationem suam aqua perficit quidem, radix autem mineralium in aqua est, sicut & arborum herbarumque radix in terra quidem est, ipsæ tamen supra terram perficiuntur, & in vltimam suam materiam abeunt, quod omne fit in aere. Similiter & in terra perficitur, quod in aqua crescit. Cum itaque radix in aqua, crescens ipsum in terra fit: ex hoc patet, erroneam esse sententiam, scribentium de mineralibus, quod ex terra oriuntur, & quod mineralia omnia, quotquot sunt, terram matrem agnoscãt. Hoc enim nihili est. Nihil siquidem ex terra crescit prêter folia, & gramina, ligna, & herbas, &c. Cetera omnia ex aqua sunt. Alias enim eadem ratione dici possit, de crescentibus quoque terræ, quod in aere crescant, quia in aere versantur, quod aperte falsum est. Radices enim ipsorum in terra inueniuntur: quo docemur, originem ipsorum ex terra esse, perfectionem autem in aere. Ita & quod ex aqua oritur perfectionem suam in terra acquirit. Crescentia ergo mineralium ita euincunt, quod a quea sint, & ex aqua prodierint, & in aqua ipsorum mineralium prima materia exsistat, sicut terræ fructus omnes in terra generantur, & post prædestinatum terminum, messem vel autumnum erumpunt, idque generant, quod in ipsis est. Dum ergo huiusmodi radix oritur, primum assurgit in suam arborem, hoc est, corpus, ex quo

Aq. Element. tum a tribus diuersum.

Aquæ mirabilia.

Aqua crescentia quæ sint.

Mineralia non ex terra.

Mineralia radicibus ut vegetantur.

minerale illud, metallum aut aliud fieri debet in terra. Sicut enim nux vel cerasum non illico in vel ex terra enascitur, sed primum profertur arbor, post arborem fructus: sic & in aquam natura primum profert arborem, quæ est corpus aqueum, quæ post excrescit in terram, hoc est, terræ poros occupat, sicut arbor implet aerem. Arbore ista iam in terram exserta, postmodum ex ipsa nascuntur fructus pro natura & conditione arbori congenita. Hic metallum crescit huius generis, illic genus Salis fit, istic genus Sulphuris erumpit, alibi genus Gemmæ protruditur, &c. Et sicut multa cerasa in ardore vna inueniuntur, multa pyra: ita similes etiam aquæ fructus reperiuntur in extremitatibus & locustis arborum elementi aquæ. Et veluti quædam arbores fructus multos, quædam paucos proferunt: ita proprietas, natura ac conditio similis hic quoq; est. Huiusmodi ergo arbores primo quæri debent, postea demum fructus. Ita enim rusticus, qui in elemento aquæ agricolatur, docebitur & instituetur, sicut agricola in terra docetur, quo modo agricolari, & vbi fructus inueniri debeat.

Arborum & mineralium collatio vtilis. Diligenter etiam in hac generatione attendi debet, vt subinde exemplum de terra sumatur, hoc modo. Quędam sunt arbores, fructus ferentes, non nude, sed permixte. Sic castanea, nux & similia alia extima facie corticem Spinosum habet, interius alium, denique pelliculam nucleum legentem. Ita metalla quoq; & genera mineralium sunt, in carnibus & cutibus talibus latentia, vt sunt minera ferri, minera argenti, &c. quæ ob id renouanda sunt, vt post separationem quæsitus fructus prodeat. Econtra, genus quoddam est, fructus suos nude promens, vt sunt cerasa, pruina, vuæ, de quibus nihil abiicitur, sed omnia idonea & bona sunt. Ita & in fontibus aqueis reperitur purum nudumque argentum, aurum, corallus, carabe & similia. Quę omnia ab ipsa natura ita sunt constituta, vt alia atque alia ratio sit arborum & corticum, in quibus minerale iacet, quæ omnia pro aquæ, climatis, regionisve varietate & diuisione ita eueniunt. Et ex cortice ac testa deprehendi potest, quid intus lateat, velut in fructibus fit. Præterea sicut videtis de nucleo corpus, & illum ipsum: ita scitote, similiter & in ipso elemento corpus esse & spiritum; requirique vt & corpus fiat, & spiritus in corpore. Iam autem spiritus facit corpus, facit etiam minerale (al. nutrimentum) Aliud tamen corpus habet minerale, aliud fructus: hoc est, etsi quidem aurum in corpore sit, & corpus nihili sit, sed, vt impurum, ab aurifice separari debeat: sic & aurum corpus habet, attamen non impurum. Duo itaque corpora: in altero autem fructus ipse incorporatus est mineræ, qui ab auro illo separandus non est. Sic ergo fructus initio in arborem ab elemento

mento ducuntur, postea in corpus, & in prima testa nobile, bonumque. Sicut enim homo corpus duplex est, crassum scil. quod nihili est, sed in isto tamen corpus aliud bonum: ita de crescentibus omnibus idem æque intelligi debet. Quæcunq; enim creauit Deus, ea in corporalitate processu simili perficit. Aliter tamen fecit hominem, aliter arborem, aliter lapidem. Hominem autem ideo eo exquisitius fecit, quia ipsum ad similitudinem suam conditum voluit, vt æternum, quo creata cetera destituuntur, in ipso habitaret.

Homo est corpus duplex.

Homo æterni particeps.

Similiter etiam iudicate de morte elementorum, quod & aquæ sua mors sit, non minus ac rebus ceteris. Imo aqua sibimet ipsa mors est, exedens, & iugulans consumensq; suum ipsius crescens. Documento nobis est terra. Ex ea quod crescit, in ipsam redit, & perit, ita vt nihil amplius eius supersit. Sic dies hesterna periit, nec est qui ipsam iterum visurus sit. Similiter & nox præterita. Eodem modo transeunt res omnes ex terra enatæ, quæ in terram redeunt, & ab illa consumuntur, ita, vt nec semuncia vna illa grauior fiat, quam heri fuit, aut hodie sit grauior, quam ante annos mille. Vna enim ac perpetua grauitas manet. Et Deus suis elementis hoc indidit, vt fructus darent, & superfluitates consumerent: adeoque, quo illa redigantur, homo nihil magis nouit, quam quo dies hesterna abierit, scit. Simili exemplo elementum aquæ sibi ipsi mors est, vt suos fructus consumat & mortificet: & mors illa est in maiori centro & termino aquæ, hoc est, in extraneo mari, in quod aqua omnis confluit. In hoc quicquid penetrat, moritur & consumitur, abitque ceu lignum ab igne consumitur. Et sicut ex terra quotannis noui fructus emergunt, veteribus pereuntibus: ita quotidie noua mineralia g gnuntur, siue sint metalla, siue Marcasitæ, siue Gemmæ, siue lapides, siue Salia, siue fontes. Et ea tamen omnia morte cincta prodeunt, velut infans, qui mortem ipsa cum vita affert. Eadem ratione cum suo principio & metalla mortem suam afferunt, moriunturque in termino aquæ, hoc est, in mari extraneo. Rhenus enim ac Danubius Albisque & alia flumina ipsum elementum non sunt, sed sunt ipsius fructus. Elementum est in mari extraneo, illud nimirum, ex quo illi omnes crescunt, & in quod redire coguntur, vt mortem ibi accipiant vbi vitam sortiti sunt. Sed mors ista deinceps clarius in suis paragraphis indicabitur, quomodo nempe quodlibet minerale oriatur & moriatur, seorsim.

Aqua sibi ipsi mors, velut & terra.

Terminus aquæ mors mineralis.

Ceterum de arbore elementi aquæ ita attendite. Natura quando in mundum prolatura est crescens aliquod, seu aurum sit, seu ar-

gentum, seu ferrum, seu cuprum, &c. aut Gemma, Smaragdus, Saphyrus, Granatus, &c. aut fons, acidus, dulcis, frigidus, calidus, &c. aut Corallus, Marcasita &c. tunc arborem surrigit ex elemento aquę in terram, ita vt illa radice sua in centro Maris (al. matricis) defigatur. Illa iam semen suum emittit in terra & ramos etiam pandit. Iam ergo scitote, quod stirps ipsius speciem habeat liquoris, qui non est aqua, non oleum, non bitumen, non mucillago, &c. Sed qui similitudinem habeat ligni ex terra producti, quod tamen nec terra est, nec semen (al. stirps) & tamen de terra est, eius scilicet peculiare corpus. Liquor iste stirps est: ipsius etiam rami iste, liquor sunt, sicut arbor lignum est, & ipsius rami illi similes. Sic ergo arbor mineralis formata est in huiusmodi corpus, & deinceps in pastorem suum diuiditur, ita vt vnus persæpe ramus ab altero ad secundum aut tertium Clima, spatio miliarium 20. 40. aut 60. separatim excurrat & extendatur. Sic nimirum ramus alius in Alpes Germanicas, alius in Hungiam, alius in vallem Ioachimicam, alius in Transyluaniam diuertit. Talis enim ipsius est distributio per vniuersum terrarum orbem. Ita etiam arbores innumeræ implicantur, quousque terra extenditur. Quando ergo hoc modo arbores, vna nempe post aliam, passim excrescunt: extremitates ipsarum ad extima telluris pertendunt, interdum ad summas vsq; planities sub dium erumpunt, interdum in terra manent, pro natura & conditione cuilibet arbori vernacula. Hinc iam sequitur, quod per extremitates ramorum, elementi aquę natura fructus suos profundat in terram. Qui quamprimum in terram deciderint, illico coagulantur, fitque ex qualibet arbore, quid, quale, quantumve fieri debuit. Eo ergo fructu omnino eiecto, arbor illa exarescit, ac intra seipsam emoritur, peritque instar rerum omnium, fructumque suum deserit, ac ipsamet in consummationem, in qua creata omnia finem sumunt, abit: ac deniq; pro natura eius crescens nouum ibi emergit.

Liquor est stirps arborum metall.

Arbores minerales quam late extendantur.

Ex hisce iam scire potestis, quod omnium fructuum mineralium primæ materiæ in aqua conditæ sint, quodque prima illa materia tantum sit Sulphur, Sal, & Mercurius, quæ tamen elementi iam sunt facta anima, & spiritus, & vera essentia. Tria hæc nominata continent in sese omnia Metalla, omnia Salia, omnes gemmas, &c. Et quando prædestinato tempore suos fructus, quos præterire nequeunt, paritura sunt, tunc genus quodque ac quælibet species suum simile gignit. Sic si quispiam vno sacco permixta haberet semina varia, quotquot mundus profert, eademque in hortum eiiciat serat ve: iam natura satagens cuilibet semini tandem suum proprium fructum largitur, ita, vt semen quodvis in vi-

in vigorem & perfectionem suam deducatur, citra aliorum noxam. Quod similiter de elemento aquę etiam intelligi debet, quasi ipsa saccus esset, omnifariis seminibus repletus serendis. Nam & hic quodlibet genus ac species in naturam suam ac proprietatẽ deducetur. Sic ergo creatorum suorum miracula elementis quatuor Deus miro consilio indidit. Et hæc elementa sunt, ex quibus prodeunt fructus, hominis vsibus destinati. Quodlibet enim genus a Deo creatum est. Hac indagine magnalia Dei cognoscuntur & explorantur. Laudabilis ergo illa Philosophia est, quæ sola Dei opera cõsideranda proponit, ad quorum cognitionem homo quilibet obligatus est, vt sciat, quid & quantũ creator gratia ipsius voluerit. Sed ingessit sese inimicus, & Zizania sua in Philosophiam intrusit. Is est Aristoteles, Albertus & Auicenna, cum complicibus aliis, qui merum lolium sunt. Inimicus iste irrumpens, omnia vastauit, & nocentes alios Philosophos progenuit, quorum ars omni naturę scientia & fundamento destituitur, omniq; experientia carens, contra ipsum naturæ lumen fœde impingit. Hi sunt illi ardeliones, qui in bonis rebus omnibus diabolo sese filios perditionis exhibent.

Elem. fructus homini grati a natura condita.

Audiuistis hactenus, quod prima materia iunctim sit in matrice, veluti in sacco, nempe ex partibus tribus composita. Quotuplices iam fructus: tot genera sunt etiam Sulphuris, Salis & Mercurii. Sulphur aliud in auro, aliud in argento, aliud in ferro, aliud in plumbo, stanno, &c. Sic aliud in Sapphyro, aliud in Smaragdo, aliud in Rubino, Chrysolito, Amethisto, Magnete, &c. Item aliud in lapidibus, silice, salibus, fontibus, &c. Nec vero tot Sulphura tantum: sed & totidem salia. Sal aliud in metallis, aliud in gemmis, aliud in lapidibus, aliud in Salibus, aliud in vitriolo, aliud in alumine. Similis etiam Mercurii est ratio. Alius in metallis, alius in Gemmis, &c. ita vt vnicuique speciei suus peculiaris Mercurius sit. Et tamen res saltem tres sunt: vna essentia est Sulphur: vna est Sal: vna est Mercurius. Adde, quod & specialius adhuc singula diuidantur: Aurum enim nõ vnum, sed multiplex, vt ẽt non vnum pyrum, pomum, sed idem multiplex. Totidem ergo etiam sulphura auri, Salia auri, Mercurii auri. Idem competit etiam metallis & Gemmis, vt quot Saphyri, præstantiores, leuiores, &c. tot ẽt Saphyrica Sulphura, Saphyrica Salia, Saphyrici Mercurii, &c. Idem verum ẽt est de *Turcoibus*, & gemmis aliis vniuersis. Ista omnia natura quasi in pugnum vnum apprehendit, ex quo genus quodlibet promit, quod habet optimum & nobilissimum: adeoque in aliud genus confert metalla, genusque id in alias & varias species, quæ metallis competunt. Et hoc modo tria prima intelligenda sunt, tot scilicet species creatas esse, quotuplices crescunt: & tamen interim non ni-

Tria prima varii generis sunt.

si vnum Sulphur, vnum Sal, vnus Mercurius. Sicut enim pictor vno colore innumeras figuras & formas, quarum nulla alteri similis est, depingit: sic natura pictori similis est. In hoc saltem differunt, quod natura res viuas producat, pictor exanimes: natura substantiales, pictor vmbratiles.

Natura & pictoris collocatio.

Alias colorum similis ratio est. De quibus breuem institutionem hanc attendite, quod scil. colores omnes ex Sale prodeant. Sal n. dat colorem, dat Balsamum, dat coagulationem. Sulphur dat corpus, substantiam & ędificium. Mercurius dat virtutes, vires, arcana. Sic ergo tria hęc coniuncta esse oportet, nec alterum sine altero esse potest, ipsisq; Deus vitam dat, quam ex illis oriri ita prædestinauit, in quo ipsi complacitum est. Iam natura ipsa colores protrahit ex Sale, cuilibet speciei dans illum, qui ipsi competit. Quod vero ac quale cuiuis corpus debetur, id desumit ex sulphure. Sic ex Mercurio vnicuilibet conuenientes virtutes extrahit. Itaque qui rerum omnium corpora cognoscere vult, huic opus est, vt ante omnia cognoscat Sulphur. Ab hoc, qui desiderat nouisse colores, is scientiam illam petat a sale. Qui scire vult virtures, is scrutetur arcana Mercurii. Sic nimirum fundamentū hauserit mysteriorum in quolibet crescente indagandorum, prout natura cuilibet speciei ea ingessit. Scitote autem naturam huiusmodi corpora, colores, virtutes, apud se confusos habere, quos tamen leui opera iterum dirimere, formare, colorare & dotare potest, quocunque vult, ac a Deo ipsi datum est. Videtis nimirum, qua cum admiratione ex semine obscuro nigro ve arbor emergat, coloribus lucidissimis & lætissimis ornata, in foliis, fructibus & floribus, &c. Mysterium ergo hoc in natura vsque adeo sublime ac magnum est, vt a nemine satis peruestigari possit. Oppido enim admirabilis in suis operibus Deus est, a quorum contemplatione nec interdiu, nec noctu desistendum, sed iugiter illorum indagationi vacandum est. Hoc enim est ambulare in viis Dei.

Colores a sale, corpus a sulphure, vires a Mercurio.

Dei opera mirabilia.

Porro vero ex re & vsu est, vt vos deinceps quoque de ordine huius libri de mineralibus commonefaciam. Hunc enim me inducit ordo varius, quem sectati sunt ceteri. Primo tradetur de metallis, quæ vnius generis non sunt, sed distributa in suas essentias, & vsus, quos homini pręstāt. Horum alia sunt fragilia, alia durabilia, prout commodis hominum seruiunt. Sic & nonnullæ Gemmæ sunt homini vtiles, non sub forma metallica, sed vt gestentur, & hominis sanitati præsint, quales sunt Saphyrus, Magnes, Carniolus, &c. Hæ iam alia specie conditæ sunt, vt iure eas homo secum circūferre possit. Porro & genus aliud lapidum est, quibus homo non indiget, vt metallo aut gemma, sed ad exstruendas

Ordo quinti huius libri.

Metalla.

Gemmæ.

domos

domos & referuacula alia, humanæ vitæ necessaria. Vlterius aliud genus sunt salia, non vnius speciei, quæ nec metalla sunt, nec gemmæ, nec lapides: quæ faciunt ad vsus eiusmodi, ad quos nec metalla, nec gemmæ, nec lapides quicquam prosunt & conferunt. Insuper & fontibus suus ordo addictus est, dum alii interius corpori prosunt, alii exterius iuuant, hi calidi, illi frigidi, hi acidi, isti dulces sunt. Quarum specierum tot sunt, vt nemo eas satis definire queat. Sunt etiam genera de Marcasitis, duo scilicet coloris aurei & argentei. Species autem plurimæ sunt, in quibus DEVS admodum multa reseruauit, homini tamen sub manum datis, vt ex iis quærat, quod animo lubitum est, & quicquid DEVS indidit illis, extrahat. Porro adhuc genus aliud sunt Talka, quæ quadruplicia: Rubrum, candidum, nigrum, luteum. Genus hoc nec metalla, nec gemmæ, nec lapides, nec Sales, nec fontes, nec Marcasitæ: sed per se aliquid peculiare. Dedit præterea etiam arenam, ingenti copia: de qua scribere plus non attinet, quam quod ad ędificia conferat & cæmentis parandis idonea sit. Sed iam iterum genus aliud dedit, nempe mineralia sulphurea: quorum duo sunt, luteum & nigrum, & sunt carabæ.

Salia. *Fontes.* *Marcasitæ* *Talkæ* *Arena.* *Carabe.*

Hoc genus nulli est cognatum, in quo sanitas hominis inueniri, atque ad externos quoque vsus accommodari potest. Præter hoc genus est aliud, prædicto minime simile, vt sunt coralli: ex quibus rubet & candidus noti sunt. Inueniuntur tamen & alii colores, & formæ sicut in suis paragraphis designantur. Quin & post hæc genus aliud præter naturale restat, quod sponte naturæ instrumentum sit variæ formæ, & proprietatis, vt aerites, buccinæ, cochleæ, patellæ, &c. Prædictorum ergo in hoc sequente paragrapho ex elemento aquæ ortum mecum expendite. Et sicut comprehensum est, ex elemento aquæ multa fructuum genera proferuntur. Et licet sola ea, quæ mihi cognita sunt, equidem describam: plus tamen satis mihi compertum est, quod totus globus inferior & superior sphęra, omnib. in finibus, inferne, superne, & in omnibus lateribus, illis dictis, refertus sit. Iure ergo de illis mihi scribere competit. Sed & hoc verum est, in terra multa adhuc condi, quę mihi incognita sunt. Sed eadem nec alii norunt. Certum siquidem est, progressu temporis tot ramq; varia a Deo adhuc proditum iri, de quibus nemo nostrum nedum vnquam somniauit. Nam verum est, quod nihil adeo occultum lateat, quin tandem manifestetur. Post me ergo veniet, cuius magnale nondum viuit, & manifestabitur.

Corallus. *Aetites, buccina, cochlea, &c.* *Omnia nondum prodita.*

Ceterum scire debetis, tres in arte partes esse, quib. perfectiones mi-

metalium comparantur. Artificia illa in natura clementi, in tribus primis cogenita sunt. Sicut enim homo sua dona in artibus habet, quib. pollet: sic illis præstat etiam ars in tribus primis. Vbi hoc iuxta teneri debet, nulli homini possibile esse, rem quandam seu opus perficere ex seipso, sine aux liatore. Nullus ergo alio superior est, nisi is solus, qui coniungere nouit coniungenda. Sic præsto est minerale ferri. Id quid per se faciat? nihil nisi fusor accedat & præparator. Secũdo, nihil id est, sine fabro, qui cudat. Id iam iterum nullius vsus, nisi adsit emtor, & deniq; qui vtatur eo, &c. Ea rerum omnium conditio est. Idem similiter ẽt in natura euenit, vbi vnum non solum est, quod minerale faciat, sed oportet ac[illegible] plura: quo faciunt, *Fusor, emtor, venditor, vsurpator*. Eo si non opus [illegible] natura, defert homini, ceu primæ materiæ, cui debetur. Opus tame[illegible] habet dispensatore, qui ordinet & disponat coniungenda, vt fiat id, quod fieri debet. A Deo a. ordinatus est, qui coniungat, Archeus nempe naturæ. Is postea requirit operarios suos, qui conflent & fabricent rem illam, & in id perducant, in q; ordinatum est. Hinc sequitur, tria nũ assumenda esse, quæ minerale quodlibet ad finem suum perducunt. Hæc sunt, Sulphur, Sal, & Mercurius. Hæc tria omnia perficiunt. Primo enim opus est corpore, in quo instituatur fabricatio. Hoc est Sulphur. Deinde necessaria est proprietas seu virtus. Hæc est Mercurius. Deniq; re[illegible]r compactio, congelatio, coadunatio. Ea Sal est. Sic iam res id est, [illegible]e debet. Iam vero non quodlibet Sulphur ad aurum corpus est, nec Mercurius quilibet ad virtutem, nec Sal quoduis ad coadunationẽ sed quotuplices fabri ferrarii, hic hoc, ille aliud vel aliter operans: sic ẽt hic. Constituit ergo Deus, vt Archeus componeret, quæ coniungenda essent, sicut pistor, panem coquens, coniungenda coniungit, aut vinitor ad [illegible]ẽdam vineam conquirit & coniungit coniungenda. Ad suum enim officium quodlibet prædestinatur: & quoduis etiam inuenit, q; officio suo necessarium est. Iam si Archeus Galenam suam habeat, & excudere debeat arborẽ in aurum, in ferrum, in hyacinthum, in Granatum, in Duelech, in in Marmor, in Arenã, in Cachimiam, &c. tũ assumit & coniungit simplicia, Sulphur, Sal & Mercurium, quæ huius naturæ sunt, & instituto ipsius seruiunt. Postea illa simul coniicit in suũ *Athanar*, vbi decoquuntur, velut semen in terra. Decoquuntur a. inuicẽ hoc modo, vt Sulphur corpus suum addat, in quo fiat operatio. Id præparant pro suo arbitrio, in id, quod esse vel fieri debent. Postea ex duobus ceteris decoquitur Mercurius in suam proprietatẽ, vt adsit, q; adesse debet. Decoctionib. illis factis, sequitur deniq; cõseruatio, q̃ est de sale. Hæc omnia coagulãtur: h.e. Sal primo coadunat, postea cõgelat, deniq; coagulat. Iã id confirmatũ est, ita vt iam

Archeus naturæ a Deo conditus.

Archeus vt operas suas tractet.

Athanar, instrumentũ Naturæ.

autum-

autumnus præsto sit, & faber, qui cudat. Hæc itaque breuis institutio sit de omni generatione mineralium, quo pacto scilicet coniungantur. De quolibet autem seorsim deinceps, quomodo intelligendum sit, tractabitur capite proprio. Quæ doctrina quidem de mineralibus necessaria est ideo, vt omnia rectius ac planius intelligantur, nec scriptorum veterum, & horum assеclarum fucus vos seducat. Qui si quidem magna æstimatione turgent: a sibi tamen similibus tantum probantur, qui æque, vt imperiti rerum sunt, nec tantum sibi otii sumunt, vt hæc exactiore io inquirant & colligant.

II.

...d de generatione metallorum deinceps cognoscite, quod ipsorum agnus numerus & diuersa varietas sit. Metallum enim est id quod are potest ignis, & artifex instrumentum aliquod facere: huius is sunt aurum, argentum, ferrum, cuprum, plumbum, stannum. Hęc m metalla ab omnibus dicuntur. Præterea metalla sunt etiam quædam, quæ nec in scriptis ac Philosophia veterum, nec a vulgo pro metallis habentur, & metalla tamen sunt: Huc pertinent z netum, cobaltum, quæ vi ignis domantur & cuduntur: velut & granata quædam (ita vocari solita). quorum genera multa sunt, & ipsa metalla. Multo autem plura sunt illa, quæ mihi hactenus nondum percognita sunt: vt sunt multæ differentiæ in Marcasitis, in Bisemutis, in Cachimiis aliis quæ metalla promunt, sed nondum cognita. Noscuntur enim tantum præcipua, quæ vsui magis promta & commoda sunt, velut aurum, argentum, ferrum, cuprum, stannum, plumbum. Cetera cum oscitatione quadam fere negliguntur, nec de proprietatibus ipsorum multum curæ est. Nec enim ipsa curat faber, vel ferrarius, vel stannarius, vel ahenarius, vel aurifex. Et tamen metalla ea sunt pro opificibus aliis, nondum natis. Nemo enim nisi vna via & arte discere satagit. Iam vero quod dictitant, argentum viuum metallum esse, id a re longe abest. Est enim ex genere mineralium ceterorum, non metallum, non lapis, non Marcasita, non Saphytus, &c. Est etetcens naturæ peculiare, corpore suo, vt cetera, donatum, ac proprietatibus suis instructum. Sed & hoc euanidum est, quod pro septem Planetis septem metalla cōdant. Vnde etiam factum est, vt, cum pleniorem de metallis cognitionem non haberent, ex his etiam argentum viuum vnum enumerarint. Et vt ipsi res conferunt, aurum est Sol, argentum est Luna, cuprum Venus, plumbum Saturnus, stannum Iupiter. Age vero, quadra cothurne. Venerem enim & cuprum si coniungas, quomodo quadrent & consentiant, illico videbis. Coniunge & compara plumbum cum Saturno, & quid sit, aduerte. In vnum confer stannum ac Io-

Metallorũ quæ sit differentia.

Argentum viuum non est metallum.

Planetis metalla nō conferenda.

aliud silex. Sic & in cœlo, aliud nix, aliud fulmen, aliud iris, aliud fulgur. *Dei laus.* Similiter & in terra, aliud est lignum, aliud herba, aliud flos, aliud fungus. Talem se Deus artificem protulit, rerum omnium magistrum, cuius opera nemo æmulari potest. Is solus est omnia in omnibus: is est rerum prima materia, is est rerum vltima materia, is est omnia. *Mineralia non ex terra.* Deinceps ergo de mineralibus explicaturi, ante omnia dicemus de proprietate matricis, hoc est, de elemento aquæ, discursu sequente. Quanquam, de quibus hic equidem scribo, veteres ista ex terra oriri prodiderint. Bonus quidem sensus, sed mala probatio, qua destituuntur illi, velut & his, ad probandum quæ requiruntur.

Iam vero primum apud Deum fuit principium, hoc est, vltima materia. Vltimam hanc materiam deduxit in materiam primam. Sic fructus fructum alium producturus, semen habet. Semen est in prima materia. Ita & Mineralium vltima materia in primam reducta est, velut in semen. Id semen est elementum aquæ. Hoc resoluit Deus, vt iam aqua sit. Illi præterea hanc naturam contulit, vt vltimam materiam produceret, quæ in aqua est. Hanc aqua suę pręparationi subiicit. Quod metallicum est, separat in metalla, & metallum quoduis seorsim. Quod gemmeum est, & ipsum in suam naturam digessit. Quod lapideum est, similiter. Idem iudicādum etiam de Marcasitis & speciebus ceteris. Porro si Deus tempus creauit, frumentis messem, fructibus autumnum: suam messem, suum autumnum vtique & elemento aquæ destinauerit: vt rerum vniuersarum certa messis, definitus autumnus esset. Sic ergo aqua est elementum, est matrix, est semen, est radix omnium mineralium. *Archeus aqua qualis, &c.* *Archeus* autem in ipsa est is, qui in natura omnia disponit & ordinat, vt quoduis ad vltimam suæ naturæ materiam perducatur. *Materia prima est diuersa.* De natura sumit ea homo, & ducit ad vltimam materiam suam, hoc est, vbi natura definit, ibi homo incipit. Et materia vltima naturæ est prima hominis: dissolutioq; naturæ per artem facta est vltima materia hominis. Sic ergo mirabili consilio Deus constituit, vt prima materia naturæ esset aqua, mollis, lenis, potabilis: & tamen fœtus seu fructus ipsius est durus, vt metalla, lapides, quibus nihil durius est. *Durissimũ ex mollissimo.* Durissimum ergo ex mollissimo, ignis ex aqua oritur præter captum hominis. Cum vero elementum aquæ matrix sit mineralium, præter captum id non est naturæ. Deus enim miram sobolem ex matre produxit. Contemplemini hominem a matre. Quilibet sui sensus & proprietatis est, non secundum corpus, sed secūdum naturam. Ita & metalla omnia secundum corpus aqua sunt: secundum proprietatem autem sunt metalla, sunt lapides, sunt Marcasitæ. Nec enim ratio docet, in substantia & corpore eadem esse alia.

Sic er-

Sic ergo Deus Elementum aquæ creauit, vt elementum esset omnium metallorum & lapidum: eamque a tribus reliquis elementis separauit in peculiare corpus, quod non esset in aere, non in terra, non in cœlo, sed esset peculiare aliud, ab illis diuersum. Id autem collocauit in globum inferiorem, ita, vt esset super terra, & in terra cauitatem haberet, qua iaceret. Tam miro autem id ingenio condidit, vt vna cum terra portaret hominem, qui super ipso ambularet & moueretur. In quo hoc etc comprimis stupendum est, quod circum circa globum cingat & obeat, nec tamen e sede sua excidat: ita vt pars nobis subiecta, non minus sursum vertatur, ac nosmet, & tamen deorsum propendeat. Stuporem hunc auget, quod fauces genuini elementi, hoc est, quo loco in exaltatione sua & centro est, omni fundo careant, ita, vt a terra nihil adminiculi aqua accipiat, cui incumbat, sed libere; sicut ouũ, in seipso consistat, nec ex testa quicquam excidat, quod miraculum Dei haud ineuidens est. In hoc iam elemento generationes fiunt omnium metallorum & lapidum, quæ naturis & formis multifariis sese exhibent. Porro, veluti videtis ex terra fructus omnes in aerem crescere, nihilq; in terra manere, sed eam vtique excedere, ac veluti ab ea separari: sic & ab aqua crescentia exeũt *Metalla, Salia, Gemmæ, Lapides, Talca, Marcasita, Sulphura, &c.* omnia scilicet ex matrice elementi in matricem aliam, hoc est, in terram, vbi suam operationem suam aqua perficit quidem, radix autem mineralium in aqua est, sicut & arborum herbarumque radix in terra quidem est, ipsæ tamen supra terram perficiuntur, & in vltimam suam materiam abeunt, quod omne fit in aere. Similiter & in terra perficitur, quod in aqua crescit. Cum itaque radix in aqua, crescens ipsum in terra fit: ex hoc patet, erroneam esse sententiam, scribentium de mineralibus, quod ex terra oriuntur, & quod mineralia omnia, quotquot sunt, terram matrem agnoscãt. Hoc enim nihili est. Nihil siquidem ex terra crescit præter folia, & gramina, ligna, & herbas, &c. Cetera omnia ex aqua sunt. Alias enim eadem ratione dici possit, de crescentibus quoque terræ, quod in aere crescant, quia in aere versantur, quod aperte falsum est. Radices enim ipsorum in terra inueniuntur: quo docemur, originem ipsorum ex terra esse, perfectionem autem in aere. Ita & quod ex aqua oritur perfectionem suam in terra acquirit. Crescentia ergo mineralium ita euincunt, quod aquea sint, & ex aqua prodierint, & in aqua ipsorum mineralium prima materia existat, sicut terræ fructus omnes in terra generantur, & post prædestinatum terminum, messem vel autumnum erumpunt, idque generant, quod in ipsis est. Dum ergo huiusmodi radix oritur, primum assurgit in suam arborem, hoc est, corpus, ex quo

Aq. Elementum a tribus diuersum.

Aqua mirabilis.

Aqua crescentia quæ sint.

Mineralia non ex terra.

Mineralia radicibus ut vegetantur.

minerale illud, metallum aut aliud fieri debet in terra. Sicut enim nux vel cerasum non illico in vel ex terra enascitur, sed primum profertur arbor, post arborem fructus: sic & in aquam natura primum profert arborem, quæ est corpus aqueum, quæ post excrescit in terram, hoc est, terræ poros occupat, sicut arbor implet aerem. Arbore ista iam in terram exserta, postmodum ex ipsa nascuntur fructus pro natura & conditione arbori congenita. Hic metallum crescit huius generis, illic genus Salis fit, istic genus Sulphuris erumpit, alibi genus Gemmæ protruditur, &c. Et sicut multa cerasa in ardore vna inueniuntur, multa pyra: ita similes etiam aquæ fructus reperiuntur in extremitatibus & locustis arborum elementi aquæ. Et veluti quædam arbores fructus multos, quædam paucos proferunt: ita proprietas, natura ac conditio similis hic quoq; est. Huiusmodi ergo arbores primo quæri debent, postea demum fructus. Ita enim rusticus, qui in elemento aquæ agricolatur, docebitur & instituetur, sicut agricola in terra docetur, quo modo agricolari, & vbi fructus inueniri debeat.

Arborum & mineralium collatio vtilis. Diligenter etiam in hac generatione attendi debet, vt subinde exemplum de terra sumatur, hoc modo. Quędam sunt arbores, fructus ferentes, non nude, sed permixte. Sic castanea, nux & similia alia extima facie corticem Spinosum habet, interius alium, denique pelliculam nucleum legentem. Ita metalla quoq; & genera mineralium sunt, in carnibus & cutibus talibus latentia, vt sunt minera ferri, minera argenti, &c. quæ ob id renouanda sunt, vt post separationem quæsitus fructus prodeat. Econtra, genus quoddam est, fructus suos nude promens, vt sunt cerasa, pruina, vuæ, de quibus nihil abiicitur, sed omnia idonea & bona sunt. Ita & in fontibus aqueis reperitur purum nudumque argentum, aurum, corallus, carabe & similia. Quę omnia ab ipsa natura ita sunt constituta, vt alia atque alia ratio sit arborum & corticum, in quibus minerale iacet, quæ omnia pro aquæ, climatis, regionisve varietate & diuisione ita eueniunt. Et ex cortice ac testa deprehendi potest, quid intus lateat, velut in fructibus fit. Præterea sicut videtis de nucleo corpus, & illum ipsum: ita scitote, similiter & in ipso elemento corpus esse & spiritum; requirique vt & corpus fiat, & spiritus in corpore. Iam autem spiritus facit corpus, facit etiam minerale (al. nutrimentum) Aliud tamen corpus habet minerale, aliud fructus: hoc est, etsi quidem aurum in corpore sit, & corpus nihili sit, sed, vt impurum, ab aurifice separari debeat|: sic|& aurum corpus habet, attamen non impurum. Duo itaque corpora: in altero autem fructus ipse incorporatus est mineræ, qui ab auro illo separandus non est. Sic ergo fructus initio in arborem ab elemento

mento ducuntur, postea in corpus, & in prima testa nobile, bonumque. Sicut enim homo corpus duplex est, crassum scil. quod nihili est, sed in isto tamen corpus aliud bonum: ita de crescentibus omnibus idem æque intelligi debet. Quæcunq; enim creauit Deus, ea in corporalitate processu simili perficit. Aliter tamen fecit hominem, aliter arborem, aliter lapidem. Hominem autem ideo eo exquisitius fecit, quia ipsum ad similitudinem suam conditum voluit, vt æternum, quo creata cetera destituuntur, in ipso habitaret.

Homo est corpus duplex.

Homo æterni particeps.

Similiter etiam iudicate de morte elementorum, quod & aquæ sua mors sit, non minus ac rebus ceteris. Imo aqua sibimet ipsa mors est, excedens, & iugulans consumensq: suum ipsius crescens. Documento nobis est terra. Ex ea quod crescit, in ipsam redit, & perit, ita vt nihil amplius eius supersit. Sic dies hesterna periit, nec est qui ipsam iterum visurus sit. Similiter & nox præterita. Eodem modo transeunt res omnes ex terra enatæ, quæ in terram redeunt, & ab illa consumuntur, ita, vt nec semuncia vna illa grauior fiat, quam heri fuit, aut hodie sit grauior, quam ante annos mille. Vna enim ac perpetua grauitas manet. Et Deus suis elementis hoc indidit, vt fructus darent, & superfluitates consumerent: adeoque, quo illa redigantur, homo nihil magis nouit, quam quo dies hesterna abierit, scit. Simili exemplo elementum aquæ sibi ipsi mors est, vt suos fructus consumat & mortificet: & mors illa est in maiori centro & termino aquæ, hoc est, in extraneo mari, in quod aqua omnis confluit. In hoc quicquid penetrat, moritur & consumitur, abitque ceu lignum ab igne consumitur. Et sicut ex terra quotannis noui fructus emergunt, veteribus pereuntibus: ita quotidie noua mineralia gignuntur, siue sint metalla, siue Marcasitæ, siue Gemmæ, siue lapides, siue Salia, siue fontes. Et ea tamen omnia morte cincta prodeunt, velut infans, qui mortem ipsa cum vita affert. Eadem ratione cum suo principio & metalla mortem suam afferunt, moriunturque in termino aquæ, hoc est, in mari extraneo. Rhenus enim ac Danubius Albisque & alia flumina ipsum elementum non sunt, sed sunt ipsius fructus. Elementum est in mari extraneo, illud nimirum, ex quo illi omnes crescunt, & in quod redire coguntur, vt mortem ibi accipiant vbi vitam sortiti sunt. Sed mors ista deinceps clarius in suis paragraphis indicabitur, quomodo nempe quodlibet minerale oriatur & moriatur, seorsim.

Aqua sibi ipsi mors, velut & terra.

Terminus aquæ mors mineralib.

Ceterum de arbore elementi aquæ ita attendite. Natura quando in mundum prolatura est crescens aliquod, seu aurum sit, seu ar-

gentum, seu ferrum, seu cuprum, &c. aut Gemma, Smaragdus, Saphyrus, Granatus, &c. aut fons, acidus, dulcis, frigidus, calidus, &c. aut Corallus, Marcasita &c. tunc arborem surrigit ex elemento aquę in terram, ita vt illa radice sua in centro Maris (al. matricis) defigatur. Illa iam semen suum emittit in terra & ramos etiam pandit. Iam ergo scitote, quod stirps ipsius speciem habeat liquoris, qui non est aqua, non oleum, non bitumen, non mucillago, &c. Sed qui similitudinem habeat ligni ex terra producti, quod tamen nec terra est, nec semen (al. stirps) & tamen de terra est, eius scilicet peculiare corpus. Liquor iste stirps est: ipsius etiam rami iste, liquor sunt, sicut arbor lignum est, & ipsius rami illi similes. Sic ergo arbor mineralis formata est in huiusmodi corpus, & deinceps in patorem suum diuiditur, ita vt vnus persæpe ramus ab altero ad secundum aut tertium Clima, spatio miliarium 20. 40. aut 60. separatim excurrat & extendatur. Sic nimirum ramus alius in Alpes Germanicas, alius in Lungiam, alius in vallem Ioachimicam, alius in Transyluaniam diuertit. Talis enim ipsius est distributio per vniuersum terrarum orbem. Ita etiam arbores innumeræ implicantur, quousque terra extenditur. Quando ergo hoc modo arbores, vna nempe post aliam, passim excrescunt: extremitates ipsarum ad extima telluris pertendunt, interdum ad summas vsq; planities sub dium erumpunt, interdum in terra manent, pro natura & conditione cuilibet arbori vernacula. Hinc iam sequitur, quod per extremitates ramorum, elementi aquę natura fructus suos profundat in terram. Qui quamprimum in terram deciderint, illico coagulantur, fitque ex qualibet arbore, quid, quale, quantumve fieri debuit. Eo ergo fructu omnino eiecto, arbor illa exarescit, ac intra seipsam emoritur, peritque instar rerum omnium, fructumque suum deserit, ac ipsamet in consummationem, in qua creata omnia finem sumunt, abit: ac deniq; pro natura eius crescens nouum ibi emergit.

Liquor est stirps arborum metall.

Arbores minerales quam late extendantur.

Ex hisce iam scire potestis, quod omnium fructuum mineralium primæ materiæ in aqua conditæ sint, quodque prima illa materia tantum sit Sulphur, Sal, & Mercurius, quæ tamen elementi iam sunt facta anima, & spiritus, & vera essentia. Tria hæc nominata continent in sese omnia Metalla, omnia Salia, omnes gemmas, &c. Et quando prædestinato tempore suos fructus, quos præterire nequeunt, paritura sunt, tunc genus quodque ac quælibet species suum simile gignit. Sic si quispiam vno sacco permixta haberet semina varia, quotquot mundus profert, eademque in hortum eiiciat seratve: iam natura satagens cuilibet semini tandem suum proprium fructum largitur, ita, vt semen quoduis in vi-

in vigorem & perfectionem suam deducatur, citra aliorum noxam. Quod similiter de elemento aquę etiam intelligi debet, quasi ipsa saccus esset, omnifariis seminibus repletus serendis. Nam & hic quodlibet genus ac species in naturam suam ac proprietatē deducetur. Sic ergo creatorum suorum miracula elementis quatuor Deus miro consilio indidit. Et hæc elementa sunt, ex quibus prodeunt fructus, hominis vsibus destinati. Quodlibet enim genus a Deo creatum est. Hac indagine magnalia Dei cognoscuntur & explorantur. Laudabilis ergo illa Philosophia est, quæ sola Dei opera cōsideranda proponit, ad quorum cognitionem homo quilibet obligatus est, vt sciat, quid & quantū creator gratia ipsius voluerit. Sed ingessit sese inimicus, & Zizania sua in Philosophiam intrusit. Is est Aristoteles, Albertus & Auicenna, cum complicibus aliis, qui merum lolium sunt. Inimicus iste irrumpens, omnia vastauit, & nocentes alios Philosophos progenuit, quorum ars omni naturę scientia & fundamento destituitur, omniq; experientia carens, contra ipsum naturæ lumen fœde impingit. Hi sunt illi ardeliones, qui in bonis rebus omnibus diabolo sese filios perditionis exhibent.

Elem fructus homini gratia conditi.

Audiuistis hactenus, quod prima materia iunctim sit in matrice, veluti in sacco, nempe ex partibus tribus composita. Quotuplices iam fructus: tot genera sunt etiam Sulphuris, Salis & Mercurii. Sulphur aliud in auro, aliud in argento, aliud in ferro, aliud in plumbo, stanno, &c. Sic aliud in Sapphyro, aliud in Smaragdo, aliud in Rubino, Chrysolito, Amethisto, Magnete, &c. Item aliud in lapidibus, silice, salibus, fontibus, &c. Nec vero tot Sulphura tantum: sed & totidem salia. Sal aliud in metallis, aliud in gemmis, aliud in lapidibus, aliud in Salibus, aliud in vitriolo, aliud in alumine. Similis etiam Mercurii est ratio. Alius in metallis, alius in Gemmis, &c. ita vt vnicuique speciei suus peculiaris Mercurius sit. Et tamen res saltem tres sunt: vna essentia est Sulphur: vna est Sal: vna est Mercurius. Adde, quod & specialius adhuc singula diuidantur: Aurum enim nō vnum, sed multiplex, vt ēt non vnum pyrum, pomum, sed idem multiplex. Totidem ergo etiam sulphura auri, Salia auri, Mercurii auri. Idem competit etiam metallis & Gemmis, vt quot Saphyri, præstantiores, leuiores, &c. tot ēt Saphyrica Sulphura, Saphyrica Salia, Saphyrici Mercurii, &c. Idem verum ēt est de *Turcoibus*, & gemmis aliis vniuersis. Ista omnia natura quasi in pugnum vnum apprehendit, ex quo genus quodlibet promit, quod habet optimum & nobilissimum: adeoque in aliud genus confert metalla, genusque id in alias & varias species, quæ metallis competunt. Et hoc modo tria prima intelligenda sunt, tot scilicet species creatas esse, quotuplices crescunt: & tamen interim non ni-

Tria prima varii generis sunt.

si vnum Sulphur, vnum Sal, vnus Mercurius. Sicut enim pictor vno colore innumeras figuras & formas, quarum nulla alteri similis est, depingit: sic natura pictori similis est. In hoc saltem differunt, quod natura res viuas producat, pictor exanimes: natura substantiales, pictor vmbratiles.

Natura & pictoris collocatio.

Alias colorum similis ratio est. De quibus breuem institutionem hanc attendite, quod scil. colores omnes ex Sale prodeant. Sal n. dat colorem, dat Balsamum, dat coagulationem. Sulphur dat corpus, substantiam & ędificium. Mercurius dat virtutes, vires, arcana. Sic ergo tria hęc coniuncta esse oportet, nec alterum sine altero esse potest, ipsisq; Deus vitam dat, quam ex illis oriri ita prædestinauit, in quo ipsi complacitum est. Iam natura ipsa colores protrahit ex Sale, cuilibet speciei dans illum, qui ipsi competit. Quod vero ac quale cuiuis corpus debetur, id desumit ex sulphure. Sic ex Mercurio vnicuilibet conuenientes virtutes extrahit. Itaque qui rerum omnium corpora cognoscere vult, huic opus est, vt ante omnia cognoscat Sulphur. Ab hoc, qui desiderat nouisse colores, is scientiam illam petat a sale. Qui scire vult virtutes, is scrutetur arcana Mercurii. Sic nimirum fundamentū hauserit mysteriorum in quolibet crescente indagandorum, prout natura cuilibet speciei ea ingessit. Scitote autem naturam huiusmodi corpora, colores, virtutes, apud se confusos habere, quos tamen leui opera iterum dirimere, formare, colorare & dotare potest, quocunque vult, ac a Deo ipsi datum est. Videtis nimirum, qua cum admiratione ex semine obscuro nigro ve arbor emergat, coloribus lucidissimis & lætissimis ornata, in foliis, fructibus & floribus, &c. Mysterium ergo hoc in natura vsque adeo sublime ac magnum est, vt a nemine satis peruestigari possit. Oppido enim admirabilis in suis operibus Deus est, a quorum contemplatione nec interdiu, nec noctu desistendum, sed iugiter illorum indagationi vacandum est. Hoc enim est ambulare in viis Dei.

Colores a sale, corpus a sulphure, vires a Mercurio.

Dei op. mirabilia.

Porro vero ex re & vsu est, vt vos deinceps quoque de ordine huius libri de mineralibus commonefaciam. Huc enim me inducit ordo varius, quem sectati sunt ceteri. Primo tradetur de metallis, quæ vnius generis non sunt, sed distributa in suas essentias, & vsus, quos homini pręstāt. Horum alia sunt fragilia, alia durabilia, prout commodis hominum seruiunt. Sic & nonnullæ Gemmæ sunt homini vtiles, non sub forma metallica, sed vt gestentur, & hominis sanitati præsint, quales sunt Saphyrus, Magnes, Carniolus, &c. Hæ iam alia specie conditæ sunt, vt iure eas homo secum circūferre possit. Porro & genus aliud lapidum est, quibus homo non indiget, vt metallo aut gemma, sed ad exstruendas domos

Ordo quis huius libri.

Metalla.

Gemmæ.

domos & reseruacula alia, humanæ vitæ necessaria. Vlterius aliud genus sunt salia, non vnius speciei, quæ nec metalla sunt, nec gemmæ, nec lapides: quæ faciunt ad vsus eiusmodi, ad quos nec metalla, nec gemmæ, nec lapides quicquam prosunt & conferunt. Insuper & fontibus suus ordo addictus est, dum alii interius corpori prosunt, alii exterius iuuant, hi calidi, illi frigidi, hi acidi, isti dulces sunt. Quarum specierum tot sunt, vt nemo eas satis definire queat. Sunt etiam genera de Marcasitis, duo scilicet coloris aurei & argentei. Species autem plurimæ sunt, in quibus DEVS admodum multa reseruauit, homini tamen sub manum datis, vt ex iis quærat, quod animo lubitum est, & quicquid DEVS indidit illis, extrahat. Porro adhuc genus aliud sunt Talka, quæ quadruplicia: Rubrum, candidum, nigrum, luteum. Genus hoc nec metalla, nec gemmæ, nec lapides, nec Sales, nec fontes, nec Marcasitæ: sed per se aliquid peculiare. Dedit præterea etiam arenam, ingenti copia: de qua scribere plus non attinet, quam quod ad ędificia conferat & cæmentis parandis idonea sit. Sed iam iterum genus aliud dedit, nempe mineralia sulphurea: quorum duo sunt, luteum & nigrum, & sunt catabæ. *Salia.* *Fontes.* *Marcasita.* *Talka.* *Arena.* *Catabæ.*

Hoc genus nulli est cognatum, in quo sanitas hominis inueniri, atque ad externos quoque vsus accommodari potest. Præter hoc genus est aliud, prædicto minime simile, vt sunt coralli: ex quibus rubet & candidus noti sunt. Inueniuntur tamen & alii colores, & formæ sicut in suis paragraphis designantur. Quin & post hæc genus aliud præter naturale restat, quod sponte naturæ instrumentum fit variæ formæ, & proprietatis, vt aetites, buccinæ, cochleæ, patellæ, &c. Prædictorum ergo in hoc sequente paragrapho ex elemento aquæ ortum mecum expendite. Et sicut comprehensum est, ex elemento aquæ multa fructuum genera proferuntur. Et licet sola ea, quæ mihi cognita sunt, equidem describam: plus tamen satis mihi compertum est, quod totus globus interior & superior sphęra, omnib. in finibus, inferne, superne, & in omnibus lateribus, illis dictis, refertus sit. Iure ergo de illis mihi scribere competit. Sed & hoc verum est, in terra multa adhuc condi, quę mihi incognita sunt. Sed eadem nec alii norunt. Certum siquidem est, progressu temporis tot tamq; varia a Deo adhuc proditum iri, de quibus nemo nostrum nedum vnquam somniauit. Nam verum est, quod nihil adeo occultum lateat, quin tandem manifestetur. Post me ergo veniet, cuius magnale nondum viuit, & manifestabitur. *Corallia.* *Aetites, buccina, cochlea, &c.* *Omnia nondum prodita.*

Ceterum scire debetis, tres in arte partes esse, quib. perfectiones mi-

neralium comparantur. Artificia illa in natura elementi, in tribus primis cogenita sunt. Sicut enim homo sua dona in artibus habet, quib. pollet: sic illis præstat etiam ars in tribus primis. Vbi hoc iuxta teneri debet, nulli homini possibile esse, rem quandam seu opus perficere ex seipso, sine auxiliatore. Nullus ergo alio superior est, nisi is solus, qui coniungere nouit coniungenda. Sic præsto est minerale ferri. Id quid per se faciat? nihil nisi fusor accedat & præparator. Secūdo, nihil id est, sine fabro, qui cudat. Id iam iterum nullius vsus, nisi adsit emtor, & deniq; qui vtatur eo, &c. Ea rerum omnium conditio est. Idem similiter ēt in natura euenit, vbi vnum non solum est, quod minerale faciat, sed oportet accedere plura: quo faciunt, *Fusor, emtor, venditor, vsurpator*. Eo si non opus habet natura, defert homini, ceu primæ materiæ, cui debetur. Opus tamen illa habet dispensatore, qui ordinet & disponat coniungenda, vt fiat id, quod fieri debet. A Deo a. ordinatus est, qui coniungat, Archeus nempe naturæ. Is postea requirit operarios suos, qui conflent & fabricent rem illam, & in id perducant, in q ordinatum est. Hinc sequitur, tria nūi assumenda esse, quæ minerale quodlibet ad finem suum perducunt. Hæc sunt, Sulphur, Sal, & Mercurius. Hæc tria omnia perficiunt. Primo enim corpus est corpore, in quo instituatur fabricatio. Hoc est Sulphur. Deinde necessaria est proprietas seu virtus. Hæc est Mercurius. Deniq; [illegible] compactio, congelatio, coadunatio. Ea Sal est. Sic iam res id est, quod debet. Iam vero non quodlibet Sulphur ad aurum corpus est, nec Mercurius quilibet ad virtutem, nec Sal quoduis ad coadunationē: sed quotuplices fabri ferrarii, hic hoc, ille aliud vel aliter operans: sic ēt hic. Constituit ergo Deus, vt Archeus componeret, quæ coniungenda essent, sicut pistor, panem coquens, coniungenda coniungit, aut vinitor ad colendam vineam conquirit & coniungit coniungenda. Ad suum enim officium quoduis prædestinatur: & quoduis etiam inuenit, q officio suo necessarium est. Iam si Archeus Galenam suam habeat, & excudere debeat arborē in aurum, in ferrum, in hyacinthum, in Granatum, in Duelech, in in Marmor, in Arenā, in Cachimiam, &c. tū assumit & coniungit simplicia, Sulphur, Sal & Mercurium, quæ huius naturæ sunt, & instituto ipsius seruiunt. Postea illa simul coniicit in suū *Athanar*, vbi decoquuntur, velut semen in terra. Decoquuntur a. inuicē hoc modo, vt Sulphur corpus suum addat, in quo fiat operatio. Id præparant pro suo arbitrio, in id, quod esse vel fieri debent. Postea ex duobus ceteris decoquitur Mercurius in suam proprietatē, vt adsit, q adesse debet. Decoctionib. illis factis, sequitur deniq; cōseruatio, q̄ est de sale. Hac omnia coagulātur: h. e. Sal primo coadunat, postea cōgelat, deniq; coagulat. Iā id confirmatū est, ita vt iam

Archeus natura a Deo ordinatus.

Archeus vt operas suas tractet.

Athanar, instrumentū Naturæ.

autum-

autumnus præſto ſit, & faber, qui cudat. Hæc itaque breuis inſtitutio ſit de omni generatione mineralium, quo pacto ſcilicet coniungantur. De quolibet autem ſeorſim deinceps, quomodo intelligendum ſit, tractabitur capite proprio. Quæ doctrina quidem de mineralibus neceſſaria eſt ideo, vt omnia rectius ac planius intelligantur, nec ſcriptorum veterum, & horum aſſeclarum fucus vos ſeducat. Qui ſi quidem magna æſtimatione turgent: a ſibi tamen ſimilibus tantum probantur, qui æque, vt ipſi imperiti rerum ſunt, nec tantum ſibi otii ſumunt, vt hæc exactiore ſtudio inquirant & colligant.

II.

SEd de generatione metallorum deinceps cognoſcite, quod ipſorum magnus numerus & diuerſa varietas ſit. Metallum enim eſt id quod domare poteſt ignis, & artifex inſtrumentum aliquod facere: huius claſſis ſunt aurum, argentum, ferrum, cuprum, plumbum, ſtannum. Hæc enim metalla ab omnibus dicuntur. Præterea metalla ſunt etiam quædam, quæ nec in ſcriptis ac Philoſophia veterum, nec a vulgo pro metallis habentur, & metalla tamen ſunt: Huc pertinent zinetum, cobaltum, quæ vi ignis domantur & cuduntur: velut & granata quædam (ita vocari ſolita) quorum genera multa ſunt, & ipſa metalla. Multo autem plura ſunt illa, quæ mihi hactenus nondum percognita ſunt: vt ſunt multæ differentiæ in Marcaſitis, in Biſemutis, in Cachimiis aliis quæ metalla pro-nunt, ſed nondum cognita. Noſcuntur enim tantum præcipua, quæ vſui magis prompta & commoda ſunt, velut aurum, argentum, ferrum, cuprum, ſtannum, plumbum. Cetera cum oſcitatione quadam fere negliguntur, nec de proprietatibus ipſorum multum curæ eſt. Nec enim ipſa curat faber, vel ferrarius, vel ſtannitarius, vel ahenarius, vel aurifex. Et tamen metalla ea ſunt pro opificibus aliis, nondum natis. Nemo enim niſi vna via & arte diſcere ſatagit. Iam vero quod dictitant, argentum viuum metallum eſſe, id a re longe abeſt. Eſt enim ex genere mineralium ceterorum, non metallum, non lapis, non Marcaſita, non Saphyrus, &c. Eſt creſcens naturæ peculiare, corpore ſuo, vt cetera, donatum, ac proprietatibus ſuis inſtructum. Sed & hoc euanidum eſt, quod pro ſeptem Planetis ſeptem metalla cõdunt. Vnde etiam factum eſt, vt, cum pleniorem de metallis cognitionem non haberent, ex his etiam argentum viuum vnum enumerarint. Et vt ipſi res conferunt, aurum eſt Sol, argentum eſt Luna, cuprum Venus, plumbum Saturnus, ſtannum Iupiter. Age vero, quadra cothurne. Venerem enim & cuprum ſi coniungas, quomodo quadrent & conſentiant, illico videbis. Coniunge & compara plumbum cum Saturno, & quid ſit, aduerte. In vnum confer ſtannum ac Io-

Metallorũ quis a ſo-rentia.

Argentum viuum non eſt metallum.

Planetis metallorũ conferẽdo

nem, & quid fructus emersurum sit, dispice. Itaque Philosophia talis non nisi farrago & cento est. Nec enim vel minimum vestigium in ipsa vllius fundamenti aut luminis naturæ emicat. Mere ergo Polica, non Philosophica ea commenta sunt. His iam & hoc confine est, quod argentum viuum dicunt esse Mercurium. Tu vero complexionem, naturam, operationem, qualitatem & proprietatem, ac vtriusq; virtutes, essentiasque confer, & vide, quomodo quadrent inuicem & consentiant. Incongrua omnia. Nec enim vnum alteri simile est. Quanquam & plantarum Philosophia 7. herbas, secundum 7. Planetas inuexerit. Sed ista Medicorum somnia sunt, nedum stabilita ac probata. Vt enim ipsi putant, Mercurialis est Mercurius, Solsequium Sol, Lunaria Luna. Putatisne vero vos *Patres*, vos in cœlum prius euolare, & quid in ipso sit, videre velle, ac terram cum cœlo sine omni Astronomia & Philosophia comparare posse: cum tamen, quid in Solsequio sit ac lateat, ne per transennam quidem videatis. Itaque distributio illa a nemine admitti debet, sed ad illos relegari, qui non secũdum lumen naturæ, sed promissas suas stolas iudicant. Docet autẽ caput de metallis, quod sex vno numero metalla sint, mihi quidem nota, quæ etiam superius recensui: quibus adhuc pauca accedunt alia, nempe 3. vel 4. mihi etiam cognita, quorum numerus & species deinceps sequentur. Mihi autem verisimile fit, ipsorum magnum adhuc numerum restare. Per probationes etenim metallorum, probæ multiplices sese offerunt, quæ metallicæ sunt, hoc est, secundum sex metallorum naturam æstimantur quidem, nec tamen illi conueniunt omnino. vt magnum adhuc metallorum numerum restare hinc augurer. Quod uis enim minerale recte cognosci & discerni potest, si examine iusto tentetur. ¶ Ceterum de auri generatione tenendum est, id esse sulphur, ad summum a natura sublimatum, & ab omnibus fæcibus, nigredinibus & spurcitiis depuratum, tamq; alte (vt ita dicam) diaphanatum & candatũ, vt nullum vspiã ex omnibus metallis esse possit, corpore altiore & eminentiore. Estq; sulphur auri prima materia, vnum ex tribus primis. Hoc sulphur, si quale in aurifera arbore, & ad huius radicem in montibus est, Alchimistę inuenire & adipisci possent, esset certe, de quo essale gauderent. Hoc enim est sulphur Philosophorum, ex quo fit aurum, non alterum, ex quo ferrum, cuprum, &c. fit. Iste est scrupulus ipsorũ vniuersalitatis. Porro & Mercurius secundum naturam metallicam ad summum separatus, ac ab omnibus terrestreitatibus & accidentibus liber, in purũ Mercuriale corpus ad summam perspicuitatem trãsmutatus est. Iste est Mercurius Philosophorum, qui aurum generat: estq; pars altera primæ materiæ. Tertia pars primę materię auri, vel arboris, ex qua aurum, velut ex le-

Argentum viuũ Mercurio non assimilatur.

Herbæ 7. planetariæ exploduntur.

Metalla in genere 6.

Metalla multa incognita.

Aurum quid.

Sulphur Philosophorum, &c.

Mercurius Philosophorum, &c.

Sal auri qualis.

ex semine rosæ rosa crescere debet, est sal, ad summum crystallizatum, tamq; sublimiter sequestratum & depuratū ab omnibus suis acrimoniis, acerbitatibus, acetositatibus, aluminositatibus, & vitriolitatibus, &c. vt nihil adhærens iam habeat, sed exquisite in seipso ad summum elucidatum, & ad altissimā Berillicam diaphanitatem euectum sit. Hæc iam tria iunctim sunt aurum, quod excoquitur eo modo, quo iam diximus.

Porro, auri genus non vnum est, sed multiplex: gradus est non vnus, sed natura gradus 32. per se, ad summum aurum dat. In arte gradus 24. inueniuntur ad aurum optimum stabiliēdum. Cuius rei caussa est, quod aurū in sua arbore simile sit vaccę in pascuis, aut Epicuro in culina. Hinc quamprimum egressus sit, tam cito animus vigorq; cadit, vt minuatur. Eadem & auri ratio est: quod si eo redigatur, vt sit prima materia hominis: tunc veluti e culina sua egressum, de gradibus dictis 32. gradus 8. illico perdit. Iam vero & in culinis diuersitas est, cum aliæ sint meliores, aliæ peiores. Prout in hanc vel illam incidit aurum, ita gradibus vel augetur vel minuitur, ad summum tamen a 26. grad. vsque ad 10. deorsum numerando. Qui gradus his inferiores sunt, pallidi nimis sunt, & non cognoscibiles. Ex auri etiā natura est, vt sit vel lenius vel crassius. Quod fit, quia incumbit impedimentum quoddam ab Astris & elementis ceteris, coctionē adiuuantibus. Sicut enim homo vnus altero crassior aut subtilior est: ita nec aurum semper completum suum gradum attingit, hanc præcipue ob caussam, quod aut nimiū corporis, aut Salis, aut Mercurii accesserit, vnde error & vitium sequi oportet. Sic enim nimium sal, nimium pallorem inducit. Nimius Mercurius, aurum nimis spiceum facit. Nimium sulphur nimium ruborem confert. Quod intelligi debet de eo, quod pondera nonnūquam inæqualiter accedant. Nec enim minus errat natura, quam homines. Tale quid si eueniat, gradus inæquales fit. Attingit etiam acus, a 12. vsq; ad 24. Si tamen superpondia (quæ ars adimere potest) auferantur, quod fit per antimonium, per Quartam vt vocant, per cæmentum regale, &c. impertinentia pondera tolluntur, & gradus 24. remanent. Non igitur temere tentet Alchimista gradare aurum, quod ita factum est. Superpondium enim ineptum est, vt gradū assumat, & ad rectā libram reducatur. Quod enim de bono non est, id exaltari non potest. Fieri tamen potest, vt aurum, quod in culina nimis pallidū defluxit, gradetur. Cognitio a. ipsius magna est in eo, quod corpus suū non perdit in regali, antimonio & Quarta. Sēper siquidē ac assiduo suum cum colorem tum pondus retinet, quod boni auri proprium est.

Sed & aurum fit candidum ex sulphure, eo modo, ceu iam diximus. Cetera enim duo, Mercurius & Sal sunt candida, & naturæ aureæ.

Aurum e culinis gradus perdit.

Aurum unde intendatur coloribus & minuatur.

Aurum verum nihili fit.

Aurum album.

Ista corpus sulphureum ita tingunt, vt ruborem amittat & candescat. Sulphur enim tincturam suscipit aliorum colorum. Etsi enim totum rubeum sit, vel album, vel luteum: transcoloratur tamen a tinctura, quæ est Mercurius & sal. Quando ergo corpus sulphur est, tinctura Alchimiæ ipsum facile transcolorare potest. Id tamen necesse est, hoc casu, vt tinctura altera, hoc est, Alchimistica, Mercurium & salem tingat ex cãlore in rubedinem. Hoc enim pacto aurum colorem illum assumit, quem habere debet. Et sciendum est, nõ minus in auro & quolibet metallo complexiones esse, ac in ipso homine.

Tinctura mutat an. colorem.

Ceterum & hoc tenendum est, quod complexio alba quoque transmutetur per transmutationem corporalem. Sic & rubedo. Duo hi colores diuisim inhærent rubedini: flauedo inhæret albedini: subiciunturque coloribus primariis. Transmutatio hæc in Alchimia fieri potest: ita tamen vt ad complexiones directa sit, ac in ipso homine prius probetur, vt vel Melancholicus vel Sanguineus fiat: item, vt fiat vacca nigra, vel alba, idque ab ipsa tinctura. Natura siquidem in minerali operatione sua similiter omnino cum homine in generatione ipsius agit. Eodem modo & homo operari debet in generatione naturæ, vt qui ipsa in hoc superior esse potest, modo natura ipsum donarit mysteriis eiusmodi de astris artium: quam tractationem Astronomiæ iam mando.

NB de tinctura.

Sed & ad hoc attendendum est, quod tum temporis in istiusmodi rebus natura ordiatur, cuius hæc ratio est. In sulphure nihil est, quam corpus: in sale nihil: tantum in Mercurio. Sulphur & Sal ideo præsto sunt, vt alterum det corpus, in quo aurum sit: alterum det confirmationem. Ad naturam vero, vimque ac virtutem seu proprietatem quod attinet, ea omnis ex Mercurio emergit. Iam quicquid in sulphure est proprietatis, vnicuiq; congenitæ: nihil est nisi corpus, in eo, quoad est, vbi Mercurius non est. Sic & in sale. Scitote vero, sal esse balsamum, & Mercurium conseruare, ne virtutes & proprietates eius putrescãt aut corrumpantur. Itaque virtus illa auro incorporata est, quæ post coagulationem in sale, si separetur, reperiri non potest per artem, vt nec proprietas sulphuris inueniri potest. Omnes autem in Mercurio omnino inueniuntur. Ars itaque quando separat, corpus deserit, nec ipsius Medicinam curat. Similiter & Sal deserit, vna cum ipsius Medicina. Et licet corpus quidem aliquid habeat, ceu corpus, & sal aliquid, ceu sal: Medicinæ tamen illæ in istis quæri non debent, sed tantum in Mercurio, cui omnia insunt. Ea enim creationis ratio est, vt in naturæ ex quatuor elementis omnibus crescentibus, non illa saltem sint, quæ per se videntur & intelliguntur: sed illæ insuper in se Magnetem continent, qui in decoctione & præ-

Tria prima quæ sunt auro.

Artis separatoria modus.

& præparatione attrahit ad se trium primorum essentias, hoc est, Quintum esse, vt veteres loquuntur, cum tamen esse Quartum vocari debeat. Nam in tribus consistit ipsum minerale; & præter hoc Magnes etiam, qui Medicina est. Hanc enim is attraxit: in Mercurio ipsa inuenitur. Mercurius autem & ipse in vltima separatione multum de suo pondere perdit.

Quartum esse, rectius quam quintum. Mercurius totius mineralis esse continet.

Natura itaque præparata ita, & ad tale incrementum perducta: primo aurum fit arbor sui generis, quæ se diffundit: postea generantur rami. Hos sequitur flos: hunc fructus. Flos in terra similiter ac in alia arbore extremus est. Et sicut in extremitate flos est, & nucleus, in arbore adhuc immaturus; sic eadem est ratio etiam in generatione auri & metallorum omnium. Flore decidente subnascitur fructus. Quanquam is non semper erumpat, vbi flos steterat: sed auriferæ arboris ea est natura, vt quædam centenarum aliquot vlnarum interuallo interius in ipsa arbore floreat: quædam recta sub dio: nonnulla in medio. Differentia ergo aliqua est inter arbores auriferas, quarum naturæ variæ sunt. Vnde variis etiam modis distributæ inueniuntur, sicut & arboribus aliis suus a Deo crescendi modus præstitutus est.

Auri flos non semper in extremitate.

Præterea de auro hoc etiam expendendum est, quod aliquibus interdum impedimentis oneretur: ita vt interdum nihil fiat, nisi generatio Mercurii. Ea si incidit, decipit. Si in flores incidunt salia corrosiua, corroduntur, velut a vermibus flores in arboribus: sic a Mercurio refrigeratur aurum: a salibus exuritur. Huius generis multa sunt. Nam & tellus, & firmamentum, & aer illud perdere queunt. Quæ nisi fœcunda sint, nihil parturiunt boni. Sicut enim sub ardente Sole exuruntur arbores: sic idem hic quoque in aqua fit: sicut hæc per ipsum Philosophiæ lumen docentur, & per experientiam abunde satis stabiliuntur. Huiusmodi impedimenta ergo & mineræ auri ac ceteræ sustinere coguntur. Nec quicquam est, quod suis tempestatibus non concutiatur. Sed & impedimenta sunt alia, quæ gradum violare solent. Huius classis sunt Cachimiæ, Resinæ, Marcasitæ reliquæ, quæ in operationem illabentes, tincturas suas interdum emittunt. Quæ tamen in arte omnes reprobantur.

Auri nascendi impedimenta.

De Argento.

ARgentum generatur ex candido Sulphure, Sale & Mercurio, quæ subtilissime præparata, & Diaphana facta, naturæ fixæ reddita sunt, hoc est, ex natura propria fixa sunt, proxima auro, in cineritio: non autem in Antimonio, Regali, & Quarta. Hic enim in fixatione discrimen est inter aurum & argentum, hoc modo, quod aurum mas sit, & mascu-

Argenti generatio.

Fixatio alia auri, quàm argenti. Aurum mas argentum fœmina.

las virtutes habeat: argentum autem sit fœmina, quod fœmineas vires habeat. Et hoc discrimen est fixationis auri & argenti. Aurum ergo si mas est plus fixationis sustinet, argentum vero minus. Itaque materia argenti in suis primis se habet, vt fœmina. Aurum quidem & argentum vnius materiæ sunt primæ: discrimen tamen intercedit tale, quale est inter virum & fœminam.

De Ioue.

Iouis generatio qualis.

DE generatione Iouis scire oportet, quod fiat ex fixo sulphure, candido, & ex fixo sale, sed ex non fixo Mercurio: idque hac de caussa, quod Iupiter fixus sit secundum corpus, non tamen in substantia Mercurii: Sed is omnem suam fusionem & mallealitatem perdit. Postea metallum esse desinit. Spiritus enim metallicus separatur ab eo per Artem. Id quamprimum factum est, nihil tunc est aliud, quam cãdidum sulphur ac sal, & exsiccatus Mercurius.

De Saturno.

Saturnus vnde sit.

SIc ergo Saturnus a nigro sulphureo crassoque corpore prętet omnia metalla nascitur: & propter crassitiem constat ex crassissimo Mercurio, & Sale fluidissimo, ita, vt in Saturnum recipiatur fluxilissimum corpus Sulphuris, Salis & Mercurii. Eadem præter hoc sunt etiam tres crassissimæ naturæ omnium metallorum. Hoc metallum, si dissoluatur, & a plumbo separetur, fit cerussa, spiritus Saturni, ochra plumbaria, denique vitrum. Tribus enim coloribus constat: citrino a sulphure: albo a Mercurio: a Sale spirituum, &c. & ab omnibus simul naturam vitream, &c. sicut omnia metalla habent.

De Ferro & Chalybe.

Ferri generatio. Ferrũ coniugatum. Ferrum est fœmina, chalybs mas.

COntra vero Ferrum generatur ex omnium minime fluxili sulphure, Sale & Mercurio, ex aduerso stanni & plumbi: coagulaturq; in durum metallum, copulaturq; in seipso. Nam in vno duo sunt coniugata metalla, ferrum & chalybs. Ferrum est fœmina, chalybs mas. Similisq; ea coniugatio est ei, qua aurum & argentum, scilicet mas & fœmina simul vna crescunt. Possunt itaque separari inuicem, fœmina in suum sexum, in suum etiam mas. Et fœmina impendi suis potest vsibus: suis itidem & mas.

De Venere.

Cupri generatio. Cuprum coniugatum.

CVprum generatur ex sulphure purpureo, Sale rubeo, & flauo Mercurio. Tres hi colores si inuicem permiscentur, producitur cuprum. Iam vero cuprum in se cõtinet suam fœminam, hoc est, suas scorias: quæ si per artem separantur, & corpus reducitur, tum prodit mas. Ea auem vtriusque natura est, vt mas denuo se destrui non patiatur, & fœmina scorias

ſcorias amplius non emittat. Et ſunt in fuſione & malleabilitate ſua diſtantes, ceu differunt ferrum & chalybs. Ea ſeparatio ſi hic etiam inſtituatur, quolibet in ſuam naturam expedito, duo oriuntur metalla diſcreta eſſentia & ſpecie, & proprietate.

Nota.

Tot ergo & talia ſunt metalla, ceu recenſui, nempe aurum, argentum, ſtannum, plumbum, ferrum, chalybs, & cuprum fœmina, cuprum mas. Sunt itaque numero octo. Si vero pro vno metallo (quod fieri nequit) numerentur ferrũ & chalybs, cuprũ fœmina, & cuprum mas: tantum ſex erunt, quod inconuenieus eſt. Certa ergo & publice nota metalla ſeptem ſunt: nempe, aurum, argentum, ſtannum, plumbum, ferrum, chalybs, & cuprum, quod ipſum pro vno metallo numeratur, quia mas & fœmina ſimul cuduntur, nec ſeparantur, vt ſeparari tamen debebant. *Metalla quot ſunt.*

De Commixtis metallis.

ANimaduertitis iam ex hiſce, nõ ſemper marem ſolitarium eſſe, ſine coniuge, ſed ſæpe ſimul coexſiſtere, velut aurum & argentum, ferrum & chalybs, quæ ſimul in operatione vna concreſcunt, a qua quodlibet naturam ſuam propriam retinet, mixta tamen adhuc, ita vt nullum alteri obſtet, nec ſponte vnum ab altero ſegregetur. Sic etiam perſæpe ſtannum & plumbum. Vbi vero talia iuncta ſimul ſunt, multum illis non proficitur. Non enim quadrant in vnum corpus, ſed conuenit, quodlibet ſeorſim in corpus ſuum ſegregari. *Metalla mixta vt generentur.*

De Adulterinis metallis.

FIt etiam, vt metalla adulterentur. Solum nempe aurum ac argentum metallis ceteris ſeſe permiſcent, hac de cauſſa, quia ſunt ſubtiliſſima. Vbi ergo talis materia prima adeſt, tantum concreſcit quodlibet per ſe. Fieri enim facile poteſt, vt in arbore vna ſex ſeptemve diuerſi fructus plantentur. Tam mira etiam hic in natura plantatio eſt. *Metalla adulterina qua.*

De Zincto.

POrro metallum etiam quoddam eſt, vulgo ignotum, vt Zinctum. Id peculiaris eſt naturæ & ſeminis: multa tamen metalla in ipſo adulterantur. Metallum id per ſeipſum eſt fluxile, quia generatur a tribus primis fluxilibus. Malleationem tamen non admittit, ſed iãtum fuſionem. Colores eius diuerſi ſunt a coloribus aliis, ita, vt ceteris metallis, ceu creſcunt, minime ſimile ſit. Talo inquam hoc metallum eſt, vt vltima eius materia mihi quidem nedum cognita ſit. Proprietate ſiquidem ſua quam proxime accedit ad argentum viuum. Permixtionem non *Zinctum quale.* *Zincti materia prima abſcondita.*

patitur: nec etiam metallorum aliorum fabricationes admittit, sed est per se.

De Cobalto.

Cobalti metallum quale. PORro & aliud metallum fit ex Cobalto, id funditur, fluitque instar zineti, colorem nigrum peculiarē habens, supra plumbum & ferrum, nullo splendore aut coruscatione metallica pollens. Cuditur & malleatur, non tamen eousque, vt ad vsus aptari possit. Nec huius quidem materia vltima vel dum inuenta est, vt nec eius præparatio. Et dubium minime est, quin fœmina & mas hic simul iungantur, velut & ferrum ac chalybs: quæ tamen cuduntur minime, sed qualia ex se sunt, manent, donec ars separationem ipsorum inueniat. *Cobalti materia & separatio ignota.*

De Granatis.

Granati. PRæter hæc aliud peculiare metallum est, quod in riuis & paludibus reperitur, forma grani, instar fabæ maioris vel minoris. Id ex seipso funditur, & malleatur, non tamen ad instrumentorum aptitudinem. Hoc nullius admodum vsus est, nec scitur ipsius proprietas, quid contineat. Quod si Alchimia hic nihil eruat, quid tandem sit, non facile patebit. Multa sustinet adulteria argenti & auri, quæ in ipsum penetrant, velut in cuprum aut plumbum, &c. Fit ex sulphure citrino, &c. *Granatorū propriet. ignota.*

NOTA *De Gemmis.*

GRanati prẹterea etiam alii sunt perspicui, &c. forma crystalli, in quibus argentum & aurum latet.

De Argento viuo.

Argentum viuum est aqua metallorum. METallicum insuper quoddam genus est, quod neque malleatur, neque funditur: estque mineralis aqua metallorum. Qualiter se habet aqua inter res ceteras: taliter se hoc habet inter metalla. Ideo autem metallum esse oportet, quia per Alchimiam in malleationem & fabricationem reducitur. Communiter tamen constans non est: interdum constat. De hoc tenendum est, quod sit prima materia Alchimistarum, qui ex eo parare norunt argentum, aurum, cuprum, &c. quod ipse euentus docet. Forsan & stannum ac plumbum cuprumque inde confici possit. Natura siquidem eius multiplex & mirabilis est, nec leui opera & sudore omnino indagabilis. Hoc tamen euidens est, quod sit materia prima Alchimistarum in generandis metallis: & præterea insignis Medicina. A Sulphure, Mercurio & Sale tali ingenio nascitur, vt fluat, nec tamen humectet, currat, nec tamē pedes habeat, ac metallorum omnium est grauissimum. *Argentum viuum est prima materia Alchimistarum, & generosa Medicina.* *Argenti viui mira vis.*

NOTA.

Nota.

Hactenus ergo sic descripta metalla sunt omnia, quæ mihi quidem cognita sunt, secundum substantiam suam, & ortum, eo ductu & fundamento, quod vltima materia præbuit, per quam primæ tres inueniuntur, qua specie sint, & vnde oriantur. Generatio siquidem ipsorum aliter explicari non potest, quam per experientiam, quam postremo materia prima in Vulcano comprobat. Qua via nemo errare potest.

TRACTATVS

De Cachimiis, id est, de tribus corporibus imperfectis.

HIs hactenus cognitis, deinceps attendere etiam debetis ad genus quoddam mineralium, quod naturæ quidem metallicæ est, sed tamen non metallum, nec etiam est alterius generis, cuius sunt Salia; sed quæ huius generis sunt, naturam peculiarem habent, quorum aliquot recensebo: Nempe *Marcasitæ* omnes, quæ multiplices sunt, rubræ & albæ: Sic & *Pyrites*, qui & ipsi multiplices, sunt, albi & rubri, genus aliud quam Marcasitæ. Postea genera *Antimonii*, quæ multa sunt, perfecta & imperfecta. Porro *Arsenicalia*, varia & ipsa. Huc pertinent etiam *Talka, Auripigmenta*, & diuersæ huiusmodi cachimiæ, quæ in aliis regionibus aliæ sunt. Ita etiam diuersa *Cobalta*.

Marcasita. Pyrites. Antimonia. Arsenicalia. Talka. Cobalta.

De his porro differendum est, quod quadamtenus metallica sint, eo, quia metallicam materiam primam proximam habent, & a metallicis tribus primis descendunt, ipsisque aduolant & incorporantur metalla, vt aurum, argentum, cuprum, plumbum, &c. Ideo vero quia secum habent hostem metallicum, nihil sine Alchimia ab iis extrahi potest. Hostes enim illi vsq; adeo rapaces sunt, quasi amicus ad quendam confugeret, qui ipsum spoliaret, & captiuum secum detineret, quem dimittere deberet, tandem etiam occideret, & totum deuoraret. Hi vero vnde nam generentur, ex ordine iam sequitur.

Nomina Cachimiarum.

MArcasitæ, Pyrites, Antimonia, Cobalta, Talka, Auripigmenta, Sulphura, Arsenicalia. Tot mihi nota sunt.

De Generatione, generalis commonefactio.

CAput hoc & textus inscribitur, de tribus corporibus imperfectis, hac ex caussa, quia crescens metallicum est, sicut spuma de offa aut carne, caro aut offa est. Saporem quidem ea a carne habet, sed nullam vim. Tale & hoc genus. Iam vero scitote, quod in tribus primis sint, quę quid-

dam metallici habent, & tamen non sunt. Similiter vt fungus herba est, quia inter herbas crescit, aut simia homo est. Horum aliqua sunt in corpore sulphuris, velut marcasita, pyrites, cobaltum. Quædam in corpore Mercurii, vt Antimonium, Arsenicalia, Auripigmentum. Nonnulla in Sale, vt Talkum.

De Generationibus Marcasitarum.

MArcasira duorum colorum est, citrina & alba, metallica & resplendens. Generatur a metallico imperfecto sulphure, in marcasitam ideo destinato, quia ipso opus est.

Non vult bene ire, quare speculare alio tempore.

Sequitur Tractatus de Salibus.

PROLOGVS.

H*Is plura hac loco haud dubio non scripsit Paracelsus. Siquidem pertæsus, scriptionis difficilem successum animaduertit.*

Schedula ex Autographo Paracelsi.

SVnt igitur in humanis tantum septem Planetæ: sed quatuor corpora sunt per se, non participant in aliud esse. Sunt etiam & alia mineralia, trium primarum videlicet, quæ ab sulphure descendunt, videlicet, quę ab Mercurio, & quæ a Sale, & dicuntur mineralia, quia mineræ sunt & partes de mineralibus. Sunt duplicia mineralia, aliquæ partes, quæ in partibus sunt, vt est aurum, quia pars est, tres partes secum fert, scilicet Sal, Sulphur, Mercurium: & omnes species quæ sunt in mineralibus istarum trium primarum. Nam perfectum habet Yliadum omnis Planeta: Reliquæ vero partes non eundem habent, scilicet Sal Gemmę species est, non pars, marcasita species, cachimia species. Licet autem (al. spiritus) species in se habent, videlicet de Sale gemmæ, habet Arsenicum & Sulphur fixum, & Mercurium liquidum. Differt tamen Yliadus iste ab Yliado priori, quia prior substantiam habet & mineram suam perfectam. Tales species mineræ habenr non corpus vt planetæ, habent manifestum: Quare Yliadus duplex intelligendus est, de corpore scilicet & de spiritibus. Est autem Yliadus corporalis particeps cum spiritibus Yliadi, sed spiritualis non particeps cum priori.

THEO-

THEOPHRASTI HOHENHEMII, DE NATVRALIBVS AQVIS LIBER TERTIVS.

TRACTATVS I.

DE CORPORALIBVS AQVIS.

I.

QVæcunque Deus creauit, in duos vſus digeſſit: in conſeruationem ſeu nutritionem corporis: & in eiuſdem medicationem. Ad priorem vſum deſtinauit cibos, potus, ligna, artes, quibus omnibus corpus nutritur & exornatur. Eodem modo corporis quoque morbis varias medicinas præſtituit, quibus homo morbos ac ęgritudines auertere poſſit. Sic nimirum videtis, peſtes & epidemias, quæ ex natura in populum graſſantur, naturalibus mediis iterum profligari: hoc eſt, morbum non diſcedere iterum, donec vel a natura corporis, vel vi medicinę propellatur. Id enim ni fieret, peſtis continenter inter homines rabiret. Epidemia enim oritur ex natura externorum: Itaque externam ſanitatem, ad huiuſmodi ſanationem aut concurrere aut præcedere oportet: hoc eſt, ſtella ſana morboſam tollere debet. Hinc duplex medicina tenenda eſt: vna, quam homo non videt, & tamen ſalubres annos & ſana tempora largitur. Altera, quam homo videt, & ipſe moderatur. Illam enim gubernat Deus, in poteſtate noſtra minime poſitam. Alteram regit homo, a qua Deus manum ſubduxit. Sicut ergo Deus in ſua potens, iuſtus & certus eſt: ſic viciſſim etiam vult, vt & homo in ſuo cœlo, hoc eſt, in regno terræ, talis exſiſtat. Quantoque minus ipſe Deus curſum ſuum tenet ſine ſcientia & veritate: tanto magis inferius quoque cœlum conſeruari debet ab iis, quos Deus tuendo illi cœlo præfecit, adeoque cum certa magnanimitate perfici & exornari, veluti doctrina ex Deo promanat, nec ex ſenſuum ſublimitate.

Creata duplicia ſunt.

Medicina duplex eſt.

II.

IAm viciſſim & hoc attendite, quod morborum quoq; cauſſæ duplices ſint, vna, quã in corpore videmus & ſentimus: altera, quã non videmus. Quod ita intelligi debet, quaſi corpus noſtrum ægreſceret, quod corporaliter videremus: & quaſi noſtra vmbra in pariete quoq; ægreſceret fieretq; contrarium: & quoties vmbra morboſa fieret, toties ipſum etiam corpus morbum illum ferre patiq; cogeretur. Sicut n. hoc impoſſibile &

Morborum cauſſæ ſunt duplices.

inuisibile est: sic contra cognoscibile est de externis caussis, quæ corporis nostri morbos antegrediuntur, quarum pathema corpus suscipere & tolerare cogitur.

Hinc quæri potest, quisnam viderit stellam pestis? quis stellam Ephemeræ? quis ventum pleurisis? Nemo. Quis mortem? Nemo. Id tamen, quod inficitur & moritur, quis non vidit? Est enim illud grauius & secretius, quam venenũ de lacerta, quod declinare possumus. Hoc vero quisnam effugere potest cursu suo, vt declinet? Sic ergo caussa quædam supra nos est: & quædam apud nos. Quæ supra nos: sanat seipsam. Quæ apud nos: huius potestas in nobis est. Vnde liquet, per nos mortem nec adduci, nec auerti. Et primâ medicina superne danda est: altera descendit ex nobis. Sic vtraq; potens erit. Quod si superior Medicus non discedat: apertis oculis cœcutimus nos. De inferiori itaque scribemus, vnum post alterum adducentes. Principium autem ordini huic de aqua corporalium fontium faciemus.

III.

MEdicinam huiusmodi Deus passim mirabiliter in mundo dissеminauit. Nam & in mundo morbos mirabiliter creauit, velut & mutationes fructuum. Et sicut sese inuicem dissеparant homines in regna peculiaria: sic suis creatis Deus quoq; discreta regna constituit. Huius ergo regna quis non enumerare conatur, cum tamen hominum regna adeo distincte & exacte dinumerari soleant? Quid enim in ratione summum est, nouisse regna Dei, an hominum? Regnum siquidem Dei regnum hominum sustentat. Quid enim Germaniæ regnum ederet, aut qua re per hyemem a frigore se tueri id posset, nisi regnum Dei ipsi prospiceret de igne & frumento. Quandoquidem ergo regna mundi, hoc est hominum, quæ a tot præfectis, centurionibus, &c. defenduntur, ostiatim quasi ac culinatim cognoscuntur: cur non simili, imo multo exactiore diligentia, studio, & prudentia, cibus penuarius, ex regno Dei promtus, cognoscendus sit? Quanquam de illo hic a nobis nihil adducatur. Id enim saltem tuemur, quod ad terreni regni sustentationem ex regno Dei depromitur, ne fors descriptio altior nobis crimini detur. Nec enim in aulis Principum versari cuiuis datum est. Ne ergo otiose & sine fructu tempus teramus, de alio regno differere & philosophari vsus postulat.

Regnum hominum sustentatur a regno Dei.

IV.

IN initio autem huius & aliarum descriptionum, caussa nobis est, cur curam nullum agamus aut locorum, aut noui circuli, aut regionis extra nos positæ, hoc est, vt de peregrinis rebus scribamus. Videtis enim, vnam

vnam caussam, vnam scientiam, & deinceps vnam curam esse morbi gallici, quacunq; corporis parte is resederit. Is enim vtcunque se habeat, in veritate certe vnica tantum ratio, vnica caussa adest, & apud scitos Medicos vnica tantum ẽt curatio. His cõstitutis decernimus, ꝙ similiter & de aqua scribendum sit, vt eam ex fundamento cognoscamus, ita nempe, ex hoc exemplo, quod, qui hic lue gallica laborat, similis sit ei, qui laborat ad Danubium; qui in inferiore Germania, ei qui in superiore, & sic deinceps. Sicut ergo hi sibi inuicem similes non sunt, & tamen res vna est: ita pariter, si aqua reperiatur alia, quam hic non describimus, ea descriptæ similis iudicanda est, quo nimirum ad caussam ac originem principiumq; ipsius aquæ. Ipsi expendite vobiscum, quam res angusta sit sedes terreni cuiusdam Regis, & quam leui spatio solium ipsius includatur. Vbi tamen scrupulosa multa inquirẽda supersunt, si ab angulo vno commeetur ad alium. Eodem modo & totus mundus pro solio sui Regis, ac quidem longe minimo, reputandus est. Quare etsi non pro hominum distributione illa inquiramus, ac vos in recessus Ptolomæi, aut vias fratrum peregrinantium deducamus: propositi tamen nostri metam conuenientem & idoneam nihilominus tenebimus, cetera vt impertinentia & insolentia, nimisq; pomposa longe valere & exsulare iubentes.

V.

CVilibet ergo regioni ac terræ Deus necessaria sua contulit, ita vt ad querimoniam nulli caussa relicta sit. Cum enim non nisi homines simus, quotquot in patulo mundo viuimus: homo autem re alia opus habeat, quam cibo ac potu, frigido & calido, ac ad vmbram captandam tecto: Ecquis obsecro vsquam locorũ hisce defraudatur, vt sterilis loci culpam Deo impingere possit? De hisce n. hic nobis nullus sermo, qui *Pannoniam ac Æthesiã* iñ propter aurum, aut Rhenum propter Salmones amant. Qui n. huius sunt comatis homines, hos nec Deus ipse, nec mortales vlli satis æque demerere possint. De necessitate, nõ de vtilitate Augustæ aut Norimbergæ scribimus. Lectores ergo ac sequaces nostri nos secus, ac istiusmodi homines accipiant. Hinc iã patet, Hercyniam ob hyemem cõqueri non posse, quia Æthna destituatur. Huius n. loco habent ligna, habẽt silices. Quid Sclauonia propter panẽ queri possit de Sueuia, quia eandẽ ætatem Sueuorum ætatem attingant elixato suo ocymo, vt illi tritico? Quid Rhetia aduersus Alsatiam ob vinum querulari ausit, cũ robore & pulcritudine illis ne latum vnguem cedant? Hæc vicissitudo ita a Deo creata est: hæc ipsius voluntas fuit ita disponere. Nam regnum ipsius est. Nemo ergo extra suspicionem cupediarum & delitiarum auaritięq; de Deo quicquam quiritari potest. Inductus & imperitus caussari

Homo quibus opus habeat.

Deus necessaria cuilibet terræ dedit.

quidem possit, Saxoniam non abundare iis, quibus dotata est Alexandria. Eccui vero constat, quod Alexandria non vicissim queratur aduersus Saxoniam? Quælibet terra sui ipsius curam agat. Bauariam aspicite, quam aspera sit: videte, quam rigidæ sint Alpes. Quas si vtrinque sedulo dispexeris: & cum his terram, Granatis & Aurantiis fœtam contuleris: ecquid quæso discriminis deprehendes? De qua inæqualitate litem intendere, non nisi imperiti Medici foret, qui præter Reubarbarum & Xyloaloes nihil quicquam cognouit. Sed is suis ex floribus se noscendum ita offert.

VI.

Diuina itaque prouidentia sua Deus sanitati & necessitati hominum prospexit, & cunctis idonea præstitit. Sicut vero lignum Aloes ad coquendum ligno fagino plus minime præstat: ita vicissim ad potandum aqua vino, & ad edendum caro bubula, phasianorum carne, inferior non est. Et hic a querela sibi quiuis temperet. Et hæc in laudem & & Encomium dicimus aquarum naturalium, vt ipsarum naturas ac proprietatem eo exactius pernoscatis, nec a simplicitate aut ruditate illarum temere offendamini. Quid enim formæ pulcritudo ac amœnitas faciat ad necessitatem? Aut cur speciosum deformi simile non sit, quandoquidem homo pulcer & homo deformis vnum ac simile stercus excernunt? Deus enim ista mirabiliter ita disposuit, nec ad leuia illa quicquam intendit. Quid enim id est, quod homo describit Carbunculum, Rubinum, Tophatium ve, & transilit Crystallum, qui virtute illos omnes superat, velut & lapis molaris? Despectiores ita manent lapides illi, qui viribus insignioribus dotatæ sunt. Sic nimirum & vinum aqua celebratius est apud scriptores: cum tamen ex aqua vinum generetur, & aqua plus omni vino præstet ac commodet, ob virtutes præstantiores. Hæc ergo cum a Deo ordinata ita sint, luminis ipsius naturæ ius poscit omnino, vt vel minimum hoc, quod in patria nostra prouenit, aut silentio tegatur, aut ingratitudine annihiletur. Non equidem inficior peregrina domesticis, & rara vulgatis ac vbique obuiis, passim ab omnibus cariora & nobiliora haberi. Vt interim tamen Deus reprehendi non potest, si in vno tantum agro fruges enasci, & in aliis produci lapides sinat: sic idem terreni regis annulum gemmis ornat, rustici cote præstantioribus. Et tamen rustici sanitas æque Deo curæ est, ac Regis, ac vult vt vterq; nullius defectus querelam moueat. Curent ergo Philosophi ac Medici, vt rerum harum naturalium certam cognitionem habeant, nec artem suam supra pennates efferant.

His

VI.

HIs iam positis, etsi Smaragdus quidem in colore sublimis, amœnus atq; iucundus sit, & luxuriosorum hominum oculos pascat ac deliniat: si tamen qua quæso parte validiores aut robustiores sunt vno de plebe, qui Smaragdum toto vitæ tempore nullum vidit? Pulcritudo itaque illa etsi cunctis merito admirationi sit: si tamen eo deueniatur, vt corpus separetur & liberetur, qua quæso parte tum temporis præstabit coti? cuius quidem virtutes, & corpori & animo salutares, iure merito cuilibet admirationi esse debent. Virtus enim ac facultas, non pulcritudo, considerari debet. Quid enim pulcritudo commodet eius, qui pulcer & formosus est, sed casu & necessitate exigente gestandis lapidibus inidoneus exsistit? Quæ ergo oculis placent, & sapiunt linguæ, ea omnium minime consideranda sunt. Sic enim priuatim per se nasus persæpe iucundius afficitur odore aliquo sine ceterorum membrorum, id est, ipsius hominis, vllo commodo. Sicut ergo, qui in speculo sese contuetur, commodi & vtilitatis nihil ab illa oblectatione percipit: ita nec carbunculus hominis necessitatibus quicquam vsus præstat. Si itaq; natura hominis commodū a pulcritudine non metiatur: cur quæso attendatur aut respiciatur illa ab eo, qui tractat de illis, quæ ad vtilitatem hominis referuntur? Quam prouinciam dum nos suscipimus, opera quidem pro dignitate sua ita exornamus, vt bono pulcritudinis oblectentur, qui pulcris afficiuntur: & bona vtilitatis instruantur, qui vtilibus capiuntur. Hoc argumento sequentes geminos libros, de aquis naturalibus terræ absoluimus: vnum nempe librum de aquis corporeis: alterum de aquis crescentibus, prout nimirum illæ ex terra profluunt, & a ceteris elementis distinguuntur. *VIII.* *Virtus re rum non pulcritudo curanda.*

CVm ergo natura ipsa homini cum alimenta tum medicamenta prædictis duobus modis ex terra proferat: initio q̃d aquę corporeę sint, tradendum est, quod hoc libro exsequemur. De alteris suo quoq; loco differemus. Principio a. hic notandum est, q̃ fontes seu aquæ corporales dicantur ex eo, quod scilicet ex corpore oriantur, & quod corpus illud in aquā vertatur. Et quia id corpus in aquam mutatur, sine extractione, aut vlla alia præparatione, sed integre ac per se: ideo nomen id merito illi inditur. Videtis enim nullum lapidem, nullum metallum, nullam mineram &c. esse, quę per naturam Manualem non possit in aquam reduci ex cōditione propria, & extra suam aream. Quanto ergo magis & citius id fiet intra areā? Id n. liquido videtur in ferro: q̃ omne super terra aqua fit, quantū quidē illius parat̃. Primo n. ferrū p̃parat̃ in suos vsus. Id in vsum assumptū obterit̃, & a rubigine exedit̃, ac ad interitū ita disponit̃, vt eius *Aq. corporales vnde dictæ.* *Ferrum & omnia fossilia aquea sunt.*

nihil amplius reliquum videatur. Hinc fit, quod rubigo illa rubigo non maneat, sed seipsam ex innata vi in aquam mutet, ex qua vi rubigo generatur. Non vero solius ferri ea ratio est, sed & cupri, & stanni, & plumbi, &c. quæ omnia similiter etiam commutantur. Aurum & argentum intra terram suam mutationem subeunt, sicut suo loco traditur. Rediguntur enim in nihilum, hoc est, reducuntur in id, ex quo orta sunt. Ex aqua enim vt prodierunt: sic in aquam redeunt. Idem ẽt intelligendum est de gemmis, & mineralibus omnibus. Et quia aquæ illiusmodi ex suis corporibus oriuntur, nomen id iure consequuntur, vt aquæ, ceu dictum est, corporales vocitentur.

IX.

Ex iam dicto fundamento patet, multa mineralia, perfectæ generationis, perire, quę ab hominibus non effossa, æquo diutius iacent, & in aquas mutantur. Sic æque etiam multa alumina, multa vitriola in aquam vertuntur, quæ nunquam inueniuntur aut effodiuntur. Eadem & ceterorum ratio est. Aqua etenim quælibet, quæ genuinæ aquæ florem dat, corporalis est. Nec enim flores deficiunt. Qui licet ipsa aqua non sint, nec minerale: instar tamen spumæ eiiciuntur ex iusculo, ac sunt signa, indicia & testimonia corporalium aquarum & ipsarum permutationis. Adde, quod vires ac facultates idem quoque similiter testentur, Præterea tenendum est, naturam propriam idem ac plus posse quam natura potest manualis. Quin & peritos rerum, imperitorum admiratio ista offendere nõ debet, qua naturæ ad artem manualem collatæ, impossibilitatem quãdam adscribunt. Nihil n. homo in rerũ dissolutione præstare potest, quod non idem sciat similiter ac queat ipsa natura. Et quæ natura ipsa dissoluere nequit, ea dissoluere homini impossibile est. Quod si dictorum a nobis sensus recte accipiatur, planum ac manifestum erit, quod in natura omnia posita sint, non in homine. Quod si quis sit, qui impossibilitatem naturæ arguat in calce, in cinere, in aqua febrium: is sciat, naturam ista omnia nihilo moliri & conficere ineptius. Tu enim quæcunq; facis, eadem natura ipsa in aliis multo operosius & dexterius conficit: vt naturę ars tua arte in omnibus splendidior & luculentior emineat. Et gloriatio tua in hoc omnis omnino probrosa est. Quod si natura ipsa loqui & differere posset de operibus suis, quæ præstat in generatione & permutatione rerum, adeoque in omnium miraculorum architectura: quo obsecro loco starent illi, quorum os operibus titulum addit? De aquis ergo his non immerito tractationem suscipimus, vt quæ ab ortu manant tam insigni & euidenti.

Natura propria manuali arti- ficio potior.

Natura opera artis exsuperat. pro- stantiora.

Quan-

X.

QVanquam secundum elementa, (in libris de elemento aquæ) de hisce aquis tradendum esse videatur, hac ex caussa, quia ex metallis, lapidibus, gemmisque ac similibus proueniunt: quæ omnia ex elemento aquæ nascuntur, non ex elemento terræ. Iure tamen hæc elemento terræ ascribi debent. Ipsa enim elaboratio ac opus non est lapidum aut ligni, quæ domum dederunt: sed honor ac artificium eius est magistri aut architecti, qui illa perfecit. Sic ergo de aquis his statuendũ est, quod corpus ex elemento aquæ fit: natura vero, quæ corpus in aquam vertit, ex elemento est terræ. Nomen ergo ac honor is elemento terræ acceptus fertur. Idemque hic euenit, ac si opifex quidam alterius opus contingat, & in suum vsum conferat. Ex ferro enim rubigo nulla fit, donec elementi aquæ tantum id erat. Cum autem in elementum aliud migrat, ibi eius dissolutio fit. Videtis enim rei cuilibet suum tempus esse, quamdiu illa in suo elemento subsistit. Eo tempore instante, res alterius elementi fit. Hinc sequitur ipsius mors. Sic nimirum & pomum, quamdiu in arbore pendet, in suo elemento versatur. A barbore vero, si decerpatur, in alterum elementum transfert, quæ caussa est ipsius putrefactionis, &c. Et sicut piscis aqua, homo aere gaudet: sic res quælibet in suo elemento viget & viuit. Hinc patet, terram destructricem esse mineralium, gemmarum ac metallorum, si æquo longius sepulta lateant, veluti de Mineralibus clarius deinceps tradetur. Sed & de corruptione propria, in ipso elemento fiente, suo loco differemus, qualis est putrefactio fructus in arbore sua. Eodem enim fundamento illud nos terræ accommodabimus.

Aqua ex caussa metallorum & gemmarum.

Pomi elementum est arbor.

XI.

AQuarum huiusmodi species variæ sese proferũt. Vna oritur ex metallis, quæ iterum in multas differentias secernitur. Ex quolibet enim metallo seorsim alia aqua generatur, eaque vel fortior vel debilior: Postea diuersitas quam est ex permixtione metallorum secundum pondus, & numerum, & ætatem, & maturitatem, & accidentia alia. Sicut enim diuersitas oritur propter metalla: ita etiam propter lapides seu gemmas. Quot enim species sunt gemmarum: tot noui aquarum ortus. Huc etiam spectat permixtio omnium Mineralium, vitriolorum, aluminum, salium: item Marcasitarum, sulphurum, carabarum, &c. Hinc enim oritur similis natura fontium, & ipsorum gemmarum, metallorumque, &c. Quod si quandoque fiat, vt plus aquæ quam Saphyrotum sit: rei hæc caussa est, quod in corruptione totius crescentis arbor concurrat, & in resolutionem abeat. Hæc eadem etiam caussa est, cur aquæ

Aquarum differentia varia.

non tam intensi gradus sint, ac sunt gemmæ metallaque. Plus enim hic affluit, quam in lapide aut metallo est, hoc est, matrix, ex qua crescunt illæ, & in qua iacent, vna liquescit. Hoc autem soli ponderi addit, nec ad infirmitatem referendum est. Si enim Gemma semuncialis sit, aquam oportet plus habere secundum tempus & vsum. Sed hæc ad Medicos spectant, qui in huiusmodi rebus exercitati esse debēt, seque præstare illos, quos sese iactant & venditant.

XII.

SEd sunt porro & alia aquarum genera, quæ post factam resolutionem ad naturam suam pristinam redeunt, hoc est, ad tertium elementum rediguntur, ex aqua & terra. Tales ex tantum aquæ sunt, quæ ex terra non omnino in fixam resolutionem peruenjunt. Sunt autem istæ quæ in fluminibus silices & lapides alios producunt: sicuti de illis aquis seorsim alibi traditur. Simili ratione multæ quoq; aquæ ex auro oriuntur, quæ aurum iterum fiunt. Huius census sunt flumina, quæ aurū flammæ aut grani specie vehunt. Nec enim eius semper conditionis Natura est, vt vbiq; resolutionem fixā faciat. Nam persæpe etiam illa reconuertitur. Granati enim, qui in aquis sunt, secundo generantur, vnde fit, vt virtutis ac naturæ non adeo potentis & completæ sint, ceu sunt illi, qui ex natura prima generantur, & ita manent. Prima enim dissolutio est facultatum ipsorū imminutio. Huius generis aliæ etiā quædam aquę sunt, in quibus metalla grani specie reperiūtur, quæ cudūtur & partim malleantur, ex metallicis aquis omnia progenita quidem, sed adeo mutata, vt ad pristinam suam reduci formam nequeant. Optimum enim quod in metallo est, defluit. Vnde reditus ad alteram prefectionē impeditur.

Aqua ex auro.

XIII.

PRæter has variæ etiam aquæ generantur, quæ corporales nō sunt, sed veræ aquæ, per metalla tamen transfluentes, ex quibus naturam & similitudinem quādam hauriunt, vt corporales esse videantur. Horum generatio talis est. Si fontes aquei per poros terrę stillant, & in occursu venam mineralem (cuiuscunq; sit generis) attingunt: tunc perrumpentes eæ & penetrantes vi illa minerali non aliter imbuuntur, ac videmus, aquam in cupreo vase stātem, cupri saporem asciscere. Et si vero aurum, argentumque, velut & stannum, huiusmodi saporem non emittant: illæ mineræ tamen, in quibus iacent, aquæ naturam suam indunt, vt aliquid metallicum participent: vnde fit, vt hæ aquæ aliæ æstimentur, quam sua natura sint. Sic & persæpe accidit, vt minera vitrioli, aut aluminis, aut sulphuris, aut antimonii, &c. concurrat, nō quidem corporaliter, probe tamen percolata. Istæ vero facultates seu virtutes perfectæ non sunt, sed extrinse-

extrinsecus radunt, non pertranseunt. Idemq; hic accidit, quod fumo, qui ante nares excubat, nec interius vires habet. Vnde pro bonis frequenter aquis habent, nullius tamen vsus aut dignitatis sunt, similes scilicet vrticis, quæ foris vrunt, intus in corpore nihil efficiunt. Nam & ipsæ hoc modo extrinsecus ex mineris proueniunt, non intro penetrantes, & tamen naturam ac substantiam quandam exhibentes.

Sic ergo hoc loco tractatum primum finientes, deinceps indicabimus, quot aquarum species, ex Metallis, ex Gemmis, ex mineralibus, vitriolo scil. & Alumine, &c. productæ nobis cognitæ & compertæ sint.

TRACTATVS II.

HActenus de generatione metallorum docuimus, quod ipsa in elemento aquæ fiant, suiq; ortus principiũ adipiscantur, veluti clarius de generationib. metallorũ describitur. Dum ergo metalla generantur, priusquã perficiantur omnino, aut ad finem perducantur, ab elemento terræ inuaduntur & tractantur, hoc modo. Elementum aquæ, & elementum terræ in compactione vna cõsistunt. Iam sicuti videtis, terram fructus suos in seipsa minime retinere, sed eosdem in elementum aliud, hoc est, in elementũ Aeris (in quo operationem suam perficit, & tamen elementũ terræ manet) extrudere: ita de aqua quoq; similiter intelligi oportet, quod radix ipsius generatum suum in elementum terræ extrudat, ac ibidem illud perficiat. Præterea, sicut cõstat fructus, ex elemento terræ in aerem extrusos, corruptionem suam experiri, non ab elemento proprio, sed ab extraneo: ita hic quoq;, simili exemplo ex aere possunt nasci vermes & alia. Sic & ab elemento ignis per pluuias, pergelu, &c. fructus terræ corrumpi queunt. Itaque ex quocunque elemento tale quid fiat, id destructio est corporis, & eiusdem in formam aliam mutatio. Sciam & terræ ea est proprietas ac conditio, vt elementi aquæ opera inuadat, vbicunque occasio datur. Ex hac inuasione oriuntur aquæ corporales. His præmissis, iam deinceps considerandum est, quidnam sit id, quod dicta ratione elementum aliud inuadat, ceu modo diximus. Tenendum ergo est in terra latere contrarietatem elementi aquæ. Sicut enim euidens est contrarietas, inter Ignem & Aquam: sic & elementum globi contrariatur aquæ. Et veluti diuersi inter se sunt fructus terræ, & fructus aquæ: ita terra quoque & aqua inter se naturam contrariam habent. Sicut enim Arsenicum fructus terræ mutat in liquidum: sic vicissim materia illa, ex qua fructus nascuntur, Arsenicum in suo Globo resoluit, si coniungantur. Ita nempe vnum vni perpetuo aduersatur. Sicut vero hic indicatur, mors ex parte aliqua cum operatione illa concurrit, quæ a corporalibus istis aquis introduci

Elementa fructus suos in alio perficiunt.

Contrarietas est caussa mutuæ actionis elementorum.

Arsenicũ fructus terræ in liquidum mutat.

minime debet. Si tamen ipsa nō omnino præsto est, substantia quædam corporalium aquarum remanet, ex caussa, propter quam hæc hoc locò dicuntur. Quantum vero porro ad fundamentum aquarum corporalium attinet: id deinceps tradetur. Opus enim est, resolutionem istam procedere ex aliquo, quod vim habeat resoluendi mineralia, sine coniuncto corpore, hoc est, quod mineralia in corporalem aquam resoluere debet, id per nullum corporeum illud præstare debet, sed sine omni additamento: & tamen vis illa ita comparata esse debet, vt mineralia corpora resoluere possit.

Durities mineraliū a sale. Ex hisce iam dictis intelligite, Mineralia omnia a sale coagulari: siue enim metallum sit, siue lapis, siue minerale aliud: sal certe cuilibet rei suam duritiem largitur. Absque sale, metalla, lapidesque omnes ac alia mera aqua forent. Cum ergo a sale aqua coaguletur, ac insuper omnia metalla, lapides, &c. ex sale suam duritiem adipiscantur: sequitur hinc, quod ex dissolutione salis, metalla ac lapides aqua iterum fiant. Cum ergo in resolutione sal palmam obtineat: porro nobis, quidnam id sit, a quo sal dissolui possit, explicandum restat. Id vero corporis expers, ac spiritus instar esse debet, in terra residens, & ex terra, hoc est, ex eius virtute enatum. Ex quo iam iterum liquet, quod ex terra resolutio ac dissolutio eiusmodi corporalium aquarum oriatur. Quod si quis putet, opus esse medio aliquo, per quod præparatio fiat, antequam terra potestatem *Medium resolutionu est ignis* ac vim resoluendi & dissoluendi exserat (sicut nimirum videtis, ipsum tartarum quoque resolui ex vi terræ) is sciat, resolutionem illam minime fieri nisi per medium, quod est ignis, a quo resolutio talis inducitur.

Natura autem hoc loco ita accipi debet, quod medium tale nō quærat. Nam quodnam ipsius est medium, per quod coagulat? Nihil: sed ipsamet id est. Iam si ipsamet factrix est: ipsamet etiam dissolutrix erit. Secus autem in arte fit. Per hanc enim si coagulatio fiat, medio præsente *Medium artis non naturæ est.* opus est, per quod illa fiat. Eadem si quid dissoluere annitatur, iam iterū certo medio opus habet. Id vero ad materiam non spectat, sed tantū ad manum seu artem, quę ab vno ascendit ad aliud. Adde, quod elementa penetranter & strenue agant, non farciendo & complendo, sicut hoc artis proprium est. Ratum itaque sit, quod sine medio omni, ex vi ipsius terræ, huiusmodi dissolutio in metalla aquæ fiat. Simili exemplo videtis, *Sol sine medio liquefacit glaciem.* quod Sol liquefaciat glaciem, & gelu coagulet aquam. Hæc sicut sine præsente medio fiunt per solam elementorum virtutem: ita idem iudicandum etiam est de viribus huius resolutionis, quod hic docere nostri instituti est. Et huc sedulo a vobis attendendum est. Cum enim sal principale & palmarium sit, in destructione corporum adornanda, ac terram

ram illam complendi, ſalque diſſoluendi vim habeat: fit, vt hac ratione metalla omnia, omnes lapides, & mineralia alia diſſoluantur, & in corporales aquas commutetur, quicquid terræ ſubiicitur.

Mineralia cur in terra reſoluantur non omnia.

Quod ſi ex hiſce quis arbitretur, opus ac neceſſarium eſſe, vt mineralia omnia reſoluantur, quandoquidem in terra omnia condita ſint: is longa meta aberrat. Quicquid enim perfecti generis, & definiti temporis eſt, id reſiſtit. Sic nimirum videtis, nullum pomum ab arbore decidere, niſi aut autumnus inſtet, aut pomum manu contrectetur. Hoc ergo in tractatu primo demõſtratur. Sed de virtute & potentia terræ porro notate. Ea ſicut multiplex eſt in coagulatione, ita pariter & in reſolutione. Et quoties in elemento aquæ vis congelandi: toties in elemento terræ vis, id ipſum iterum deſtruendi. Niſi enim contrarietas iſta in terra & aqua gliſceret, in omnibus regionibus & locis eruptio fieret mineralium, quæ ita non niſi diſſolutionis modo apparent ac prodeunt: ſicut de mineralibus latius traditur. Vbi hoc ſimul notari oportet, quod in iſtiuſmodi deſtructione corporis mineralium, ipſe quoque guſtus diſſipetur. Sic in Aluminis reſolutione obſeruatis, quæ alumini non conueniunt. Itidem & in reſolutione vitrioli decedere videtis, quæ vitriolo ſimilia non ſunt, etſi eiuſdem ſubſtantiæ & materiæ ſint. Vt enim, quæ deſtillatur aqua, a ſua natura ſeparatur, ita hic quoque idem fieri ſciendum eſt. Et ſicut aqua, quæ congelatur, & iterum liquatur, in ſuis virtutibus diuerſa eſt: ita hic quoque. Vnius cuiuſque enim vitrioli diſſolutio, guſtum alium producit. Sic etiam cuiuſlibet lapidis metalliq; diſſolutio, mutationis talis cauſſa ſit. Secundum vires tamen, vt in principio dictum eſt, in vna eſſentia manent.

Diſſolutio rerum eſt guſtus mutatio.

De hac autem reſolutione tenete, quod vis illa reſoluens nihil ſit aliud, quam frigida humiditas ipſius terræ, quæ prædictæ metallorum reſolutionis cauſſa eſt. Si enim metallum quoddam vltra debitum tempus in terra lateat, & dictæ humiditati frigidæ ſubiiciatur: velut ferrum rubigini & rubigo humiditati: tunc metalli eiuſmodi reſolutio continuo fit, quouſque regio ipſius pertendit: & quicquid hoc modo reſoluitur, id (vt ita loqui liceat) centratur ad fontem. Similiter etiam, ſi minera in actu creſcendi eſſet: fontem naſcentem conſtitueret. Attendite itaque. Sicut elementum aquæ in ſua generatione, & terra in ſuo gramine procedit: ita pariter & terrę elementum frigida humiditate ſua in metalla procedit & operatur aquea. Fieri poteſt etiam, vt minera loco quodam reſoluatur, in altero minime: ſicut & in arbore poma alia verminoſa vel putrida fiunt, alia minime. Hæc enim omnia dependent a vi tingente, quæ ab vno elemento tranſit in aliud, natura (vt ſupra diximus)

Pars VI. Ll

Coagulatio omnis a Sale.

contraria. Hinc colligendum est, corpora mineralium omnia a Sale coagulari. Ideoque si Sal illud in coniunctionem veniat, quæ terram & humiditatem eius, vt definiuimus, attingat: tunc illud denuo resoluitur, ac origo fit corporalium aquarum: de quibus singulis seorsim deinceps explicabitur.

TRACTATVS III.

De vulgaribus aquis Saxosis.

Aqua matrix omniū lapidum.

QVandoquidem, vt diximus, aquæ elementum lapidum omniũ matrix existat, sciendũ iam est generationẽ illam in terra fieri. Vnde etiam fodinæ saxatiles omnes in terra cõsistunt. Iam si resolutio aliqua ex humiditate terrea illic fieret aut incideret: necesse foret illam fieri, quando tria prima lapidum inæqualiter concurrerent, nec in compositione sese similiter haberent. Hinc enim sequitur defectus incrementi lapidum. Compertum enim omnibus est, arborẽ bonam & vitii expertem, bonos fructus gignere. Si vero radici vitium accidat, ex quo arbor corrumpat, id iã dispositio est ad vim humiditatis terreę admittẽdam. Humiditatẽ enim in metalla incidere opus est, si ipsa in corruptionem seu dissolutionem abitura sunt. Sed de modo iam ante dictum est, & dissolutionis ratio, in de ortu & incremento metallorum explicatur. Resolutione itaq; hoc modo fienre, eius naturæ aqua producitur, qualis præsto est, forma ac speciе arboris, quæ in sua terra minime delitescit, sed in regionem aliã erumpit, veluti de aqua alio loco traditur. Hęc iam caussa est, cur aquæ saxatiles ex materia lapidũ productæ, fontes faciãt, & cum aliis aquis profluant. Illæ, si ita erumpunt, & sub die fluctuant, persæpe in generationem suam primæuam redeũt, ita, vt ex illis lapides iterũ fiant, quales in primordio fuerunt. Tale quid si fieri debet, aqua ad lapidosam naturam redit, non secus ac in fodinis fieri poterat, hac, scil. ratione. Si aquæ in auram erumpunt, aliam naturã, coagulatiuam scil. concipiunt, ex principio eiusmodi, si nimirũ aqua hæc corpus corripit, tunc in suam generationem abit. Hoc autem corpus accipit a seminibus ac locustis arborum, aquis propinquorum. Ea si decidant, ac in putredinẽ abeant, in fundum residunt. Interim aquæ lapidosæ ea est natura, vt pro corpore illa sibi assumant, & illis adhærescant. Hoc iam semen, siue locusta centrum est lapidum, sicut saccharum candum adhærescit ligno, & vitriolum purpureum granis hordei. Eadem & adhærescentis aquæ conditio est: cuius natura si sit magnorum lapidũ, magnis molibus adhęret: si minorum, minoribus. Quotuplicia ergo semina, vel grana ac locustę in fluminis fundo considunt: tam varii lapides etiam generantur, inter sese differentes secũdum colores, formas, &c. prout aquæ cuiuislbet natura

Lapides ex aqua, vt fiant.

tura eſt, ſicut de generat. lapid. dicit. Nullus ergo lapis naſcit, niſi ſemen aut locuſta in fluminis fundū illapſum ſit. In quib. aūt aquis citra ſemen huiuſmodi lapides inueniuntur, ii aut impetu, profluxionis illuc inuecti ſunt, aut vena in propinquo eſt ſapoſa, quæ exundat & penetrat, ſicut lapides etiam alias in terra ſicca enaſcuntur & oriuntur. *Lapis nullus ſine ſemine naſci tur.*

Multi etiam huiuſmodi lapides ſunt ex genere ſilicum, &c. qui laminatim veluti pelliculis obducuntur: id q fit ex natura & proprietate lapidis originalis. Alias etiam lapides molli reſolui, ac in lapides iterum abire queunt, præter illa genera, quæ adhæreſcunt corporibus ſeminum ac locuſtarum. Et ſi fors aquæ diſtantius a ſua ſcaturigine profluxerint, tunc etſi locuſtæ quidem & ſemina incidant, lapides tamen haudquaquam gignuntur, quia nempe in principio adhæſit, ſuamque naturam lapidoſam deſeruit, nec quicquam aliud, quam incorpoream in ſe reſolutionem continet, quæ vim lapideſcendi ſuperſtitem non habet. *Lapides laminatim obducti.*

De Bolarium lapidum aquis.

IAm dicto modo fit etiam reſolutio lapidum bolarium, hoc eſt, hepaticorū, alabaſtrorum, & his ſimilium. Tale genus quoddā ſi erumpat in auram, naturam terræ illico, præſentiſcit. Poſtea adhæreſcit, & ſpeciem alabaſtris ſimilē ꝓducit, quadam tenus, aut ſimilē hepaticis, dum puram aquā defluere finit, cum colorib. & formis. Quales n. illi ex ſe ſunt: tales etiam apparent. De forma aūt ac ſpecie ipſorum, idem principiū ac finis intelli debet, ſicut de ſaxoſis aquis ſupra diximus. Multi etiā huiuſmodi lapides boliq; ex formis aliis naſcunt, vt ex calcifera terra, qui ſecūdum naturam calcis lapideſcunt. De quibus tamen hic mentio nulla fit, ſed, quę de lapidibus in genere dicuntur, huic ſpeciei applicari debent. *Aqua bolares vt oriantur.*

De aquis virtuoſis ſeu potentibus.

SEd & aliæ circa lapides reſolutiones fiunt, variis naturis ac differentiis prouenientes. Nonnullæ cum magna duritia fiunt, vt cū ferro conferri queat. Quædam contra oppido ſunt molles, vt ad ferrū collatę, plumbum referant. Et huiuſmodi quidē aquæ ex ſimiliū metallorū reſolutione oriunt. Sic nimirū videtis, chalybem ferro chalybeā duritiem indere. Sic liquor plumbi aurū ſeipſo mollius efficit. Hoc pacto metallum ſiue minerale quodlibet peculiarē ſuam aut duritiē, aut mollitiem habet, ſi ad aliud conferatur. Et huiuſmodi aquæ ſimilium metallorum reſolutiones ſunt. Sunt etiam notæ aquæ, quæ lapides, aut indurant, aut mollificant. Harum ortus ex natura lapidoſa, reſoluta. Et ſicut Adamas duritie ſua lapides alios domat: ita liquor ipſius gemmas ceteras ſimiliter indurat. Iam viciſſim Alabaſtrum, quantum ipſius eſt, Adamantem mollefacit. Huiuſmodi itaque, quæ admirationi *Adamantis liquor gemmas indurat.*

Ll 2

nobis esse non debent. Dum enim in liquores commutantur, huiusmodi miracula edere solent.

Ligna ab aquis lapidescunt.

Simili exemplo et aquæ reperiuntur, quæ lignum in lapides commutant, & diuersas cum durities, tum mollities moliuntur. Hæc omnia dependent ex natura istorum lapidum, qui resoluti, vsque adeo subtilis sunt substantiæ, vt poros lignorum penetrent, & interius coagulentur, adeoque lignum pro saxo cognoscatur. Sic si in beryllii aquam lignum imponatur, spatio sex septimanarum, id totum in lapidem commutabitur. Pari ratione & ex pisis ac fabis fiunt lapides, & si quæ alia sunt, quæ aqua illa corripit. Eiusmodi enim aquæ ex se lapides sunt, resque non infirmius penetrant, quã color penetrat pannum, & in panno manet. Quoduis enim lignum aut faba, &c. plusquam ex dimidio inanis est. Sic quicquid inane est, id lapidea ista natura completur, & suo tempore coagulatur. Huius census etiam aquæ sunt, quæ lapidibus colorem alium ac duritiem vel mollitiem indunt. Hæ ex metallis productæ duritiem lapidum ita penetrant, vt formam suam coloremq; & naturam deponant, nec tamen ad metallorum similitudinem, ex harum aquarum multitudine de natura lapidum iudicandum est. Hinc enim eiusmodi aquarũ conditio & natura emergit: de qua quidem plura hoc loco scribere, instituti nostri non est. Scire satis est, vnde nam eiusmodi aquarum genera ortum suum consequantur.

De Aquis Gustatilibus.

Acidulæ vnde generentur.

PОrro sunt etiam aquæ quædam ex acetositate genitæ, aut alio linguę gustu perceptibiles, vt sunt Acidulæ & similes. Harum ortus est ex resolutione metallorum, antequam ad maturitatem peruenerint. De his ergo primum hoc sciendum est, quem gustum metallum quoduis ante maturitatem prębeat. Aurum enim & plumbum dant dulcedinem: cuprum ferrumque aciditatem: stannum & argentum medium quid. Et horum euidentes differentiæ sunt. Sed de huiusmodi aquis, & de thermis in sequentibus libris tradetur. Interdum & ex vitriolo ac alumine huiusmodi aquæ promanant. Harum tamen sapor non æque bonus, ac est metallicarum.

Sapores qui a metallis.

Circa huiusmodi aquas etiam euenit, vt metallicas tincturas assumant. Dum enim tinguntur, & interea dissoluuntur, ac in aquam abeunt: eius conditionis aquæ sunt, vt metalla generent, & eadem quandoq; tingant. Sic nimirum frequenter metallum aureum in aquis reperitur, quod ex metallis aliis ab aquis illis in aurum commutatum est. Huiusmodi aquæ sæpius etiam alia metalla producunt. Sic aquæ interdum

dum inueniuntur, quæ ferrum aut plumbum ac alia in cuprum mutant. Sed de huiusmodi generationibus plura in libr. de mineralibus explicantur. Nec enim hoc loco, nisi de naturalibus aquis scribere, nobis propositum est.

Sunt etiam aquæ quædam acetosæ & aluminosæ, quæ corporales acidulas gignunt & in alia forma crescunt. Hæ in libr. de thermis describuntur. Nec enim sunt aquæ corporales, & tamen sunt aquæ terræ.

De Viscosis Aquis.

Aquæ viscosæ vnde.

QVandoque accidit, vt ex crescentibus terrenis, ac aquis vtrinq; permixtio quædam fiat, quæ seipsam soluens, per putrefactionem abit in resolutionem. Vbi autem huiusmodi putrefactio fit, ibi generantur lubricæ putridæ aquæ, quæ ob putredinis vim fontes non constituunt. Omnes enim putridę aquę scaturiginem non faciunt. Sicut enim ignauæ sunt in corpore: ita & foris in opere ipso. Nullus ergo eiusmodi fons in auram erumpit, nisi fors viuæ aquæ permisceatur, cum qua simul ex globo sphæræ eiiciatur & protrudatur. Hoc enim ni fiat, in cauernis ac hiatibus porisque sphæræ subsistit. Aqua huiusmodi vim aliam conducibilem non habet, quam vt vermes generet. Hi enim suum ex putredine ortum accipiunt. Prout enim vtriusque permixtio incidit, seu, prout species terræ & metallorum cōcurrunt, ita genus vermis producitur. Huiusmodi genera describi satis non possunt ob multitudinem vermium, & vtriusque subiecti varie se habentem permixtionem. Sicut enim constat, ob permixtionem pluuiarum cum terra factam, putredinem induci, ex qua lumbrici terrestres gignuntur, sicut de his suo loco dissferitur, ita hic quoq; generationis vermium principium se offert. Ex prædicta caussa & permixtione vermes omnes generantur ex terra foras erumpentes, sicut & insecta omnia alia, veluti de generationibus vermium plura & clariora docemus. Nulla ergo regio admiretur, si incogniti aliquando vermes huiusmodi producantur. Nec enim vel ex proprietate loci, aut ratione statuque temporis illi proueniunt: sed potius ortus ipsorum dependet ex conditione putredinis, & vtriusque permixtione. Aquæ huiusmodi si cum fontanis mixtim erumpunt & scaturiunt, & ab hominibus vel animalibus bibuntur, in illorum corporibus genera eiusmodi vermium producunt, sicut illius terræ natura fert. Vbi diuersitatis tamen hæc ratio est, quod corpus aliam formam vermibus indat, quam terræ aut elementi conditio facit. Et ad hanc originis differentiam noscendam sedulo attendere debet Medicus. Quale enim in globo accidit: tale etiam in corpore euenit, si corruptio talis & putrefactio incipit,

Aq. viscosæ cur non erumpant.

Aq. viscosæ vermium caussa.

Vermes terræ vnde.

ficut de generationibus vermium plura dicuntur. Si quæ autem alia huc requirantur, ea in lib. de plantis, hoc est, de vermibus, ex plantarum putrefactione nascentibus dicuntur & explicantur.

De Aquis Medicinalibus.

Aq medicata unde. AQuæ medicinales, virtutibus ac dotibus admirandis prædiræ, hoc modo generantur. Si gēmę, quibus eiusmodi virtutes insunt, vt sunt coralli, carabe, & similes, resoluantur; vim illam aquis, quam habent, ingerunt. *Aq. corallinarum facultas.* Vnde fit, vt aquæ, ex corallis enatæ, menses mulierum sistant, & epilepsiam puerorum sanēt. De aquis huiusmodi iam in hoc libello satis dictum sit. Summum a. quod huc facit, a Medicis expendendum illis est, qui quid conferant hę aquę, dicunt quidem, sed rei nullam veritatem assecuti sunt. Vos ergo, ex quo ortu ac principio enascantur, sedulo examinate: sicut & nos in libro de thermis tradimus.

Similem naturā quandam aquæ etiam habent metallicæ. Summum ergo studium esse debet, vt natura lapidum, metallorum & similium exacte teneatur. Sic n. fiet, vt aquarum, ex illis genitarum, conditio ac vis probe cognita sit. Nec enim fons aut riuus vllus est, qui huiusmodi vim quandam medicam non habeat. Hoc ergo examine vis omnis pensitanda est, veluti nos de viribus aquarum docuimus.

Præterea sunt etiam peculiares aquæ quædam, quarum hæ hydropisin, illæ paralysin curant. De illis trademus, ac libri huius deductionem complebimus, vbi librum podagræ person. ad Nat. quasi continuabimus. Qua promissione facta, iam huic libro tertio colophonem imponemus.

De Naturalibus Aquis.

LIBER IV.

De Aquis crescentibus.

CVm in præcedenti libro de corporalibus aquis pertractauerimus: ad continuandum propositum nostrum restat, vt de aquis crescentib. deinceps dicamus. *Aq. corporales & crescentes vt differant.* Vt autem de aquis corporalibus & crescentibus sciatur, quo discrimine differant, cum tamen vtræq; corporales sint, & in hisce duobus libris tantum de aquis corporalibus tractetur: perspicuitatis gratia hoc tenendum est quod in pręcedente libro sermo sit de aquis, quę ex corpore nascuntur, & in corpus resoluuntur: hoc vero libro dicatur de aquis, quæ ex aqua in suum corpus abeunt. Sicut primæ ex ferro abeunt in aquam: ita hæ ex aqua abeunt in arborem. Velut ergo ferrum ac gemmæ aliæ aquescere intelliguntur: ita aquæ terræ, quas fontes crescen-

ſcentes vocamus, abeunt in corpus ligni, herbæ, fungi, &c. Nec alia harum intelligendarum ratio eſt, quam quod primæ corporis deſtructio, alteræ vero regeneratio aut crementum exſiſtant. Sicut enim ex metallo vno, hoc eſt, ſicut ex corporibus reſolutio fit: ita hic ex reſolutis fit coagulatio. Porro ergo, quinam ex aqua, lignum, herba, &c. fiant, tractandum reſtat, poſtquam priore libro, quomodo corpora creſcentia diſſoluantur, explicuimus.

Vt nulla eſt ſimilitudo inter lignum, & arborem ipſam: ſic æque nulla eſt ſimilitudo inter arborem fructuſque. Huius diuerſitatis eſt cauſſa ipſa cretio. De cuius vi quantum opus erit, hoc libro trademus. Et diſſolutio coagulationis quidem hoc loco nobis exemplo erit. Videtis nimirum, metalla & mineralia ſimilitudinē nullā habere cum corporib. illis, ex quibus generata ſunt. Hæc enim aqua ſunt: cuius ſimilitudinē metalla non exhibent. Sicut a. metallum aqua fuit: ſic viciſſim aqua fit lignum, fit gramen, &c. Rem ex exemplo intelligite. Videtis, vitriolum aliud viride, aliud cœruleum, ac probe coloratū eſſe. Id ſi in aquā reſoluatur, colorem omnē deponit. Similiter & auri color flauus eſt, qui tñ in trāſmutatione fit purpureus. Si per tranſmutationē hanc reſoluatur, tunc aquā nullam tingit amplius nec colorem in ſe continet. Sic ex aliquo fit nihil. Eodem modo & hic ex non coloribus colores fiunt. Sic viriditas gramini ingeneratur, cum tamen nulla in terra conſpicua ſit, aut tāgibilis. Quę ergo ex ortu ſuo cognoſcēdi vnius ratio eſt, eadem eſt & alterius. Exemplorum huiuſmodi multa intellectus gratia afferri poſſent: quorum pars aliqua tamē deinceps proferetur. Multo id quidem admirabilius eſt, q̄ in viuenti animali caro & ſenſus ex nihilo gignantur, quam hoc, quod de metallorum ortu & ligni cremento diſſerimus. Sic ēt videtis, ex ſtercore equino ſcarabæum, & ex rerum aliarum putredine vermes enaſci: vſq; adeo mirabilis eſt natura in operatione & libertate ſua. Et quis quæſo extra naturæ ipſius lumen conſiderabit, quomodo ex ligno viuens vermis, & ſimilia alia enaſci queant.

Cretionis quæ vis ſit.

Ex nihilo vt fiat aliquid.

Scarabeus ex ſtercore. Vermis ex ligno enaſ.

Generationis aūt huius hæc cauſſa eſt, quod in ligno conſiſtat vermis ſpiritus, ex quo ſenſibilitas prodit. Similiter etiam in cadauere. Quod quidem vt videre ac palpare minime poſſumus: ita nec ipſius naturæ arcana cetera oculis comprehendere poſſumus. Illa enim Myſteria Dei ſunt, quando ex nihilo res tam admirandæ oriuntur, dum nemo dicere poteſt, aliquid ibi eſſe vel fuiſſe. Sicut enim ipſam naturā videre, aut proceſſum ipſius attendendo ſuffurari non poſſumus, vt ſcil. ad ipſius ſimilitudinē in metallorū reſolutione operemur: ita nec hoc artificiū, quo natura herbas, arbores, & terrę creſcētia ꝓfert, ęmulādo exprimere poſſumus. Iſtū vero, quē deſcribimus hic, modū Philoſophia nos docet, cuius

Arcana naturæ ſunt Myſteria Dei.

Philosophiæ præstantia quanta. beneficio arcana naturæ explicare possumus, ita, vt quæ oculis ipsis spectamus, iudicio mentis indagare & edisserere liceat. Quod si enim nullum vnquam gramen, nullave arbor enata, adeoq; terra ipsa inuisibilis esset: vndenam constaret homini, gramina & ligna in terra condita *Manifesta de occultis testantur.* esse? Cum ergo talia ex terra enasci videamus: ex his, quæ videmus descriptionem moliemur eorum, quæ videmus minime.

Quandoquidem ergo, quod ex nihilo oritur, visibile se reddat: iam per hoc natura euincit, tale quid interius esse aliquid, quod sine ipsa quidem cognosci nequeat. Quantum itaque ex ipsius naturæ speculo videmus: tantum cognoscimus etiam eius, quod non videmus. Nam si ex terra nigra Rosas, Caryophylos, Lilia, &c. enasci videmus: per naturæ lumen fieri etiam poterit, vt eadem occulta quoq; videamus ac abdita. Sic nimirum tignarius domum videt, antequam illam faciat. Nos vero, sicut domum, quę omnino iam exstructa stat partibus omnibus absoluta, oculis nostris conspectam, etiam absentes non minus quam pręsentes animo ac mente concipimus: ita similiter etiam possibilitatem naturæ videmus ex crescentibus terræ. Et veluti inaspectabile est, quod mente concepimus: ita etiam inaspectabile est, quod de terra imaginamur. Et tamen intra terram & in nobis talia non sunt aliter, quam supra terram enascuntur. Qua de caussa summum hoc a nobis tradendum est, quomodo colores & aqua sese abscondant, & quo pacto accretio fiat. Sicut enim in superiore libro de generatorum dissolutione egimus: ita hic de generatione dissolutorum secundum substantiam tractabimus. Vt enim videatis, quod sit id, quod ante oculos dissolutum prostat: quale sit quod iterum integratur, similiter etiam satiandi aspectus caussa describemus. In mente tamen, hoc est, in veritate & proprietate rerum dissolutum id minime est, sed integrum. Ex Philosophia ergo, secundum naturæ lumen procedente, plus cognitionis hauritur, quam ex aspectu oculorum externo, dum nimirum de ortu & generatione herbarum ac graminum explicandum est. Hoc est: Nos hic de aqua crescente tractamus, de aqua inquam, quæ gramina & herbas gignit.

Aqua crescentia qua & cur dicantur. Aquam hanc crescentem vocamus ideo, quia crescit, & incrementum dat. Differentia autem huius & crescentium aquarum aliarum ita constituenda est. Notum scilicet vobis est, fontes omnes crescere. Per hoc enim iugiter durant: alias aqua nulla prostaret. Harum autem ratio similis non est. Crescunt enim, & semel emoriuntur: ac cras iterum crescunt, veluti in vere & autumno fieri conspicitis. Cum ergo in his differentia a morte manifesta sit: de ipsis iure librum alium condimus, ac peculiare iis nomen indimus. Per Philosophiam enim satis explorari potest

test, de tempore ipsarum mortis, vsque ad tempus renascentiæ. Res enim in natura aliæ, quidnam huic simile habent? Aut cur tractatus peculiaris illi non decernatur? Homo enim ex hominis voluntate, & definito tempore nascitur. Quoties enim is vult, toties nouum hominem progignit. Talia enim Deus homini indidit, si non cuilibet, tamen plurimis: vt reuera potentia ea in homine sit. Vniuersorum siquidem hominum labor, ars, &c. vnius tantum hominis labor ac ars est. Tempus suum pisces, suum etiam aues habent, quo se propagent. Penes ipsos tamen stat, vt gignant, vel non gignant. Horum autem eadem ratio non est. Oriuntur enim & emoriuntur, estque eadem emortua natura, quę redit, in qua dissolutum nihil est. Suus enim color, suus odor rosæ redditur, estque rosa omnino eadem, quæ ante annum fuerat. Homo autem non item: sed prodit aliud corpus, aliud caput. Et licet corpus quidem corpori rosarum, hoc est, rosarum huius & præteriti anni, comparari queat: caput tamen, in quo situm potissimum est, eiusdem parentis non est: sicut in virtute rosæ plus situm est, quam in colore aut corpore. Corpore enim res quęlibet indiget, quod Philosophus quidem non spectat: sed virtus ac natura est, quam ille intuetur & speculatur.

Hominum & aquarū crescentium discrimen quoad generationem.

Philosophus vires, non corpus considerat.

TRACTATUS II.

SEd vt de aquis pergamus, tenendum est, huiusmodi aquam solius terræ esse propriam, sicut metallum solius aquæ soboles est. Illa ergo tali modo citra omnem elementorum permixtionem, seorsim, per se consideranda est. Si quod vero hic discrimen est, quo differant, id in sola forma, non in substantia ipsa consistere putandum est. Sed & in crescente peculiaris natura est: quod tamen huc minime facit. Quicquid enim potestatis in aqua est, id æque est etiam in terra: & quicquid in terra, id similiter & in aqua. Idem de ceteris etiam duobus elementis similiter intelligendum est. Perspicuitas in exemplo erit. Quascunque Medicinas terra habet, easdem habet & aqua. Et porro, quas habet terra & aqua, easdem & ignis ac aer habet. Potentia ergò ista non minus in vno est ac in alio. Videtis quippe, ex terra enasci vim Abrotani. Eadem est & in chrysolitho. Et quę vis inest carniolæ, eadem etiam in bursa pastoris condita est. Sic eadem inest etiam Crystallo, & Terentabin, non minus ac dictis duobus, ceu comprehendimus. Cum ergo similis huiusmodi potentia in quatuor elementis consistat: similis etiam singulatum declaratio erit. Saltem quod formam & naturam externam concernit, id demtum est. Quatenus ergo similis in elementis potentia est: catenus simili iudicio virtutes quoque ipsorum comprehenduntur. Quas-

Omnia in omnibus elementis.

que virtutes, proprietatis comites, seorsim assignauimus: easdem etiam his vel illis generib. vltro accõmodabimus. Sic terræ datum est gignere fructus, aquæ lapides proferre, &c. Sic pariter & in aqua ignis ad idẽ genus perficiendum potentia est, velut & in censu metallorũ id contingit. Adeoq;, quæ huius, eadẽ & ceterorũ ratio est. Et vicissim humiditati terræ possibile est generare lapides: velut & elementũ aquæ gignere potest gramen terrenum. Quę si quidẽ omnia non illico omniũ potestatẽ inter se habent, qualem quoduis seorsim elementũ per se habet: tũc generantur abortus non secus ac monstra gignuntur a corporibus sensibilibus.

Iam etsi hic q̃dem potentia adsit: de virtutibus tamen tractari fas est, In qua descriptione singularis ac certa formarum cognitio requiritur, vt intelligatur, quænam virtus ex herbis, ex arboribus, &c. comparetur auro, aut vbinam virtus corallorum iaceat in humoribus terrenis. Similiter & transmutatio singulorum tenenda est, vt intelligatur, quidnam thermæ, quid resolutæ aquæ sint. Nec enim dubium vobis imperitis esse debet, quin, si Basilicon putrescat, corpusque suum mutet in resolutum (ceu in præcedente libro comprehensum est de metallis) resolutio illa æqualem conditionem & naturam sortiatur cum suo corpore, accedente permixtione abundãtiæ, hoc pacto. Notum vobis est, in cupresso virtutem exiguam latere, & tamen corpus magnum præsto esse. Iam fit, vt putrefactio corpus putrefieri faciat, non item virtutem. Vnde liquet virtutem a corpore separari, & in compactionem suam deduci posse. Iam manipulus huius vnicus plus efficit q̃ sine putrefactione plenum plaustrum. Ad hæc porro notate, huiusmodi putrefacti corporis magnam dosin & commutationem requirere. Præterea corpus hoc putrefactum ideo contemni non debet, etsi corpus quidem priori simile non appareat. Putrefactio enim virtutis est separatio, & tamen iuxta conseruatio. Eiusmodi ergo aquas aliter æstimare minime debetis quam de corporalibus dictum est, vt simili forma modoque vsurpentur. Mutua enim virtutum Elementarium virtus nihil est aliud, quam dissolutio facta in corpore, non in virtutibus. Quanquam corporum consumtio, ipsarum quoque virtutum consumtio fit, illa tamen ratione, qua videtis, hominem tantum vitæ requirere, quantum habet corporis. Si membrum vnum amputetur: iam tanto minus vitæ habet. Si membrum vnũ tantum restet: vita quoque vnica pręsto est tantum, aut in mortem desinens, aut minime. Idem in crescentibus similiter inquirendum est, velut Anatomia herbarum & rerum naturalium docet. Vbi obseruate, virtutem rerum separari posse in compendium seu paruam molem. Quantũ vero ad vitam respectu corporis attinet, de isto hic nihil explicatur.

Resoluta suorum corporum vim habent.

Putrefactio quid.

Vita tantum est, quantum corporis.

Vt au-

Vt a. pleniorem de aquis crescentibus terrę informationem teneatis, scire velim vos, quod illæ corpus ipsum sint, & omnia appertinentia. Hinc sequitur, illas suo cibo ac potu indigere, siue oculis exponantur, siue minime. Si oculis obuersentur, alimento suo opus habent. Et sic infans, si in vtero, velut in terra condatur, opus habet alimento, quod mater infantis loco conquirit. Si vero adolescat natus, instar alterius nati hominis edit. Quicquid enim vbique viuit, id viuit medio ac beneficio cibi & potus. Hoc modo infans, in vtero materno conditus, nutritur & alitur, nimirum ex agro illo, in quo latet. Qui etsi quidem ore non edat, suo tamen modo nutritur, vt de generatione puerorum declaratur. Sicut ergo infans hoc pacto alitur: ita & gramen similiter nutritur ac cibatur, quod hyeme tota crescens, sub æstatem in aspectū se dat & erumpit. Cibus ipsius est pluuia ac nix. Nec hæc duo tantum, verum ēt pruina ac Ros. Sicut enim homo panem & carnes conquirit & edit: ita & corpus herbarum prędicta ad se attrahit, instar terræ. Præter iam commemorata cibus alius quoque illis offertur, sicut nobis afflatur aer. Vt enim aer nobis respirationem dat: sic pariter & illis respirationem, hoc est, humorem pro cibo defert. Nec enim nostro more herbæ aere fruuntur, sed forma & loco cibi. Si præter hos cibos terræ alius insuper offeratur quidam, velut pratis per irrigationem, aut agris per stercorationem: is quidem aliud nihil est, quam Roris coctura (al. sordes.) de qua dissere- mus. Ros vero ipse est cibus. Pluuia vero nixque ac pruina, &c. mera coctura sunt, non cibus genuinus. Vt enim si carni affundatur aqua, caro tamen sola cibus est, non item aqua, quæ de carne iterum effusa, mera aqua est: ita hic quoque. Ros tantum cibus est; pluuia a. & fimus additamentum tantum & ceterorum coctura: non inquam, cibus ipse, sed cibi tantum additamenta. Cibus enim est aeris humiditas sicut caro hominis, non aqua, non sal, non Ignis, non lignum.

Aq crescentes alis et potantur.

Viuentia omnia nutriuntur.

Infans in vtero ore nō cibatur.

Graminis qui cibi.

Aer cibus herbarum.

Ros cibus herbarum.

Pro cibo ergo crescentium aquarum cognoscendus Aer terræ est, sub specie inuisibilis humiditatis, qui aquā hanc, in corpus desituram, cōseruat, & generatū hoc iugiter cibat nutritque. Quicquid a. pręterea concidit siue sit pluuia, siue aqua fluuialis &c. pro variis additamentis saltem (qualia cibis adiungi solent) habendum est. Porro a. sæpe etiam fit, vt sine fimo talis decoctio fieri nequeat, sicut nec sine sale iusculum, paratur. Fimus enim illius decoctionis sal est, ac Nitrum. Et Nitrum est sal terræ, quo terra consalitur coquendo in cibos, quos crescentibus rebus edendos offert. Hic enim sal vrinæ & sal fimi iunguntur, in quibus talia perficiendi proprietas est. Etsi vero sal,

Aer aquarum nutrimentum.

Fimus est sal terræ.

huic loco proprius, sali hominis assimiletur: notandum tamen est carnem, quam homo edit, in carne salitam esse quidem, sed postea peregrino alioq; sale opus habere, veluti de salibus traditur. Eodem modo hic quoque sal terræ ex natura sua verum rerum omnium sal est: Hic aũt sal cocturæ: ille sal naturæ. Quæ vero terræ fimo non egent ad fructus suos edendos, hæ virtutis suæ respectu ita æstimari non debent, quasi optimæ sint, & per sese bonitatem illam habeant: sed bonitas illa pro natura aut re naturę simili censenda est, veluti sunt, qui vinum non bibunt, aut non edunt caseum & similia. Sicut enim hæ naturæ peculiares sunt: ita similes quædam etiam terræ sunt, extra consuetum ordinem cognoscendæ. Pro vero ergo nutrimento cognoscenda est illa aqua, quæ herba & gramen est. Quamuis ipsa etiam pluuia ac aquę aliæ, herba ac gramen sint, ea ratione, vt suo loco dictum est, nempe per medium quoddam. Aqua enim potus est, & carnem aqueam dat, sicut panis carnem, vt sic dicam, panalem efficit. Duplex enim hic caro est: vna de potu, & vna de cibo: & tamen vtraq; caro vna est. Sed de medio intellige, quod aqua, quæ iusculum seu offa fit, deinceps carnem aqueam non faciat, sed panalem, suamque pristinam naturam ita perdat. Per hoc medium pluuia quoque gramen fit, quæ alias tantum aqua est. Sic & cetera elementa suo medio locũ dant, & transmutationi subiiciuntur ita, vt quodуis elementum, quod prædominari debet, cetera in vsus suos impendat. Per has enim delitias præter naturam, terræ fœcunditas curatur & conseruatur: sicut pingui viro sua moles. Sunt autem huiusmodi quoq; aquę incidentes, quæ plus subinde nocent, quam commodant, quæ pondus scilicet iustum transgrediuntur.

Elementa sibi inuicē medio sunt.

Sed de crescentibus fontibus discriminis notitia talis tenenda est insuper. Cum materia vna sit, ex qua fructus omnes crescunt, & iidem tamē dissimiles: de speciebus hic mentionē nullam faciemus, sed potius differemus de differentia, quæ in qualibet specie est. Et cum omnes species vna sint, licet sub cōditione alia, quid de qualibet sciendum & intelligendũ sit, explicabimus. Initio a. præponite vobis exemplũ de vino, quod vnum est in vniuerso mundo, vbicunq; crescit. Vnica n. forma est ipsius matricis, vnicum nomen, vna & eadem cognitio. Similiter hic ẽt de crescente terræ quolibet statuendum est, veluti de melissa, vbi vna forma, vnum eius nomen est, melissa nempe in omnibus terra. Qualis vero differentia vini est, talis etiam melissæ, & tñ vires ac substantia, quæ melissę cognatæ sunt, in ipsa permanent. Differunt iñ secundum accidēs magis & minus, in hoc vel illo. Idem etiam de vino experimini. Id enim tartarum & alia mala dat, sed hoc magis, illud minus. Hoc si circa vinum accidit,

Materia est omnium vna, licet diuersorum inter se.

accidit, similiter etiam circa herbas, & crescentia terræ omnia pariter euenier, ad quod attendere Medicum fas est. Hic vero porro tenendum est discrimen eiusmodi naturæ, quæ semper peculiarem operationem habet, ab vniuersali diuersam. Huius origo a tali est principio. Videtis nempe, nullam in cœlo stellam, eandem cum alia naturam habere, licet omnes vno splendore, eodem colore, eadem forma, &c. polleant. Sicut ergo cœlum in tot partes diuisum est: ita pariter distributa est & sphæra. Et licet vbiuis, quo seritur Melissa, Melissa prodit, diuersitas tamen distributionis est in nomine, dum vna altera fortior, melior, &c. est. Hoc dependet ex illo, quod, sicut videtis multiplicem in homine carnem esse, sic varii etiam in illa morbi generari, ac oriri possint. Eodem modo & cœlum in tot species distributum est, vt sunt corpus, vt cœlum, vt aqua. Quare commutat etiam hanc naturam in essentiam aliam, & tamen est illa natura. Sic videtis, in omnibus rebus suas diuersitates esse. Sic aqua est aqua, & tamen in singulis fontibus aqua alia est, sicut gradus cuiuslibet euincit, dum in coquendo alius subinde sapor inditur. Similiter & terra non ex vno semine constat, sed ex multis. Et semen quodlibet conditionem ac naturam suam peculiarem retinet. Qualia enim semina, talis & terra. Et qualis matrix, talis etiam natura, ab aliis diuersa. Nec enim vnius sobolis terra mater est, sed plurium. Et sicut diuiduntur genera, ita & species inter se, & quot diuisiones, tot peculiares naturæ ad commutandum cibos & potus. Hæc enim transmutatio facit ad cibos animalium. Quos si edit bufo, mutantur in venenum, si sus, mutantur in carnem bonam. Sic ergo cibus alteratur, peruertitur & commutatur in aliam atque aliam naturam, pro ratione stomachi terræ, sicut ex suo semine emersit. Et hisce traditis, introitum elementi terræ, quantum quidem opus est, iam finiemus, & cetera ad tractatum sequentem differemus..

Stellæ omnes eadē & non eadem.

Semina terræ multa.

TRACTATVS III.

CEterum, quia de terræ nascentibus fontibus tradimus, & omnium primo de Materia, quidnam sit id, quod crescat, docemus: ideo tenendum est, Metalla & mineralia vniuersaliter vnicam sui ortus materiam habere. In materia illa certa differentia inuenitur, ita vt sit alia in elemento Aquæ, alia in elemento Ignis, alia in elemento terræ. Et tamen materia vna est, eaque prima, non solius terræ, sed & ceterorum trium elementorum. Huius diuersitatis eadem est ratio, ac si fingerentur quatuor artifices, qui tractarent lignum vnum, in quatuor tamen partes diremtum. Horum vnus ex ligno facit, aut succendit ignem: alter suum

Materia mineraliū omnium vna.

finit putrescere, tertius ex suo sculpit imaginem. Quartus suum colorat, & pigmentis obducit, vt quidnam vere sit quodlibet, dignosci amplius non possit. Hi iam finis quatuor sunt, & tamen vnica tantum prima materia, ex quibus illi resultant. Sicut autem quatuor hæc inter se diuersa sunt, sic quadrifariam etiam in suis crescentibus diuiduntur ipsa elementa.

Natura mira vis. Ex quibus autem caussis hæc ita se habeant, Naturæ lumen probe cognoscit, nec explicatio vberior hic tradenda est. Illa enim vsque adeo miræ est potestatis, vt infinita genera ac species, &c. condere possit, inter se adeo diuersa, vt non tam diuersa, ac varia homo verba fingere, ac eloqui sciat, quorum tamen vix vllum alteri simile existit. Sicut ergo Aer in ore liberæ potestatis est: ita libera etiam vis est, ac potestas naturæ in distribuendis rebus.

Materia crescentiū, vt inuisibilis & visibilis sit. Similiter se habet ipsius etiam materia. Quis quæso de materia vocis explicare potest, quo modo oriatur? Id tamen sermone iam expromto scitur. Vt autem inuisibilis illa est, verba vero intelligibilia, ita & materia crescentium in principio seu ortu inuisibilis est, visibilis tamen in incremento. Res enim omnes, quæ corpora habent, & quæ ex aere oriuntur, corpora non habentes, similes sunt & vnum. Arbor enim corpus suum habens, aliter censenda non est, quam vt verbum, quod ab ore pronuntiatur, cuius corpus est ipsa significatio. Vtrobique enim *Principiū & finis nihil, mediū vero corpus.* principium nihil est, nihil etiam finis, & medium tātum corpus est. Sicut ergo vtrinque principium, & finis nihil sunt: ita vtrinque principium & finis vnum sunt. Et licet corpus quidem in medio diuidatur: ea tamen caussa non est, cur principium ac finis alius in hoc quam illo inquiratur. Principium ergo huiusmodi aquarum tantisper tractandum omittemus, donec ad Ylechum descendamus, vbi ipsius explicatio tradetur. Porro itaque sciendum est, terram ab initio potentia tali donatam esse, quæ ad finem vsque duret, nec nouo ortu redintegretur. Qualis enim primus fuit, talis & iam est, hoc est, primus se habet, vt verbum ex ore datum. Ita se habet terra. Hinc omni momento virtus sui fructus sequitur. Sciendum ergo, non crassitudinem terræ operari, sed ipsius pondus. *Terra pondus, non crassitudo operatur.* Nec enim necessariū est, terram seu agrum, fructus daturū, milliaris vnius crassitiem habere. Nam & viri crassitiem habens, operationes suas perficit. Vt n. ad verbum ex ore proferendum, nō requiritur vastitas & magnitudo hominis, cum nani & pusilli æque efficaciter loquantur: ita similis est ratio, etiam agrorum hortorumque. Nec enim generationes eiusmodi fiunt ex vi multitudinis, aut singulari robore, velut in acie aut militia accidit, verum potius ex gratia, quæ nec vim, nec numerum

curat,

curat, sed corpus tantum requirit ad ferendum, sicut quis alias fert tunicam, quod sine corpore nequit. Necessitas itaque hic quoque idem postulat.

Præterea euidens ac manifestum est, nullum opus perfici posse, ex seipso, sine auxilio alieno. Sic opifex sui opificii ager est: malleus & incus sunt aratrũ & equi: Ignis est perfectio per ista. Simili malleo & natura opus habet ad opera sua edenda. Et malleus alius cudit Rosam, alius Anthos, alius Lauendulam. Malleator huiusmodi est is, qui fabri quoque malleum moderatur. Quem si faber ipse regere sibi videatur quidem, fallitur. Nec enim is plus potestatis, aut rationis ad eiusmodi opera habet, quam habet ager, manum subducente eo, qui in terra cudit ac operatur. Respectu enim corporis & corporis virium, terra & faber creatura vna sunt. Iste autem faber, qui in terra fabricat, cudit etiam vermes, cudit pisces, &c. Et sicut ingenuus faber exornandi sui operis studio flagrat, opusque adeo insigniter polire & variare prurit, vt spectatoribus omnibus sese oppido commendet, ita hic etiam faber opera adeo mirabilia & Dedalea facit, vt in stuporem vniuersos coniiciat, adeoque ipsas quoque pecudes operum suorum spectabilitate in admirationem abripiat. Hic enim Philosophus nullus dubitare debet, quin faber iste brutus quoque, vt auibus & piscibus, similem cum homine rationem implantarit, ad opera sua cum admiratione aspicienda. Cum ergo spectabilis illa varietas admirationi omnibus sit: quis quæso socii, aut artificiũ huius fabri, quo sua opera tractet ac perficiat, ostẽdere possit? Quanto minus enim solea equi ferrea, quæ fabricationi interfuit, imo opus ipsum est, quomodo ab arte facta sit, enarrare ipsa potest: tanto minus & nobis de istis operibus loqui facile est, ac procliue. Quantum tamen huius ex ipso Naturæ lumine erui potest, in prioribus & sequentibus libris traditur. Itaque porro de illis in tractatu quarto, quomodo scilicet sub aspectum nostrum veniant, edisseremus.

Nihil sine instrumentis facit natura.

Natura fabricantis mira solertia.

Bruta admirantur naturæ opera.

Nec tamen hic etiam curiosius indagabimus ac describemus crescentium eiusmodi fontium discrimina, quæ imperiti rerũ naturalium illis assignant, dum hos mares, illos fœminas faciunt. Quantum enim ad complexionem & naturam, discrimen certe, quo vir a fœmina distat, hic admitti minime potest. Alias enim hanc differentiam in reb. omnibus similiter seruari necessum erit. Præterea fœminæ tantũ sunt propter generationem fructus seu sobolis, q̃ a fontibus crescentibus non requiritur. Nec enim hoc ipsi facere solent: nec isto fine a Deo instituti illi sunt. Nascuntur etenim ex seipsis, fœminam agente terra: ceterum omne mera soboles est. Adde quod sexus istiusmodi nec ab herbis re-

Fontes sexum non agnoscunt.

quiratur, vt, quas vos fœmellas vocatis, fœminis: quas mares, viris conueniant. Hoc enim a vero longe abest. Sed nec ipsa natura huiusmodi discrimen intendit. Præterea, si res quidem ita haberet, quis ex certis signis doceret nos, quinam mas, quæ fœmina esset? veluti in tapso, vbi est indicium? Discriminis tamen huius noscendi hæc ratio est, quod in tapso vis & natura lateat paralyticum restituendi, & vis iterum alia, paralyticum faciendi. In ipso enim est Mercurius Reuiuus. Natura enim in hoc diuisioni ita studuit, vt tapsum aureum solum donaret vi paralysin sanandi, & contra tapsum pallidum veneno imbuerit, paralysin mouendi. Quod si vero hæc discrimen aliquod viri & fœminæ constituerent, caussa iusta foret, cur alterum de altero quereretur. Tam mas quam fœmina, vtrique vel boni, vel mali esse possunt, ita, vt nullam reprehensionem mereantur. In verbena virtutes tres conditæ sunt, vna, quæ laxat, altera quæ constipat, & tertia, quæ in menstruis constringit. Ibi enim sal Fuscum est. Tres hæ virtutes, si in corpore vno laterent, hoc casu natura, ceu inepta, reprehensionem non effugeret. Insuper, si diuersitas illa adesset, necessario adesset omnibus. Quod si omnibus adesset, nemini conduceret. Bonum enim & malum vnum essent, & neutrum commodaret. Natura itaq; diuisionem molita, tres verbenas produxit. Eodem modo agit Natura etiã cum coloribus crescentium. Nisi enim colores distingueret, color nullus præsto esset. Ipsa vero hoc laborat, vt in sua peculiari parte producat, quicquid in planta est, qua re se conspicuis spectabilem facit. Seorsim enim lignum prouenit, seorsim folia, seorsim cortex. Idem similiter & circa herbas euenit, vbi in qualibet parte sua vis, sua facultas viget, nec contrarium contrario adhabitat, a quo alterius virtus destruatur, sed illa disseparantur, & vtrumque priuatim corpus occupat, vt alterum ab altero discernatur. Quod quidem prudentiæ & industriæ Naturæ documentum non leue est.

Tapsus paralysin. & sanat, & cius ob Mercuriũ Reuiuum.

Sal Fusc.ũ.

Contraria non cogit natura.

TRACTATVS X.

Aqua crescens quid sit.

SEd iam vlterius de crescentibus aquis, quid sint, disseramus. Succus nempe quilibet, in crescente terræ vigens, fons crescens est. Nec enim crescit vt aqua, sed vt corpus, attamen in corpore. Exemplo sit vinum. Id ex ligno crescit, sicut aquæ corporales ex metallis oriuntur & resoluuntur. Hic tamen sine resolutione liberæ, vno ortu proueniunt ex terra. Ad hunc modum quilibet liquor, qui in eiusmodi corporibus est, æstimatur, vt sunt liquores ligni, oleum fructuum, & similes alii liquores. Non enim hoc solum, quod potabile est, de censu fontium est, sed & quicquid Medicinæ instar, in morbis pro potu facit.

cit. Ideo hæc recte cognosci, omnino fas est. Cum ergo nascentes fontes duplices sint: vnus potabilis, velut ex vuis, ex pyris mustum: alter ex herbis succus: scire conuenit vtique, ipsa corpora virtutem per se nullam habere, sed tantum ipsorum liquores, sicut folliculi vuarum sine vino sunt, eius tamen saporem exhibent. Idem & in ceteris verum est. Cum ergo corpora nihil sint, sed solus liquor, qui hic fontis nomine accipitur, idoneus sit, iure de fontibus terræ scribimus, & liquorem eiusmodi fontem nominamus, quoniam aquæ specie operationem suam perficit: adeoque potus est, aquæ omnino comparandus.

Fōtes sunt duplices.

Fontis nomine liquor intelligitur.

Itaque etsi non velut scaturientes fontes ex terra profluant, quid hoc refert, cum non minus, quam ex fontibus in sua vasa recipiantur? Id facit quidem, vt eiusmodi fontes & cibus sint ac potus. Sic videtis, pecoribus potum illum esse cibum. Dum enim vescuntur gramine, liquorem illum bibunt, qui in ipsis liquor iterũ fit. Sic ergo cum pecoribus cõparatum est, vt omnis ipsorum vrina ex cibis oriatur, non ex potibus. Nec enim plus bibunt, q̃ natura ipsorum opus habet, ita vt ex potu illo vrina non emergat. Si vero vltra necessitatẽ bibatur, ex immoderato illo potu vrina fit, eaq; præternaturalis. Nec enim ortu illo quo debet, prouenit.

Vrina pecorum ex cibo ipsorum est.

Talis ergo natura est, vt in resolutione corpus sustentet, hoc est, corpora omnia in resolutione seruet, & corpori inde quasi nucleum & neruum conferat. Reliquum vrina est aut stercus. Corporis autem ea ratio minime putanda est, quod os ossium gratia concedatur, aut caro caussa carnis ingeratur, corpusque adeo vnum alterius gratia intro sumatur, sed potius ossa nutriuntur ex liquoribus seu humoribus ciborum, velut ipsa quoque caro, ac medulla, sanguisque. Oportet ergo omnia resoluta & liquida esse, quæ corpus nutritura sunt, patet hinc, quod si homo ex rebus omnibus liquidum extrahere posset, corpori nihilo administrato corpore opus futurum sit. Intercidit enim corpus, & in liquorem verti necesse est. Sed & hoc notabitis, videtis, carnem vires suas seu substantiam specie aquæ effundere: reliquum cibi vicem non præstat. Idem similiter esse in ventriculo accidit. Iam vero iusculum non integre substantia seu neruus est, sed ipsius superfluum est vrina. Hæc ergo ex cibo, & non ex aqua prouenit.

Liquoribus corpus nutritur, non corporibus.

In aqua proprietas est, sui non aliter appetens, aut studiosa, quam color naturam frigoris appetit. Dabimus exemplum. Vbi calor est, ibi natura requirit refrigerium. Ea autem vsque adeo æquilibris est, vt frigoris plus nõ appetat, quam ad exstinguendum ardorem requiritur secundum gradũ Is iam calor, quem corpus assumit, quo abit? Nusquam: Sed natura ipsum consumit, vt nihil amplius supersit. Eadem & Aquæ

Natura est æquilibris.

Nn

ratio est, vbi natura plus nõ assumit, quam ad temperaturam requiritur, sicut in primo libello ostensum est. Hæc eo dicuntur, vt intelligatis, nascentes fontes, aquas seu liquores, non corpora æstimari, nec illis quicquam huiusmodi attribui debere. Quicquid autem corpori attribuitur, id facit appetitus & delitiæ oris ac oculorum, sub variis formis voluptatem suam captantium. Et appetitus ipse luxuriantis est Naturæ, vltra necessitatem, non secus ac si quis tunicam fimbriatam faceret, nullo alio fine, nisi vt oblectaret se inde, & aliquam voluptatem caperet.

Aqua fit lignum, &c. & h. e. ste rum aqua. Cum ergo propositum nobis sit, deinceps naturas aquarum considerare ita, vt vinum pro aqua & sumi & nominari debeat, sequitur, omniũ primo de ip'orum corpore differendum esse hoc modo. Crescentium terræ tria, prima sunt aqua, & per Archeũ fiunt lignũ, gramen, &c. & si quæ crescentia sunt alia. Iam vero certum est, ex aqua fieri lignum. Qualis enim transmutatio in metallis, & fructibus: talis etiam hic. Porro illorum ea conditio est, vt reconuerti possint in naturam Aquæ, qualis fuerunt, quod suo tempore modoque fit, veluti cuiusl bet rei natura fert. Hoc tempus se habet pro ratione specierum, diuersimode. Similiter & tempus non vnius modi est, sed infinitorum. Sic videtis tempus fructus, ex flore thymi, quotannis in vere esse: cum econtra tempus floris croci in autumno sit. Sic quouis totius anni solaris puncto, noui floris tempus est.

Transmutationis tempus infinitum.

Temporis momenta diuersa de ... naturarũ copia. Id hoc pacto intelligi oportet. Si fieri posset, vt hora vna in 1000 ... minutias diuideretur: totidem etiam florum siue specierum ver esset. Quot ergo puncta vel momẽta, tot flores siue genera sub Sole. Ita enim distributum tempus est, vt sine fructu momentum nullum transeat. Imo punctum quoduis vel minimum cõuenientem suam vim ac facultatem exserit, ante q; temporis momentum perfectio nulla est. Iam vero tempus modis multis intelligi potest. Vnum enim est, de quali iam diximus, ita se habens, vt semen (al. æstatem) compleat, eique incrementum præstet. Postea sequitur aliud, ab illo incipiens, tempus nempe messis, hoc est, vsque ad exaltationem floris, estque distributio vtriusque multitudinis secundum numerum. Quod enim tempus vnũ fert, idem fert etiam alterum. Vnum enim alterũ sequitur, & tempora huiusmodi sunt in omnibus crescentibus. Teneatis ergo tempora huiusmodi esse crescentia ipsa, & ipsorum matres. Quid autem sint, & quomodo se habeant, id docetur, vbi de Ylech traditur.

Tempora sunt matres crescentium.

Iam cum prædicta tempora, in tot puncta distributa sint, sciendum est, ipsorum annos quoq; varios & diuersos esse, nec vnam omniũ annorum rationẽ intelligi debere. Is namnus vnus est, qui a suo initio excurrit, vs-

rit vsq; ad exultationẽ. Huiusmodi anni multiplices sunt. Alius n. est dimidia æstas, vt rosarum, alius integra, vt croci, alius integer annus, vt tritici, alius triennium, vt iuniperi, &c. Et sic de ceteris omnibus statuendum est. Nec annus huiusmodi secundum cõsuetum nostrorum annorum modum numeratur. De minutiis ergo siue punctis, de quib. loquimur, ita statuẽdum est, q; secundum nostri numeri annum intelligi minime debeant, sed potius ita accipi velim, quasi scil. singulis minutiis seu punctis nouis nouum generatum oriatur citra intermissionem, vsq; ad consummationem mundi. Porro autẽ huiusmodi generata intelligenda sunt, quę intra terram, nõ supra illam consistunt. Sicut enim tempora duo iudicamus, ita sciendum est, nos de priori loqui, quod intra terram decurrit, siue æstas sit, siue hyems.

Annorum multiplicitas, vt ae[illegible]

Ergo, vt repetamus, prædicta operatio intra terram fit, cum æstiuo, tum hyberno tempore. Quæ hyberno tempore vltra terrã fit, ea tempus suũ supra terrã in æstate attingit, idq; duplicatũ, aut aliter multo auctius, hoc est, in vno puncto tẽpora 20. vel 1000. sunt Non aũt simpliciter etiã in terra, vbi operatio successiue fit. Isto n. tẽpore natura potentiã suam subtilitatemq; ac magisterium exercet, postea etiam in protrudendo in aerem vsque ad tempus exaltationis. Tempus illud solum vim crescentem habet, quam Deus non destinauit, sed accidentibus tẽporis externi reliquit. Quod enim ver vel æstatem aliaqui alia maturiorem videris: id a tempore crescente est, non tempore potente. Hoc enim intra terrã est, quod neque nix, neq; grando, neque calor, neque pluuia infringit, suspendit aut præcipitat, sed id suum ordinẽ seruat, nec magis impeditur, quam Solis cursus interrumpitur. De fontibus ergo crescentibus tenendum est, quomodo secundum tempus diuidantur, & in vnum tempus, velut in tempus crescens ac perfectionem incidant.

Tempora crescentiũ vt [illegible] habeant.

Temporũ crescentiũ, quæ differentia.

Quo vero modo crescentes fontes oriantur, id iam ante indicatum est. Ad quam cognitionem si quæ alia requirẽtur, in descriptione Yliech definientur, vbi rerum omnium ortus describetur. Huc q; facit iam, sciendum est, aquam mucillaginosam, & totam viscosam esse, atq; ex mucillaginosa substantia conuerti in corpus. Mutatur a primo in rotunditatem. Postea forma & colore insignitur. Denique externo tempori committitur, a quo ad finẽ suum producitur. Iam vero ante incrementi finem nulla vel vis vel virtus adest. Ideoque incrementi tempus rebus omnibus perfectionẽ dat. Sicut enim domus domus non est, prius quam necessaria omnia acceperit, aut olla olla non est, antequam excoquatur: sic nec hic ante iustũ tempus perfectio præsto est. Et licet virtus quidem omnis ab externo tempore conferatur, internũ tamen tempus per externam perfici necesse est. Vt n. videtis, lutũ est olla, & quicquid ad

Finis verũ virtus & perfectio.

ollam requiritur,& tamen olla nondum dici poteſt,niſi externum tempus,homo accedat,& ex luto ollam faciat. Is enim & horam & tempus externum complet. Iſta completa interni temporis perfectio eſt.

Facto itaque,vt diximus,cremento, ſi tempus corpus compleuit: tunc ſecunda cretio incipit,hoc eſt,aqua in naturam ac eſſentiam ſuam abit. Nam in omnibus creſcentibus primo corpus naſci oportet: poſtea generatio aquæ ſequitur,illius nimirũ,propter quam corpus præſto eſt. Adeoque generatione iſta duo hic inter ſe differunt. Sic nimirum & lignum viride, q; nondum maturum eſt,& generatione eiuſmodi liquorem ſuum,non qualem debet,reddit,ſed tantũ ſimile quid ei, cuius gratia eſt,non genuinũ pręſtat. Aquę enim multiplices ſunt: vel ſpecie olei, veluti ex ſeminibus,vel forma liquoris,ceu ex ligno: vel modo aquæ, tãquam ex herbis. Terræ n. proprietas eſt,vt forma ac ſpecie huiuſmodi aquas ſuas proferat, non tamẽ ſine talibus corporibus. Corpora itaq; ipſa minime ſpectanda ſunt,ſed id, quod ex corporibus ſecernitur. Hoc nimirum id eſt,in quo natura iubilat ſeu effertur. Hinc liquet,aquas ipſas indagari debere,non corpora. Ipſum n. corpus plus non confert,quam domus cõfert homini,nempe receptum. Illa ſine homine nihil prodeſt, ſed inanis ſtat. Ac ſicut dominus domus vſui ac vtilitati aliis eſt,non domus,ſic idem hic quoque de aquis & corporibus ſentiendum eſt.

Aqua forma varia.

Sed vlterius tenendum eſt,guſtum hac ratione generari. Elementi terræ aquæ omnes guſtu carent. Ac eadem omnino aqua eſt,quæ vitem, quæ meliſſam,quæ quercum,quæ violam ingreditur. Guſtum vero contrahit hoc modo. Exemplũ autẽ huius a rebus obuiis & notis depromere non poſſumus. Exemplum n. naturale (veluti ſi quis aquæ guſtũ acetoſum conferat infuſo aceto,aut dulcem, permixto ſaccharo) huc non facit. In terra ſiquidem guſtus a guſtu alio nullo conciliatur, veluti diximus. Apud nos autem guſtus a re alia mutatur & peruertitur. Patet itaq; per eiuſmodi exemplũ probari nihil poſſe. Etſi vero conſtet,multis reb. guſtum conciliari citra alterius additamentum: tamen is antea rebus illis ineſt. Sic in vitriolo natura eſt,acetoſitatem omnem excedẽs, & dulcedo,dulcedinem omnem vincens. Idem vero in natura eodẽ modo ſe non habet. Sicut enim in omnibus rebus nihil eſt ad initium faciens, ita hic quoq;. Quod ſi tamen omnino per exemplũ dandum aut declarandum eſt initium,opus eſt,id fieri per os,q; iubet quendam,rem aliquam confectam dare: aut quando aliquis verbis fugatur. Illa verba ſicut ſine corpore fugientem fugant: ita guſtus quoque ex vi ſimili confertur.

Aqua per ſe guſtus expers.

Guſtus aquis vnde indatur.

Vitriolum acetoſiſſimũ & dulciſſimum.

Porro cum videatis,totum multiplex eſſe,hoc eſt,non vnũ tantum eſſe totũ,ſed plura: rem ita attẽdetis. Elementũ quodlibet totum eſt ſeu

Elementũ quoduis integrum eſt.

inte-

ntegrum. Iam quod integrum eſt, in eo eſt omnis odor, omnis guſtus, omnis color, &c. Ex hoc ſequit͂, vim guſtus in elemēto terræ integrā exſiſtere, qualis ineſſe debet. Quod vero diuerſitatem in hiſce facere videtur, veluti ſi Antimonium præferatur (al. comparetur) Valerianæ, id gradus vnus, hoc eſt, genus vnum eſt: diuerſitas tamen eſt in hīs, quæ elementorum peculiares naturæ ſunt. Sic ergo alia eſt natura in his, ac eſt in Microcoſmo, in quo ipſe ēt guſtus omnes ſunt, licet nō manifeſte, ſed abdite, inſtar colorum. In terra omnia manifeſte ſunt. In ipſa n. natura guſtus omnes diuiſit & a ſe inuicē ſeparauit, ita, vt omnes gradus dulcedinis, amaritudinis, aciditatis, &c. præſto ſint. Ita videtis, Lazurium in centum gradus diſtribui: & tamen nedum omnes inuenti ſunt. Quod quidem non de ſolo Lazurio verum eſt, verum etiam de albo, nigro, &c. Omnes enim colores, ſiue permixti, ſiue inpermixti, ſuos gradus habent. Nemo tamen profiteri auſit, fuliginem ac carbonem, aut cinnabarim ac minium in vno eodemque gradu conſiſtere. Vt ergo hæc, quæ vno eodemque nomine comprehenduntur, ſibi inuicem ſimilia non ſunt: ſic multo plures etiam colores alii ſunt, aut nigri, aut rubri, quorum diſcrimen non attenditur, & tamen certum eſt: adeo vt vltra centum gradus nigredinis, &c. numerentur. Ad eundem modum totidem ſunt etiam dulcedines, totidem acetoſitates, & guſtus alii, ſibi inuicem minime ſimiles. Et hanc diſcretionem natura adhibuit in hoc præcipue elemento, non item in elementis aliis.

Lazurii colores non dum omnes noti.

Videtis enim in elemento ignis guſtum ſeparatum nullum, ſed omnia vnius eſſentiæ eſſe, hoc eſt, pluuia eſt aqua, velut & ſimilia alia, ab elemento ignis prodeuntia. Porro, etſi quidem pluuia nec amara nec dulcis ſit: amara tamen ac dulcis eſt in mixtione, quod ſeparatio manifeſtat. Hæc autem in elemento terræ a ſe inuicem ſeparata ſunt: hoc eſt, elementum aquæ in Antimonio plures, quam decem, dulcedines habet, quod per inſtitutam ſeparationem innoteſcit. Eas terra in tot partes diuiſas continet, ac ita conſtitutas, vt ibi quælibet ſeorſim ſit, quæ in aliis permixta iacet. Quod Medico quidem ſedulo obſeruandum eſt, vt ſciat, quaſnam virtutes aut in ſeparatis aut in permixtis quærere debeat. Decem enim dulcedines Antimonii, decem virtutes præſtant, quas terra in decem herbas diuiſas habet, quæ iunctim in vno Antimonio latent. Et ſine huius diſtributionis cognitione Medicus nullus ad ſolidum Medicinę fundamētum penetrare poteſt. Et guſtum talem omnino eſſe oportet, ac a natura dari, vt quæ in hominis ſeu Microcoſmi cōmodum ac vſum creata eſt. Eſt etiam Microcoſmus, minor mundus, hac ratione. Quod enim mundus profert, id homo, quaſi

Guſtus in ſolo elem. terra ſeparatus.

Antimonium vltra decem dulcedines habet.

Homo Microcoſmus.

suum consumit. Et homo non minus, quam mundus maior in multas partes diuisus est. Partes ergo iungi oportet, vt vnum subinde alteri comparetur & assimiletur.

Quod si vero corpus fortassis non omnibus opus habeat, adeoq; superfluum quid, cuius nullus vsus sit, crescat (veluti quis obiicere posset, quid facit vrtica: quid confert arum? Cum ex mille hominib. vix vnicus eius vsum desideret) Hic respondemus, Deũ tot species, quot diximus, easq; vniuersas solius hominis gratia cõdidisse. Proximũ ergo est, vt sciat quo modo vniuersa homini vsui sint. Notũ est, tot in homine partes esse, quot sunt in elementis. Hæ aũt partes solæ, ac per se, sine ceteris subsistere possunt: sed semper vna alii, ex constitutione diuina, subuenire debet. Hoc quamdiu fit, homo sanus est, & longæuæ vitæ, eamque ætatem assequitur, quam ex vsu istorum Adam & ceteri attigerunt. Quod si aũt partes istæ contemnantur & abiiciãtur, corpus nostrum deseritur. Hinc morbi & ægritudines eius, adeoque mors ante tempus iustũ incumbunt. Nec enim a quoq̃ id ita statuendum est temere, ꝙ citra eiusmodi partes corpus a Deo perfectum ita creatum sit, vt nulla medicina opus habeat: sed potius ita sentiendum est, generata eo fine a Deo producta esse, vt hominis partes conseruent, veluti de longa vita demonstratur. Sicut enim cibo potuq; is nunquam adeo carere potest, quin illis quotidie vtatur: ita nec vllo tempore Medicina carere idem potest. Quoniam ergo Medicina cibusq; simul ex vna matre, eademq; terra enascuntur: simul etiam homini offerri debent, pro alimento, & morborũ medicamento. Sicut enim inopia cibi morbos gignit: ita etiam neglectus Medicinæ ægritudinum caussa fit. Hac ergo regula non obseruata, morbos certos in corporis partibus aliquibus oboriri, omnino necesse est. Et vult Deus nos sedulo quidem agnoscere, quod sine iugi ac quotidiana gratia auxilioq; nihil simus. Et sicut sine Solis lumine nihil videmus: ita sine illa gratia nihil valemus: sed nisi, vt ita dicam, quotidie corporemur, singulis horis in morbos & vitæ pericula præcipites ruemus, vsq; ad consummationem temporis termini.

Hominis caussa species omnes creata.

Longæuitas unde.

Corpus sine cibo ac medicina non durat.

Cibus ac medicina cur vna crescant.

Iam vero, cum tantum momenti in cognitione istarum rerum, quibus corpus conseruatur, positum sit: opus omnino est, medicinam accuratiore quidem, quã hactenus factum est, studio cognosci & addisci. Est n. in terra virtus laxatiua, velut & virtus confortatiua, & consolidatiua, & diaphoretica, & maturatiua, & similes plurimæ. Harum vniuersarum finis est, vt in corporis vsum cedant, & aduersus incumbentes illi morbos auxilio sint. Cum enim corpus fragile & corruptibile creatum sit, suis omnino præseruatiuis opus habet. Hic ergo primum notate, tot

Hominis gratia omnia facta.

Corpus hominis fragile est.

malis

malis, corporis membra tentari, quot arcanis natura pollet. Quot enim arcana, tot morbi. Verum ergo Medicinæ fundamentum hic positum est, vt morbus quilibet ex forma specifica, non ex arte cõpositionis curetur. Quævis enim compositio est veræ artis confusio. Et oculos quidem ad opifices alios conuertite, ac, quod ipsis commodet, aut in quo artificium ipsorum consistat, attendite. Sic bractearius bracteas ex solo ferro, figulus ollam ex solo luto conficit. Sicut ergo huiusmodi ex forma specifica proueniunt, ac producuntur: sic idem etiam in medicina obseruatu necessarium est. Quod si quis ad bracteam cudendam medium aliquod, nempe ferrum & cuprum assumere vellet: finem suum ægre impetraret. *Morbi vt curandi.*

Sunt ergo in Medicina specifica eiusmodi, quę morbum tollunt, sicut aqua ignem. Si quis enim aliter, quam aquam affundendo ignem exstinguere satagat: is ignem victorem faciet & inextinguibilem, donec per seipsum deflagret. Hinc constat, Theoricam Medicorum ex nulla natura, instar vagorum spirituum erutam & confictam esse. Cuius inuẽtores si naturam nouissent in sua potentia, recipe suum vtiq; haud inuiti abiecissent. Cum ergo citra naturam Theorica illa constituatur: ipsius naturæ secreta quoq; ac magnalia obliterari necesse est, & mendacia eiusmodi quidem naturam ipsam, quæ mere veritas est, pensare nunquam queunt. Quicquid ergo de natura disci & cognosci potest debetque, hoc est, vt nimium quoulibet simplex in sua arcanitate (ita loquor) & corpus secundum suum morbum intelligatur: sic vtrinque par numerus emerget. Cum natura enim ita comparatum est, vt arma ac hastas plures non cudat, quam quot sibi obiectos hostes nouit: hoc est, plura non profert remedia, quam morbi sunt: nec morbi sunt plures, quam remedia seu arcana. Nec compositio hic requiritur, sed recta inuasio & porrectio. Quæ autem arcanorum ortus ratio sit, in Yliado explicatur. De ipsis hic obiter indicauimus, quantum quidem ad crescentium fontium cognitionem requiritur. *Specifica remedia quæ sint. Medicor. reprehensio.* *Quot morbi tot remedia contra.*

Fructus ergo terræ in qua forma ex terra prodeunt, in ea ebrietas ac gustus, &c. Hoc si fieri debet, opus est vt producatur per formam & corpus aliud, quam terra sit. Sequitur ergo, fieri id debere per tria elementa cetera. Quanquam genuina virtus ex terra oriatur, hoc modo. Virtus congelationis est in elemento terræ, & corpus non habet, vt nec partem ex elemento terræ. Corpus a. est terra, & in formam aliam transmutatur vertiturque in arborem, ad quam facit seu quadrat, hoc est, Anatomiam vnam in omnibus naturæ generibus seruat. Vt, coralli sunt Arcana in siphita. Iam Anatomia coralli & Antimenta siphitæ arbor vna. *Congelatio vnde & vbi.* *Coralli arcanum & siphita.*

vna forma eſt, non autem vnum corpus. Idem ſimiliter de generatis omnibus ſtatuendum eſt, vt Anatomia ſecundum formam ſimiliter inſtituatur. Iam ergo natura arma, quæ morbo conueniant, arripit, ac militis ingenio moreq; pugnat, qui, prout ab hoſte inuaditur, ita ei reſiſtit & obluctatur. Non enim aliter ipſa quoque natura facit. Quam dexteritatem eius velim calleant Medici, qui artem ſuam tantopere venditant. Hic enim theorica agnoſcit Anatomiam, & Anatomia eſt theorica Medicorum (non Theorica veſtra) Non enim de Anatomia Italorum, hoc eſt, cadauerum hic loquimur.

Natura & militis comparatio.

Cum ergo forma emergat ſecundum formam & arborem morbi: idem deinceps ſimiliter etiam de generatione ſtatuendum eſt: opus itaque ſuum ſi natura cudit, craſſius id primo facit. Ita nullum ſub Sole videtis opificium, quod ſolum per ſe, ſine ope aliorum opus ſuum perficiat & expoliat. Sic aurifex ſine carbonario nullus eſt: ſic carbonarius nullus ſine fabro propter ſecurim, &c. Ita & terra ſuo certo & requiſito artifice ſeu magiſtro opus habet. Opus habet gemmario, qui naturę opera poliat, & conſpicua reddat. Id impetrat a duobus externis clemētis, aere nimirum & igne. Aer eſt is, qui nutrit. Quamprimum enim ſemen terram egreditur, continuo veſcitur aere, & eo, quod aer offert. Iam in aere tam varia ſunt alimenta, quam varia ſunt homini ſuper terram. Et licet aer quidem corpus vnum ſimplexque appareat, ſimplex tamen non eſt: ſed quot ſpecies ſunt generatorum, tot cibi etiam ſunt in aere. Hoc modo nutriuntur herbæ, quælibet pro conditione ſua. Sicut enim ſuum in cibis diſcrimen ſeruant homo, ſus, & pecora alia: ſic idem ſolent etiam herbæ. Quæ quod ex terra ſumunt alimenti vice ad incrementum ipſarum corporis facit, ſicut natura terrenorum requirit.

Artifex artifice eget.

Aer simplex non est.

Itaque porro tenete, elementum ignis, hoc eſt, cœlum cum ſuis Aſtris, illa aſſumpta coquere & digerere. Coctionis huius hæc eſt ratio. Primo, niſi elementum ignis eſſet, hoc eſt, cœlum cum ſuo calore, creſcentia vniuerſa cruda manerent, nec vnquam matureſcerent. Quod ſi enim dies eſſet ſine Sole, Solque nullus, hoc eſt, nullus de cœlo calor deflueret, & tamen dies ac nox eſſet, & temporis æqualitas gliſceret: creſcentia quidem vniuerſa nihilominus creſcerent ſiue produ erent. Sed tamen bona minime forent, hoc eſt, nunquam clarificarentur. Vua inſtar prunorum eſſent. Sol ergo eſt, qui craſſitiem & cruditatem illam clarificat, & immaturum maturum facit. Sic enim bractearius thoracem polit: ſic Sol creſcentium poliendorum artifex eſt. Vbi notare debetis, generandi ſeu creſcendi vim a terra, non Sole dependere. Sol tamen

Cælum crescentia coquit.

Sol cruda coquit, a terra vi progignit.

tamen est is, qui clarificat. Reliqua tempus confert, sicut in prægressis capitibus diximus. Vis ista clarificandi in Sole est multiplex, non vnius modi, quasi clarificatio a lumine siue splendore emergeret: verum contra, quoties generatum aliud, toties peculiare lumen, hoc est, nouus magister aut artifex. Peculiare enim suum lumen vinum habet, nec illud, quod habent Ribes. Sic lumen aliud habent Acatia, aliud Berberis: similiter aliud Auena, aliud Triticum. Nec, quia Sol vnus, vnica ob id tantum vis aut potentia est: sed in vno eodemq; Sole tot virtutes sunt, quot sunt generata. Sol ergo maturandorũ & excoquendorum crescentium vim habet, quæ alias cruda & crassa manerent. Hoc exemplo crescentes quoq; fontes modis multis diuiduntur. Vinum enim infiniti generis ex terra prouenit. Vbi attendendum est, quam subtiliter gradus cognoscendi sint. Si enim solum vinum in mille ad minimum partes diuidendum sit: ex hoc iam liquet, quam subtiliter id fiat. Idem de gradibus bonitatis quoq; in rebus omnibus æstimate, nec per scalas tantum quatuor transilite. Saltu longe cordatiore opus erit. Gradus huiusmodi ipsa terra & quatuor elementa non dant: sed de numero æquali agitur, hoc est, qui numerum Astrorum nouit, is numerum ẽt generatorum tenet. Hinc n. gradus & variæ conditiones rerum emergunt, non quidem q̃ stellæ numerum compleant, aut q̃ stellę potentes sint ad terrę fructus producendos: Sed terra non minus potens est ac cœlum, per se. Sicut enim stellis cœlum vacuũ non est: ita nec inanis terra est. Et tellus seu fundus duplex est, quorum vterq; suum gramen habet, ne sterilescat. Et ista vis, illa magnalia elementorũ sunt. Quorũ qui vnum nouit, is nouit itidẽ & cetera, ipsis similia. Et qui causam tenet, cur hoc in ligno, illud in herbis sit, & cur istud diuersum sit ab illo, is verũ anatomię fundamentũ intelligit, in quo nos finimus. Si qui hic processum expeditiorem exspectant, hi quærant illum in Yliado. Quas n. virtutes hic non describimus: eæ in lib. 4. Archidoxis explicabuntur, velut & in aliis passim de natura editis scriptis supplebuntur. Hic enim introitus & initium constituitur. Et quem hic finem facimus, initium est paragraphorum in paramira. Hoc libro aquas tantum naturales describemus secundũ ipsarum ortum, essentias & proprietates. Non quidem, quod expresse hic arcana enumerare satagamus (id enim Archidoxicum est) aut quod tria prima secundum textus ordinem explicemus (q̃ Yliadũ est) sed quod ad sensum libri nostri Yliadici hæc quoq; hoc loco dicta intelligi velimus. Ibi enim vniuersale, hic particulare tractatur. Eodem modo & quæ de virtutibus hic dicuntur, accipienda sunt. Ex his itaq; intelligere debetis, quidnam elementa operentur, aut quo modo cognosci debeant, & qua ratione corporib. nostris

Lumen peculiare est cuilibet crescenti.

Astrorum numerus numerum dat generatorum.

Terra non minus efficax cœlo.

accommodentur. Post ea ergo dicta explicataq; quartum hunc librum de naturalibus aquis concludimus, vobisque vnum ex altero discendum & colligendum relinquimus.

LECTORI.

Sequentis quinti libri tractatus primus & secundus omnino mutili sunt. Ipsum enim autographum ad manus non fuit, ac in ceteris manuscriptis prater hac nihil inuentum est. Tertius autem tractatus integer est.

DE NATVRALIBVS AQVIS LIBER QVINTVS THEOPHRASTI HOHENHEMII.

De Aquis cadentibus.

TRACTATVS. I.

Aq. cadentes quid. AD complendum institutum nostrum de aquis naturalibus, superest, vt etiam librum de aquis cadentibus pertexamus. Et initio quidem sciendum est, quid casus aquarum sit, post nomen nempe aquarum aliarum in prioribus libris explicatum. Illarum ergo tractatus hic ortum explicat. Cadendo enim ad nos perueniunt, vt sunt pluuiæ. Per has definiuntur aquæ elementi ignis. Quicquid enim sublimius quam ex globo & aere super nos cadit, ab elemento ignis est. Ex cuius impressionibus ipsa quoque pluuia est: cuius hic mentionem nullam facimus, quia a nullis aquis naturalibus postulari potest. In principio autem huius libelli tenēdum est, quod hic describamus aquas cadentes ex igne duobus modis.

(Defectus hoc loco est aliquot linearum.)

Sphæra & elementorum diuisio. In descriptione hac notate diuisionem, quomodo mortalia elementa in quatuor distribuantur. Ea post iterum in ordines binos diuiduntur, hoc est, in partem globi, quæ est terra & aqua, quæ globum vnum constituunt. Iam vero aer quoq; & ignis globus vnus sunt, a priore diuersus. Et hæc sphæra tota est. Præterea sicut elementum quodlibet seorsim iacet in suo corpore: ita seorsim est aer, postea ignis, extra aerem. Et sicut aer extra globum consistit: ita ignis situs est extra aerem. Præter hæc omnia diuisio adhuc alia est, ex qua procedit operatio, ex terra, ex aqua, ex aere, ex igne. Ea diuisio fit in duo, hoc est, in corpus & in crescens. Corpus est, ex quo crescens procedit. Crescens est id, quod partem alteram in elemento constituit. Sic duæ partes sunt in elemento quolibet.

(De

(Deficiunt aliquot lineæ.)

Porro ergo scitote, &c. distributionem corporum, &c. in aquam & in ipsius metallū, seu minerale. Quicquid n. ex elemento aeris oritur, id minerale est. Eodē modo & ꝙ ex terra generatur, vocatur(--------)ex aere vocatur Manna: ex igne, vocatur cadus aut impressio, & similiter. Notate hic etiam, sicut antea diximus de duobus ceteris elemētis, quod nimirum ex corpore fructus proueniant. Fructus enim est natura ex quatuor elementis: hoc est, quęlibet res, ex terra proueniens, fructus est. Idem processus ēt in naturalibus aquis ignis seruatur, eademq; hæc descriptio ceteris quoq; accommodatur. Et quod vni decedit, in altero completur. Palmarium itaq; in hoc libro hoc est, vt corpus ignis, quidnam sit, probe cognoscatur. Quanquam totius corporis descriptionem aliter non aggrediamur, nisi quatenus ad cadentes aquas nobis commodum est. Cetera quæ desunt, in Meteoricis, &c. Fructuum 4. elementorum traduntur. Vbi iterum quæ deficiunt, hinc sarciri possunt.

Minerale quid. Manna quid. Cadus quid. Fructus quid.

Corpus, ex quo stellæ crescunt, res est impalpabilis, & tamen integrę formæ (al. coloris) stellæ, quæ ex illo crescunt, sunt a primo Ylech. Suum tamen elementum ex dicto cœlo subinde assumunt. Id nimirum corpus est, quod ibi, instar liquoris terræ in elemento terræ situm est. Hinc sequitur, stellas ipsas ex isto corpore alimentum quęrere. Nam quia ita (defectus vnius lineæ.)

Stellarum corpus quale. Stellæ unde alantur.

Sciendum itaq; est, corpus firmamenti extrinsecus supra stellis esse inuisibile, & iñ impalpabili ratione ac modo Smaragdino, vltra diaphanum tinctum. In corpore isto liquor est, stellas sustentans, h. e. ex liquore illo nascuntur pluuiæ, velut ex liquore mellis. Quod vt in terra est, & in terram cadit: ita hic quoque. In hoc n. corpore istiusmodi rerum semen conditū est, vnde in illo generantᷣ(---)pluuia, nix, pruina & similia. Hinc sequitur, in corpore ignis operationē non minus esse, ac in elemento aquæ, vbi coagulatio nulla fit, sed extra elementum potius, dum scil. in aliud corpus imprimitur, in quo operatio perficitur. Et cibus ita in stellas ingreditur, sicut pluuia in terram cadit, stella quauis suam proprietatem trahente, impermixtim. Ea siquidem huius loci natura est, vt stellæ vel sublimes vel humiles stent, non secus ac fructus in arboribus.

Stellæ in cœlo sitæ sicut fructus in arbore.

Hoc enim modo statuendum est de eo, quod corpus stellarum in firmamento sustinet, per quod Sol operatur, quod est Iris. Stella enim quęlibet suum simile & familiare attrahit, sicut de terra dictū est. Scitote ergo, stellas seu astra locum esse pluuiarum. Corpus sunt pluuiarū semina: pluuiæ fructus. Ita semē prodit ex corporib. Vlterius ergo pluuiarum arbores ita, vt dictū est, cognosci debent, quęnam scil. ad ipsas requirantur.

Stellarum ortus qualis.

Quantum autem ad formam genuinam propositarum aquarum cadentium attinet: ipsa hac conclusione definietur, quod nempe ex corpore ignis stellæ velut arbores oriantur, & ex corpore stellisq; pluuia generetur, sicut deinceps dicetur.

Pluuiæ materia Sal.

Pluuia lapides indurare potest.

Saxa, vermes de cœlo.

Sed deinceps & hoc sciendum est, quænam pluuiarum materia sit. Est a sal ignis, permixtione aliena carens: estq; sal, quod in illam formam resoluitur, sicut deinceps dicetur. Qua ratione ex semine nascit' lignum aut ex aqua lapis: sic ab eadem vi sal quoq; suum incremẽtum habet. Vis ergo in pluuia est, quæ lapides indurare potest. Virtus enim congelationis omnis ex sale prouenit, atq; per sal dominatur. Et licet fieri quidem possit, vt per pluuias metalla & alia generentur: id tamen ex tribus primis ignis pendet, veluti in Meteorica comprehenditur. Ibi n. operationes omnes sunt, velut in elementis ceteris. Ac operationis quidẽ modus per pluuiam manifestatur, multa nẽpe in stellis relinqui, q̃ non deciderunt: imo saxa omnia in mari de cœlo cadunt, &c. quorum coagulatio in mari fit. Ex simili caussa generantur ẽt ranæ, vermes, & similia, veluti vermium terrestrium ortus docet. Ex pluuia enim & per pluuiam generatio talis non minus fieri potest, quam ex terra. Quæ tamen, cum a proposito nostro aliena sint, in libros Meteororum reiicimus.

Corpus hominis ex terra est, animus ex igne.

Quodlibet enim corpus, quod ex terra constat, ex duabus partibus componitur, hoc est, ex quatuor elementis in duos ordines distributis, ita, vt homo, pecora, crescentia &c. ex vna parte duo elementa habeant, ex altera itidem duo. Primæ partis ea est ratio. Quicquid corporis habet homo, id habet a terra. Quicquid habet animi, id ab altero elemento, ignis scil. sortitur. Terra aquam in complexu suo gerit. Ita ignis complectitur aerem. Hoc modo corpora omnia conduntur, & ex terra crescunt, animus autem ex igne emergit.

Cum itaq; corpus ex terra oriatur, & inane sit: animus a. ex igne & ipse vacuus: duo ista constituunt hominem, constituunt etiam crescentia, & cetera. Terra adeo corpus largitur, sed non animam. Superne ergo processus totidem sunt, quot inferne. Processus sunt, vtrinq; scil. æquales operationes & species, ita, vt corpus per elementa superna compleatur. Vtriusque autem semen in vno est, nec vni elemento seorsim assignatur, quantum ad corpus aut elementum attinet. De seminib. illis in omnib. aqueis elementis loquimur, sed tamen semper cum reseruatione aliqua.

Sed posthæc omnia id tenete, quo modo corpus & animus ortum suum ab vtrisq; elementis sumunt: ita cum homo tum crescentia ad illa suscipienda compelluntur, veluti de Meteoris, & seminibus animorum planius traditur.

(De-

(Deficiunt quædam.)

ſicut duo elementa, aqua & terra, producunt, corpus hominis eſt. Quantum vero animam cum hominis tum brutorum & ſimilium attinet, ex duobus ſupernis eſt. Meteoricum ergo id de generatione animi, quæ ſumma eſt ex omnibus ſuperiorum elementorum impreſſionibus, hominibus, probe cognitum eſſe oportet. Et hæc omnia pro exemplo adducimus, ex quo cognoſcatur coniunctio, quæ inferius per ſuperius perficit, vt ſciatis, neceſſarium eſſe, pluuias & ſimilia oriri, quia creſcentia in rebus omnibus ſunt, nec vllum corpus inane eſt.

De hiſce omnibus autem tenete, qua ex vi & cauſſa, pluuiæ aut arborum, Impreſſiones oriantur. Quas nos quidem de aliquibus cauſſas depromimus, eæ ad corpus ſolum referũtur. Initio ergo hoc intelligendum eſt. Reliqua non habentur.

Sequitur Tractatus tertius, libri Quinti, qui eſt integer.

TRACTATVS III.

GEnerata ergo prædicto modo nube, tot reſolutionis genera accidunt, quot fumi ſunt in omni terra. Quæ enim differentia rerum omnium fumi eſt, eadem & nubium eſt in ſua natura. Quanquam fumi etiam in hoc differant, quod vel reſoluantur, vel non reſoluantur. Nam in elemento aquæ fumus nullus reſoluitur. In elemento terræ alius reſoluitur, alius minime. Aliqui enim ſunt ſicci, aliqui aquei. Tales ſunt etiam fumi ignis in elemento. Sicut enim videtis, fructus terræ aquam eſſe: ita nubes etiam inſtar herbarum aqua ſunt. Iam, vt homo herbas in aqua redigit, ita elementum ignis nubes in aquas reducit. Et ſicut ſol nonnullas aquas extrahit: ita ſimilis operatio etiã in nubib. fieri poteſt. *Fumi vt differant.*

Non ergo a ſolis nubibus pluuia oritur, ſed etiam ex herbis, vi ſolis, licet inuiſibiliter. Nam quod ſol attrahit, id vaneſcit more aeris ex ore efflati. Sic quod ex vi ſolis oritur, illud diſparet, & tamen in fundum ſuum recidit, ſine ſenſu, ita vt viſibilis nulla pluuia cadat, & tamen terram contingat. Nec tamen ros eſt. Similis ratio fumi. Is in aere diſparet, non quod a vaſtitate diſpellatur, cum ſuam metam teneat, ſed quod cõſumatur, ſicut ignis conſumit lignum. Eodem modo ipſum conſumit aer, & pluuia tamen eſt, in ſuum interitum ruens. Quin & pluuias ſuas aer fundit dando rorem, tronum, tereniabin, &c. Quodlibet ergo elementum in ſuis fructibus ſe ita habet, vt per reſolutionem ſuam pluuia fiat, nec pluuia tamẽ vocetur, idque hac ratione. Tenendum eſt, aquas, quas hic deſcribimus, omnes non aliter, ac pro pluuiis accipiendas eſſe. Vbi etſi ipſa quidem nomina euariant, id offendere naturalem non *Pluuia multiplex*

debet adeo, quin potius recta ad noscendam naturam, ortum & caussas sese conferat.

Ceterum si hoc modo fontes sui elementi pluuia sunt, inque riuos confluunt: cœli quoque riuus similiter guttatim in terram defluit. Is enim ordo propter necessitatem est, ac generationis suæ processum peculiarem habet. Sicut enim elementum quoduis peculiarem suam naturam habet, ita & hoc. Pluuia ergo aqua nihil est nisi aqua, per philosophiam non aliter ac aquæ aliæ cognoscenda, nihil obstante, vel forma, vel ortu, quæ naturæ potius adscribantur. Et natura proprietasque pluuiæ eadem est, nec minus quæri debet, ac in elementis ceteris. Ideoq; si terra nō proferret medicinas & similia: defectum hunc aqua pluuia sarciret vtique. In pluuia enim sunt vrtica, tapsus, bryonia & similia alia omnia. Pluuiæ ergo conditio probe omnino noscenda est. In ipsa enim fundamentum Medicinæ non minus ac in aqua aut terra positum est.

Pluuia aqua quid.

Verum enimuero, cum de elemento terræ ita statuendum sit, ante omnia scitu dignum est, quomodo pluuia gignatur. Tractatus enim prægressi generationem nubium explicant, hic autem de earum dissolutione, hoc est, de generatione pluuiarum differit. Vt enim incōueniens est, arborem secundum generationem suam describi, & fructus mētionem non fieri: Sic idem hic quoque fieret. Nubes enim est arbor, & huius fructus pluuia. Proprietas ergo pluuiarum, post descriptam naturam arboris & fructus omnino subnectēda est. Sicut enim peculiares arbores, peculiares herbæ sunt, ita etiam peculiares pluuiæ, quod Medicis sedulo ac sobrie cogitādum est. Qui enim horum ignarus est Medicus, is nec Philosophus est, nec fieri potest. Ex naturę enim hoc ordine, virtuteque ac Medicina cognitis, verus Medicus emergit. Et qui cognitione ista destituitur, is medendo nō secus delirat, ac si sutor metalla corii more tingere, aut faber lignarius sua securi saxa findere attentaret.

Nubes arbor pluuiæ.

Si vero dicto modo generata nubes est, opus habet, vt in resolutionem abeat, non secus ac terra in gramen erumpere cogitur. Hæc resolutio guttarū modo in nubibus fit, nec dilabi aut aliter distribui potest. Quod si enim in cadendo guttas fieri oporteret, lapsus iste nimium præceps & subitus fieret, ita vt non semper guttæ emergere possent. Nec enim ea semper lapsus nubium fortuna est, vt a ventis dissilentur. Tum etiam hoc modo non iugis ac durabilis destillatio fieret, sicut pluuias prolongari obseruamus. Ex ipsis ergo nubibus guttatim pluuiæ decidunt, pauciores vel copiosiores, pro natura nempe nubium. Exemplum: Salia omnia per saccum oblongum guttatim resoluta defluūt, non confertim. Eandem resolutionis Naturam more salium, ipsæ quoque nubes

Pluuia qui stillatim fiat.

nubes habent, licet nullo facco includantur, sed libere diuagentur per aera. Adeo enim industrius est creator, vt talia præter omnes hominum vires ita disponere queat. Nubes ergo salium naturam retinent, & guttatim decidunt.

Pro rei explicatione exemplum afferamus. Videtis nempe, lapidibus omnibus suas formas esse, huic hanc, illi illam. Id omne fit a vi salis. Forma enim in sale est. Vt ergo grana lapidum nascuntur, ita generantur etiam in nubibus, eademque hæc virtus est, quæ granatos granulosos facit. Idem similiter etiam in nubibus fit. Natura vero ipsorum elementorum facit, vt inter lapides & pluuias discrimen sit. Formæ autem in omnibus elementis ex vna natura emergunt, nempe ex sale. Sicut ergo terra peculiarem suam formam in rebus omnibus habet, sic ex eadem vi pluuia quoq; peculiarem suam formam adipiscitur, sic etiam aqua. Et guttarum pluuialium ortus aliter intelligi non debet, quam videmus, ex arboribus Nuces, Castaneas, Pyra, &c. produci. Quarum formarum omnium natura sicut a sale dependet, sic etiam in nube idem fit, ex qua guttæ fiunt, non secus, ac ipsæ nubium nuces aut pyra essent. De guttarum ergo origine & caussa amplius nihil tenendum est. Qui vero diuersum a nobis sentiunt, quod guttæ, aut ex casus impetu, aut venti afflatu generentur: hi sua somnia sese narrare non attendunt. Si enim a lapsu guttæ formarentur, a lapsu etiam pyra fingerentur. Sed isti rerum Naturæ imperiti æstimatores sunt. Si enim, quid nubes esset, intelligerent, perperam se loqui facile animaduerterent. Adde quod ignorent etiã, nubes nempe suas pluuias ex eadem vi producere, qua arbores producunt sua pyra.

Formæ rerum omniũ a sale.

Gutta non a lapsu aut vento.

Porro vero multæ pluuiæ sunt, quæ primum collectim ruunt (hoc est — ita —) donec in vnum corpus iunctim coeant, qualibet suæ magnitudinis formam retinente. Ita & salis lapides collecti, ex parte grana sunt, & tamen lapidibus similes exsistunt. In hisce crescentibus, lapides se resoluunt, eademque magnitudo guttas reddit, hoc est, gutta tam magna est, qua magnitudine granum in nube coagulatum est. De qua re ita cogitate, quod omnes lapides ex compactione oriãtur, & tantum puluis sint. Puluis iste in lapidem coactus & compactus est, sicut multos lapides arenosos videtis, guttas granorum referentes. Eodem modo & nubes compacta est. Et veluti in mortario lapides in puluerẽ conterunt, ita & nubes in puluerem, hoc est, in aquam resoluitur. Puluis enim de genere lapidum, & aqua de genere pluuiarum est. Et vnum quodq; sui generis manet, hoc est, vtrumq;, aut est puluis, aut est aqua. Nominib. aũt cur differant, forma facit, non natura & proprietas. Vtriusque enim

Lapides omnes ex cõpactione pulueris.

talis natura est. Quodlibet enim suum Alcool reddit, modo eo, quo diximus.

Sed & ad proprietatem nubium, antequam pluuias reddant, attendetis, quod nempe non tantum, quales ipsas videmus, supra nobis sint, sed ex parte aliqua etiam nobiscum versentur, hoc est, Nubes, super nobis versantes, corpus sunt, ex quo pluuiæ fiunt. Earũ insuper ꝓprietas & hæc est, vt halitum & vaporem emittant, si regionem, in qua librantur, attigerint. Similesque sunt igni, qui suum corpus ibi habet, vbi est. Vaporem tamen suum, hoc est, ignem longe vltra amplitudinẽ sui corporis effundit. Sicut ergo calor ignis longius extra suum corpus egreditur, ita similis vapor etiam ex nubibus egreditur, sui corporis naturam retinens, vt calor ignis. Et veluti prædicti ignis calorem non videmus: ita nec hunc vaporem aspicere possumus, corpus tamen eius, hoc est, nubem ipsam videntes. Propterea, sicut calor exsiccat, quod corripit: ita nec vapor iste naturã suam exuit, sed peruertit, quidquid attingit. Hinc est, quod cardines strideant, si fores aperiãtur aut claudantur. Idem hic vapor fumum quoque camini deprimit, & adhærescit cloacis, & odorem deprauat, & similia alia facit. Hæc omnia signa sunt venturæ pluuiæ. Et sicut calor de igne testatur: ita hic vapor de pluuia. Ex hoc vapore etiam alia pluuiæ signa defluunt. Iste autem vapor pluuiam aut simile quid non facit. Vt cum calor ignem facere non potest, ita nec iste pluuiam. Idem vapor ardeas compellit, vt humilius volitent. Ipsius namque vim euitare conantur. Vt enim nos fugimus ardorem, ita ardeæ istum vaporem. Delectantur enim volatu sublimi, & aere puriore. Signa huiusmodi pluuialia multa simul offeruntur, quorum caussæ supra dictæ sunt.

Vapor nubium qualis.

Vaporis nubium natura.

Ardearũ natura.

De nubibus hisce hoc præterea etiam tenẽdum est, quod in montanis potissimum resideant. Dum enim pluuiosæ nubes vagantur, nondum in guttas resolutæ: humiditas terræ caussa fit, cur nubes resoluatur, aut ad resolutionem disponatur. Ipsa enim nubes in sua materia per se non resoluitur, sed veluti res per humiditatẽ terræ resoluitur in aquam, ita hic quoque nubem per terram resolui opus est. Et hinc fit, quod in nonnullis regionibus, aut nunquam aut raro pluat. Illius enim loci nubes a terra resolutionem non accipiunt, nimium scilicet sicca, & minus resolubili. Quod si vero terra ita disposita non sit, sed sit humida (——) tunc resolutionis omnino caussa fit. Ob hanc caussam pluuiæ in his locis frequentiores sunt, quam in aliis. Sic & in montanis humiditas multo vberior halat, quam in locis aliis. Quæ ergo nubes in montes incidunt, illæ resoluuntur, quæ alias in pluuiam non descilcerent.

Pluuia cur alicubi nulla aut rara.

Et li-

Et licet nubes quidem humiles vel sublimes moueantur: in pluuias tamen non conuertuntur, nisi a terræ humiditate contingantur. Abeunt enim in pluuias, pro resolutionis suæ modo ac conditione. Hinc etiam multitudo pluuiarum emergit. Nec enim a nubium copia id semper dependet, verum frequentius a constitutione Terræ, quæ nubes frangit, & vno tempore magis quam alio halat & vaporat. Ob coniunctionem n. humiditatis terreæ, & materiæ nubium, pluuia producitur. Nubes siquidem per se ex virtute propria in pluuiam fatiscere nequit. Sicut enim talia sicca manent, nisi madore terreno imbuantur: ita & nubes. Terra namque cuiuscunque resolutionis caussa est. Fit etiam frequenter, vt sol nubes consumat, sicut ignis lignum. Is enim si humiditatem terrenam anteuertens nubi sese conferat, nulla pluuia oritur, quia nubes pluuia cõsumitur. Contra, si humiditas terræ nubem citius corripiat, resolutio illico sequitur pro nubium paucitate vel multitudine.

Pluuiarũ frequentia vnde.

Sol pluuias impedit absumendo nubes.

Pluuiæ marinæ, & ipsę a terra, non ab aqua resolutionis suæ principium sortiuntur. Si enim terra humiditatem suam mari conferat quæ postea ascendit: tunc ipsa nubes resoluendi vim habet, non secus ac super terra. Hæ tamen pluuiæ in mari non æque frequentes sunt, ac in terra: quia humiditas terrena non ita illic frequenter ascendere potest. Mare enim est medium, quo illa impeditur. Quod si tamen etiam super terra humiditas sit, pluuia oritur. Sola enim humiditas terrena resoluit nubes, & non aquea. Illic enim materia Salis est, quæ guttatim resoluit non confertim. Fiunt etiam in mari pluuiæ latiores & impetuosiores, quam in terra, Terræ enim in resoluendo inæquales sunt: cum interim mare æquale sit. Accidit etiam, humiditatem terrenam nubes sistere & cohibere, ita vt compellantur in illo loco resolui, nec longius vagari queant. quamdiu enim nubes siccitatis quid habet, a vẽtis duci potest. Vbi primum vero in humiditatem incidit, venti secura, suo impetu & arbitrio huc illuc vertitur. Fit etiam, vt nubes frequenter vna cũ resolutione augescant, ac in ipso incremento resoluantur, pluuiaq; fiant. Hinc sæpius ex nubibus exilibus, longæ & diuturnæ pluuiæ nascuntur, quæ iam intermittant, iam iterum inualescant. Cuius rei caussa in tractatu primo, de origine nubium, comprehensa est: Multæ etiam sunt pluuiæ

Pluuia marina vnde generentur.

Cur latiores.

Pluuiarum variationes.

(videntur pauca hic deficere)

vbi vna interdum terra, altera citius illam resoluat. Gradus itaq; illi fortitudinis in humiditate terrena nubem hanc alia magis minusue resoluunt, pro graduum nimirum conditione. Operatio enim omnis a Gradibus dependet.

De nubium autem lapsu hoc tenendum est, ipsas a vi ventorum hoc

Nubium lapsus ut fiat.

modo deiici. Generatio nimirum ista nubium admodum compacta & compressa est. Ceteræ siquidem nubes tenues sunt & puræ qualem videtis esse fumum. Dum autem nubes adeo compressæ se cōgerunt, aut plures vna in circulum vnum coeunt, similiq; modo humiditatem terream asciscunt, hoc est, simul & semel, non discretis vicibus, ob summam maturitatem resoluuntur: tunc vno impetu, simul nubes decidit coacta, nō secus ac si: quis nucem iuglandem aut aliud quid quateret. Terrena enim humiditas in nubes irrumpens, eas q. vi occupat, vt violenter deiiciantur. Eiusmodi tamen impetus sine vento fieri nequit. Quando enim venti concurrunt, & nubes pluuia copiosa adest; humiditasq; terrena a vento violenter in nubes compellitur, tam repentinam resolutionem fieri necesse est. Fit etiam quandoque, humiditatem terrenam in aerem ascendere, nec tamen pluuiam suscitare, ob defectum nubium. Dum vero postea nubes oritur, ac cum humiditate dicta conseritur in sublimitate, pluuia & repentina & violenta cieri potest.

Quando ergo Sol splendet, suosq; radios confertim in terram demittit, terra exsiccatur & exhauritur: hoc est, humiditas terrena ascendit in aerem, ibique manet, nec pluuiā ciet. Nec enim ex terra aut aqua materia nubis produci potest. Humiditas ista terrea quando ita inuisibiliter in aere volitat: quamprimū nubes pluuiosa offertur ipsi, liquatur & resoluit illico. Multæ etiam nubes propter exilitatem minus cōspicuę sunt. Quod si & in has humiditas impingit, decolorantur, & conspicuæ fiunt, ac in pluuiā abeunt. Et nisi humiditas terrea vi Solis attraheretur, pluuiosæ illę nubes transirent vtiq; nec pluuia oriretur. Pluuię a. a Sole frigidiore accitæ, sunt seriores, nec tam festinanter incumbunt. Ex his caussa colligenda est, cur muscæ per tempestates eiusmodi tam acriter pūgant. Inconstans nimirum illa tempestas, museis inimica, eas q. in furias agit, veluti caniculares rabire faciunt canes. Per rabiem ac incitationem illam inuolant ac cum iracundia lancinat, quicquid obuium est, nō secus ac rabidus canis homines obtruncat & mordet. Sed & alia quędā animalia per tēpora eiusmodi rabiūt ac frigidiore aere sequēte sedantur.

Muscæ cur aestiuum aeris ferient.

Ex his liquet, pluias, vt dictum est, variis modis oriri, veluti vniuersa, quæ per coniunctiones fiunt dissimili ratione incumbūt. Quod enim a coniunctione depēdet, dissimili semper norma cedit, sicut & homines sibi vniuersim non sunt similes. Hac ex caussa pluuiarū quoq; multiplex ratio est. Quod enim coniunctioni subiectum est, nunquā, vt diximus, eodem modo fit sed, quot dantur generationes, tot videntur diuersitates. Si a. humiditas terrena in aere iaceret, hoc est ex aere prodire t, unde pluuiæ sibi inuicem perpetuo similes fierent. Tum & pluuia alteram suam Es-

Coniunctio caussa diuersitatis.

am Essentiam impetraret. Quia vero in aere ac vento humiditas nulla sita est, quę nubes resoluere queat: ideo varietatem pluuiarum sequi necesse est. Similiter etiam a varia stellarum (ceu in tractatu primo docuimus) natura, varia pluuiarum genera oriuntur. Vt enim inter se diuersi fontes sunt ita & pluuiæ. Multitudine enim, & virtute ac materiæ conditione ista talia constituuntur: quod ex tractatu primo repetendum est. *Pluuia varia a stellis.*

Porro de aquis cadentibus hoc quoque tenendum est, non omnes forma aquæ labentis decidere: Sed quædam formam habent niuis, quędam granulorum & similium, idq; vel maiore vel minore copia, pro tēpore æquali vel inæquali: Huius census sunt Grandines, quæ & ipsæ cadentes aquæ sunt non tamen aquæ formæ descendunt. Harum ratio talis est. Sal quoddam peculiare est, quod in eiusmodi grana coagulatur: non quod guttę pluuiales a frigore repentino instar glaciei ita Coagulētur: Sed eo, quo in tractatu primo diximus, modo ex suis nubibus generantur. Ipsarum Coagulatio ita se habet, quod a calore aeris & Terræ, citra humiditatem terream liquētur, & in aquam dissoluantur. Congelatæ enim oriuntur & emergunt. Quando ergo ipsarum stellæ oriuntur, frigus inducunt vniuersę regioni, donec generentur. Suum enim cursum tam in æstate quam hyeme habent. Et quoties surgunt, toties brumalis conditio sequitur. Multę etiam non integri grani forma in terram cadunt, sed interdum in aere semiliquantur, & pluuia fiunt. Ea coagulatio similis est congelatæ glaciei, quæ calore infestante tueri se nequit. *Grandines generatio qualis.*

Simili ratione & Nix aqua cadens est; ex suæ nubis conditione ita producta, & in aquam a calore resolubilis etiam sine accedente humiditate terrena. Nix enim & grando ea ratione differunt, ceu in explicatione ipsarum ortus dictum est. Differunt ergo secundum certas suas naturas & proprietates. Sicut enim Elementum Aquæ lapides & Metalla diuisit: ita distant nix & grando ab aqua pluuia. Et veluti Elementum Terræ ligna & herbas seorsim diuisit: ita similem modum Elementum Ignis seruat in Aquis cadentibus Quæ a. prætetea huc pertinēt, ea in libro de Impressionibus Fulgurum fusius explanantur. Hæc enim ea saltem tradimus, quę ad cadentes aquas pertinent, vt propositum nostrum de naturalibus Aquis exsequamur. Et licet præsens quidem liber, ab illo qui de Impressionibus fulgurum agit, ortus ratione non differat: ipsos, tamen discriminamus propter proprietates, quas habent ad naturales aquas Elementorum ceterorum. Et hisce explicatis libro quinto de Naturalibus aquis iam colophonem imponemus. *Nix vt generetur.*

FINIS PARTIS OCTAVAE.